

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI



DOKTORA TEZİ

**SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ KAPSAMINDA
MACERA TURİZMİ ÜZERİNE NİTEL BİR DEĞERLENDİRME**

ŞENOL KARABALTAOĞLU

Danışman : Doç. Dr. Hüseyin PAMUKÇU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Emrah ÖZKUL
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Canan TANRISEVER
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa SANDIKCI
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat BAYRAM

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Şenol KARABALTAOĞLU

ÖZET

DOKTORA TEZİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ KAPSAMINDA MACERA TURİZMİ ÜZERİNE NİTEL BİR DEĞERLENDİRME

ŞENOL KARABALTAOĞLU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. HÜSEYİN PAMUKÇU

Bu çalışmanın amacı, Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde sürdürülebilir destinasyon yönetimi çerçevesinde macera turizminin mevcut durumunu çok paydaşlı bir yaklaşımla incelemek ve elde edilen nitel bulgular doğrultusunda uygulanabilir stratejik öneriler geliştirmektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseniyle yapılandırılmıştır. Çalışmaya katılanlar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniğiyle seçilmiş; yerel halk, turistler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcileri bu araştırmada görüşlerine başvurulanan temel paydaşları oluşturmuştur. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen yüz yüze derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmış; görüşme formu, alan yazın ve uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Toplanan veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiş; bölgenin macera turizmi potansiyeli ve mevcut yönetim yapısına ilişkin bulgular değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, turist deneyimlerinde doğayla bütünleşme, macera ve keşif unsurlarının ön planda olduğunu; ancak altyapı eksiklikleri, güvenlik sorunları ve profesyonel rehberlik yetersizliğinin deneyimi olumsuz etkilediğini göstermektedir. Yerel halkın turizm süreçlerine katılımının oldukça sınırlı olduğu; bu durumun hem yerel kalkınmayı zayıflattığı hem de turizme yönelik aidiyet duygusunu olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, doğal ve kültürel varlıkların korunması, turist deneyimlerinin niteliğinin artırılması ve yerel halkın sürece etkin katılımının sağlanmasını önceleyen, çok paydaşlı iş birliğine dayalı sürdürülebilir bir yönetim yaklaşımına ihtiyaç duyulduğu ortaya konmuştur. Bu doğrultuda, bölgenin sosyo-kültürel, çevresel ve yönetsel özelliklerini dikkate alan ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir yaklaşıma dayanan bütüncül bir değerlendirme sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi, Macera Turizmi, Turist, Yerel Halk

Haziran 2025, 179 Sayfa

ABSTRACT

PH.D THESIS

A QUALITATIVE ASSESSMENT OF ADVENTURE TOURISM WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABLE DESTINATION MANAGEMENT

ŞENOL KARABALTAOĞLU

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. HÜSEYİN PAMUKÇU**

The aim of this study is to examine the current state of adventure tourism within the framework of sustainable destination management in the districts of Daday, Azdavay, and Pınarbaşı in Kastamonu through a multi-stakeholder approach, and to develop applicable strategic recommendations based on the qualitative findings obtained. The research was structured using a qualitative research method and a case study design. The participants were selected through criterion sampling, one of the purposive sampling techniques; local residents, tourists, public institutions, non-governmental organizations, and private sector representatives constituted the main stakeholders consulted in this study. Data were collected through in-depth face-to-face interviews conducted using a semi-structured interview form, which was developed in line with the relevant literature and expert opinions. The data collected were analyzed using thematic analysis, and the findings regarding the adventure tourism potential and the existing management structure of the region were evaluated. The findings indicate that elements such as immersion in nature, adventure, and exploration predominate in tourist experiences; however, deficiencies in infrastructure, security problems, and the lack of professional guiding services negatively affect the experience. It was determined that the participation of local residents in tourism processes is highly limited, which both weakens local development and adversely affects the sense of ownership towards tourism. As a result of the research, it was revealed that there is a need for a sustainable governance approach based on multi-stakeholder cooperation that prioritizes the conservation of natural and cultural assets, the enhancement of the quality of tourist experiences, and the active participation of local communities in the process. In this context, a comprehensive assessment was presented that takes into account the socio-cultural, environmental, and managerial characteristics of the region and is aligned with sustainable development objectives.

KEYWORDS: Sustainable Destination Management, Adventure Tourism, Tourist, Local Residents

June 2025, 179 Page

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında bilgi ve rehberlikleriyle bana her aşamada destek olan kıymetli danışmanım Doç. Dr. Hüseyin PAMUKÇU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, tez izleme kurulu üyeleri Prof. Dr. Canan TANRISEVER ve Prof. Dr. Emrah ÖZKUL ile jüri üyeleri Prof. Dr. Mustafa SANDIKCI ve Doç. Dr. Murat BAYRAM'a, çalışma sürecindeki katkıları, yapıcı eleştirileri ve yönlendirici değerlendirmeleri için teşekkür ederim.

Araştırmam sırasında görüşmelerde bilgilerini ve deneyimlerini benimle paylaşan kıymetli kardeşim Prof. Dr. Ali Çağatay KILINÇ'a, her daim desteklerini hissettiğim kıymetli dostlarım Dr. Öğretim Üyesi Gökhan SAVAŞ ve Dr. Erhan DOLAPCI'ya ve kıymetli büyüğüm Engin KARAKETHÜDAOĞLU'na teşekkür ederim. Çalışma kapsamında beni destekleyen, zaman ayıran ve katkı sağlayan tüm yerel halk, kamu ve özel sektör temsilcilerine minnettarım.

Tez sürecinde bana her zaman inanan ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme, sabır ve anlayışları için teşekkür ederim.

Son olarak, bu çalışmanın yürütülmesinde doğrudan veya dolaylı katkı sağlayan herkese teşekkür eder; çalışmanın alan yazınına ve uygulamaya değerli katkılar sunmasını temenni ederim.

Şenol KARABALTAOĞLU

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1 Macera Turizmi	5
2.2 Macera Turizmi Kavramı	13
2.3 Macera Turizmi Türleri	15
2.4 Dünyada ve Ülkemizde Macera Turizminin Gelişimi.....	17
2.5 Macera Turisti Profili	25
3. DESTİNASYON	28
3.1 Destinasyon Kavramı	29
3.1.1 Farklı Yaklaşımlara Göre Destinasyon Kavramı.....	31
3.1.2 Turizm Destinasyonu ve Özellikleri	33
3.1.3 Dünyada Yer Alan Turizm Destinasyonları	35
3.1.4 Türkiye’de Yer Alan Turizm Destinasyonları	37
3.2 Daday, Azdavay ve Pınarbaşı Macera Turizmi Potansiyeli	41
3.2.1 Kamu Faaliyetleri	41
3.2.2 Özel Teşebbüs Faaliyetleri.....	43
3.2.3 Sivil Toplum Kuruluşları Faaliyetleri.....	44
3.2.4 Bölgeye Gelen Turist Profili	45
4. SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ.....	51
4.1 Destinasyon Yönetimi	53
4.1.1 Destinasyon Yönetim Organizasyonu	55
4.1.2 Destinasyon Yönetim Sistemleri	57
4.1.3 Destinasyon Yönetim Sisteminin Bileşenleri	59
4.1.4 Destinasyon Yönetim Sisteminin Faydaları	63
4.2 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Turizm	65
4.2.1 Sürdürülebilir Destinasyon	68
4.2.2 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Yaklaşımları	73
4.2.3 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Turistler.....	76
4.2.4 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Halklar	78
4.2.5 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Yönetimler	80
4.2.6 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları	82
5. YÖNTEM.....	87
5.1 Araştırmanın Yöntemi ve Deseni	87
5.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	88
5.3 Katılımcılar.....	89

5.4	Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıkları	91
5.5	Araştırma Verilerinin Toplanması	93
5.5.1	Veri Toplama Araçları	93
5.5.2	Veri Toplama Süreci	94
5.5.3	Verilerin Analizi	96
5.5.4	Geçerlik ve Güvenirlik	98
6.	BULGULAR VE TARTIŞMA	99
6.1	Yerel Halktan Elde Edilen Bulgular	101
6.1.1	Doğal ve Kültürel Zenginliklerin Korunma Durumu	101
6.1.2	Macera Turizminin Potansiyeli ve Yetersizlikler	102
6.1.3	Sürdürülebilirlik ve Turizm	102
6.1.3.1	Macera turizminin doğaya ve günlük yaşama etkileri	103
6.1.3.2	Sürdürülebilir turizm için alınması gereken önlemler	104
6.1.4	Yerel Halkın Katılımı	105
6.1.4.1	Yerel halkın turizm faaliyetlerindeki rolü	105
6.1.4.2	Yerel halkın turizm kararlarına katılımı	106
6.2	Turistlerden Elde Edilen Bulgular	107
6.2.1	Bölgeyi Ziyaret Etme Motivasyonları	107
6.2.2	Macera Turizmi Faaliyetlerine Yönelik Memnuniyet Düzeyi	108
6.2.3	Çevresel Etkiler ve Sürdürülebilirlik	109
6.2.3.1	Macera turizminin doğa üzerindeki etkileri	109
6.2.3.2	Macera turizminin sürdürülebilirliği için öneriler	110
6.2.4	Yerel Halkla Etkileşim ve Kültürel Paylaşım	110
6.2.4.1	Yerel halkın turizme katılımı ve tutumu	111
6.2.4.2	Yerel halkın turizmden ekonomik ve sosyal faydalar sağlaması ...	112
6.2.4.3	Yerel halk ve turist etkileşiminde karşılaşılan zorluklar	112
6.3	Kamu ve Sivil Toplum Kuruluşlarından Elde Edilen Bulgular	113
6.3.1	Yapılan Turizm Yatırımlarının Değerlendirilmesi	114
6.3.2	Macera Turizmi Yatırımları	115
6.3.3	Kamu Desteklerinin Yeterliliği	116
6.3.4	Kamu-Özel Sektör İşbirliği	117
6.3.5	Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Turizm Yatırımları	117
6.3.6	Yerel Ekonomiye Katkı	118
6.4	Araştırma Bulgularının Yorumlanması	119
7.	SONUÇ VE ÖNERİLER	125
	KAYNAKLAR	131
	EKLER	157
EK A	Yerel Halk İçin Görüşme Formu	158
EK B	Turistler İçin Görüşme Formu	160
EK C	Kamu, Sivil Toplum ve Özel Sektör Temsilcileri Görüşme Formu	162
EK D	Gönüllü Katılım Formu	164
EK E	Araştırma Alanı	166

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 Uluslararası macera turisti varış sayıları.....	21
Şekil 3.1 İlk 100 şehir destinasyon indeksi (İlk 10 ülke).....	36
Şekil 4.1 DYS bileşenleri.....	63
Şekil 4.2 Sürdürülebilir turizm performansı	71
Şekil 4.3 Faaliyet yönetimi yaklaşımı.....	84



TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1 Macera turizmi türleri	17
Tablo 2.2 Macera turizmi ülke sıralaması.....	19
Tablo 2.3 Yıllara göre küresel düzeyde yabancı turist sayıları (2018–2024) (milyon kişi)	23
Tablo 3.1 2024 yılında en çok yabancı ziyaretçi ağırlayan ilk 10 şehir.....	39
Tablo 3.2 2019-2024 Kastamonu ziyaretçi istatistikleri	47
Tablo 5.1 Görüşme katılımcıları	89
Tablo 6.1 Tematik matriks	99



SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

ATTA	: Macera Seyahati Ticaret Birliği
GATMR	: Küresel Macera Turizmi Pazar Raporu
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü



1. GİRİŞ

Turizm sektörü, tarih boyunca ekonomik kalkınma, istihdam ve bölgesel gelişim açısından stratejik bir rol üstlenmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde turizm, kırsal bölgelerin kalkındırılması, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır (Ştefko vd., 2021). Bununla birlikte, kitle turizmine dayalı geleneksel uygulamalar zamanla çevresel bozulma, kültürel erozyon ve kaynakların aşırı tüketimi gibi ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, doğa temelli alternatif turizm türleri hem turizmin olumsuz etkilerini azaltmak hem de sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu yaklaşımlar geliştirmek açısından ön plana çıkmıştır (Steynberg ve Grundling, 2005).

Doğa temelli turizm türleri arasında yer alan macera turizmi, katılımcılarına doğayla bütünleşik, fiziksel etkinlik temelli ve deneyim odaklı bir seyahat biçimi sunmaktadır. Dağcılık, kampçılık, rafting, bisiklet turları ve keşif gezileri gibi etkinlikleri kapsayan bu turizm türü, yalnızca ziyaret edilen alanın görülmesini değil; aynı zamanda o bölgenin doğal ve kültürel dokusuyla etkileşime geçilmesini mümkün kılmaktadır. Günümüzde turistlerin standart tatil anlayışının dışına çıkarak özgün ve farklı deneyim arayışına yönelmesiyle birlikte macera turizmi önemli bir ivme kazanmıştır. Bu yönüyle macera turizmi, destinasyonlar için hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli fırsatlar barındırmakla birlikte, bu fırsatların sürdürülebilir faydaya dönüşebilmesi için turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik ilkeleriyle bütünleştirilmesi gerekmektedir (Luft, 2023).

Araştırmanın kapsamı, yalnızca kavramsal düzeyde değil, uygulama bağlamında da titizlikle sınırlandırılmıştır. Bu çalışma, Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan ve yüksek doğal çeşitliliğe sahip Kastamonu ilinin üç ilçesi olan Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ile coğrafi olarak sınırlandırılmıştır. Saha araştırması sadece bu üç ilçede yürütülmüş; veri toplama ve analiz süreçlerinde diğer ilçeler, farklı şehirler veya bölgeler kapsam dışında bırakılmıştır. Ayrıca, örneklem grupları olarak yerel halk, turistler ve kurumsal paydaşlar (kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları) belirlenmiştir. Saha

araştırması, özellikle doğa yürüyüşleri, kampçılık, bisiklet turları, kanyon geçişi ve dağcılık gibi macera turizmi türleriyle sınırlandırılmış, su ve hava sporları gibi diğer alternatif turizm faaliyetleri bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır. Bu bağlamda, elde edilen bulguların yorumu ve sonuçları yalnızca bu üç ilçede gerçekleştirilen nitel veri toplama sürecine ve belirlenen turizm türlerine dayanmaktadır. Kapsamın bu şekilde sınırlandırılması, bir yandan araştırmanın derinliğini artırmakta, diğer yandan ise bulguların genellenebilirliğini Kastamonu'nun ilgili ilçeleriyle ve benzer kırsal destinasyonlarla sınırlı tutmaktadır.

Çalışmada macera turizmi, risk, fiziksel zorluk ve kişisel meydan okuma içeren, deneyim temelli bir turizm türü olarak tanımlanmıştır. Doğa temelli turizm ise bireylerin doğal alanlarda doğrudan deneyim yaşadığı, genellikle eğlence, gözlem veya rahatlama amaçlı etkinlikleri kapsar. Ekoturizm, bu doğal deneyime çevresel duyarlılığı, yerel halkla etkileşimi ve eğitici unsurları ekleyerek daha sorumlu bir yaklaşım sunarken; sürdürülebilir turizm ise tüm bu yaklaşımları kapsayan, çevresel, sosyal ve ekonomik etkileri dengeleyen uzun vadeli bir planlama ve uygulama biçimi olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın temel sorunsalı, macera turizmi potansiyeline sahip bölgelerde sürdürülebilir destinasyon yönetimi uygulamalarındaki eksikliklerin, doğal, sosyal ve ekonomik kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileridir. Kastamonu'nun söz konusu üç ilçesinde turizmin gelişim süreci değerlendirildiğinde, mevcut durumun sürdürülebilirlik ilkeleriyle yeterince örtüşmediği ve yönetsel yapıların bütüncül bir stratejiye dayanmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda araştırma, sürdürülebilir turizm yönetimi perspektifinden hareketle, bölgenin mevcut potansiyelini çok paydaşlı bir yaklaşımla bütüncül olarak değerlendirmek ve yerel bağlama özgü uygulanabilir stratejik öneriler geliştirmek amacıyla kurgulanmıştır.

Bu çerçevede, araştırmanın amacı; Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde sürdürülebilir destinasyon yönetimi perspektifiyle macera turizminin mevcut durumunu nitel bir değerlendirme ile analiz etmek ve yerel bağlama özgü uygulanabilir stratejik öneriler geliştirmektir. Böylelikle hem bölgenin turizm potansiyelinin etkin ve sürdürülebilir biçimde değerlendirilmesi hem de doğal ve

kültürel varlıkların korunarak gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmektedir. Ayrıca yerel halkın turizm süreçlerine etkin katılımının sağlanması da amaçlanmıştır. Çalışma, sürdürülebilir turizm literatürüne katkı sağlamanın yanı sıra yerel yönetimler, özel sektör ve politika yapıcılara uygulamaya dönük öneriler sunmaktadır.

Araştırma, nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseniyle yapılandırılmıştır. Veriler, ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenen yerel halk, turistler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcileriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler, 01 Temmuz–15 Ekim 2024 tarihleri arasında yüz yüze yapılmış; elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz sonucunda, bölgedeki macera turizmi uygulamalarının mevcut durumu ile sürdürülebilir destinasyon yönetimi açısından güçlü ve zayıf yönleri ortaya konmuş; çok paydaşlı yönetim anlayışına dayalı çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Çalışmanın kapsamı yalnızca Kastamonu iliyle sınırlı kalmayıp, benzer kırsal destinasyonlar için de uygulanabilir öneriler sunma amacı taşımaktadır. Araştırmada ortaya konan bulgular, yerel paydaşların deneyimleri ve çoklu perspektifler üzerinden bölgesel kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal katılımın önemine işaret etmektedir.

Bu çalışma, sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve macera turizmi literatürüne uygulamaya dönük, bağlamsal ve özgün katkılar sunmayı hedeflemektedir. Literatürde sıklıkla karşılaşılan teorik uygulamaların ve uluslararası örneklerin ötesine geçerek, doğrudan Türkiye bağlamında, yerel düzeyde, nitel verilerle yapılandırılmış bütüncül bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışmanın en özgün yanı, Türkiye’de kırsal bölgelerde yer alan turizm destinasyonlarında yerel halkın karar alma, uygulama ve değerlendirme süreçlerine aktif katılımını merkeze alan çok katmanlı bir yönetim perspektifi ortaya koymasıdır. Özellikle Türkiye’de kırsal kalkınma hedefleriyle uyumlu turizm politikalarının geliştirilmesi açısından, bu tez sahaya dayalı özgün bulgular ve öneriler içermektedir.

Araştırma, yalnızca çevresel sürdürülebilirliği değil; sosyal kapsayıcılığı ve paydaşlar arası iş birliğini esas alan bir yaklaşım önermektedir. Bu yönüyle hem akademik

alandanda sürdürülebilir turizm yönetimi üzerine yapılan sınırlı sayıdaki nitel çalışmalara katkı sunmakta hem de benzer destinasyonlara uygulanabilir ve ölçeklenebilir çıkarımlar sağlamaktadır.

Tez, toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, sorunsalı ve yöntemi ele alınmaktadır. İkinci bölümde macera turizmi kavramı, tarihsel gelişimi, türleri ve dünyadaki ve Türkiye'deki uygulamaları incelenmiştir. Üçüncü bölümde destinasyon yönetimi kuramları ile birlikte Kastamonu örneği üzerinden bölgesel değerlendirmelere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde sürdürülebilir destinasyon yönetimi kuramsal ve uygulamalı boyutlarıyla ele alınmış; beşinci bölümde araştırmanın yöntemi detaylandırılmıştır. Altıncı bölümde çalışmanın bulguları sunulmuş ve tartışma yapılmış, yedinci ve son bölümde ise elde edilen bulgular doğrultusunda uygulamaya dönük değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir. Ayrıca, her bölümün başında, o bölümde yer verilen ana temalar ve tartışma başlıkları kısa bir özetle okuyucuya sunulmuştur.

Bütün bu yönleriyle çalışma, hem akademik literatüre hem de bölgesel kalkınma, turizm yönetimi ve yerel paydaş katılımı alanında pratik uygulamalara rehberlik edecek özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, macera turizmi kavramı, tarihsel gelişimi, başlıca türleri ve dünya ile Türkiye’deki güncel uygulama örnekleri ele alınmaktadır. Öncelikle literatürdeki temel tanımlar ve kavramsal ayrımlar sunulmuş, ardından macera turizminin turizm sektörü içerisindeki konumu, ekonomik ve sosyal etkileri değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda ise Türkiye’de macera turizmi alanındaki mevcut duruma ve öne çıkan destinasyonlara yer verilmiştir.

2.1 Macera Turizmi

Seyahat olmaksızın bir dünyayı hayal etmek oldukça güçtür. İnsanlar seyahat etmek yerine evlerinde otursalardı, bugün sürdürülebilirlik kavramları bu yoğunlukta tartışılmayabilirdi (Uğurlar, 2017). Ayrıca aşırı turizm gibi bir kavram ortaya çıkmayabilir, iklim değişikliği gibi bir kriz olmayabilir ya da uzun mesafeler için ulaşım aracı olarak uçağa ihtiyaç duyulmayabilirdi (Higham vd., 2014). Seyahat etmenin amaçlarından biri, bireylerin diğer kültürler ve yaşamlar hakkında bilgi edinme isteğidir. Bu süreç, bireylerin empati ve kültürel anlayışlarını geliştirmelerine katkı sağlar. Son yıllarda artan nüfus, hızla gelişen teknoloji ve bilgiye kolay erişim, insanları kitle turizminden uzaklaştırarak alternatif turizm türlerine yönlendirmiştir. Özellikle dijital dönüşüm, turistlerin seyahat öncesi destinasyonlar hakkında bilgi edinmelerini kolaylaştırarak seyahat esnasında öğrenme ve kültürel etkileşim süreçlerini hızlandırmıştır. Örneğin akıllı turizm teknolojilerinin entegrasyonu, turist deneyimlerini zenginleştirerek daha kişiselleştirilmiş ve etkileşimli hale getirmiştir. Bununla birlikte dijital teknolojilerin kültürel alışverişi teşvik ederek küresel iletişimi ve kültürel değerlerin paylaşımını artırdığı gözlemlenmiştir (Gretzel vd., 2015).

Turist bakış açısıyla, turizm diğer yerler hakkında tecrübe edinme işidir (Günay vd., 2020). Eğitimli olsun ya da olmasın bir turistin bir yeri gezme arzusu gerçekleştiğinde, o yere ait deneyim hafızasında kalıcı olabilir. Bu yönüyle gerek zihinsel gerekse de fiziksel olarak gerçekleşen turizm hareketinin, insanlığın küresel farkındalığının artmasına katkı sağlaması beklenebilir.

Motivasyon, bireylerin davranışlarını yönlendiren psikolojik bir istek ya da ihtiyaç olarak tanımlanabilir. Turizm alanında ise motivasyon bireylerin seyahat etme kararlarını etkileyen içsel ve dışsal faktörler bağlamında ele alınmaktadır (Aydın ve Sezerel, 2017). Alan yazında bu faktörler genellikle “itici” ve “çekici” olmak üzere iki grupta incelenmektedir. İtici faktörler; rahatlama, kaçış, keşfetme gibi bireyin iç dünyasından kaynaklanan nedenlerdir. Çekici faktörler ise bir destinasyonun doğal güzellikleri, kültürel zenginlikleri ya da sunulan hizmet kalitesi gibi unsurlarını ifade eder (Karasakal ve Dursun, 2018). Turistlerin seyahat kararları, genellikle itici ve çekici faktörlerin etkileşimiyle şekillenmektedir. Örneğin stresli bir yaşamdan uzaklaşmak isteyen bir birey (itici faktör), sakin ve doğal yapısıyla öne çıkan bir destinasyonu tercih edebilir (çekici faktör). Güncel araştırmalar, bu faktörlerin doğru yönetilmesinin turist memnuniyeti ve destinasyon sadakati üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Nguyen ve Mai, 2021).

Alan yazında, turistleri tatil paketi almaya iten faktörler ve satın almayı etkileyen belirleyici unsurlar olmak üzere iki temel faktör seti tartışılmaktadır (Swarbrooke, 2004; Hudson, 2008). Turistik ürünün, turistler tarafından satın alınma sürecinde motivasyonel faktörler, diğer hizmet sektörlerinde satılan ürünlerden farklı bir yapı sergilemektedir. Turizmi diğer hizmetlerden ayıran başlıca özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Turist, somut bir üründen ziyade deneyim satın alır. Deneyim, sadece bir hizmetin tüketimi değil, aynı zamanda duygusal ve bilişsel bir süreçtir (Huang vd., 2015).
- Turist deneyimi; karar verme süreci öncesindeki beklenti, deneyim anındaki duygular ve sonrasındaki hatırlama gibi aşamalardan oluşur (Blanco-Moreno vd., 2024).
- Turist, turizm sürecinin etkin bir parçasıdır. Beklentileri, tutumları ve duygusal tepkileri, deneyimin değerlendirilmesini doğrudan etkiler. Ayrıca bu unsurlar, destinasyon memnuniyeti ve tekrar ziyaret niyeti üzerinde belirleyici olabilir (Prentice, 2020).

- Turist deneyimi, turistin veya tatil paketini satan firmanın kontrolü dışında olan hava koşulları, salgınlar ve savaş gibi dış etkenlerden etkilenebilir (Gössling vd., 2021).

Bireyleri belirli bir zamanda ve yerde tatil yapmaya yönlendiren “itici” ve “çekici” motivasyonlar da literatürde detaylı olarak sınıflandırılmıştır. Bu motivasyonlar;

- Psikolojik (rahatlama, güneşlenme, sağlık vb.),
- Duygusal (macera, romantizm, kaçış vb.),
- Kişisel (akraba ziyareti, yeni arkadaşlıklar kurma),
- Kişisel gelişim (bilgi ve beceri edinme isteği),
- Kültürel (gezme ve yeni kültürleri deneyimleme isteği) olarak kategorize edilebilir (Swarbrooke, 2004; Pearce, 2005).

Her turistin motivasyon kaynakları farklılık gösterir ve bu farklılıklar; kişilik, yaşam tarzı, geçmiş deneyimler, algılar ve sosyal statü gibi bireysel faktörlerden etkilenmektedir (Kovačić vd., 2022). Seyahate yönelten faktörler çoğu zaman bir araya gelerek karar alma sürecini şekillendirir. Tatil paketlerini tercih eden turistler, baskın bir motivasyonel faktör etkisiyle seçim yaparken diğer motivasyonel unsurların kısmen karşılandığı görülmektedir (Hudson, 2008).

Grup turizminde, seyahat kararlarının grup dinamiklerine bağlı olarak şekillendiği gözlemlenmiştir. Grup içerisindeki baskın karakterler, diğer grup üyelerinin kararlarını etkileyebilmektedir. Grup üyeleri, seyahat boyunca bireysel ihtiyaçlarını karşılamaya zaman ayırsa da genellikle turizm faaliyetlerinde ortak karar alma eğilimindedirler (Pearce, 2005).

Turistlerin cinsiyet, kültürel yapı ve mevsimsel tercihlerine göre turizm davranışlarında farklılıklar gözlemlenmektedir. Örneğin kadın turistler genellikle kültürel etkinliklere, alışverişe ve aile bağlarını güçlendirmeye yönelik tatilleri tercih

ederken erkek turistlerin spor etkinlikleri veya macera turizmi gibi daha riskli faaliyetlere yöneldiği görülmektedir (Xie vd., 2008). Bunun yanında, coğrafi ve iklimsel farklılıklar da seyahat eğilimlerini şekillendirmektedir. Soğuk iklim bölgelerinde yaşayan turistlerin sıcak destinasyonları tercih etme eğilimi gösterdiği, sıcak iklimlerde yaşayan turistlerin ise serin veya karasal bölgeleri ziyaret ettiği sıklıkla rapor edilmiştir (Gössling ve Hall, 2006).

Mevsimsel değişikliklerin yanı sıra turistlerin rezervasyon davranışları da farklılık göstermektedir. Bazı turistler aylar öncesinden rezervasyonlarını tamamlayarak planlı bir şekilde hareket ederken diğerleri son dakika indirimlerinden yararlanmayı tercih edebilmektedir. Bu farklılıklar bireylerin ekonomik durumları, zaman yönetimi ve seyahat motivasyonlarıyla ilişkilendirilmektedir (Hall, 2005).

Zaman içinde turistik ürünlerin arzında da belirgin bir dönüşüm yaşanmaktadır. Özellikle son yıllarda turistler, güzellik ve sağlık turizmi gibi deneyimlere yönelmekle birlikte etkin katılım ve deneyim fırsatları sunan tur paketlerini tercih etmeye başlamışlardır (UNWTO, 2020a; Gössling ve Higham, 2021). Turizm hareketi sırasında daha anlamlı deneyimler arayan turistler, müze ve sanat galerilerini ziyaret ederek yeni bilgiler edinmekte, doğa temelli macera faaliyetlerine katılmakta ve destinasyon seçiminde daha seçici davranmaktadır (Richards, 2021). Bu bağlamda tatil, yalnızca dinlenmeye ayrılmış bir zaman dilimi olmaktan çıkmakta öğrenme, keşif ve bireysel gelişim odaklı bir süreç haline gelmiştir.

Araştırmalar, turistlerin geleneksel ve dinlenme odaklı turizm türleri yerine daha özgün ve deneyimsel turizm faaliyetlerine yöneldiğini göstermektedir (Larsen ve Svabo, 2021). Modern turistler, seyahat ettikleri destinasyonlarda yerel kültürle etkileşime geçmeyi, yerel halkla bağ kurarak günlük yaşamlarına dahil olmayı ve bu süreçleri içselleştirerek kişisel bir anlam oluşturmayı önemsemektedirler (Kim ve Ritchie, 2019). Bu tür deneyimler, turistlerin seyahatten aldıkları memnuniyeti artırmakta ve destinasyon sadakatini güçlendirmektedir.

Turist deneyimleri alanyazında tarafından dört temel kategoriye ayrılmıştır: keşif deneyimi (yeni yerler görme ve öğrenme), sosyal deneyim (yerel kültürle etkileşim),

canlı deneyim (yerel halkla bağ kurma ve onların yaşamlarına kısa süreliğine dahil olma) ve derinlemesine deneyim (tüm bu süreçleri anlamlandırma ve içselleştirme) (Weiler ve Black, 2015; UNWTO, 2022c). Turistlerin bu deneyim odaklı yaklaşımı, turizm sektöründe hem arz hem de talep yönünde önemli değişimlere yol açmaktadır. Günümüzde destinasyonlar, turistlerin bu farklı motivasyonlarını karşılayabilmek için daha dinamik ve özelleştirilmiş hizmetler sunma ihtiyacı duymaktadır.

Turizm, sürekli gelişen ve değişen dinamik bir olgudur. Sosyal imkânlar, kültürel seviyeler ve teknolojik gelişmeler, turizm türlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Turizm, belirli amaçlar doğrultusunda gelişerek destinasyonun doğal ve sosyal şartlarına, iklimine ve potansiyeline göre farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, turizm türleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

Arkeolojik Turizm: Arkeolojik turizm, kültür turizminin bir alt dalı olarak tarih ve arkeoloji sevgisini ön plana çıkarır. Bu turizm türü, sit alanlarından tiyatrolara kadar geniş bir kapsamda tarihsel zenginlikleri deneyimleme fırsatı sunar. Özellikle Mısır, Meksika ve Peru gibi ülkelerde ekonomik faydaları nedeniyle arkeolojik turizmi destekleyen programlar hayata geçirilmektedir (Timothy ve Boyd, 2023).

Kültürel Miras Turizmi: Kültürel miras turizmi, kültürel miras odaklı turizm faaliyetlerini ifade eder. Kültürel çekim unsurları, turizmin temel bileşenlerinden biri olarak görülmekte ve turistlerin yeni deneyimler elde etmelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda ata toprağını ziyaret etme motivasyonu, miras turizminin önemli bir bileşenidir (Richards, 2021).

Hac Turizmi: Hac turizmi, kutsal mekânlara yapılan dini yolculukları ifade eder. Hac sırasında gerçekleştirilen harcamalar, gittiği bölgenin ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Mekke, Vatikan ve Varanasi gibi destinasyonlar hac turizminin başlıca merkezleridir (Collins-Kreiner, 2020).

Macera Turizmi: Macera turizmi turistlerin fiziksel etkinlikler, doğayla temas ve kültürel etkileşim içeren deneyimler aradığı bir turizm türüdür. ATTA'ya (Adventure Travel Trade Association) göre, bu üç bileşenden en az ikisini içeren turizm faaliyetleri macera turizmi kapsamında değerlendirilebilmektedir. Dağcılık, trekking, rafting gibi

etkinlikler bu türün başlıca örnekleridir (Buckley, 2020; UNWTO, 2022a; ATTA, 2023).

Atom Turizmi: Atom turizmi, atom bombasıyla zarar görmüş alanlara ve müzelere düzenlenen turları ifade etmektedir. Örneğin Hiroşima ve Nagazaki'nin bombalandığı yerler ve Titan Füze Müzesi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu turizm türü, tarihsel olayları deneyimlemek isteyen turistlerin ilgisini çekmektedir (Stone ve Sharpley, 2021).

Kitapçı Turizmi: Kitapçı turizmi, edebi eserlerin yazıldığı ya da olayların geçtiği yerlere yapılan kültürel gezilerden oluşur. Bu tür, bireylerin hem kültürel hem de kişisel gelişimlerini destekleyen bir deneyim sunmaktadır (Baleiro ve Quinteiro, 2018).

Afet Turizmi: Afet turizmi, doğal veya insan kaynaklı afetlerin yaşandığı alanlara düzenlenen turları kapsar. Katrina kasırgası sonrası New Orleans'a yapılan turlar bu türün bir örneğidir. Ancak bu türün etik boyutları sıklıkla tartışılmaktadır (Gotham, 2017).

Uyuşturucu Turizmi: Uyuşturucu turizmi, yasa dışı maddelerin serbest olduğu bölgeleri ziyaret eden turistlerin oluşturduğu bir turizm türüdür.

Gezi Turizmi: Gezi turizmi, genellikle eğitim ve eğlence amaçlı düzenlenen seyahatlerden oluşur. Doğal ve kültürel bölgelerdeki bu turlar, katılımcılara bilgi edinme ve dinlenme imkânı sunmaktadır (Richards, 2021).

Bahçe Turizmi: Bahçe turizmi, botanik bahçelere ve ünlü peyzajlara yapılan gezilerle ilgilidir. İngiltere'deki Sissinghurst Bahçesi ve Hollanda'daki Keukenhof bu turizm türünün popüler destinasyonlarındandır (Timothy ve Boyd, 2023).

Medikal Turizm: Sağlık ve bakım amacıyla uluslararası düzeyde gerçekleştirilen bu turizm türü, ekonomik tedavi seçenekleri sunan destinasyonlara olan ilgiyi artırmaktadır. Tayland, Hindistan ve Singapur, bu alanda lider destinasyonlar arasında yer almaktadır (Connell, 2015).

Köpekbalığı Turizmi: Bu turizm türü, turistlere köpekbalıklarının doğal ortamlarında görme fırsatı sunar. Güney Afrika ve Bahamalar gibi bölgeler, bu deneyimi sunan önemli destinasyonlardır (Gallagher ve Hammerschlag, 2021).

Uzay Turizmi: Uzay turizmi, uzaya yapılan seyahatlerle turistlere bu yönde deneyim sunmaktadır. Özel şirketler tarafından sunulan bu hizmet gelecekte daha erişilebilir hale gelmesi beklenen bir sektördür (Thompson, 2022).

Eko Turizm: Doğal çevre ve yerel kültürleri koruyarak sürdürülebilir turizmi teşvik eden eko turizm, hızla gelişen bir turizm türüdür. Turistler, destinasyonların biyolojik çeşitliliği ve kültürel değerlerini destekleyen faaliyetlere katılmaktadır (UNWTO, 2022a).

Su Turizmi: Suyolları ve göller üzerinde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerini kapsayan bu tür, özellikle Hollanda gibi destinasyonlarda popülerdir. Su turizmi, hem ulaşım hem de eğlence boyutuyla dikkat çekmektedir (Hall, 2021).

Vahşi Yaşam Turizmi: Vahşi yaşam turizmi, doğal ortamlarda hayvanları gözlemleme temeline dayalı bir turizm türüdür. Afrika'daki safari turları bu türün başlıca örneklerindendir (Novelli ve Scarth, 2007).

Macera Turizmi: Macera her zaman vahşi yaşamın bir parçası olmuştur. Uzak ve merak edilen yerlerin bilimsel yöntemlerle keşfiyle ilişkilendirilen macera, James Cook ve Marco Polo gibi isimler tarafından seyahatle bir araya getirilmiştir (Gross ve Sand, 2019). Alplerin zirvesine tırmanış başlangıçta bilimsel amaçlarla yapılmış, sonraları ise spor amacıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Dağ turizmi böylece ilgi kazanmış ve macera severlerin dikkatini çekmiştir.

19. yüzyılın sonlarında özellikle kuzey bölgelerde avcılık ve balıkçılık, turistleri doğaya ve macera faaliyetlerine yönlendirmiştir (Gross ve Sand, 2019). Kayak ve kano gibi faaliyetler de bu dönemde doğmuştur. 1950 ve 1960'lı yıllarda macera turizmi, sadece sınırlı bir kitle tarafından benimsenirken 1970'lerde gelişen yeni spor türleri ve ekipmanlarıyla daha geniş bir kitlenin ilgisini çekmeye başlamıştır (UNWTO, 2014a). Bu tarihten sonra macera turizmi hızla gelişmiş ve 21. yüzyılın başında önemli bir niş

turizm türü haline gelmiştir (Cater, 2006). Son 20 yıl içerisinde açık hava faaliyetleri arasında en hızlı gelişme gösteren turizm türlerinden biri olmuştur (Williams ve Soutar, 2009).

Günümüzde macera turizmi giderek daha geniş bir turist kitlesinin ilgisini çekerek büyüme trendini sürdürmektedir. Özellikle Orta Doğu ve Asya gibi bölgelerde gelişen turizm endüstrisi, macera turizmine olan talebi artırmıştır (ATTA, 2023). Bu turizm türü, seyahat, spor ve açık hava rekreasyon faaliyetlerini bir araya getirirken fiziksel etkinlik, doğayla etkileşim ve kültürel deneyim unsurlarını harmanlamaktadır (Beedie ve Hudson, 2003). Macera turizmi tüm yaş gruplarına hitap etmekle birlikte daha genç turistlerin ilgisini çekmektedir (Buckley, 2020). Bununla birlikte 2023 yılı verilerine göre macera turizmi pazarının toplam değeri 374,2 milyar dolardır ve bu rakamın 2030 yılına kadar 4,1 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (ATTA, 2023). Bu bakımdan macera turizmi, turizm endüstrisinin en hızlı büyüyen alanlarından biri olarak toplam turizm pazarının yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır (Buckley, 2010). Artan şehirleşme ve dijitalleşme, müşterileri daha etkin ve otantik deneyimlere yönlendirmektedir. (UNWTO, 2022c). Ayrıca, bu tür faaliyetler, yüksek gelir grubuna hitap ederek yerel ekonomilere önemli katkılar sağlamaktadır (Williams ve Soutar, 2009).

ATTA ve diğer sektörel raporlar, macera turizminin 2016'dan bu yana dikkate değer değişimler geçirdiğini ve hızla büyüdüğünü göstermektedir. 2023 yılı itibarıyla macera turizmi operatörleri, bir günlük etkinlikleri ortalama 420 dolara pazarlarken sekiz günlük macera tatili paketleri için kişi başı maliyet uçak bileti hariç yaklaşık 3.200 dolar olarak hesaplanmıştır (ATTA, 2023). Sektörün 2032 yılına kadar yıllık %19,5'lik bir bileşik büyüme oranı ile toplamda iki trilyon dolarlık bir değere ulaşması beklenmektedir (Beckman vd., 2017).

Macera turizminin etkileri Amerika Birleşik Devletleri'nde de belirgin şekilde hissedilmektedir. 2023 yılında ABD açık hava rekreasyon sektörü 862 milyar dolar değerinde ekonomik üretim sağlamış ve 7,6 milyon kişiye istihdam imkanı sunmuştur. Her yıl milyonlarca Amerikalı, çeşitli açık hava etkinliklerine katılarak bu sektöre katkıda bulunmaktadır (Gössling ve Higham, 2021).

Macera turizmi yalnızca ekonomik etkileriyle değil, sürdürülebilir kalkınmaya yaptığı katkılarla da öne çıkmaktadır. Yetersiz altyapıya sahip uzak ve kırsal bölgelerde bu alanları macera parkurlarına dönüştürerek bölgelerin cazibesini artırmakta ve yatırım çekme potansiyelini yükseltmektedir (UNWTO, 2022a). Bu yaklaşım, hem turizm sektörünün büyümesini desteklemekte hem de doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir şekilde korunmasına yardımcı olmaktadır (Buckley, 2010).

2.2 Macera Turizmi Kavramı

Macera turizmi, alan yazında kavram olarak bilinmesine rağmen içeriği üzerinde tam bir uzlaş sağlanamamıştır (Buckley, 2007). Bu durum, macera turizmini karmaşık ve içeriği belirsiz bir kavram haline getirmiştir (Swarbrooke vd., 2003). Bu bağlamda bir birey için macera olarak algılanan bir faaliyet, başka bir birey tarafından aynı şekilde algılanmayabilir (ATTA, 2010). ATTA (2023)'nın tanımına göre bir faaliyet fiziksel bir etkinlik, kültürel bir değişim ve doğayla temas unsurlarından en az ikisini içeriyorsa macera turizmi kapsamına alınabilir.

Macera turizmi etkinlik, motivasyon, risk, performans, deneyim ve çevre olmak üzere altı farklı kritere dayalı olarak tanımlanmaktadır (Ewert, 1989). Bu kriterler, alan yazında farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Örneğin ATTA (2013) bu kriterlerden üçünü kullanırken Buckley (2006) beşini, Hall ve Page (2014) ise tamamını dikkate almıştır.

Risk, bireyin algısına ve faaliyetin türüne bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Priest, 1999). Örneğin araba kullanmak teknik olarak daha tehlikeli olsa da genellikle bir macera olarak görülmemektedir. Riskin üstesinden gelmek ve bu süreçteki kişisel mücadele, bireyin gelişimi açısından önemli bir unsurdur (Haegeli vd., 2012). Bu bağlamda macera turizmi, bireyin sınırlarını zorladığı ve riskle başa çıkmayı deneyimlediği bir mücadele süreci olarak değerlendirilebilir.

Macera turizmi bağımsız seyahat, rehberli turlar, sabit macera turizmi faaliyetleri ve bu faaliyetlere bağlı iş kolları olmak üzere dört ana bileşene ayrılmaktadır. Rehberli turlar, genellikle daha az yerel etkinlik sunmasına rağmen en kârlı turizm bileşenlerinden biri olarak görülmektedir (Buckley, 2010). Macera turizmi faaliyetleri

ise zor ve kolay olarak ikiye ayrılmaktadır. Zor faaliyetler arasında bungee jumping, rafting ve kaya tırmanışı yer alırken kolay faaliyetler arasında dağ bisikleti, doğa yürüyüşü ve kürek çekme sayılabilir (Patterson ve Pan, 2002; Swarbrooke vd., 2003). Buna göre zor faaliyetler genellikle yüksek risk, fiziksel zorluk ve doğayla yoğun temas gerektirirken kolay faaliyetler daha düşük risk içermekte ve genellikle rehber eşliğinde gerçekleştirilmektedir (Erdem, 2020). Örneğin kürek çekme, kolay öğrenilebilen ve riski düşük bir faaliyet olarak daha geniş bir yaş grubu tarafından tercih edilmektedir.

Macera turizminin tanıtımı, diğer turizm türlerine benzer şekilde büyük ölçüde internet üzerinden gerçekleştirilmektedir (Schoot, 2007). Çoğu macera turisti, seyahatlerini internet araştırmaları ve sosyal medya yorumlarına dayanarak planlamaktadır. Sosyal medya platformları, macera turizmi destinasyonlarının tanıtımında önemli bir rol oynamaktadır (Sigala ve Gretzel, 2018). Görsellerin paylaşımı, etkileşimlerle birlikte destinasyonlara olan ilgiyi artırmakta ve turistlerin ilgili destinasyonlara olan bağlılığını güçlendirmektedir.

Macera turizmi destinasyonlarının pazarlanmasında coğrafi alanın doğal yapısı ve görünüşü önemli bir rol oynamaktadır (Buckley, 2010). Ancak tüm destinasyonlar macera turizmi için uygun olmayabilir. Nitekim bazı bölgelerde doğa sporları için uygun alanlar bulunmazken bazıları yalnızca belirli faaliyetlere olanak tanımaktadır (Swarbrooke vd., 2003). Macera Turizmi Gelişmişlik İndeksi'ne (ATDI) göre, Yeni Zelanda ve Kanada gibi ülkeler macera turizmi destinasyonları arasında lider konumdadır (ATDI, 2018). Ancak Almanya, İsrail ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin de önemli bir potansiyel taşıdığı belirtilmektedir (UNWTO, 2022a).

Macera turizmi alan yazını başlangıçta yalnızca dağcılık gibi zor faaliyetlere odaklanmış olsa da zamanla daha geniş bir kapsama ulaşmıştır. Günümüzde Baby Boomer kuşağı ve aileler gibi farklı demografik gruplar, kolay macera turizmi faaliyetlerine olan ilgilerini artırmıştır (Pomfret ve Bramwell, 2014). Ayrıca mikro macera faaliyetleri, şehirlerde yaşayan bireylerin kısa süreli macera deneyimleri yaşamasına olanak tanıyan bir konsept olarak dikkat çekmektedir (Gross ve Sand, 2020). Bu konsept, sağlıklı yaşam ve psikolojik rahatlama arayan bireyler için popüler

bir tercih sunmaktadır. Son yıllardaki araştırmalar, macera turizminin tanımında risk unsuru kadar topluluk katılımı, yerel ekonomilere katkı ve doğa koruma gibi unsurların da ön plana çıktığını vurgulamaktadır (Gyimóthy ve Mykletun, 2004; ATTA, 2023). Bu gelişmeler, macera turizminin hem ekonomik hem de sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayan bir turizm türü olarak önemini artırmaktadır.

2.3 Macera Turizmi Türleri

Macera turizmi genel olarak kolay, zor ve doğa temelli faaliyetler olmak üzere üç ana kategoride incelenmektedir (Cloke ve Perkins, 1998; Hudson, 2003). Bu üç kategori arasındaki farkları belirleyen temel kriterler net olmasa da faaliyet sırasında karşılaşılan risk seviyesi genellikle belirleyici olmaktadır (Buckley, 2006). Kategoriler arasındaki farklılıklar turistlerin fiziksel hazırlıkları, psikolojik sınırları ve deneyim düzeylerine göre değişiklik gösterebilmektedir (Weber, 2001).

Kolay macera turizmi düşük risk seviyeleri ve minimal fiziksel aktivite gereksinimiyle tanımlanmaktadır (Patterson ve Pan, 2002; Hudson, 2003). Bu kategori, genellikle adrenalin arayışında olmayan veya aileler gibi daha geniş bir katılımcı kitlesine hitap eden faaliyetleri içermektedir. Hudson (2003), kolay macera turizmini üst düzey güvenliğin ön planda olduğu bir alan olarak tanımlamış ve bu kategorinin macera turizmi faaliyetlerine yeni başlayanlar için uygun olduğunu belirtmiştir. Kolay faaliyetler genellikle herhangi bir geçmiş deneyim gerektirmemekte ve fiziksel olarak uygun bireyler tarafından rahatlıkla gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca bu tür faaliyetler mevcut tatil paketlerine dahil edilebildiğinden katılımcılar ek bir hazırlık yapmadan bu deneyimlere katılabilirler.

Zor macera turizmi ise yüksek risk, yoğun fiziksel aktivite ve mücadele gerektiren faaliyetleri kapsamaktadır (Buckley, 2007). Rafting, bungee jumping, dağcılık, kayak, snowboard ve sky diving gibi faaliyetler bu kategoride ele alınabilir. Bu tür etkinlikler, genellikle doğayla doğrudan temas kurmayı seven, macera arayışında olan, risk almayı göze alan ve fiziksel dayanıklılığı yüksek bireyler tarafından tercih edilmektedir. Özellikle açık hava etkinlikleri, bireylerin sınırlarını zorlamalarına ve yeni deneyimler kazanmalarına olanak tanırken aynı zamanda psikolojik iyi oluşlarını da

desteklemektedir (Beedie ve Hudson, 2003). Zor kategorideki faaliyetlerde, yüksek seviyede çaba gereksinimi, hayati riskler ve teknik bilgi ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kategoriye dahil olan bireylerin geçmiş deneyimlerinin olması, fiziksel dayanıklılıklarının yüksek düzeyde bulunması ve faaliyet esnasında olası tehlikelere karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir (Williams ve Soutar, 2005). Örneğin dağcılık gibi faaliyetler, bireyin hem fiziksel hem de zihinsel dayanıklılığını sınarken aynı zamanda teknik bilgi ve ekipman kullanımı gerektirmektedir

Doğa temelli macera turizmi kapsamında vahşi yaşamla etkileşim içeren etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür faaliyetler arasında şempanze ve goril izleme turları gibi etkinlikler bulunmaktadır (Nkuringo Safaris, 2021). Doğa temelli macera turizmi, katılımcılara hem düşük hem de yüksek risk seviyeleri sunabilir ve vahşi yaşamla doğrudan temas imkânı sağlar. Bu etkinlikler, bireylerin çevresel farkındalığını artırmayı ve ekoturizm unsurlarını ön plana çıkarmayı hedefler (Yıldırım ve Semiz, 2023). Ancak doğayla yakın temasın sağlandığı bu tür faaliyetlerde risk seviyesi, bireyin yetkinliği ve faaliyetin gerçekleştirildiği çevresel koşullara bağlı olarak değişebilir (Pomfret vd., 2025).

Macera turizmi katılımcıların motivasyonları, fiziksel hazırlık seviyeleri ve önceki deneyimlerine bağlı olarak farklı kategorilere ayrılmaktadır. Kolay macera faaliyetleri, geniş bir yaş grubuna hitap eden ve genellikle tatil paketlerine eklenen ve fazla hazırlık gerektirmeyen etkinlikleri içerir. Öte yandan zorlu macera faaliyetleri, teknik bilgi, fiziksel dayanıklılık ve yüksek düzeyde hazırlık gerektiren etkinlikleri kapsar. Bu tür faaliyetlere katılım, bireylerin fiziksel ve psikolojik sınırlarını zorlamalarına olanak tanıyarak özsaygı ve özgüvenin artmasına katkıda bulunabilir (Bentley, 2024).

Risk algısı yalnızca fiziksel zorluklarla değil, bireyin psikolojik sınırlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Örneğin yükseklik korkusu olan bir birey için basit bir ip tırmanışı bile büyük bir mücadele ve risk unsuru olabilir. Bu nedenle macera turizmi faaliyetlerinin planlanmasında, katılımcıların hem fiziksel hem de psikolojik özelliklerinin dikkate alınması önemlidir. Ayrıca bu tür etkinliklerin bireylerin stres seviyelerini azaltmada ve genel psikolojik iyi oluşlarını artırmada olumlu etkileri olduğu gözlemlenmiştir (Pomfret vd., 2025).

Son yıllarda sosyal medyanın etkisiyle macera turizmi kategorileri daha görünür hale gelmiştir. Özellikle doğa temelli macera turizmi, dijital medya ve sosyal ağlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmakta ve destinasyonların tanıtımında etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Instagram, Facebook ve TikTok gibi sosyal medya platformları, turistlerin deneyimlerini paylaşımlarına ve potansiyel ziyaretçilerin destinasyon hakkında fikir sahibi olmalarına katkı sağlamaktadır (Marques ve Reis, 2017; Neuhofer vd., 2019). Görsellerin paylaşımı destinasyonlara olan ilgiyi artırmakta ve turistik destinasyonların ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

Macera turizmi faaliyetleri, her ne kadar bireysel tercihler ve deneyim seviyelerine göre farklılık gösterse de ortak noktaları risk yönetimi ve çevresel sürdürülebilirliktir. Bu bağlamda macera turizminin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde ele alınması, sektörün sürdürülebilir bir şekilde gelişmesine katkı sağlayacaktır (Gyimóthy ve Mykletun, 2004; Buckley, 2010). Tüm bu karşılaştırmalar dikkate alındığında macera turizmi türleri 2 grupta toplanabilir.

Tablo 2.1 Macera turizmi türleri (Hudson, 2003)

Sert Macera	Yumuşak Macera
Nehir Rafting	Kampçılık
Sıcak Hava Balonculuğu	Bisiklet
Kaya ve Dağ Tırmanışı	Kuş ve Hayvan Gözlemi
Off-road ve Dağ Bisikletçiliği	Yelkenli
Rüzgar Sörfü	At Biniciliği
Paraşütle Atlama ve Serbest Atlayış	Kar Kayağı
Snowboard	Vahşi Doğa Turları
Scuba Diving	
Paintball	

2.4 Dünyada ve Ülkemizde Macera Turizminin Gelişimi

Macera turizmi, son yıllarda küresel ölçekte hızlı bir gelişim göstermektedir. Bu gelişimin arka planında, bireyselleşen seyahat tercihleri, doğayla bütünleşik deneyim arayışı ve sürdürülebilir turizm anlayışının güçlenmesi yer almaktadır. Özellikle 2020–2022 döneminde küresel turizmde yaşanan duraksamaların ardından, doğa temelli ve açık hava etkinliklerine olan yönelim artmış; macera turizmi bu dönüşümün önemli bileşenlerinden biri hâline gelmiştir. UNWTO (2024) verilerine göre, 2024 yılı itibarıyla dünya genelindeki uluslararası turist sayısı pandemi öncesi seviyelerin

%97'sine ulaşmıştır. Bu toparlanma süreciyle birlikte, sürdürülebilirlik odaklı seyahat eğilimleri, sosyal medya etkisi ve bireysel keşif arzusu, macera turizmine olan ilgiyi belirgin şekilde artırmıştır.

Bölgesel bazda değerlendirildiğinde, Avrupa ve Amerika kıtaları bu toparlanmayı en hızlı yaşayan bölgeler olurken; Asya-Pasifik bölgesi katı seyahat önlemleri nedeniyle daha yavaş bir iyileşme süreci geçirmiştir. 2022 sonrası dönemde Asya-Pasifik'te de artan yerel turizm ve doğa temelli aktiviteler, bu bölgelerde macera turizmi hareketliliğini desteklemiştir. 2023 ve 2024 yıllarında tüm bölgelerde pozitif büyüme oranları gözlemlenmiş; bu gelişmeler, sadece kriz sonrası bir toparlanmayı değil, aynı zamanda seyahat motivasyonlarında kalıcı bir değişimi de yansıtmaktadır. Nitelikli deneyim, doğallık, güvenlik ve bireysel farkındalık, günümüz turist profiline yön veren temel unsurlar arasında öne çıkmaktadır (WTTC, 2023; ATTA, 2024).

Macera turizmi alanında faaliyet gösteren önde gelen seyahat firmaları, bu yeni eğilimleri dikkate alarak aile dostu, kişiselleştirilmiş ve çevreyle uyumlu tur programları geliştirmektedir. Örneğin Austin Adventures, farklı kıtalarda sunduğu çok yönlü doğa turlarıyla pazardaki etkinliğini artırırken; ROW Adventures, Türkiye'yi yükselen destinasyonlardan biri olarak göstermektedir. Benzer şekilde, Backroads firması Sardinya ve Korsika'yı, Classic Journeys ise Galapagos Adaları'nı ön plana çıkarmaktadır (ATTA, 2023).

Başlangıçta yalnızca dağcılık ve rafting gibi etkinlikleri içeren macera turizmi, zamanla farklı hedef kitlelere hitap eden çok yönlü bir yapıya ulaşmıştır. Özellikle Baby Boomer kuşağı, artan fiziksel hareket kabiliyeti ve ekonomik olanaklarla macera turizmine yönelmiştir (Patterson ve Pegg, 2009). Ayrıca Alastair Humphreys'in başlattığı mikro macera hareketi, şehirde yaşayan bireylerin kısa süreli açık hava aktivitelerine katılımını teşvik ederek bireylerin psikolojik ve fiziksel rahatlama deneyimi yaşamalarına olanak tanımıştır (Mackenzie ve Goodnow, 2020).

Son yıllarda çevresel sürdürülebilirlik, karbon ayak izi ve iklim değişikliği gibi kavramlar, macera turizmi faaliyetlerinin ana gündem maddeleri arasına girmiştir. Turizm sektörünün doğal çevrenin korunmasına yönelik hassasiyeti artarken macera

turizmi düzenleyicileri de çevresel etkileri en aza indirme ve karbon emisyonlarını azaltma çabası içerisindedir. Bu kapsamda sürdürülebilir turizm uygulamaları, turistlerin doğal çevreye zarar vermeden faaliyetlere katılımını teşvik etmektedir (Buckley, 2020).

Günümüzde dijital platformlar ve sosyal medya, macera turizminin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal medya kullanıcıları, turistik destinasyonları görsel içeriklerle tanıtmakta ve bu durum, destinasyonların çekiciliğini artırmaktadır. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrası dönemde doğaya yönelik artan ilgi, macera turizmine olan talebi önemli ölçüde artırmıştır (UNWTO, 2021). Turistler dijital araçlar sayesinde destinasyonlar hakkında bilgi edinmekte, rezervasyon yapmakta ve deneyimlerini paylaşmaktadır (ATTA, 2023). Gençlerin keşfedilmemiş destinasyonlara olan ilgisi, ekonomik olarak uygun turizm paketleri ve sosyal medyanın etkisi, bu büyümenin temel dinamikleri arasında yer almaktadır (ATTA, 2023). Ayrıca kamu-özel sektör iş birliği, yerel yönetimlerin yatırımları ve sosyal medya trendleri, macera turizminin sürdürülebilir büyümesine katkı sağlamaktadır.

Son olarak post-modern dünyada hızlı yaşam, pandemi ve dijitalleşme, insanlarda farklı güvensizlikler ve endişeler meydana getirmiştir. Bu durum, yavaş macera turizmi gibi alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yavaş macera, bireylerin doğayla yeniden bağ kurmasını, zihinsel ve fiziksel rahatlama deneyimi yaşamasını hedefleyen bir akımdır. Bu akım, İskandinav ülkelerinde popülerlik kazanmış, ancak henüz diğer ülkelerde yaygınlaşmamıştır (Varley ve Semple, 2015).

Tablo 2.2 Macera turizmi ülke sıralaması (ATTA, 2024)

Ekonomi Kategorisi	Ülke	Sıra
Gelişmiş Ekonomiler	Almanya	1
	Fransa	2
	İsviçre	3
Gelişmekte Olan Ekonomiler	Kosta Rika	1
	Şili	2
	Tayland	3

Bu tablo, ATTA'nın 2024 yılına ait en güncel macera turizmi ülke sıralamasını yansıtmaktadır.

Macera turizmi fiziksel etkinlikler, kültürel etkileşimler ve doğa teması gibi unsurlar üzerinden bireylere özgün deneyimler sunan, hızla büyüyen bir turizm türüdür (ATTA, 2023). Gelişen macera turizmi pazarında, farklı ve yeni destinasyonların keşfi, yüksek gelir düzeyine sahip turistlerin ilgisini çekmektedir. Sosyal medyanın yaygınlaşması, kamu-özel sektör iş birlikleri ve sürdürülebilir kalkınma programlarına yönelik eğilimler, bu alandaki büyümeyi desteklemektedir (UNWTO, 2022a).

ATDI (2024) verilerine göre Almanya, Fransa ve İsviçre gibi ülkeler gelişmiş ekonomiler kategorisinde öne çıkmaktadır. Öte yandan Kosta Rika, Şili ve Tayland gibi ülkeler, gelişmekte olan ekonomiler arasında dikkat çekmektedir. Bu ülkelerin doğal kaynaklar, kültürel zenginlikler ve sürdürülebilir kalkınma politikaları sayesinde bu sıralamada yer aldığı belirtilmektedir. İsviçre, sürdürülebilir kalkınma programlarına uyum göstermesiyle sıralamada üst sıralara çıkarken İngiltere ve Ürdün gibi ülkeler de sıralamada yükseliş göstermiştir (ATTA, 2024).

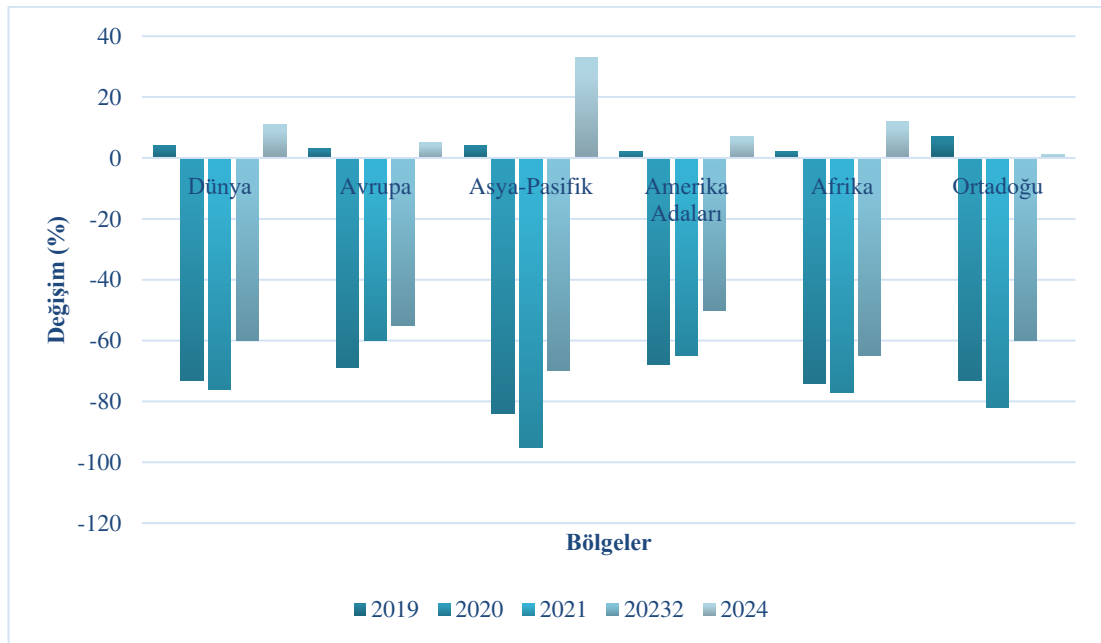
Türkiye 8333 kilometrelik sahil bandı, dağlık coğrafyası ve zengin biyolojik çeşitliliği ile macera turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir (TÜRSAB, 2023). Ülkede 40 milli park, 192 doğa parkı ve 40 bini aşkın mağara bulunmakta olup bu özellikler Türkiye'yi küresel macera turizmi pazarında güçlü bir destinasyon haline getirmektedir (UNWTO, 2022a). Ancak macera turizmi potansiyelinin tam anlamıyla kullanılmadığı ve sürdürülebilir kalkınma politikalarının daha etkin uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır (Buckley, 2020).

Türkiye'de paragliding, 1990'lardan beri Fethiye-Ölüdeniz bölgesinde yapılmakta ve Babadağ bu alanda uluslararası bir merkez olarak öne çıkmaktadır. Pamukkale-Denizli ve Abant-Bolu gibi bölgeler de bu spor için popüler destinasyonlardır (Mackenzie ve Goodnow, 2020). Kapadokya balon turizminin merkezi olarak benzersiz coğrafi oluşumları ve tarihi dokusuyla turistlere eşsiz deneyimler sunmaktadır (Cater vd., 2021). Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Çoruh Nehri rafting sporu için dünyadaki en hızlı akan nehirlerden biri olarak tanınmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nde Kaş, zengin deniz yaşamı ve batıklarıyla scuba diving için Türkiye'nin başkenti konumundadır. Ayrıca Kaçkar Dağları helikopter kayağı için uygun bir destinasyon olarak dikkat

çekerken Kekova bölgesi antik batık şehir kalıntıları çevresinde deniz kayağı yapılmasına olanak sağlamaktadır (Özdaş ve Kızıldağ, 2023).

Türkiye, 2016 yılı Macera Turizmi Gelişim Endeksi'ne göre gelişmekte olan 163 ülke arasında 19. sırada yer almıştır. Ülke rafting, mağara keşfi, dağ bisikleti, binicilik, dalış ve foto safari gibi birçok farklı macera turizmi etkinliğini destekleyerek ulusal ve uluslararası turistlerin ilgisini çekecek bir yapıya sahiptir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2023 Turizm Eylem Planı kapsamında, bu faaliyetlerin desteklenmesi ve tanıtılması hedeflenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023).

Pandemi sonrası dönemde doğaya ve açık hava etkinliklerine olan ilgi önemli ölçüde artmış, sosyal medya platformları ise turistlerin deneyimlerini paylaşarak destinasyonların tanıtımına katkı sağlamıştır (ATTA, 2023). Macera turizmi sektöründe yer alan firmalar, aile dostu ve kişiselleştirilmiş paket turlar düzenleyerek daha geniş bir kitleye ulaşmayı hedeflemektedir. Örneğin Austin Adventures şirketi, her kıtaya özel macera turları düzenleyerek pazarın büyümesine katkı sağlamıştır (GATMR, 2020). Macera turizmi, küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınma ve yerel ekonomilere katkı sağlama potansiyeliyle dikkat çekmektedir. Türkiye'nin bu potansiyeli daha etkin bir şekilde kullanması, ülkeyi uluslararası macera turizmi pazarında üst sıralara taşıyabilir.



Şekil 2.1 Uluslararası macera turisti varış sayıları (UNWTO, 2024)

COVID-19 pandemisinin küresel turizm üzerindeki etkileri, macera turizmi segmentinde de dramatik sonuçlar doğurmuştur. 2019–2024 dönemine ait yukarıdaki şekil, Dünya genelinde ve beş ana bölge özelinde (Avrupa, Asya-Pasifik, Amerika, Afrika, Orta Doğu) macera turizmi kapsamında gerçekleşen uluslararası turist varışlarındaki yüzdesel değişimi göstermektedir.

2020 yılında tüm bölgelerde %70'in üzerinde varış kaybı yaşanması, pandeminin turizm sektörüne olan etkisini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. UNWTO (2021), bu yıl dünya genelinde uluslararası turist sayısında %73 oranında düşüş yaşandığını bildirmiştir. Bu durum, özellikle doğa temelli ve saha odaklı olan macera turizmi destinasyonlarını ciddi biçimde etkilemiştir (Gössling vd., 2021).

2021 ve 2022 yıllarında kademeli bir toparlanma eğilimi gözlenmiş, ancak toparlanma bölgelere göre değişiklik göstermiştir. Avrupa ve Amerika kıtalarında toparlanma daha hızlı olurken, Asya-Pasifik bölgesi katı seyahat önlemleri nedeniyle 2022 yılına kadar düşük seviyelerde kalmıştır (WTTC, 2023). Buna karşın, 2022 yılında Asya-Pasifik'in pozitif değişim göstermesi, bazı destinasyonların yerel turizmle desteklenmesi ve doğa temelli aktivitelerin güvenli kabul edilmesiyle açıklanabilir (Komasi vd., 2022).

2023 ve 2024 yıllarında ise neredeyse tüm bölgelerde pozitif artış gözlemlenmiş, bu durum pandemi öncesi seviyelere dönüş sürecinin göstergesi olmuştur. UNWTO (2024), 2024 yılı itibarıyla dünya genelinde uluslararası turist sayısının 2019 seviyelerinin %97'sine ulaştığını bildirmektedir. Aynı dönemde, sürdürülebilirlik odaklı seyahat tercihlerinin artması, sosyal medyanın etkisi ve bireysel keşif isteği, macera turizmi varışlarındaki artışı destekleyen temel unsurlar arasında yer almıştır.

Bu bağlamda, 2019–2024 döneminde macera turizmi varışlarındaki bölgesel değişim, yalnızca küresel krizlerin etkisini değil; aynı zamanda turizm sektörünün direnç kapasitesini ve evrim geçiren seyahat motivasyonlarını da yansıtmaktadır. Doğa, yerellik ve bireysel deneyim arayışı, bu dönemde macera turizmini yeniden yapılandıran başlıca eğilimler olmuştur.

Macera turizmi pazarında öne çıkan firmalar, aile dostu ve kişiselleştirilmiş paket turlar düzenleyerek daha geniş bir kitleye hitap etmeyi hedeflemektedir. Örneğin Austin Adventures, her kıtaya özgü macera turları sunarak pazarın büyümesine katkı sağlamıştır. ROW Adventures, Türkiye'yi öne çıkan destinasyonlar arasında gösterirken, Backroads firması Sardinya ve Korsika'yı, Classic Journeys ise Galapagos Adaları'nı popüler destinasyonlar olarak tanıtmıştır (ATTA, 2023).

Türkiye zengin doğal kaynakları ve coğrafi çeşitliliğiyle macera turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ülkede 40 milli park, 192 doğa parkı ve 40 bini aşkın mağara bulunmakta olup bu özellikler Türkiye'yi uluslararası macera turizmi pazarında güçlü bir destinasyon haline getirmektedir. Kapadokya balon turizmiyle öne çıkarken Fethiye-Ölüdeniz bölgesi paragliding için uluslararası düzeyde tanınmaktadır. Kaş, scuba diving faaliyetleri için Türkiye'nin başkenti olarak anılmakta, Çoruh Nehri ise rafting için dünyadaki en hızlı akan nehirlerden biri olarak dikkat çekmektedir (Cater vd., 2021; Özdaş ve Kızıldağ, 2023).

Türkiye, bu potansiyeli daha etkin bir şekilde kullanarak sürdürülebilir kalkınma politikaları ve yenilikçi turizm uygulamaları ile uluslararası pazarda üst sıralara çıkabilir. Ancak mevcut kaynakların etkin yönetimi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının benimsenmesi, bu süreçte kritik önem taşımaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023).

Tablo 2.3 Yıllara göre küresel düzeyde yabancı turist sayıları (2018–2024) (milyon kişi)

Ülke	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Fransa	89,3	89,4	50,1	19,8	28,7	36,9	100,0
İspanya	82,7	83,7	45,5	21,2	32,4	39,8	93,8
ABD	79,7	79,3	40,6	18,9	27,3	35,1	72,4
Çin	62,9	65,7	32,4	15,7	22,1	28,5	-
İtalya	61,5	64,5	35,2	17,6	25,4	31,6	-
Türkiye	39,7	45,7	15,8	24,7	33,6	42,5	52,6
Meksika	41,3	45,0	18,3	27,5	36,2	44,8	45,0
Almanya	38,9	39,6	22,1	10,8	18,7	25,2	-
Tayland	38,2	39,8	20,5	11,6	17,8	23,4	35,5
İngiltere	36,3	39,4	19,7	9,5	15,2	21,3	41,2
Ukrayna	14,1	13,7	7,8	3,6	5,2	6,8	-

(Yazar tarafından UNWTO ve diğer turizm kurumlarının verilerinden derlenmiştir, 2025)

UNWTO ve ilgili turizm kurumlarının verilerine göre, 2018 ve 2019 yılları uluslararası turizm açısından zirve seviyelere ulaşılmış yıllardır. Fransa, İspanya, ABD, Çin ve

İtalya gibi ülkeler bu dönemde en çok turist ağırlayan destinasyonlar arasında yer almıştır. Örneğin, 2019 yılında Fransa yaklaşık 89,4 milyon, İspanya 83,7 milyon, ABD 79,3 milyon, Çin 65,7 milyon ve Türkiye 45,7 milyon yabancı turist çekmiştir (UNWTO, 2023c; Travel and Tour World, 2024).

2020 yılında ise küresel turizmde ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Bu düşüşte pandeminin etkisi belirleyici olmuş; uluslararası seyahat kısıtlamaları ve sağlık endişeleri sektörde büyük kayıplara neden olmuştur. 2021 yılı, sınırlı bir toparlanma dönemi olarak geçerken, 2022 itibarıyla Avrupa ve Amerika başta olmak üzere birçok ülkede turizm hareketliliği yeniden artış göstermeye başlamıştır. Aynı yıl Fransa 28,7 milyon, Türkiye 33,6 milyon ve Meksika 36,2 milyon yabancı turist ağırlamıştır.

2023 ve 2024 yıllarında ise toparlanma süreci ivme kazanmış, birçok ülke pandemi öncesi rakamlarını yeniden yakalamıştır. Fransa 2024 yılında 100 milyon turist ile tarihsel zirvesine ulaşırken; İspanya 93,8 milyon, Türkiye ise 52,6 milyon yabancı ziyaretçi ile rekor seviyelere çıkmıştır. Bu süreçte Çin, 2023 itibarıyla sınırlarını açmış ve 2024'te 132 milyon yabancı turist ile kendi tarihî rekorunu kırarak küresel turizm sahnesine güçlü bir dönüş yapmıştır (Statista, 2024).

Bölgesel ölçekte Avrupa ve Kuzey Amerika hâlen küresel turist hareketliliğinin merkezi konumunda yer alırken, Asya-Pasifik ve Latin Amerika destinasyonları da özellikle 2023 itibarıyla dikkat çekici toparlanma göstermiştir. Tayland örneğinde olduğu gibi, pandemiden ağır etkilenen bazı ülkeler hızlı toparlanarak bölgesel turizmde yeniden ön plana çıkmıştır.

Ukrayna ise jeopolitik gelişmeler nedeniyle farklı bir seyir izlemiş; savaş koşulları, ülkenin turizm potansiyelini büyük ölçüde sınırlandırmıştır. 2024 yılı itibarıyla ülkeye gelen yabancı turist sayısı yalnızca 2,5 milyon olarak gerçekleşmiştir.

Genel olarak, 2020–2021 döneminde yaşanan küresel daralmanın ardından, 2022 yılından itibaren turizm sektörü hızlı ve dirençli bir toparlanma göstermiştir. 2024 itibarıyla birçok ülkenin 2019 seviyelerine yaklaşmış veya bu seviyeleri aşmış olması, sektörün adaptasyon kapasitesinin yüksekliğini ortaya koymaktadır. Ancak bu toparlanmanın ülkeden ülkeye değişen hız ve ölçeği; sağlık altyapısı, kriz yönetimi

becerileri, dijitalleşme düzeyi ve tanıtım stratejileri ile yakından ilişkilidir (Gyimóthy ve Mykletun, 2004; UNWTO, 2023b).

Bu gelişmeler ışığında, uluslararası turizmin sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunabilmesi için krizlere dayanıklı, çevresel duyarlılıkla uyumlu ve yerel halkların katılımını önceleyen politikaların yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Dijital dönüşüm, sosyal medya temelli tanıtım faaliyetleri ve yerel aktörlerin daha etkin rol alması, gelecekteki turizm politikalarının belirleyici unsurları arasında yer almaktadır.

2.5 Macera Turisti Profili

Macera turizmi bireylerin fiziksel, zihinsel ve duygusal sınırlarını zorlayarak yeni deneyimler kazanmalarını sağlayan hızla büyüyen bir turizm türüdür. Son yıllarda yapılan araştırmalar, katılımcıların bu tür etkinliklere katılma motivasyonlarını, demografik yapılarını ve yaşadıkları deneyimleri anlamaya yönelik önemli bulgular sunmaktadır. Örneğin macera turizmine katılan bireylerin motivasyonları arasında yeni deneyimler yaşama, günlük yaşamın rutininden kaçma ve doğayla bütünleşme isteği öne çıkmaktadır (Brymer vd., 2024). Ayrıca bu faaliyetlere katılan bireyler, stres azaltma, başa çıkma mekanizmalarının gelişimi, özsaygı ve özgüvenin artışı gibi psikolojik faydalar elde etmektedirler (Löetter ve Jacobs, 2023).

Macera turistlerinin motivasyonları bireysel farklılıklar göstermektedir. Bazı bireyler, duygu deneyimi arama ve adrenalin hissetme gibi nedenlerle macera turizmini tercih ederken (Litvin, 2008), diğerleri fiziksel ve zihinsel mücadele deneyimi yaşamak için bu tür etkinliklere yönelmektedir (Schneider ve Vogt, 2012). Kane ve Tucker (2004), bu süreci bireyin kendi içsel mücadelelerini anlamasına ve gündelik yaşamın stresinden uzaklaşarak kendini yeniden keşfetmesine olanak tanıyan bir deneyim olarak tanımlamaktadır. Mücadele ile başa çıkma sürecinde bireyler hem fiziksel hem de zihinsel olarak yenilenmekte, macera turizmi aracılığıyla kendilerine olan güvenlerini artırmaktadır.

Macera turizmi katılımcılarının demografik yapıları da çeşitlilik göstermektedir. ATTA (2016) raporuna göre macera turistleri genellikle sert ve yumuşak faaliyetlere katılan bireyler olarak sınıflandırılmaktadır. Sert faaliyetler yüksek risk içeren ve

fiziksel çaba gerektiren etkinlikleri kapsarken yumuşak faaliyetler daha az riskli ve rahatlatıcı deneyimleri içermektedir (Sung, 2004; Patterson, 2006). Örneğin rafting, paraşütle atlama gibi sert faaliyetler daha genç ve risk almayı seven bireyler tarafından tercih edilirken doğa yürüyüşü ve kuş gözlemi gibi yumuşak faaliyetler daha geniş bir yaş grubuna hitap etmektedir (ATTA, 2016).

Yaş ve cinsiyet, macera turizmine katılımı etkileyen önemli faktörlerdir. Sung (2004), Amerikalı macera turistlerinin %68'inin erkek olduğunu ve bu bireylerin genellikle sert faaliyetleri tercih ettiğini belirtmiştir. Kadınlar ise sosyal yapılarına bağlı olarak yumuşak faaliyetlere daha fazla yönelmektedir. Ancak son yıllarda kadınlara özel macera tatillerinde artış yaşandığı ve bu durumun kadınların macera turizmine olan katılımını artırdığı gözlemlenmektedir (Mintel, 2011). Yaş grupları açısından değerlendirildiğinde, Y kuşağı (18-30 yaş) ve X kuşağı (31-44 yaş) macera turizminin ana hedef kitleleri arasında yer almaktadır (ATTA, 2013). Baby boomer kuşağı (48-64 yaş) ise daha büyük bütçelere sahip olmaları ve rehberli etkinlikleri tercih etmeleri nedeniyle genellikle yumuşak faaliyetlere katılmaktadır (Muller ve Cleaver, 2000).

Macera turistlerinin sosyoekonomik profilleri de turizm pazarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. ATTA (2016) verilerine göre, macera turistlerinin %37'si üniversite mezunudur ve genellikle kariyer sahibi bireylerden oluşmaktadır. Bu durum, macera turizmini yalnızca bir eğlence aracı değil, ekonomik kalkınma için önemli bir araç haline getirmektedir. Macera turizminin ekonomik etkileri, yalnızca bireysel harcamalarla sınırlı kalmayıp yerel ekonomilere de önemli katkılar sağlamaktadır. Tur operatörlerinin daha geniş bir kitleye hitap eden paket turlar geliştirmesi, kadınların ve yaşlı grupların katılımını artırmayı hedefleyen stratejiler, bu pazarın çeşitliliğini artırmaktadır (Mintel, 2011).

Dijital teknolojiler ve sosyal medyanın etkisi, macera turizminin gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal medya platformları, turistlerin deneyimlerini paylaşmalarına, yeni destinasyonlar keşfetmelerine ve seyahat planlamalarını kolaylaştırmalarına olanak tanımaktadır (ATTA, 2023). COVID-19 pandemisi sonrası dönemde ise doğaya ve açık hava etkinliklerine olan ilginin artması, macera turizminin popülerliğini önemli ölçüde artırmıştır (UNWTO, 2021). Bu süreçte bireyler, kapalı

alanlardan uzaklaşarak doğaya yönelmiş ve bu eğilim, macera turizmine katılımı artırmıştır.

Macera turizminin geleceği, yalnızca ekonomik etkilerle sınırlı kalmayıp sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik hedefleriyle de ilişkilidir. Özellikle yerel halkın katılımını artırmayı hedefleyen politikalar ve çevre dostu uygulamalar, bu turizm türünün sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Tur operatörleri, yerel kültürleri ve doğal çevreyi korumaya yönelik stratejiler geliştirerek hem turistler hem de yerel halklar için anlamlı deneyimler sunabilir (Buckley, 2020).

Macera turizmi, bireysel gelişimden ekonomik kalkınmaya kadar geniş bir yelpazede fayda sağlayan önemli bir turizm türüdür. Katılımcı profillerindeki çeşitlilik, bu turizm türünün daha geniş bir kitleye hitap etmesini sağlamaktadır. Sosyal medya ve dijital teknolojilerin etkisi, bu turizm türünün tanıtımında ve gelişiminde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak sürdürülebilir bir büyüme sağlamak için çevresel ve sosyal etkilerin dikkate alınması gerekmektedir.

3. DESTİNASYON

Turizm literatüründe “destinasyon”, turistlerin ziyaret ettiği ve turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği coğrafi alan olarak tanımlanmaktadır (Gedik, 2021). Destinasyonlar, yalnızca fiziksel bir mekân değil aynı zamanda turistik ürünlerin üretildiği, sunulduğu ve tüketildiği yerlerdir. Bu bağlamda, bir destinasyonun sunduğu deneyim, turistlerin algılarını ve tatmin düzeylerini doğrudan etkiler (Ceylan, 2023). Destinasyon kavramı doğal, kültürel, tarihi ve sosyal unsurların birleşiminden oluşur ve bu unsurların bütüncül biçimde sunulması, turistler için o destinasyonu bir çekim merkezi haline getirir (Gedik, 2021; Ceylan, 2023).

Destinasyonlar, turizm sisteminin merkezi bir bileşeni olup turistlerin beklentilerini karşılamada kritik bir rol oynar. Bir destinasyonun çekiciliği sahip olduğu doğal kaynaklar, kültürel miras, ulaşılabilirlik, güvenlik, konaklama olanakları ve sunulan etkinliklerin çeşitliliği gibi faktörlere bağlıdır. Bu faktörler, turistlerin destinasyon tercihlerini ve deneyim memnuniyetlerini doğrudan etkilemektedir. Örneğin destinasyonların sunduğu eşsiz deneyimler, turistlerin tatil motivasyonlarını desteklerken, beklentilerin karşılanması destinasyon sadakatini artırabilir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, algılanan değer turist memnuniyeti ve sadakati üzerindeki olumlu etkisini vurgulamaktadır (ör. Zhao vd., 2024). Ayrıca turist memnuniyetinin destinasyonu yeniden ziyaret etme niyeti üzerinde doğrudan ve önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Ercan, 2022).

Destinasyon yönetimi, bir destinasyonun kaynaklarını verimli bir şekilde kullanarak turistler için çekici bir ortam sunmayı hedefleyen bir süreçtir (UNWTO, 2022b). Yönetim sürecinde, destinasyonun sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılması önceliklidir. Aynı zamanda destinasyon yönetimi, turizmden elde edilen faydaların yerel halk arasında adil bir şekilde paylaşılmasını ve turistlerin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır (Dredge ve Jenkins, 2007). Bu bağlamda sürdürülebilir turizm yaklaşımı, destinasyonların uzun vadeli başarısı için önemli bir strateji olarak kabul edilmektedir (Turgut vd., 2024).

Turizm destinasyonlarının rekabet gücü, bölgesel kalkınmada önemli bir rol oynar. Bir destinasyonun rekabet edebilirliği, turizm ürünlerinin kalitesi, inovasyon kapasitesi, marka değeri ve destinasyon imajı gibi faktörlere bağlıdır (Ritchie ve Crouch, 2003). Özellikle destinasyon imajı, turistlerin zihnindeki algıları şekillendirir ve bir destinasyonun tercih edilme olasılığını artırır (Pike, 2008). Bu bağlamda, destinasyonların pazarlanması, turistlerin beklentilerini karşılamaya yönelik stratejik planlamalarla desteklenmelidir. Dijital teknolojilerin ve sosyal medyanın gelişimi, destinasyon pazarlamasını dönüştürerek hedef kitlelere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır (Buhalis ve Law, 2008).

Destinasyonların sürdürülebilir kalkınmaya olan katkıları, turizm sektörünün yerel halklar üzerindeki etkileriyle yakından ilişkilidir. Turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye sağladığı gelir, istihdam ve altyapı yatırımları, bölgesel kalkınmanın hızlanmasında etkili bir faktördür (UNWTO, 2022b). Ancak bu faaliyetler aynı zamanda doğal kaynakların aşırı tüketimi, çevresel bozulma ve sosyal çatışmalar gibi olumsuz etkiler de oluşturabilir. Bu nedenle, destinasyonların yönetimi sırasında sürdürülebilir turizm politikalarının benimsenmesi ve uygulanması büyük önem taşımaktadır (Hall ve Page, 2014).

Destinasyonlar, turistlerin seyahat deneyimlerini şekillendiren ve turizm endüstrisinin ekonomik, sosyal ve çevresel yönlerini etkileyen dinamik bir yapıya sahiptir. Doğru yönetildiğinde, destinasyonlar yalnızca turistlere deneyim sunmakla kalmaz, yerel halk için de ekonomik refah ve sürdürülebilir kalkınma fırsatları meydana getirir.

3.1 Destinasyon Kavramı

Turizm destinasyonları, turizm sisteminin temel yapı taşlarından biridir (UNWTO, 2022a). Destinasyon kavramı genellikle coğrafi bir terim olarak düşünülmekle birlikte bu kavramın tek bir kabul gören tanımı bulunmamaktadır. Destinasyon, turistlerin ziyaret ettiği ve turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği fiziksel bir mekândır; bu alan, belirli sınırları olan ve ziyaretçilerin konaklayabileceği, turistik ürün ve hizmetlerin sunulduğu bir yerdir (Gunn ve Var, 2002). Ancak, destinasyon kavramının çeşitli

disiplinlerde farklı şekillerde ele alınması, bu kavramın algılanış ve anlaşılma biçimlerinde çeşitliliği de beraberinde getirmiştir (Zemla, 2016).

Destinasyon, turistlerin zaman geçirerek ekonomik katkıda bulundukları bir alan olması nedeniyle coğrafya, ekonomi ve planlama gibi farklı disiplinlerin kesişiminde yer almaktadır (Hunter, 2019). Bu çok disiplinli yaklaşım, destinasyon kavramına farklı bakış açıları kazandırmıştır. Örneğin destinasyon, çeşitli hizmet sağlayıcıların, turistik ürünlerin ve deneyimlerin sunulduğu, pazarlanan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Buhalis, 2000). Bu yaklaşım, destinasyonun hem fiziksel hem de işlevsel boyutlarına dikkat çekmektedir. Güncel çalışmalar ise destinasyonların sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarının bütüncül biçimde değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Jiang ve Ritchie, 2021).

Destinasyon kavramı, alan yazında farklı yaklaşımlarla tanımlanmaktadır. Destinasyon belirli bir coğrafi alanda kümelenmiş turistik ürünler, altyapı ve organizasyonlardan oluşan bir yapıdır (Bordas, 1994). Bu yapıya göre destinasyonlar, stratejik planlama, yenilikçilik ve rekabet avantajına yönelik politikalar sayesinde öne çıkmaktadır. Öte yandan destinasyon kavramı yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda işlevsel ve deneyimsel bir yapıyı da kapsamaktadır. Bu bağlamda, destinasyonlar ziyaretçileri çeken ve onların tatminini sağlayan doğal, kültürel ve yapısal unsurların bütünüdür (Kozak, 2020). UNWTO (2002) ise destinasyonu, turistleri en az bir gece konaklatan ve bu süreçte turizm ürünlerinden faydalanmalarını sağlayan fiziksel bir çevre olarak tanımlamaktadır.

Destinasyon araştırmaları, marka ve imaj boyutlarına odaklanarak destinasyonların yalnızca fiziksel mekânlar olmanın ötesinde, turist deneyimlerini şekillendiren ve destinasyona olan bağlılığı artıran unsurlar olduğunu göstermektedir (Buhalis, 2000; Pike ve Ryan, 2004). Destinasyon, turistik değerlerini sistematik bir şekilde turistlere, kamuya ve turizm işletmelerine sunan bir coğrafi alan olarak tanımlanabilir. Bu tanım, destinasyonun fiziksel sınırları olan bir yeri işaret ederken ziyaretçilerin zihninde oluşan imajın etkisiyle, destinasyonun sınırlarının zamana ve turistlerin eğilimlerine bağlı olarak değişebileceğini belirtmektedir (Pike, 2002).

Destinasyon yönetimi, bir destinasyonda yer alan paydaşlar arasındaki ilişkileri düzenleyen karmaşık bir süreçtir (Lashley vd., 2001). Turizm, doğası gereği diğer sektörlerden farklıdır ve bu nedenle yeni rekabetçi yaklaşımların geliştirilmesine ihtiyaç duyar. Destinasyonların rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir bir turizm yönetimi sağlamak için yenilikçi yaklaşımlar, pazarlama stratejileri ve destinasyon yönetim yaklaşımları giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Buhalis, 2000; Murphy vd., 2000). Bu bağlamda, destinasyonların sunduğu ürün ve hizmetlerin farklılaşması, rekabet avantajı sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Heath, 2003). Günümüzde rekabetçi destinasyon yönetimi, sürdürülebilirlik, yenilikçilik ve turistlerin deneyimlerini iyileştirme gibi unsurlar üzerine odaklanmaktadır (UNWTO, 2022c).

Sonuç olarak destinasyonlar turizmin fiziksel, ekonomik ve sosyal boyutlarını bir araya getiren dinamik alanlardır. Doğru yönetildiklerinde, yalnızca turistler için çekici birer hedef olmakla kalmamakta, aynı zamanda yerel halkların ekonomik ve sosyal refahını artıran bir araç haline gelmektedir. Destinasyonların başarısı, doğal ve kültürel kaynakların korunması, paydaşlar arasında etkin iş birliğinin sağlanması ve turist beklentilerinin karşılanmasına bağlıdır.

3.1.1 Farklı Yaklaşımlara Göre Destinasyon Kavramı

Turizm destinasyonları, turistlerin deneyimlerini şekillendiren ve turizm sisteminin merkezi bir unsuru olarak kabul edilen dinamik yapılardır. Turizm destinasyonları, belirli bir coğrafi alan içinde ziyaretçilere farklı turizm deneyimleri sunan yerler olarak tanımlanmaktadır (Goeldner ve Ritchie, 2006). Benzer şekilde bir destinasyon, konaklama, yeme-içme ve taşımacılık gibi çeşitli hizmetlerin sunulduğu, kendine özgü kültürel özelliklere sahip bir alan olarak ifade edilmektedir (Framke, 2001). Destinasyonlar, yalnızca fiziksel özellikleriyle değil, ziyaretçilerin algı, deneyim ve duygularını içeren soyut unsurlar bağlamında datanımlanan yapılardır (Avcıkurt, 2022).

Turizm destinasyonları, ekonomi ve coğrafya disiplinlerinin kesişiminde değerlendirilmektedir. Destinasyon kavramı, yalnızca fiziksel bir alanı değil, turistlerin algıları ve deneyimleriyle anlam kazanan soyut bir yapıyı da ifade

etmektedir (Buhalis, 2000). Ekonomik yaklaşımlar, destinasyonları arz ve talep ilişkisi üzerinden analiz etmektedir. Bu yaklaşıma göre, destinasyonlar turist tercihinine göre şekillenmekte ve geçmiş, mevcut ve gelecekteki algılarla değerlendirilmektedir (Ewing ve Haider, 2000). Ayrıca destinasyonlar, modern turizm pazarlamasında büyük markalar olarak konumlanmakta ve rekabetçi bir ortamda başarılı olabilmeleri için etkili pazarlama stratejileri gerektirmektedir (Morgan vd., 2002).

Destinasyon pazarlaması, talep ve arz yönlü yaklaşımların entegrasyonunu gerektirse de bu yaklaşımlar arasındaki uyumsuzluklar, destinasyon yönetiminde karmaşık süreçlere yol açabilmektedir (Zemla, 2016). Sınırları belirgin olmayan destinasyonların algılanması ve yönetimi, daha detaylı analizler ve yenilikçi yöntemler gerektirir. Destinasyonlar, küçük ve orta ölçekli işletmelerin güdümünde şekillenen coğrafi alanlar olarak tanımlanmakta ve yönetsel sistemlere ihtiyaç duymaktadır (Foris vd., 2020).

Son yıllarda destinasyonların yönetimi ve analizi için sistem ve ağ temelli yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Destinasyon ağları, paydaşlar arasında sürekli iletişim ve iş birliğini destekleyerek ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Buhalis, 2000). Destinasyon paydaşları arasında konaklama işletmeleri, tur operatörleri, kalkınma ajansları ve yerel temsilciler yer almakta ve bu iş birliği destinasyonun başarısına doğrudan katkı sağlamaktadır (Baggio vd., 2010). Ağ temelli yapılar, yalnızca destinasyon performansını artırmakla kalmamakta, sürdürülebilirlik ve kaynakların etkin kullanımı açısından da önemli olmaktadır (Zach ve Racherla, 2011).

Bölgesel kümelenme yaklaşımı, destinasyonların ekonomik ve yenilikçi potansiyelini artırmayı hedeflemekte ve bilgi transferini teşvik ederek destinasyonların rekabet gücünü artırmaktadır (Maskell, 2001). Endüstri bölgeleri yaklaşımına dayanan bu yaklaşım, turizm destinasyonlarını, farklı işletmelerin kolektif olarak hizmet sunduğu ve turist deneyimlerini şekillendirdiği alanlar olarak ele almaktadır (Hjalager, 2000). Turizm destinasyonlarında müşteri değeri, destinasyondaki tüm deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Gnoth, 2004). Bu nedenle, destinasyon yönetimi, farklı hizmetlerin entegrasyonu ve turist beklentilerinin karşılanması açısından karmaşık bir süreçtir. Modern destinasyon yönetiminde paydaşlar arası iş birliği,

inovasyon ve sürdürülebilirlik ilkeleri, destinasyonların uzun vadeli başarısında kritik bir rol oynamaktadır. Turizm destinasyonlarının performansını artırmak, rekabet gücünü korumak ve turist memnuniyetini sağlamak için bu ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Zach ve Racherla, 2011; Zemla, 2016).

3.1.2 Turizm Destinasyonu ve Özellikleri

Turizm destinasyonlarının özellikleri ve yapısı, destinasyonların pazarlanması ve turist çekme potansiyelinin artırılmasında büyük bir öneme sahiptir. Bir destinasyon, sunduğu hizmetler, geçmiş tecrübeler, organizasyonlar ve destinasyonda yaşayan insanlar gibi unsurlarla şekillenmektedir (Kotler ve Keller, 2016). Turistin bir destinasyona ulaştığı andan itibaren deneyimlediği tüm süreç, destinasyon içinde gerçekleşen kümülatif bir deneyimdir (Mill ve Morrison, 2012).

Bir destinasyonun cazibesi, sunduğu imkanlar, altyapısı ve ulaşım kolaylığı ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Cooper vd., 2008). Bunun yanı sıra, bir destinasyonun özellikleri arasında ulaşım, turistik ürün, insan kaynakları ve fiyat gibi unsurlar da yer almaktadır (Ritchie ve Crouch, 2003). Destinasyonlar, turistlere çeşitli deneyimler sunan ve bir dizi elementin birleşiminden oluşan yapılar olarak tanımlanabilir (UNWTO, 2020a).

Turizm destinasyonlarının özellikleri ana ve alt faktörler olarak gruplandırılmaktadır. Ana faktörler arasında temel kaynaklar, cazibe unsurları, destinasyon yönetimi, belirleyici unsurlar ve destekleyici faktörler yer alırken alt faktörler ise iklim, kültür, tarih, birleşik faaliyetler, turizm yapısı ve güvenlik gibi unsurları kapsamaktadır (Ritchie ve Crouch, 2010). Temel kaynaklar ve cazibe unsurları, turistlerin bir destinasyonu tercih etmelerindeki başlıca nedenler arasında yer almaktadır (Mihalič, 2000).

Doğal kaynaklar, bir destinasyonun en önemli çekicilik unsurlarından biridir ve turistlere benzersiz deneyimler sunar (Mihalič, 2000). Doğal kaynaklar, kendiliğinden var olan ve insanlar tarafından turizm amacıyla kullanılan unsurlar olarak tanımlanır. Bununla birlikte, kültürel kaynaklar, tarihi ve arkeolojik alanlar, mimari yapılar ve yerel kültürel değerler gibi unsurları içermektedir (Ritchie ve Crouch, 2003). Kültür,

destinasyonları cazip kılan önemli bir faktördür ve kültürel turizm, uluslararası seyahat eden turistler için büyük bir potansiyele sahiptir (Richards, 2018).

Etkinlikler, eğlence faaliyetleri, gece hayatı ve alışveriş gibi unsurlar, destinasyonların cazibesini artıran önemli faktörler arasında yer almaktadır (Robinson, 2010). Alışveriş, birçok turist için popüler bir faaliyettir ve şehir yaşamını canlandırmanın yanı sıra kırsal bölgelerin kalkınmasına da katkı sağlamaktadır (Jansen-Verbeke, 1991). Turizm, eğlence ve alışveriş arasındaki ilişki, turistlerin harcama alışkanlıkları ve destinasyon ekonomisi üzerindeki etkileri açısından anlamlı bir bağlantı sunmaktadır (Timothy, 2018).

Gastronomi, bir destinasyonun kimliğini şekillendiren ve turist deneyimlerini zenginleştiren unsurlar arasında yer alır (Sedmak ve Mihalič, 2008). Turistlere sunulan kaliteli yiyecek-içecek hizmetleri, destinasyonların çekiciliğini artırırken, çevre dostu işletmelerin önemi de giderek artmaktadır (Bohdanowicz, 2006). Bununla birlikte, misafirperverlik, turist memnuniyetini artıran ve destinasyonların ekonomik kalkınmasına katkı sağlayan temel bir öğedir (Page, 2003).

Altyapı, bir destinasyonun turistik çekiciliğini destekleyen temel unsurlardan biridir (Albalade ve Bel, 2010). Yollar, sağlık hizmetleri, temiz su ve hijyen gibi altyapı unsurları, turistlerin deneyimlerini doğrudan etkilemektedir (Khadaroo ve Seetanah, 2007). Erişilebilirlik, bir destinasyona ulaşmadaki kolaylığı ifade ederken, diğer turistik mekânlara olan bağlantılar, destinasyonun çekiciliğini artıran önemli faktörler arasında yer alır (Ritchie ve Crouch, 2003). Bir destinasyonun rekabet avantajı elde etmesi, yalnızca doğal kaynaklar veya turistik ürünlerle sınırlı olmayıp altyapı, yönetim ve turist memnuniyeti gibi unsurların bütünleşik bir şekilde ele alınmasını gerektirir (Ritchie ve Crouch, 2010).

Modern turizm anlayışında, destinasyonların fiziksel özellikleri kadar bu özellikleri destekleyen yönetim ve pazarlama stratejileri de önem kazanmaktadır (Zemla, 2016). Destinasyonların sürdürülebilirliği, doğal ve kültürel kaynakların korunması, turist deneyimlerinin optimize edilmesi ve yerel ekonomilere olan katkının artırılmasıyla ilişkilidir (UNWTO, 2020b). Etkin yönetim ve altyapı yatırımları, destinasyonların

rekabet gücünü artırarak uzun vadeli başarıya ulaşmasını sağlayacaktır (Zach ve Racherla, 2011).

3.1.3 Dünyada Yer Alan Turizm Destinasyonları

Turizm endüstrisi tarihsel olarak kitle turizminin etkisiyle şekillenmiş, ancak zamanla değişen tüketici eğilimleri ve toplumsal dinamiklerle birlikte çeşitlenmiştir. 1950’li ve 1960’lı yıllarda ön plana çıkan deniz-kum-güneş eksenli kitle turizmi, 1970’li yıllardan itibaren çevresel tahribat, kültürel aşınma ve sosyal etkiler nedeniyle eleştirilmiş ve bunun sonucunda alternatif turizm arayışları ortaya çıkmıştır (Çeken, 2021). 1980’li yıllardan itibaren doğaya dayalı, deneyim odaklı ve sürdürülebilirlik temelli turizm türleri önem kazanmaya başlamış, bu süreçte macera turizmi dikkat çekici bir yükseliş göstermiştir (TÜRSAB, 2014).

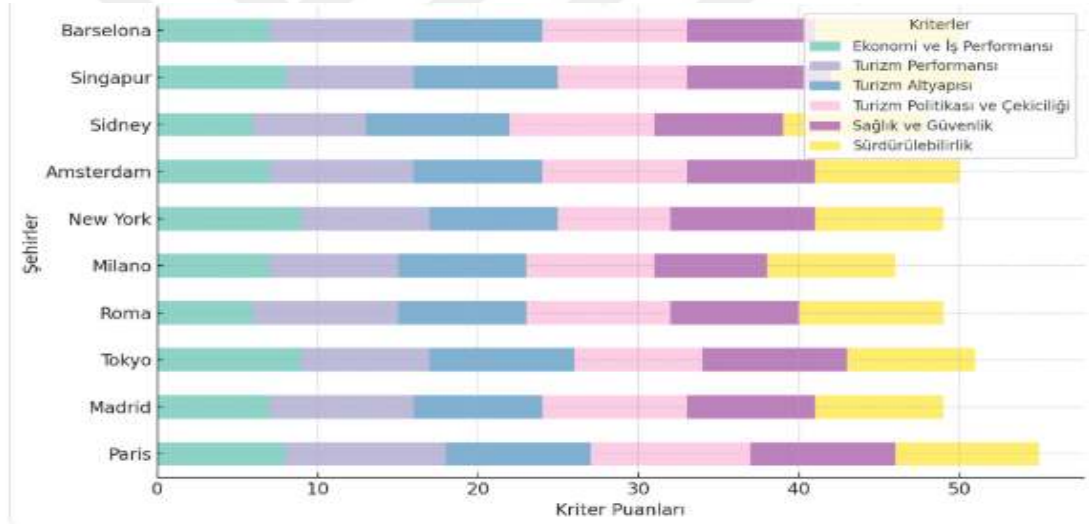
1990’lı yıllar, uluslararası turizmde destinasyon çeşitliliğinin arttığı, kültürel ve doğal unsurların daha fazla ön plana çıktığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde, özellikle Latin Amerika, Güneydoğu Asya, Afrika ve Orta Avrupa ülkeleri, özgün kültürel mirasları ve doğal kaynaklarıyla dikkat çekmiş, macera ve doğa turizmine yönelik destinasyonlar ilgi görmeye başlamıştır (Ersoy, 2019). Aynı zamanda Avrupa’da Fransa, İtalya ve İspanya gibi geleneksel turizm destinasyonları kültürel varlıklarını çeşitlendirerek sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda dönüşüm sürecine girmiştir (UNWTO, 2023b).

2020 yılına gelindiğinde COVID-19 pandemisinin etkisiyle, kitlesel turizm ciddi bir darbe almış ve turizm hareketlerinde durağanlık yaşanmıştır. Bu süreçte, bireysel, doğa temelli ve açık hava aktivitelerini içeren destinasyonlar öne çıkmıştır (Sigala, 2020). Macera turizmi, sosyal mesafe ve bireysel güvenlik gereksinimlerini karşılaması açısından ön plana çıkarken birçok ülke bu segmentte yatırımlarını artırmıştır. Özellikle Yeni Zelanda, Kanada, Norveç, Kosta Rika ve İsviçre gibi ülkeler, dağcılık, yürüyüş, kano, dalış ve yaban hayatı gözlemine dayalı ürünlerle bu alandaki liderliğini sürdürmektedir (Gümüş ve Özkaya, 2021).

Son yıllarda dünya genelinde en çok ziyaret edilen şehir destinasyonları kültürel, eğlence ve alışveriş olanakları bakımından ön plana çıkmaktadır. Paris, Tokyo,

Londra, Dubai ve Bangkok gibi şehirler, yüksek turistik çekicilikleri ve çok yönlü deneyim imkânlarıyla en fazla turist çeken şehirler arasında yer almaktadır (Statista, 2023). Örneğin, Paris hem Louvre Müzesi gibi kültürel değerleri hem de Disneyland gibi aile temelli eğlence merkezleriyle farklı turist profillerine hitap etmektedir. Tokyo ise 8.800’ü aşkın kamuya açık kültürel unsurla, kültürel turizm açısından öne çıkan destinasyonlardan biridir (Statista, 2023).

Bu doğrultuda, dünyadaki turizm destinasyonları artık sadece doğal güzellikler veya tarihi yapılar ile değil, aynı zamanda sundukları deneyim çeşitliliği, sürdürülebilirlik uygulamaları, altyapı yeterliliği ve dijital entegrasyon gibi faktörlerle de değerlendirilmektedir. Bu durum, turizm destinasyonlarının küresel ölçekte rekabet avantajı elde etmesinde stratejik bir vizyon geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.



Şekil 3.1 İlk 100 şehir destinasyon indeksi (İlk 10 ülke) (Euromonitor, 2024)

Şekil 3.1’de yer alan Euromonitor International’ın 2024 yılı “İlk 100 Şehir Destinasyonu Endeksi,” dünya genelinde şehirlerin turizm performansını ve çekiciliğini değerlendirerek ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ele almaktadır. Bu endeks; ekonomi ve iş performansı, turizm performansı, turizm altyapısı, turizm politikası ve çekiciliği, sağlık ve güvenlik ile sürdürülebilirlik olmak üzere altı temel başlık ve 55 farklı kriter çerçevesinde oluşturulmuştur (Euromonitor International, 2024). Bu kapsamda, şehir destinasyonlarının rekabet gücü, turistlere sunduğu deneyimler ve sürdürülebilir kalkınma süreçlerindeki rolleri ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

2024 yılı itibarıyla Paris, dünyanın en çekici şehir destinasyonu olarak liderliğini korumuştur. Şehrin bu başarısı, özellikle 2024 Yaz Olimpiyatları öncesinde yapılan turizm altyapısı yatırımları ve güçlü kültürel miras yönetimiyle ilişkilidir (Richards, 2021). Madrid, Avrupa'nın kültürel ve etkinlik bazlı turizmdeki önemini pekiştirerek ikinci sırada yer almıştır (Hall, 2008). Üçüncü sırada yer alan Tokyo, Asya-Pasifik bölgesinin artan turizm potansiyelini sergileyerek zengin kültürel destinasyonları ve altyapı yatırımlarıyla öne çıkmıştır (Buhalis, 2000).

Milano ve Roma gibi İtalya şehirleri ise moda, alışveriş ve tarihsel turizmdeki liderliklerini sürdürmüş, bu yönleriyle sırasıyla dördüncü ve beşinci sıralarda yer almıştır. Milano, özellikle alışveriş turizminin merkezi olarak dikkat çekerken Roma, tarihi dokusu ve mimarisiyle öne çıkmıştır (Smith, 2015; Page ve Connell, 2020). New York altıncı sırada yer almış, iş turizmi ve kültürel etkinliklerle global etkisini vurgulamıştır (Gretzel, 2018).

Amsterdam ve Sidney, sırasıyla yedinci ve sekizinci sırada yer almıştır. Sidney, doğal güzellikleri ve sürdürülebilir turizm politikalarıyla dikkat çekerken, Amsterdam kültürel miras ve yaşam kalitesi açısından güçlü bir performans sergilemiştir (Marques ve Reis, 2017). Singapur dokuzuncu sırada yer alırken, Barselona kültürel ve gastronomik zenginlikleri ile ilk on içerisinde yer almayı başarmıştır (Neuhofer vd., 2019).

3.1.4 Türkiye’de Yer Alan Turizm Destinasyonları

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan stratejik bir noktada yer almakta ve bu özelliğiyle önemli bir turizm destinasyonu olarak öne çıkmaktadır. Topraklarının %3'ü Avrupa'da yer alırken büyük kısmı Asya kıtasında bulunmaktadır. Türkiye, kuzeyde Karadeniz, batıda Marmara Denizi ve Ege Denizi, güneyde ise Akdeniz ile çevrili bir yarımadadır. Komşuları arasında batıda Yunanistan ve Bulgaristan, doğuda Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve İran, güneyde ise Suriye ve Irak yer almaktadır. Ülkenin toplam yüzölçümü yaklaşık 780.000 kilometrekaredir ve sekiz bin kilometreden fazla bir kıyı şeridine sahiptir (UNWTO, 2024).

Türkiye'nin turizm alanındaki önemi, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilen 22 kültürel ve karma miras alanı aracılığıyla bir kez daha ortaya konmaktadır. Bu alanlar arasında Göreme Milli Parkı ve Kapadokya, Safranbolu Şehri, Efes, Göbeklitepe, Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası, Hattuşa (Hitit Başkenti), İstanbul'un Tarihi Alanları, Nemrut Dağı, Çatalhöyük Neolitik Kenti, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı, Selimiye Camii ve Külliyesi, Xanthos-Letoon, Hierapolis-Pamukkale, Troy Arkeolojik Alanı, Ani Arkeolojik Alanı, Aphrodisias, Arslantepe Höyüğü, Bursa ve Cumalıkızık, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri, Gordion, Anadolu Selçuklu Kervansarayları, ile son olarak listeye eklenen Sardis ve Bintepeleler Lidya Tümülüsleri gibi uluslararası öneme sahip çok sayıda turistik değer yer almaktadır (UNESCO, 2025). Bu alanlar, kültürel ve tarihi zenginliğiyle hem ulusal hem de uluslararası düzeyde büyük ilgi görmektedir.

Türkiye'nin başkenti 5,1 milyon nüfusuyla Ankara iken İstanbul hem tarihsel geçmişi hem de ticaret, ulaşım ve turizm merkezi olması bakımından ülkenin önde gelen şehirlerinden biridir. Yaklaşık 15,2 milyonluk nüfusuyla İstanbul, 2021 yılında uluslararası turist varış hacmi bakımından Türkiye'nin en çok ziyaret edilen destinasyonu olmuştur. Aynı yıl, İstanbul'a gelen uluslararası turist sayısı yaklaşık dokuz milyona ulaşarak pandeminin etkili olduğu önceki yıla göre önemli bir artış göstermiştir. Antalya ise yaklaşık 8,7 milyon uluslararası ziyaretçiyle Türkiye'nin ikinci en çok tercih edilen turizm destinasyonu olmuştur (TÜRSAB, 2024).

Türkiye'nin turizm sektöründeki gelişimi 1980'li yıllarda hız kazanmıştır. 1980 Ocak Kararları ile uygulanan liberalleşme politikaları ve yapısal reformlar, yabancı yatırımcıları ülkeye çekmiş ve turizm sektöründe bir dönüşüm süreci başlatmıştır (Esen ve Uyar, 2016). 1982 yılında yürürlüğe giren Turizmi Teşvik Kanunu, sektörü düzenleyen ve geliştiren önemli bir yasal düzenleme olarak dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, 1983 yılında kabul edilen Türk Sivil Havacılık Kanunu, havayolu taşımacılığını düzenlemiş ve özel sektörün havacılık faaliyetlerinde bulunmasına olanak sağlamıştır. Bu gelişmeler, Türkiye'de turizmin altyapısının güçlenmesine ve uluslararası pazarda rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmuştur (Gerede, 2010).

Türkiye'nin turizmden elde ettiği gelirlerin büyük bir kısmı Ege ve Akdeniz kıyılarında yoğunlaşan deniz-kum-güneş turizminden sağlanmaktadır. İstanbul, Antalya ve Muğla gibi şehirler, Türkiye'nin uluslararası düzeyde en çok bilinen turizm destinasyonları arasında yer almaktadır. Bu şehirler, doğal güzelliklerinin yanı sıra tarihî ve kültürel miraslarıyla da turistlerin ilgisini çekmektedir (UNWTO, 2024).

2024 yılı itibarıyla Türkiye, özellikle turizm altyapısında yapılan yenilikler, doğal ve kültürel mirasların korunması ve sürdürülebilir turizm politikaları sayesinde uluslararası turizmde konumunu daha da güçlendirmiştir. Türkiye'nin coğrafi avantajları, kültürel çeşitliliği ve dünya standartlarında turistik hizmetleri, gelecekte de ülkeyi önemli bir destinasyon olarak öne çıkarmaktadır.

Tablo 3.1 2024 yılında en çok yabancı ziyaretçi ağırlayan ilk 10 şehir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025)

Sıra	Şehir	Ziyaretçi Sayısı (Milyon)
1	İstanbul	17,4
2	Antalya	15,2
3	Edirne	5,0
4	Muğla	3,7
5	İzmir	1,8
6	Artvin	1,5
7	Ankara	0,9
8	Aydın	0,85
9	Mersin	0,75
10	Bursa	0,6

Tablo 3.1'de sunulan verilere göre, Türkiye'de en fazla yabancı ziyaretçi çeken ilk on şehir, İstanbul, Antalya, Edirne, Muğla, İzmir, Artvin, Ankara, Aydın, Mersin ve Bursa olarak sıralanmaktadır. İstanbul'un 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 17,5 milyon yabancı ziyaretçi ile en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Antalya, benzer şekilde uluslararası çekim gücünü koruyarak yaklaşık 15 milyon ziyaretçi sayısına ulaşmış ve İstanbul'un ardından ikinci sırada yer almıştır. Bu iki şehir, Türkiye'ye gelen toplam turist hacminin yarıdan fazlasını oluşturmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025).

Edirne'nin 5 milyon civarındaki yabancı ziyaretçi sayısı, özellikle kara sınır kapılarından gerçekleşen gününbirlik geçişlerin yoğunluğunu göstermektedir. Bu durum, destinasyonun farklı motivasyonlarla (alışveriş, ziyaret, transit geçiş) kısa süreli ziyaretleri çekme kapasitesini ortaya koymaktadır. Muğla ve İzmir'in sırasıyla

yaklaşık 3 milyon ve 2 milyon civarında ziyaretçiye ev sahipliği yapması, Akdeniz ve Ege sahil kuşağının tatil turizmi odaklı destinasyon profilini desteklemektedir.

Artvin'in yaklaşık 1,5 milyon dolayındaki ziyaretçi sayısının önemli ölçüde Sarp Sınır Kapısı'ndan giriş yapan günübirlik Gürcü vatandaşlarından kaynaklandığı, bu nedenle rakamın konaklama turizmini sınırlı ölçüde temsil ettiği değerlendirilmektedir. Ankara, Aydın, Mersin ve Bursa gibi illerin 0,6–1 milyon aralığında daha mütevazı düzeyde yabancı turist akınına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu iller çoğunlukla kültürel turizm, iş turizmi veya bölgesel bağlantılı ziyaretler yoluyla yabancı turist çekmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025).

Veriler Türkiye'nin destinasyon çekiciliğinde belirgin bir mekânsal yoğunlaşma olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle İstanbul ve Antalya'nın toplam turizm akışı içindeki baskın payı, ülkenin destinasyon rekabetçiliğinin büyük oranda belirli merkezlerde kümелendiğine işaret etmektedir. Bu durum, sürdürülebilir destinasyon yönetimi perspektifinden değerlendirildiğinde, hem fırsatları hem de riskleri barındırmaktadır. Yüksek yoğunluklu ziyaretçi hareketleri, altyapı üzerinde baskı oluşturma, taşıma kapasitesinin aşılması ve kentsel çevrenin sürdürülebilirliği gibi konularda önemli yönetimsel sorumluluklar gerektirmektedir.

Öte yandan, destinasyon çeşitliliğinin artması, özellikle Muğla, İzmir, Artvin ve Aydın gibi şehirlerde alternatif turizm segmentlerinin (macera turizmi, kültürel miras turizmi, gastronomi turizmi) gelişimi açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu bağlamda veriler, ulusal turizm politikalarının yalnızca en yüksek hacimli destinasyonları desteklemekle sınırlı kalmaması, orta ölçekli destinasyonların taşıdığı potansiyelin de stratejik planlamayla güçlendirilmesi gereğine işaret etmektedir.

Tablodaki bulgular Türkiye'nin turizm akışının bölgesel dağılımı hakkında güncel bir çerçeve sunmakta, sürdürülebilir destinasyon yönetimi anlayışının yalnızca büyük ölçekli destinasyonlara odaklanmaması gerektiğini göstermektedir. İstanbul ve Antalya gibi merkezlerde turizm altyapısı ve ziyaretçi yönetimi stratejileri güçlendirilirken, orta ölçekli destinasyonlarda marka değeri oluşturacak yenilikçi

ürünlerin (ör. tematik rotalar, macera turizmi paketleri) geliştirilmesi, destinasyon portföyünü daha dengeli bir yapıya kavuşturabilecektir.

3.2 Daday, Azdavay ve Pınarbaşı Macera Turizmi Potansiyeli

3.2.1 Kamu Faaliyetleri

Daday, Azdavay ve Pınarbaşı bölgeleri, Kastamonu'nun turizm potansiyelini artıran önemli destinasyonlardır. Özellikle macera ve doğa turizmi odaklı projeler, bölgenin cazibesini artırmış ve turist çekme kapasitesini genişletmiştir. Bu yatırımlar, yerel kalkınmaya doğrudan katkı sağlamakta ve yerel halkna ekonomik fırsatlar sunmaktadır. Küre Dağları Milli Parkı gibi doğal miras alanları ise Türkiye'nin ekoturizmdeki güçlü potansiyelini temsil etmektedir. Bu bölgelerde gerçekleştirilen turizm faaliyetleri, sürdürülebilirlik ilkelerine uygun şekilde planlanmakta ve hayata geçirilmektedir. Bu durum, hem yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmekte hem de bölgenin ulusal ve uluslararası turizm arenasındaki yerini sağlamlaştırmaktadır (UNWTO, 2023b).

Daday Model Binicilik ve Atlı Terapi Merkezi; Daday ilçesinde turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi amacıyla oluşturulan bu merkez, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın (KUZKA) desteğiyle 2021 yılında hizmete açılmıştır. Tesiste sunulan binicilik ve terapi faaliyetleri, hem sağlık turizmi hem de doğa turizmine yönelik bir alternatif sunmaktadır. Ayrıca bölgedeki turizm altyapısını destekleyerek, yerel ekonomiye katkıda bulunmaktadır (KUZKA, 2021). Bu tesis, sürdürülebilir turizm hedeflerine uygun olarak yerel kaynakların etkin kullanımı ve katılımcı bir turizm anlayışı çerçevesinde şekillenmiştir.

Çatak Seyir Terası, Azdavay ilçesinde Küre Dağları Milli Parkı içerisinde bulunan ve 450 metre yükseklikte yer alan bu cam seyir terası, ziyaretçilere benzersiz bir doğa deneyimi sunmaktadır. Seyir terası, 2017 yılında Azdavay Belediyesi'nin girişimleriyle hizmete açılmış olup turizmde görsellik ve estetiğin öne çıktığı bir destinasyon haline gelmiştir. Ziyaretçiler için kolay ulaşım imkânı sağlanması, tesisin cazibesini artıran unsurlardan biridir (Azdavay Belediyesi, 2017).

Suğla Yaylası Turizm Projesi; Azdavay merkezine yaklaşık 8,5 kilometre uzaklıkta yer alan Suğla Yaylası, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın %90 mali destek sağladığı büyük ölçekli bir projedir. Projenin 2022 itibarıyla %70'i tamamlanmıştır ve bu alanın Türkiye'nin önemli doğa turizmi merkezlerinden biri haline gelmesi hedeflenmektedir. Yaylada yer alan kır evleri, konferans salonları, spor alanları ve yürüyüş parkurları gibi çeşitli üniteler, doğa ve macera turizmini destekler niteliktedir. Proje, yerel kalkınmayı teşvik eden örnek bir uygulama olarak öne çıkmaktadır (Anadolu Ajansı, 2022).

Azdavay Atlı Turizm Tesisleri, Gümürtler Köyü'nde 82.000 m²'lik bir arazi üzerine kurulu olan bu tesis, binicilik sporlarına yönelik bir merkez olarak tasarlanmıştır. Gölet etrafındaki yürüyüş ve bisiklet yolları, doğa sporlarıyla ilgilenen turistlere hitap etmektedir. Tesis, modern altyapısı ve doğayla uyumlu tasarımıyla dikkat çekmektedir (Azdavay Belediyesi, 2021). Ayrıca yöre halkının turizmden faydalanmasını sağlayan bir örnek teşkil etmektedir.

Pınarbaşı Seyir Terasları ve Yürüyüş Yolları, Pınarbaşı ilçesinde yer alan Burgu Teras ve Kerte Seyir Terası, Valla Kanyonu'nun eşsiz manzarasını ziyaretçilere sunmaktadır. Ahşap ve çelik konstrüksiyonlarla inşa edilen bu yapılar, bölgenin doğal güzelliklerini ön plana çıkaran turizm yatırımlarıdır. Özellikle Horma Kanyonu Yürüyüş Yolu, üç kilometrelik uzunluğuyla turistlere farklı bir doğa deneyimi sunmaktadır. Kanyonun sonunda yer alan Ilıca Şelalesi, egzotik bir doğa manzarası ve eşsiz bir ekosistem barındırmaktadır. Bu destinasyonlar, hem macera turizmi hem de ekoturizm açısından önemli bir çekim merkezi konumundadır (Küre Dağları Milli Park Müdürlüğü, 2022).

Küre Dağları Milli Parkı, Küre Dağları, Kastamonu ile Bartın arasında yer alan 34.000 hektarlık bir alanı kapsamakta olup Türkiye'nin en önemli doğal miras alanlarından biridir. Bölge, sahip olduğu karstik arazi yapısı nedeniyle derin kanyonlar, mağaralar ve şelaleler gibi coğrafi oluşumlara ev sahipliği yapmaktadır. Küre Dağları, 1.000'den fazla bitki türü ve 40 memeli türü ile biyolojik çeşitlilik açısından oldukça zengindir (Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2023). Park, doğa ve macera turizminin yanı sıra sürdürülebilir turizm uygulamalarının da örnek bir alanıdır.

Ilıca Şelalesi ve Horma Kanyonu Mesire Alanı Projesi, Horma Kanyonu girişinde yer alan mesire alanı, Pınarbaşı Belediyesi'nin girişimleriyle geliştirilmiş ve restoran, yöresel ürün satış noktaları, mescit ve seyir terasları gibi unsurlarıyla ziyaretçilere hizmet vermektedir. Bu proje, kanyon ziyaretçileri için bir karşılama alanı olarak tasarlanmıştır ve turistlerin ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir (Pınarbaşı Belediyesi, 2022).

3.2.2 Özel Teşebbüs Faaliyetleri

Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinin macera ve doğa turizmi potansiyeli, bölgedeki özel teşebbüslerin gelişimiyle birlikte dikkat çekici bir ivme kazanmıştır. Bu bölgelerdeki turizm faaliyetleri, yalnızca doğal güzelliklerin sunduğu olanaklara değil, aynı zamanda özel sektörün girişimci yaklaşımına dayalı olarak şekillenmektedir. Özellikle Daday ilçesinde faaliyet gösteren at çiftlikleri ve kırsal turizm işletmeleri, hem konaklama hem de doğa temelli etkinlik hizmetleri sunarak bölgenin turizm değerini artırmaktadır. Barış Atlı Turizm, Emirbey Atlı Turizm, Kılıç Atlı Turizm ve İksir Resort Town gibi tesisler, ziyaretçilere at safari, binicilik, doğa yürüyüşleri, balıkçılık ve yöresel lezzetlerin sunumu gibi çeşitli deneyimler sağlamaktadır. Bu işletmeler, hem günübirlik turistleri hem de konaklamalı misafirleri hedef alan entegre hizmet uygulamalarıyla dikkat çekmektedir (Daday Kaymakamlığı, 2022; KUZKA, 2023).

Azdavay ilçesinde de özel girişimler, kırsal dokunun turizmle bütünleştirilmesine öncülük etmektedir. Restore edilmiş ahşap evlerin pansiyon olarak işletildiği konaklama tesisleri, geleneksel mimarinin korunmasını ve turistik amaçla değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu tür işletmeler, doğa yürüyüşü, bisiklet turu ve yöresel yemek servisi gibi hizmetlerle hem turistik çeşitlilik sunmakta hem de bölgenin kültürel değerlerini yaşatmaktadır. Ziyaretçilerin kırsal yaşamla birebir temas kurabildiği bu özel teşebbüsler, özellikle ekoturizm ve deneyim odaklı seyahat trendlerine uygun bir turizm anlayışı geliştirmektedir (KUZKA, 2023).

Pınarbaşı ilçesinde faaliyet gösteren özel turizm işletmeleri de bölgenin doğa temelli turizm potansiyelini değerlendirmektedir. Kanyon Park Otel ve Restoran, Paşa

Konağı, Park Ilıca Tesisleri ve yapımı devam eden Quiet Pınarbaşı Tesisleri gibi işletmeler, konaklama ile birlikte yöresel gastronomi ve doğa aktivitelerini bir araya getiren hizmetler sunmaktadır. Bu işletmelerin sunduğu ATV ve bisiklet turları, kanyon geçişleri, off-road safari gibi aktiviteler, macera turizmine yönelik talepleri karşılamakta ve bölgenin cazibesini artırmaktadır. Ayrıca bu özel sektör yatırımları, yalnızca yerli değil, yabancı turistlerin ilgisini çekerek destinasyonun uluslararası tanınırlığını artırmaktadır (Küre Dağları Milli Park Müdürlüğü, 2023).

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu üç ilçede özel teşebbüsler tarafından yürütülen faaliyetler, Kastamonu'nun doğa ve macera turizmi alanında rekabet gücünü artırmakta ve bölgesel kalkınmayı desteklemektedir. Ancak bu potansiyelin daha etkili kullanılması için altyapı yatırımlarının desteklenmesi, özel sektörün tanıtım olanaklarının artırılması ve uzun vadeli turizm stratejileriyle girişimciliğin teşvik edilmesi gerekmektedir (Statista, 2023; UNWTO, 2023b).

3.2.3 Sivil Toplum Kuruluşları Faaliyetleri

Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü faaliyetler, bölgenin sürdürülebilir turizm potansiyelini ortaya koyan önemli örnekler sunmaktadır. Bu kapsamda özellikle Azdavay ilçesinde faaliyet gösteren Küre Dağları Eko Turizm Derneği'nin girişimleri dikkat çekicidir. Dernek tarafından işletilen Yanık Ali Konağı, yalnızca konaklama hizmeti sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ziyaretçilere yöresel mutfak kültürünü tanıtmakta ve bölgenin geleneksel yaşam biçimini deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Tesis bünyesinde düzenlenen günübirlik doğa yürüyüşleri, hem doğa temelli rekreasyonel etkinlikleri teşvik etmekte hem de yerel halkın turizmden doğrudan faydalanmasına olanak tanımaktadır (Küre Dağları Eko Turizm Derneği, 2023).

Ayrıca Azdavay Eko Turizm Merkezi tarafından Zümrüt Köyü'nde uygulanan proje kapsamında, doğal dokusu korunarak restore edilen geleneksel ahşap evlerin turizm amaçlı kullanılması sağlanmaktadır. Bu uygulama, ziyaretçilere otantik köy yaşamını deneyimleme imkânı sunarken, aynı zamanda yerel halkın ev pansiyonculuğu ve gastronomi gibi alanlarda katılımını teşvik etmektedir. Bu tür faaliyetler, sürdürülebilir

turizm ilkeleri doğrultusunda yerel halkların kalkınmasına katkı sağlamaktadır. Öte yandan, STK'ların yürüttüğü bu tür çalışmalar, kamu kurumlarıyla iş birliği içerisinde gerçekleştirilerek çok paydaşlı bir yönetim anlayışının gelişmesine de olanak tanımaktadır (Azdavay Belediyesi, 2023; Küre Dağları Milli Park Müdürlüğü, 2023).

3.2.4 Bölgeye Gelen Turist Profili

Kastamonu ili, doğal güzellikleri ve kanyonları ile dikkat çeken bir turizm destinasyonu olarak öne çıkmaktadır. Bölgenin sahip olduğu turistik potansiyel, özellikle Kanyonlar Bölgesi olarak adlandırılan Pınarbaşı ve Azdavay ilçelerinde yapılan altyapı iyileştirmeleri ve turistik ürün çeşitlendirmeleriyle daha da artmıştır. Ulaşım olanaklarının geliştirilmesi, yol altyapısının yenilenmesi ve konaklama tesislerinin artırılması gibi yatırımlar, bölgeyi hem yerel hem de uluslararası turistler için cazip bir hale getirmiştir. Bölgeye gelen turistlerin ziyaret motivasyonları arasında doğal peyzajın cazibesi ve macera turizmi olanakları önemli yer tutmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005). Son yıllarda cam teras uygulamaları ve yürüyüş platformları gibi yeni yatırımların yapılması bu ilginin artmasında etkili olmuştur.

Bu yatırımların yanı sıra sosyal medya platformlarının etkin kullanımı ve kamu kurumlarının tanıtım çabaları bölgenin bilinirliğini artıran diğer önemli unsurlardır. Valilik, Belediye ve Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA) gibi kamu kurumları tarafından yürütülen tanıtım kampanyaları, sosyal medya fenomenlerinin ve turizm yazarlarının bölgeye davet edilmesi, bölgenin turistik çekim merkezi haline gelmesinde etkili olmuştur. Bu tür tanıtım çalışmaları, bölgeye gelen turist sayısını artırmanın yanı sıra, turistlerin memnuniyet düzeyini ve bölgenin marka değerini yükseltmektedir (Tanrısever vd., 2017).

Bölge, doğa turizmi ve açık hava etkinlikleri için ideal bir alan sunmaktadır. Dağcılık, kanyon yürüyüşü, trekking ve turizm fotoğrafçılığı gibi etkinlikler, bölgeyi açık hava sporlarına ilgi duyan turistler için cazip bir destinasyon haline getirmektedir. Özellikle Çatak, Valla ve Horma kanyonları, farklı etkinlikler için uygun doğal kaynaklar sunarak bölgenin çeşitliliğini artırmaktadır. Çatak Kanyonu yaban hayatı gözlemi için ideal bir alan sunarken Valla ve Horma kanyonları fotoğrafçılar için eşsiz manzaralar

sunmaktadır. Rafting gibi adrenalin dolu sporlar için ise Loç Vadisi ve Çatak Kanyonu tercih edilmektedir (Ören ve Şahin, 2014).

Bölge, doğa turizminin yanı sıra kültürel etkinlikler ve festivallerle de turistlerin ilgisini çekmektedir. Doğa sporlarına dikkat çekmek amacıyla düzenlenen festival organizasyonları, bölgeye olan ilgiyi artırmakta ve turistik faaliyetlerin çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca bisiklet binme, kaya tırmanışı ve orman içi yürüyüş parkurları gibi aktiviteler, hem yerel halkın hem de turistlerin bölgeyi keşfetmesini teşvik etmektedir (Öztürk, 2005).

Kanyonlar Bölgesi, ilkbaharla birlikte doğanın uyanışı ve karların erimesiyle turizm sezonunu başlatmaktadır. Bu sezon genellikle sonbahara kadar sürmekte ve yıllık yaklaşık 200.000 ziyaretçiyi ağırlamaktadır. 2021 yılında Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerini kapsayan Kanyonlar Bölgesi'ne gelen turist sayısı 200.000 olarak kaydedilmiştir (Anadolu Ajansı, 2021). Bu ziyaretçi kitlesinin büyük bir kısmını il içinden gelen yerli turistler oluşturmaktadır. İl dışından gelen turist sayısı ise daha azdır ve yabancı turistlerin bölgedeki payı sınırlıdır. Bu durum, bölgenin daha geniş kitlelere tanıtılması ve uluslararası turizm pazarında yer edinmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kanyonlar Bölgesi'ne gelen ziyaretçilerin profili, bölgenin turizm stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bölgedeki mevcut turistik yatırımların çeşitlendirilmesi ve tanıtım faaliyetlerinin artırılması, hem yerli hem de yabancı turist sayısının artmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca bölgeye yönelik düzenlenecek tematik turlar ve paket programlar, uluslararası turizm pazarında rekabet gücünü artırabilir. Bu tür girişimler bölgenin yalnızca doğal güzellikleriyle değil, kültürel ve sosyal etkinlikleriyle de ön plana çıkmasını sağlayacaktır (Ören ve Şahin, 2014; Tanrısever vd., 2017).

Tablo 3.2 2019-2024 Kastamonu ziyaretçi istatistikleri (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2025)

Yıl	Giriş Yerli	Giriş Yabancı	Giriş Toplam	Geceleyen Yerli	Geceleyen Yabancı	Geceleyen Toplam
2019	586.635	26.816	613.451	719.817	43.862	763.679
2020	118.125	2.718	120.843	83.362	7.086	86.830
2021	170.140	5.311	175.451	255.583	5.525	261.108
2022	355.110	6.726	361.836	347.324	9.290	356.614
2023	359.128	19.678	378.806	349.756	78.555	428.311
2024	123.144	52.662	1.744.944	2.489.044	82.144	2.557.458

Kastamonu Kanyon Bölgesi'nin turist profili incelendiğinde, ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun gününbirlik turistlerden oluştuğu görülmektedir. Hafta sonları ve resmi tatillerde, özellikle Kastamonu il merkezinden gelen ziyaretçilerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni, bölgede konaklama kapasitelerinin sınırlı olmasıdır. Bu durum, ziyaretçilerin genellikle aynı gün içinde turistik faaliyetlerini tamamlayıp geri dönmelerine yol açmaktadır (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2025).

Bölgedeki ziyaretçi hareketliliği özellikle hafta sonları artmaktadır. Kastamonu il merkezindeki okul ve kurumlar tarafından düzenlenen gününbirlik turlar, bölgedeki turizm faaliyetlerine büyük katkı sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda, eğitim kurumlarının doğa temalı gezilere olan ilgisinin artmasıyla öğrenci gruplarının kanyon bölgelerine düzenli ziyaretlerde bulunduğu görülmektedir. Pınarbaşı ilçesinin Safranbolu gibi tanınmış turistik destinasyonlara olan yakınlığı da bölgeye olan ilgiyi artırmaktadır. Safranbolu'ya gelen turistler, gününbirlik turlar aracılığıyla kanyon bölgesini de ziyaret ederek kültürel ve doğal zenginlikleri bir arada deneyimleme fırsatı bulmaktadır (Öztürk, 2021).

Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerden hafta sonu düzenlenen iki günlük turların sayısında son yıllarda önemli bir artış kaydedilmiştir. Bu turlar genellikle cumartesi sabahı başlayarak pazar günü sonlanmakta ve bir gece konaklamayı içermektedir. Özellikle kültür ve doğa temalı bu geziler, bölge ekonomisine katkıda bulunurken, ziyaretçilerin bölgeye olan ilgisinin sürekliliğini sağlamaktadır. Bu turlara katılan ziyaretçiler, kanyon geçişlerinden doğal güzelliklere kadar çeşitli etkinliklere katılarak doğa ile etkileşim kurma şansı yakalamaktadırlar (Tanrıseven vd., 2017).

Bölgede faaliyet gösteren kanyon dernekleri, düzenledikleri tematik turlar ile turizmi desteklemektedir. Dernekler tarafından organize edilen, Valla Kanyonu gibi popüler kanyonları içeren üç günlük geçiş turları, doğa severler ve ekstrem spor tutkunları için cazip bir seçenek oluşturmaktadır. Ayrıca üniversitelerin mağara araştırma toplulukları ve doğa sporları kulüplerinin düzenlediği turlar da kanyon bölgesine olan ilgiyi artıran unsurlar arasındadır. Bu tür etkinlikler, sadece turist sayısını artırmakla kalmayıp, bölgenin tanıtımına ve bilinirliğine de önemli katkılar sağlamaktadır (Ören ve Şahin, 2014).

Daday ilçesinde ise turistik faaliyetler farklı bir profil sergilemektedir. İlçeye gelen ziyaretçiler genellikle etli ekmek, kahvaltı gibi yerel gastronomik ürünleri deneyimlemek ve at çiftliklerinde hafta sonu gezintisi yapmak amacıyla gelmektedir. İlçenin Kastamonu il merkezine olan yakınlığı, günübirlik ziyaretçilerin konaklama tercihinde bulunmamasına neden olmaktadır. Konaklamalı ziyaretçilerin büyük çoğunluğu ise il dışından gelen turistlerden oluşmaktadır. Daday'da yer alan üç ana tesis, konaklamalı turizm hizmeti sunmakta olup daha çok doğal ortamda dinlenmek ve doğa sporları yapmak isteyen turistlere hitap etmektedir (KUZKA, 2023).

Son yıllarda sosyal medyanın etkisiyle Daday ilçesindeki at çiftlikleri ve doğal güzellikler daha geniş kitlelere ulaşmıştır. Özellikle doğa tutkunlarının ve fotoğrafçıların sosyal medya paylaşımları, bölgenin tanıtımında büyük rol oynamaktadır. Daday'ın doğal dokusunun bozulmadan sürdürülebilir turizm anlayışıyla geliştirilmesi, hem yerel halkın ekonomik refahını artırmakta hem de bölgenin doğal ve kültürel zenginliklerinin korunmasına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, ilçenin turistik potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilebilmesi için konaklama kapasitesinin artırılması ve altyapı yatırımlarının hızlandırılması gerekmektedir (Ekinci, 2022).

Bölgedeki turizm potansiyelinin daha fazla tanıtılması için kamu ve özel sektör iş birliğinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Sosyal medya kampanyaları ve ulusal düzeyde düzenlenen turizm fuarlarında bölgenin etkin bir şekilde tanıtılması, özellikle şehir dışından gelen turist sayısının artmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca bölgeye özgü turistik paketlerin oluşturulması ve bu paketlerin dijital platformlar aracılığıyla

pazarlanması, turizm sektöründe yeni bir ivmeyi de beraberinde getirebilir (Gedik, 2023).

Bölgede doğa ve macera turizminin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi için, çevresel ve kültürel kaynakların korunması elzemdir. Turizm faaliyetlerinin uzun vadede devam edebilmesi ve bölgenin ekolojik dengesini koruyarak sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlaması için doğal alanların korunması ve bilinçli kullanım politikalarının benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bölgeye yapılan ziyaretlerin planlanması ve yönetimi sırasında taşıma kapasitesi dikkate alınmalı, bölgenin doğal ve kültürel varlıklarına zarar vermeden turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Turizmde taşıma kapasitesi, bir destinasyonun ekosistemi ve yerel toplumu üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirerek belirli bir zaman dilimi içinde ağırlayabileceği maksimum turist sayısını ifade etmektedir. Özellikle doğa temelli turizm faaliyetlerinde, ziyaretçi yoğunluğunun ekolojik dengeye zarar vermemesi için kontrollü giriş çıkış sistemleri, belirlenen turistik rotaların dışına çıkılmasını önleyici düzenlemeler ve bölgedeki doğal yaşamı koruyacak bilinçlendirme kampanyaları gibi uygulamaların hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, turistik faaliyetlerde yenilikçi ve doğa dostu uygulamaların teşvik edilmesi de sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Örneğin ekoturizme uygun altyapı yatırımları, yeşil enerji kullanan tesislerin teşvik edilmesi, atık yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve turistlerin doğaya zarar vermeyen davranışlar sergilemelerini sağlayacak bilinçlendirme programları bu kapsamda değerlendirilebilir. Böylece, bölgenin doğal ve kültürel dokusu korunarak gelecek nesillere aktarılabilir ve bölgenin turizm potansiyeli uzun vadeli bir perspektifle yönetilebilir. Ayrıca yerel halkın turizm sektörüne katılımının artırılması, bölge ekonomisine uzun vadede olumlu etkiler sağlayabilir. Yerel halkın turizme entegrasyonu, bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını desteklemekle kalmamakta, yerel halkın ekonomik refahını artırarak turizme olan aidiyet duygusunu güçlendirir. Bu kapsamda, yerel halkın turizm faaliyetlerine etkin katılımını sağlamak için yerel girişimciliğin desteklenmesi, kooperatif uygulamalarının teşvik edilmesi ve mesleki eğitim programlarının artırılması gibi stratejiler uygulanabilir.

Yerel halkın turizm sektörüne katılımını teşvik etmek için düzenlenecek eğitim programları, hem bölgedeki hizmet kalitesini artıracak hem de turizmden elde edilen gelirlerin yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlamasına yardımcı olacaktır. Bununla birlikte geleneksel el sanatları, yerel gastronomi ürünleri ve bölgeye özgü kültürel miras unsurlarının turizm faaliyetleriyle bütünleşmesi, hem turistlerin bölgeye ilgisini artıracak hem de yerel halk için yeni ekonomik fırsatlar oluşturabilir.



4. SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ

Sürdürülebilir destinasyon yönetimi, hem doğal hem de kültürel kaynakların korunması ve bu kaynakların gelecek nesillere aktarılması için bir çerçeve sunar. Bu yönetim yaklaşımı, turistik faaliyetlerin çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik ilkelerine uygun bir şekilde organize edilmesini hedefler. Ritchie ve Crouch (2003)'a göre sürdürülebilir destinasyon yönetimi, destinasyonların uzun vadeli rekabet gücünü korurken, aynı zamanda yerel halkların refahını artırmayı ve ziyaretçilerin tatmin düzeylerini optimize etmeyi amaçlar. Bu çerçevede, destinasyon yönetimi yalnızca turistik ürünlerin pazarlanması ve geliştirilmesi değil, bu ürünlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasını da içerir.

Sürdürülebilir destinasyon yönetimi, turistik ürünlerin çevresel ve kültürel etkilerini minimize ederken ekonomik faydaları maksimize etmeyi amaçlar. Buhalis (2000) destinasyonların rekabet edebilirliğini artırmak için sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm uygulamaları, çevresel bozulmayı engelleyerek ve yerel halkın ekonomik refahını artırarak destinasyonların uzun vadeli değerini korumaktadır. Örneğin turizm faaliyetleri sırasında enerji tüketimi, su kullanımı ve atık yönetimi gibi çevresel unsurların kontrol edilmesi, sürdürülebilir destinasyon yönetiminin temel bileşenleri arasında yer almaktadır.

Turizm endüstrisinin karmaşıklığı, sürdürülebilir destinasyon yönetimini hem bir fırsat hem de bir zorluk haline getirmektedir. Destinasyonlar, turistik faaliyetlerin merkezinde yer aldığından bu bölgelerdeki kaynakların korunması ve verimli kullanımı, sürdürülebilirlik hedeflerinin başarısı için kritik öneme sahiptir. Sürdürülebilir destinasyon yönetiminin başarılı olabilmesi için yerel halklar, kamu kurumları ve turizm işletmeleri arasında güçlü bir iş birliği gerekmektedir. Bu iş birliği, kaynakların etkin şekilde yönetilmesini ve destinasyonların doğal ve kültürel mirasının korunmasını sağlamaktadır (Dinç, 2022).

Teknolojik gelişmeler, sürdürülebilir destinasyon yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle dijital platformlar, destinasyonların çevresel etkilerini

izlemek ve sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirmek için veri tabanlı karar süreçlerini desteklemektedir. Scott vd. (2008), destinasyon yönetim organizasyonlarının teknolojiyi etkin bir şekilde kullanarak çevresel izleme, turist yönetimi ve kaynak planlama gibi süreçleri optimize edebileceğini ifade etmektedir. Dijitalleşme, sürdürülebilir turizm uygulamalarının daha geniş bir kitleye ulaşmasını ve bu uygulamaların etkilerinin ölçülmesini kolaylaştırmaktadır.

Sürdürülebilir destinasyon yönetimi, ekonomik faydalar ile çevresel ve sosyal sorumlulukların dengelenmesi gerektiğini vurgular. Hem yerel halkın hem de turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için, destinasyon yönetimi stratejileri kültürel mirasın korunmasını, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve ekonomik büyümeyi hedeflemelidir. Örneğin doğa turizmi veya ekoturizm gibi sürdürülebilir turizm türleri, çevresel bilinci artırırken, yerel halkların ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilir (Murphy vd., 2000).

Destinasyon yönetiminde sürdürülebilirlik, aynı zamanda sosyal adalet ve katılımı da kapsar. Yerel halkın turizm planlama ve karar alma süreçlerine dahil edilmesi, hem sosyal sürdürülebilirliği artırır hem de turizm faaliyetlerine olan desteği güçlendirir. Bununla birlikte turistlerin çevresel ve sosyal sorumluluklarının farkında olmaları, sürdürülebilir destinasyon yönetiminin başarısı için önemli bir unsurdur. Ritchie ve Crouch (2003) turistlerin sürdürülebilir davranışlar benimsemelerini teşvik eden eğitim ve farkındalık programlarının, sürdürülebilir destinasyon yönetiminin kritik bir bileşeni olduğunu vurgulamaktadır.

Sürdürülebilir destinasyon yönetimi, aynı zamanda kriz yönetimini de içermelidir. Özellikle iklim değişikliği, pandemi gibi küresel krizler ve doğal afetler, destinasyonların sürdürülebilirliği üzerinde ciddi tehditler oluşturabilir. Sigala (2020), COVID-19 pandemisinin, turizm endüstrisinin dayanıklılık stratejilerini geliştirme gerekliliğini ortaya koyduğunu belirtmiştir. Bu tür krizlerle başa çıkmak ve uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için destinasyon yönetiminde esneklik ve adaptasyon önemli unsurlar haline gelmiştir.

4.1 Destinasyon Yönetimi

Turizm, sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla karmaşık bir olgu olup bir yandan önemli bir gelir kaynağı olarak değerlendirilirken diğer yandan çeşitli olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Gelişen destinasyonlar, bu etkileri farklı paydaşlar üzerinde derinlemesine hissettirmekte ve stratejik bir yaklaşımla yönetilmeleri gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, turistik unsurların etkin bir şekilde yönetilmesiyle destinasyonların değeri artırılmalı ve yalnızca turistlere değil, yerel halklara, işletmelere ve diğer paydaşlara katkı sağlayacak bir yapı oluşturulmalıdır (Akyol, 2021). Destinasyonların yönetimi, turistlere hizmet sunma odaklı bir perspektifin ötesine geçerek yerel halkların kültürel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak bütünlük bir yaklaşım sergilemelidir. Bu durum, destinasyonların küresel anlamda değer kazanmasını ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasını sağlayacaktır.

Son yıllarda bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, destinasyon yönetiminin dijitalleşme yoluyla dönüşümünü hızlandırmıştır. Dijital platformlar, turistlerin rezervasyon süreçlerinden başlayarak seyahat deneyimlerini kişiselleştirme imkânı sunmaktadır. Bu süreç, destinasyon yönetiminin pazar odaklı stratejilerle güçlendirilmesini ve turistlerin ihtiyaçlarına yanıt veren hizmet zincirleri oluşturulmasını mümkün kılmaktadır. Örneğin yapay zekâ destekli kişiselleştirme ve etkileşimli dijital platformlar, destinasyon pazarlamasını optimize ederek planlama ve yönetimi geliştirmektedir (Gajdošík vd., 2017). Bu bağlamda, dijitalleşmenin sunduğu olanaklar, destinasyonların rekabet avantajı elde etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Hatipoğlu vd. (2016) destinasyon yönetimini pazar odaklı, sistematik ve sürdürülebilir bir süreç olarak ele almaktadır. Destinasyon yönetimi yalnızca planlama ve organizasyonu değil; tanıtım, çevresel koruma ve sosyal-kültürel değerlerin korunmasını da içermelidir. Bu süreç, paydaşların iş birliği ve ortak hedefler doğrultusunda hareket etmelerini sağlayarak destinasyonların ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınmasını desteklemektedir. Ayrıca destinasyon yönetimi, yalnızca kamusal alan temsilcilerini değil; girişimcileri, kar amacı gütmeyen kuruluşları ve sivil toplum inisiyatiflerini de kapsamalıdır. Bu tür bir iş birliği, yerel kaynakların etkin kullanımını ve destinasyonların rekabet gücünü artırabilir (Scott vd., 2008).

Dijitalleşmenin destinasyon yönetimindeki rolü, yalnızca turist memnuniyetini artırmakla sınırlı kalmamakta yönetim organizasyonlarının veriye dayalı kararlar almasını da sağlamaktadır. Dijital platformlar, turistlerin destinasyonla ilgili bilgi edinme, rezervasyon yapma ve deneyimlerini paylaşma süreçlerini kolaylaştırırken destinasyon yöneticilerinin hedef kitleye daha etkin bir şekilde ulaşmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda Buhalis (2000), dijitalleşmenin destinasyon yönetiminde yenilikçi çözümler sunduğunu ve bu çözümlerin destinasyonların global rekabet gücünü artırdığını ifade etmektedir.

Destinasyon yönetimi, sadyalnızca turist memnuniyetini artırmaya odaklanmamalı, yerel halkların ekonomik kalkınmasını ve kültürel değerlerin korunmasını sağlamalıdır. Bu yaklaşım, destinasyonların sürdürülebilirliğini artırmak için bir zorunluluk haline gelmiştir. Paydaşların etkin katılımıyla yürütülen yönetim süreçleri, hem ekonomik verimliliği artırmakta hem de destinasyonların sosyal bağlarını güçlendirmektedir (Ritchie ve Crouch, 2003). Yerel yönetimler, turizm işletmeleri ve sivil toplum kuruluşları, destinasyon yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanması için ortak bir vizyon doğrultusunda hareket etmelidir.

Turist deneyimini geliştirmek, destinasyon yönetiminin temel unsurlarından biridir. Rezervasyon aşamasından başlayarak turistik faaliyetlere, konaklama deneyimlerinden geri bildirim süreçlerine kadar her adım, turistlerin memnuniyetini artırmayı hedeflemelidir. Olumlu bir turist deneyimi, destinasyonun marka değerini yükseltir ve yeniden ziyaret oranını artırabilir (Hatipoğlu vd, 2016). Bu süreçte, pazar odaklı stratejiler ve müşteri ihtiyaçlarını karşılayan hizmet zincirleri kritik bir rol oynamaktadır.

Destinasyon yönetimi, hem turist memnuniyetini hem de yerel halkların refahını artırmaya yönelik bütüncül bir süreç olarak ele alınmalıdır. Stratejik planlama, sürdürülebilirlik ve paydaş iş birliği, destinasyonların uzun vadeli başarısında temel faktörlerdir. Dijitalleşme ve teknolojik yeniliklerin bu süreçlere entegrasyonu, destinasyon yönetiminde verimlilik ve etkinliği artırarak, destinasyonların küresel rekabette ön sıralarda yer almasını sağlamaktadır.

4.1.1 Destinasyon Yönetim Organizasyonu

DYO'lar Dünya Turizm Örgütü tarafından turistik destinasyonların yönetimi ve pazarlamasından sorumlu organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır (WTO, 2007). DYO'lar, destinasyonun marka kimliğini güçlendirmek, turist deneyimlerini iyileştirmek ve destinasyon içindeki turistik faaliyetleri sürdürülebilir bir şekilde yönetmek gibi kritik rolleri üstlenmektedir. Aynı zamanda destinasyon pazarlamasında yer alan tüm kuruluşların faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak ve desteklemekle görevlidirler (Collins ve Buhalis, 2003). DYO'lar genellikle kamu veya kamu-özel ortaklığı ile oluşturulmuş kuruluşlar olup, varış noktasındaki turistik aktörler arasında iş birliğini teşvik ederek turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki etkilerini artırmayı hedefler (Buhalis, 2003).

DYO'ların temel işlevleri beş ana başlıkta toplanabilir: (1) yeni gelir, istihdam ve vergiler üreterek daha çeşitli bir yerel ekonomi oluşturmak, (2) destinasyonun imajını, turistik cazibe merkezlerini ve tesislerini seçilen hedef pazarlara tanıtarak bir topluluk pazarlamacısı görevi üstlenmek, (3) turizm sektörünün artan faydalarını paylaşmak, endüstri bölünmesini azaltmak ve koordinasyonu sağlamak, (4) turizm sektörüne meşruiyet kazandırmak ve turistlere koruma sağlamak amacıyla yarı kamu temsilcisi olarak hareket etmek ve (5) destinasyon markası oluşturarak turist algısını olumlu yönde şekillendirmek (Pike ve Page, 2014).

DYO'ların işlevleri genellikle destinasyon geliştirme süreçleri ile yakından ilişkilidir. Çoğu durumda destinasyon geliştirme faaliyetleri, DYO'ların koordinasyonunda gerçekleştirilen planlama, yönetim ve pazarlama faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Pike ve Page, 2014). DYO'ların farklı idari seviyelerde faaliyetleri bulunmaktadır. Ulusal turizm yetkilileri veya organizasyonlar, turizmin ulusal düzeyde yönetiminden ve pazarlanmasından sorumlu olurken bölgesel, il veya eyalet düzeyindeki DYO'lar belirli bir coğrafi alan içerisindeki turistik faaliyetleri organize eder. Yerel düzeyde ise DYO'lar, daha küçük bir şehir veya kasaba düzeyinde turizmi yöneten ve pazarlayan birimler olarak faaliyet göstermektedirler (Dünya Sağlık Örgütü, 2004).

DYO'ların tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri, tanıtım girişimlerinin etkinliğini ölçmek ve bu etkinliği optimize etmektir. Çoğu DYO, bütçelerinin önemli bir kısmını kitle iletişim araçları (ör., televizyon, radyo, basın reklamları) aracılığıyla maliyetli tanıtım kampanyalarına harcamaktadır. Ancak bu tanıtım çabalarının etkinliği üzerine yapılan çalışmalar, tanıtım faaliyetlerinin her zaman beklenen etkiyi meydana getiremediğini ortaya koymaktadır (Crouch, 2007). Kotler vd. (2003) destinasyonlar için tanınabilir ve ayırt edilebilir bir marka kimliği geliştirmenin, DYO'ların karşı karşıya kaldığı en önemli pazarlama zorluklarından biri olduğunu belirtmiştir.

DYO'ların pazarlama stratejilerinde internet ve dijital teknolojilerin kullanımını artırmaları, destinasyonların uluslararası rekabet gücünü artırmak için bir zorunluluk haline gelmiştir. İnternet, tüketicilerle iletişim fırsatlarını artırırken aynı zamanda düşük maliyetle geniş bir kitleye ulaşmayı mümkün kılmaktadır (Pike ve Page, 2014). Çevrimiçi platformlar, DYO'lara yalnızca bilgi sağlama değil, turistlerin rezervasyon yapma süreçlerini kolaylaştırma imkânı sunmaktadır. DYO'ların dijital dönüşümü, yalnızca turist deneyimlerini geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda turizm sektörünün ekonomik katkısını artırmaya yönelik stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır (UNWTO, 2007).

DYO'ların interneti kullanarak gerçekleştirdiği en önemli işlevlerden biri, destinasyonun dijital pazarlama stratejilerini güçlendirmek ve tüketicilerle doğrudan iletişim kurma fırsatlarını artırmaktır. Bu bağlamda DYO'lar çevrimiçi rezervasyon sistemleri, sosyal medya kampanyaları ve dijital içerik yönetimi gibi araçlarla destinasyonlarını daha geniş bir kitleye tanıtarak turist memnuniyetini artırmaktadırlar (Buhalis, 2003). Çevrimiçi platformlar, DYO'ların geleneksel pazarlama kanallarına kıyasla daha düşük maliyetlerle hedef pazarlara ulaşmasını sağlamak ve bu da turizm sektörünün sürdürülebilirliğine önemli katkılar sunmaktadır (Pike ve Page, 2014).

DYO'lar, destinasyonların sürdürülebilir yönetimi ve pazarlanmasında kritik bir rol oynayan stratejik aktörlerdir. Hem kamu hem de özel sektörle iş birliği içinde çalışarak, destinasyonun ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerine ulaşmasını sağlamaktadırlar. Dijital teknolojilerin ve internetin artan etkisiyle, DYO'lar

destinasyonlarını daha rekabetçi hale getirmek ve turist memnuniyetini artırmak için yenilikçi yaklaşımlar geliştirmektedir. Bununla birlikte, destinasyon markasının oluşturulması ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi, DYÖ'ların başarısının anahtarı olmaya devam etmektedir.

4.1.2 Destinasyon Yönetim Sistemleri

Destinasyon Yönetim Sistemleri (DYS), turizm destinasyonlarının planlanması, yönetimi ve pazarlanmasında stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak, DMS için genel kabul gören bir terim ve tanım eksikliği, bu sistemlerin farklı araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından çeşitli şekillerde ele alınmasına neden olmuştur. Buhalis ve Deimezi (2003), DMS'nin ne sunması gerektiğine dair net bir çerçevenin olmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda, Turist Veri Tabanı, Turist Bilgi Sistemleri, Destinasyon Bilgi Sistemleri, Destinasyon Pazarlama Sistemleri gibi farklı kavramlar DMS kavramının çok boyutlu yapısını yansıtmaktadır.

Günümüzde DYS'ler, turistlere ve seyahat danışmanlarına bir destinasyonun tesisleri hakkında kapsamlı, doğru ve güncel bilgiye erişim sağlayan, rezervasyon yapma imkânı sunan organizasyonlar arası sistemler olarak tanımlanmaktadır. Bu sistemler, destinasyonlardaki kaynaklar ve hizmetler hakkında bilgi entegre ederek destinasyon ortakları arasında iş birliği ve koordinasyonu desteklemekte, destinasyonun potansiyel turistlere tanıtımını yapmakta ve turistlerin turistik hizmetleri kolaylıkla satın almasını sağlamaktadır (Fragidis ve Kotzaivazoglou, 2022).

Bu tanım, DYS'nin bilgi sağlayıcı rolüne vurgu yaparken aynı zamanda turist deneyimini zenginleştiren bir dijital platform olduğunu da ortaya koymaktadır. DYS'nin ana işlevlerinden biri, destinasyon pazarlaması ve destinasyon yönetimini entegre bir şekilde ele almaktır. Richie ve Richie (2002), DYS'nin potansiyel turistlere bir destinasyonun turistik ürün ve hizmetlerini tanıtmak amacıyla kullanılan bir pazarlama aracı olduğunu ifade etmişlerdir. Wang ve Russo (2007) ise DYS'yi destinasyon pazarlamacıları tarafından kullanılan bir dağıtım kanalı olarak tanımlayarak, DYS'nin müşteri odaklı bir perspektiften ele alınması gerektiğini savunmuşlardır.

Diğer bir yaklaşıma göre, DYS yalnızca bir pazarlama aracı değil, aynı zamanda destinasyonun yönetimini kolaylaştıran kapsamlı bir sistemdir. Horan ve Frew (2007), DYS'yi, bir destinasyon yönetim örgütünün faaliyetlerini destekleyen ve çeşitli platformlar üzerinden turizm ürünlerini bir araya getiren bir sistem olarak tanımlamaktadır. Bu perspektif, DYS'nin destinasyonun pazarlanmasının ötesinde destinasyon içindeki turizm faaliyetlerini organize etme ve optimize etme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

DYS'nin temel amaçlarından biri, destinasyon yönetim örgütleri ve turizm işletmelerinin verimliliğini artırarak destinasyonun rekabet gücünü yükseltmektir. Collins ve Buhalis (2003), DYS'nin yerel kamu ve özel turizm işletmelerinin operasyonlarını destekleyerek ekonomik büyümeye ve istihdama katkıda bulunduğunu vurgulamışlardır.

Günümüzde DYS, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak destinasyonların çevresel sürdürülebilirliğini desteklemekte ve kaynakların etkin yönetimini sağlamaktadır. Bu sistemler, çevresel verilerin toplanması ve analiz edilmesi yoluyla, turistik faaliyetlerin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin DYS aracılığıyla elde edilen veriler, enerji tüketimi, atık yönetimi ve su kullanımı gibi alanlarda iyileştirmeler yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu sayede, destinasyonlar hem turist deneyimini zenginleştirmekte hem de doğal kaynakların korunmasına katkı sağlamaktadır (Gajdošík vd., 2017).

DYS'nin sunduğu faydalar, paydaşlar arasında etkili bir iletişim mekanizması oluşturmak, müşteri memnuniyetini artırmak ve destinasyon ürünlerinin tanıtımını yapmak gibi çok boyutludur. Wang (2008), DYS'nin müşteriler ve turizm sağlayıcıları arasında sürdürülebilir bir ilişki kurmayı hedeflediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, Buhalis (2003), DYS'nin bir destinasyonun bilgi yapısını oluşturmaya katkı sağlayarak yerel halklar, işletmeler ve turistler arasında bilgi paylaşımını kolaylaştırdığını ifade etmiştir.

DYS'nin diğer bir işlevi, turistlerin karar verme süreçlerini desteklemek için güncel ve doğru bilgi sağlamaktır. Richie ve Richie (2002), DYS'nin pazarlama araştırmaları

ve istatistiksel analiz yetenekleri ile destinasyon karar verme süreçlerini desteklediğini belirtmişlerdir. Ayrıca Rita (2001) ve Buhalis (2003), DYS'nin turizm işletmeleri için eğitim, promosyon ve teknoloji erişimini kolaylaştırarak, elektronik pazarda rekabet gücünü artırdığını ifade etmişlerdir.

DYS, sürdürülebilir destinasyon yönetimi için kritik araçlardır. Destinasyon Yönetim Organizasyonları (DYO), DYS'leri etkin bir şekilde kullanarak destinasyon ürünlerini ve hizmetlerini entegre biçimde sunmakta ve bu da destinasyonun hem yerel hem de uluslararası pazarlardaki rekabet gücünü artırmaktadır. Ayrıca, DYS'ler yerel turizm sağlayıcıları, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) dijital pazarda daha görünür hale gelmelerine yardımcı olarak, bu işletmelerin rekabetçiliklerini artırmaktadır (Aksöz, 2013).

4.1.3 Destinasyon Yönetim Sisteminin Bileşenleri

Destinasyon Yönetim Sistemleri (DYS), destinasyonların sürdürülebilir yönetimi ve pazarlanması için stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ancak, DYS'nin bileşenleri konusunda ortak bir standart bulunmaması, araştırmacılar arasında farklı yaklaşımların benimsenmesine yol açmıştır. Proll ve Palkoska (2002), Wang ve Russo (2007) gibi araştırmacılar, DYS'nin bileşenlerini farklı perspektiflerden ele almış ve sistemin işlevleri doğrultusunda çeşitli bileşen grupları önermiştir. Bu çeşitlilik, DYS'nin amacına, işlevlerine ve kullanıcı gruplarına bağlı olarak bileşenlerin farklı şekillerde yapılandırılabilmesini göstermektedir. Wang ve Russo (2007), DYS'yi daha çok pazarlama odaklı bir perspektifle ele almış ve dört temel bileşeni aşağıdaki şekilde tanımlamıştır:

1. Sanal Bilgi Alanı: Varış noktalarına ilişkin kapsamlı ve kaliteli bilgi sağlamayı hedefler. Bu alan, turistlerin destinasyon hakkında doğru ve güncel bilgilere erişimini kolaylaştırır.
2. Sanal İletişim Alanı: Turistler ve destinasyon yönetimi arasında etkin ve sürekli bir iletişim kanalı oluşturur. Bu iletişim, müşteri memnuniyetini artırmak ve geri bildirim süreçlerini iyileştirmek için kritik bir bileşendir.

3. Sanal İşlem Alanı: DYS'nin paydaşlarına gelir elde etmeleri için çevrimiçi işlem yetenekleri sunar. Rezervasyon sistemleri, bilet satışları ve turistik ürünlerin online satışı bu alanın kapsamındadır.
4. Sanal İlişki Alanı: Turistlerle sürdürülebilir ilişkiler kurma mekanizmalarını kolaylaştırır. Bu bileşen, turist sadakati oluşturmak ve destinasyonun uzun vadeli başarısını desteklemek için önemlidir.

Bu dört bileşen, DYS'nin müşteri odaklı işlevlerini kapsamlı bir şekilde yansıtmakla birlikte, bazı araştırmacılar tarafından eksik bulunmuş ve daha geniş bir yönetim perspektifi benimsenmiştir. Destinasyon yönetim sistemleri, yalnızca bir pazarlama aracı olarak değil, aynı zamanda destinasyonların etkin bir şekilde yönetilmesine olanak sağlayan kapsamlı sistemler olarak değerlendirilmektedir. Bu sistemler, destinasyonların rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir yönetim stratejileri geliştirmek için önemli bileşenler sunmaktadır (Buhalis ve Law, 2008).

Bir başka yaklaşım, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 2005 yılında yayımladığı raporda yer almaktadır. UNCTAD, DYS'nin işlevlerini farklı kullanıcı gruplarına göre kategorize ederek üç ana bileşen önerisinde bulunmuştur:

1. Veritabanı: DYS'nin temel bileşeni olup tüm bilgilerin sağlanması ve yönetilmesi için başlangıç noktasıdır. Veritabanı, araştırma istatistikleri, içerik ve grafikler gibi verileri barındırır ve paydaşların bilgiye hızlı ve güvenilir bir şekilde erişmesini sağlar (Proll ve Palkoska, 2002).
2. Intranet: Yalnızca personelin kullanımına açık olan bu bileşen, kurum içi bilgi paylaşımını kolaylaştırır ve yönetim süreçlerini destekler. Intranet, içsel operasyonların verimliliğini artırmak için önemli bir araçtır.
3. Extranet: Turizm sağlayıcıları ve diğer paydaşlar arasında iş birliğini teşvik etmek için tasarlanmıştır. Extranet, DYO'ların ve turizm işletmelerinin birbiriyle bağlantı kurmasına olanak tanır.

4. İnternet Üzerinde Halka Açık Web Sitesi: Turistler için bilgi sağlamak amacıyla tasarlanan bu bileşen, destinasyon hakkında kapsamlı bilgiler sunar ve çevrimiçi rezervasyon gibi hizmetler sunar (UNCTAD, 2005).

Proll ve Palkoska (2002)'ya göre, bu bileşenler DYS'nin etkinliğini artırmayı ve her bir müşteri grubuna kapsamlı bilgi sağlamayı hedefler. Bu kapsamlı bilgi sağlama yeteneği destinasyon yönetim sistemlerini, turizm sektörünün karmaşıklıklarını çözebilen stratejik bir araç haline getirmektedir. DYS'nin bileşenleri, hem destinasyon yönetimi hem de pazarlama açısından çeşitli avantajlar sunarak, turizm endüstrisinin daha verimli ve sürdürülebilir bir şekilde işlemesine olanak tanımaktadır.

Bu avantajlardan biri, turist memnuniyetinin artırılmasıdır. DYS turistlere doğru, güncel ve kapsamlı bilgi sağlayarak onların seyahat deneyimlerini optimize eder. Özellikle turistlerin rezervasyon süreçlerini kolaylaştıran ve doğru bilgiye hızlı erişim imkânı sunan sanal bilgi alanı ve internet gibi bileşenler, müşteri memnuniyetinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Örneğin doğru bilgi akışı sayesinde turistlerin seyahat kararları daha bilinçli hale gelir ve bu durum, turistlerin destinasyona olan bağlılığını artırabilir (Wang ve Russo, 2007).

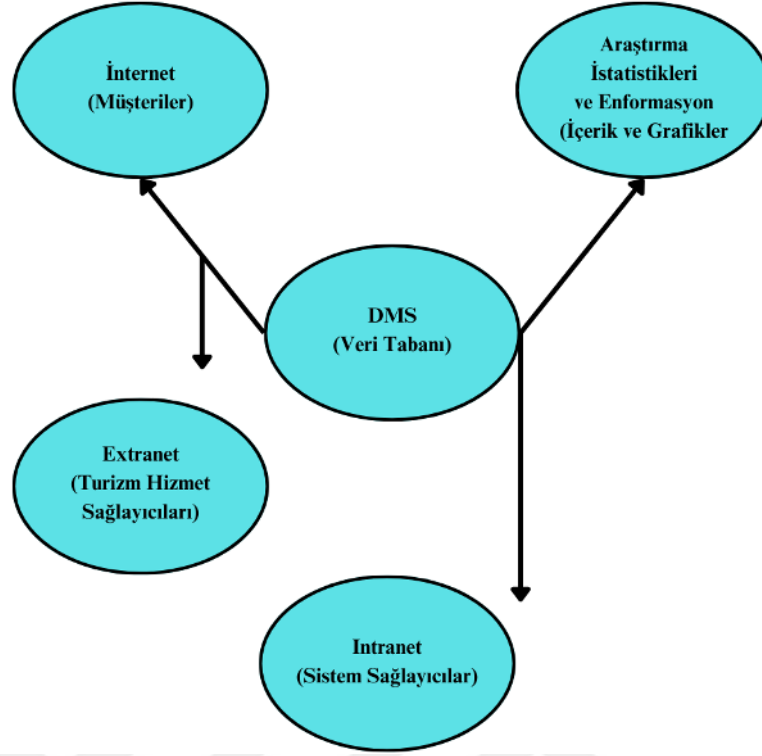
DYS'nin bir diğer önemli avantajı, paydaşlar arasındaki iş birliğini güçlendirme kapasitesidir. Turizm sektörü, kamu ve özel sektör, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve turizm işletmeleri gibi çok sayıda farklı paydaşın ortak çabalarıyla faaliyet göstermektedir. DYS, bu paydaşlar arasında bir köprü görevi görerek bilgi paylaşımını ve ortak hareketi kolaylaştırır. Örneğin, Extranet bileşeni, turizm hizmet sağlayıcıları ve DYO'lar arasında etkili bir iş birliği ortamı sunmaktadır. Bu iş birliği, destinasyonların daha iyi yönetilmesini ve turistlere daha kaliteli hizmet sunulmasını sağlar (Proll ve Palkoska, 2002).

DYS ayrıca destinasyonların rekabet gücünü artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Günümüzün küresel turizm pazarında, destinasyonlar arasında yoğun bir rekabet bulunmaktadır. Bu rekabet ortamında, turistik destinasyonların farklılaşmasını sağlayan unsurlar arasında teknolojinin kullanımı ve inovasyon önemli bir yer tutmaktadır. DYS'nin sunduğu ileri düzey veri analitiği, pazarlama stratejileri ve

çevrimiçi rezervasyon sistemleri gibi özellikler, destinasyonların rakiplerine karşı avantaj elde etmesini sağlamaktadır (Buhalis, 2003). Bu durum, hem yerel ekonomiye katkıda bulunmakta hem de destinasyonların uluslararası turizm pazarında daha fazla görünürlük kazanmasını desteklemektedir.

Ek olarak DYS'nin turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliği üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Sürdürülebilir turizm hedefleri doğrultusunda çevresel, ekonomik ve sosyal faktörlerin bir arada değerlendirilmesi gereklidir. DYS, bu hedeflere ulaşmak için çevresel sürdürülebilirlik verilerini izleme, karbon ayak izini azaltma ve yerel halkları destekleme gibi konularda katkı sunabilir. Örneğin DYS'nin intranet ve ektranet bileşenleri, destinasyon yönetimi süreçlerinde çevre dostu uygulamaların benimsenmesini kolaylaştırabilir (UNCTAD, 2005).

Bu bileşenler turist memnuniyetini artırmaktan, paydaşlar arasındaki iş birliğini teşvik etmeye ve destinasyonların rekabet gücünü artırmaya kadar geniş bir yelpazede avantajlar sunmaktadır. DYS, yalnızca bir bilgi ve pazarlama aracı değil, aynı zamanda destinasyonların sürdürülebilir kalkınmasını destekleyen stratejik bir yönetim sistemidir. Bu nedenle, turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm paydaşların, DYS'nin potansiyelinden tam anlamıyla faydalanması büyük önem taşımaktadır (Proll ve Palkoska, 2002; Wang ve Russo, 2007).



Şekil 4.1 DYS bileşenleri (Proll ve Palkoska, 2002)

4.1.4 Destinasyon Yönetim Sisteminin Faydaları

İnternet, seyahat öncesi turistlerin bilgi edinme sürecinde en önemli kaynak haline gelmiş ve turizm sektörünün birçok alanını köklü bir şekilde dönüştürmüştür (Egger ve Buhalis, 2008). Teknolojik gelişmeler, özellikle dijitalleşme ve yenilikçi e-turizm uygulamaları, destinasyon yönetiminin sınırlarını yeniden tanımlamış ve turistlerin bilgiye erişim yöntemlerini değiştirmiştir (Buhalis ve Spada, 2000). Günümüzde turistler, destinasyonlarla doğrudan iletişim kurarak bilgiye erişebilmekte ve bireysel ihtiyaçlarına uygun seyahat planları oluşturabilmektedir. Bununla birlikte, turistler yalnızca bilgi almakla kalmayıp rezervasyon işlemleri ve seyahat sonrası geri bildirimlerde bulunarak turizm sektörünün işleyişine aktif bir şekilde katkı sağlamaktadırlar (UNWTO, 2001). Bu durum destinasyon yönetiminde teknolojinin stratejik bir araç olarak kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir.

DYS destinasyonların tanıtımı, yönetimi ve pazarlanması için kritik bir araç olarak öne çıkmaktadır ve DYO stratejik bir avantaj sunmaktadır (WTOBC, 2001; Buhalis, 2003). DYS'ler, turistlere tatil planlamalarında kapsamlı, doğru ve güncel bilgi sağlama işlevinin yanı sıra çevrimiçi rezervasyon olanakları sunarak destinasyonun

erişilebilirliğini artırmaktadır (Buhalis, 2008). Ayrıca bu sistemler destinasyonların uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artıran önemli bir teknoloji altyapısı olarak görülmektedir (Richie ve Richie, 2002). DYS'nin temel işlevleri, turistlerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamamanın ötesine geçerek destinasyon yönetimi süreçlerini optimize etmeyi amaçlamaktadır. DYS, destinasyonlardaki bilgi ve hizmetlerin entegrasyonunu kolaylaştırarak, turistlerin daha iyi bir deneyim yaşamasını sağlamaktadır (Buhalis ve Spada, 2000). DYS'nin bilgi sağlama işlevi, destinasyon hakkında detaylı ve güncel bilgi sunarak turistlerin bilinçli kararlar almasına olanak tanır. Bu bilgiler, destinasyonun cazibe merkezleri, konaklama seçenekleri, ulaşım imkânları ve etkinlik programları gibi geniş bir yelpazeyi kapsar (Buhalis, 2003). Ayrıca DYS, turistlerin seyahat planlamalarını kolaylaştıran bir rehber görevi görmektedir (WTOBC, 2001).

Çevrimiçi rezervasyon olanakları, turistlerin ihtiyaç duyduğu hizmetlere kolayca erişmesini sağlar ve bu durum destinasyonların gelirlerini artırır. Rezervasyon işlemlerinin kolaylaştırılması, turistlerin destinasyona olan ilgisini artırırken aynı zamanda destinasyonların rekabet gücünü yükseltir (Richie ve Richie, 2002). Özellikle küçük ve orta ölçekli turizm işletmeleri, DYS aracılığıyla uluslararası pazarda yer alma fırsatı bulmaktadır (Rita, 2001). DYS'nin bir diğer önemli işlevi ise paydaşlar arasındaki iş birliğini kolaylaştırmasıdır. Bu sistemler yerel turizm işletmeleri, DYO'lar ve diğer ilgili taraflar arasında bilgi paylaşımını ve koordinasyonu desteklemektedir (UNCTAD, 2005). Paydaşlar arası iş birliği, destinasyon yönetiminin sürdürülebilirlik ve verimlilik hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

DYS ayrıca destinasyonların elektronik pazarda daha etkili bir şekilde rekabet etmesini sağlar. DYO'lar, turistlere destinasyon hakkında kapsamlı bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda turistlerle doğrudan iletişim kurarak memnuniyet düzeylerini artırır (Buhalis ve Spada, 2000). DYS'ler aynı zamanda sürdürülebilir destinasyon yönetimini destekleyen önemli bir araçtır. Sürdürülebilir turizm, çevresel, ekonomik ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini hedeflerken DYS bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştıran bir platform sunmaktadır (Wang, 2008). Özellikle çevre dostu turistik ürünlerin tanıtımı ve turistlere sürdürülebilirlik bilinci aşılması, DYS'nin stratejik önemini artırmaktadır (UNCTAD, 2005). DYS, çevresel sürdürülebilirliği

destekleyen uygulamalarla doğa dostu yaklaşımları teşvik etmekte ve yerel işletmelere ekonomik kalkınma için olanak sağlamaktadır (Buhalis, 2003).

Bunun yanı sıra turistlerin destinasyonda geçirdiği süre boyunca kültürel ve tarihi değerlere duyarlılığını artırarak bu değerlerin korunmasına katkıda bulunmaktadır (Wang ve Russo, 2007). Son on yılda bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, DYS'lerin daha geniş bir yelpazede işlev görmesini sağlamıştır. Büyük veri analitiği, yapay zekâ ve artırılmış gerçeklik gibi teknolojiler, DYS'lerin etkinliğini artırarak turist deneyimlerini daha kişiselleştirilmiş ve ilgi çekici hale getirmektedir (Egger ve Buhalis, 2008). Bu teknolojiler, turistlerin tercihlerini analiz ederek DYO'ların pazarlama stratejilerini optimize etmesine olanak tanımaktadır.

Artırılmış gerçeklik uygulamaları ise destinasyonları daha interaktif bir şekilde tanıtarak turistlerin destinasyonla bağıını güçlendirmektedir (Buhalis ve Spada, 2000). Sonuç olarak DYS'ler, destinasyon yönetiminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve turizm sektöründe dönüşümsel bir etki oluşturmuştur. Bu sistemler, turist memnuniyetini artırmak, destinasyonların rekabet gücünü yükseltmek ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için kritik bir araçtır. Bununla birlikte DYS'lerin başarısı, yalnızca teknolojinin benimsenmesine değil, destinasyon yönetim süreçlerine entegre edilmesine de bağlıdır. Bu bağlamda DYO'lar, DYS'leri yalnızca bir pazarlama aracı olarak değil, aynı zamanda sürdürülebilir destinasyon yönetimini destekleyen çok yönlü bir sistem olarak değerlendirmelidir.

4.2 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların sınırlı olduğu bir dünyada, insan faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini dengede tutmayı amaçlayan bütüncül bir yaklaşımdır. Bu kavram, özellikle 2000'li yıllardan itibaren küresel ısınma, biyolojik çeşitlilik kaybı ve sosyal eşitsizlik gibi sorunların derinleşmesiyle daha fazla önem kazanmıştır. Sürdürülebilirlik yalnızca çevresel bir mesele olarak değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma, sosyal adalet, eğitim ve toplumsal farkındalık gibi alanlarla da ilişkilendirilerek çok boyutlu bir yapı kazanmıştır (Cavagnaro ve Curiel, 2012).

Günümüzde sürdürülebilirlik Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çerçevesinde; yoksulluğun azaltılması, nitelikli eğitim, eşitsizliklerin giderilmesi ve çevresel koruma gibi hedefleri bir arada ele alan bütüncül bir kalkınma yaklaşımı olarak görülmektedir (Sachs vd., 2019). Bu kapsamda yalnızca doğal sınırların korunması değil, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesinin artırılması, toplumsal refahın geliştirilmesi ve ekonomik sistemin adil bir yapıya kavuşturulması da sürdürülebilirlik çabalarının temel boyutlarını oluşturmaktadır (Leal Filho vd., 2022). Birleşmiş Milletler'in Binyıl Kalkınma Hedefleri raporlarına göre, sürdürülebilirliğin birçok alanında ilerleme sağlanmış olmasına rağmen, özellikle gelişmekte olan ülkelerde acil sosyal sorunların çözülmesi gerektiği belirtilmektedir (United Nations, 2013). Bu durum, mevcut dünya düzeninin hem sosyo-ekonomik hem de çevresel açıdan sürdürülebilir olmadığını göstermektedir. Turizm gibi sektörel bazda büyük etkiler oluşturan endüstriler, sürdürülebilirlik tartışmalarının merkezinde yer alır. Turizm, dünya gayri safi milli hasılasının %9'unu oluşturan ve her 11 kişiden birini istihdam eden büyük bir ekonomik güç olmasına rağmen, sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve çevresel sorunları da beraberinde getirebilir (UNWTO, 2013). Özellikle mevsimsel iş gücü ve düşük ücretler gibi yapısal sorunlar, turizmin toplumsal etkilerinin her zaman olumlu olmadığını göstermektedir (Postma, 2013). Ayrıca, turizmin doğal çevreye olan bağımlılığı, doğa üzerindeki olumsuz etkilerini artırmaktadır (Hall ve Lew, 2009).

Sürdürülebilir turizm turistlerin, ev sahibi toplulukların, turizm sektörünün ve doğal çevrenin ihtiyaçlarını dengeleyerek mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri dikkate alan bir yaklaşımı ifade eder (UNWTO, 2005). Bu tanım, turizmin olumsuz etkilerini azaltmayı ve olumlu etkilerini artırmayı amaçlar. Sürdürülebilir turizm, turizm destinasyonlarında çevresel bozulmayı önlemek, yerel halkın yaşam kalitesini artırmak ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak gibi çok boyutlu bir hedefi içerir (Hall ve Page, 2014).

Dünyanın artan nüfus, çevresel değişim ve sosyal adaletsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya olduğu bir dönemde, turizm endüstrisinin sürdürülebilir bir şekilde yeniden yapılandırılması zorunludur. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, bireyleri, toplulukları, kamu kurumlarını ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayan sistematik bir dönüşümü

ifade eder (Meadows, 1997; Doppelt, 2003). Sürdürülebilirliğin kurumsal stratejilere entegre edilmesi sadece çevresel değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal değer oluşturmayı hedefleyen bir vizyon gerektirir. Bu vizyon, sürdürülebilirlik hedeflerinin uzun vadeli bir perspektifle belirlenmesi gerektiğini ve bu hedeflere ulaşmada belirsizliklerin aşılması gerektiğini ortaya koyar (Destatte, 2010; Cavagnaro ve Curiel, 2012).

Turizmde sürdürülebilirlik yedi temel gösterge ile ölçülmektedir: turistik işletmelerin varlığı, iş yerlerinin hareketliliği, yaşam ve su kalitesi, atık yönetimi, enerji tasarrufu ve toplum bütünlüğü (UNWTO, 2014). Bu göstergeler sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında kritik bir rol oynar. Ancak sürdürülebilirliğin sağlanması yalnızca politikaların geliştirilmesiyle sınırlı kalmamalıdır; aynı zamanda bu politikaların uzun vadeli hedeflere uygun şekilde uygulanması ve izlenmesi gereklidir. Sorunların tanımlanması ve bu sorunlara yönelik stratejik çözümlerin geliştirilmesi, sürdürülebilir turizmin güçlendirilmesi için ilk adımı oluşturur (Agyeiwaah vd., 2017).

Sosyal turizm, dezavantajlı gruplara seyahat imkanı sağlayarak turizmin sosyal boyutunu destekleyen önemli bir yaklaşımdır (Kakoudakis vd., 2017). Özellikle Avrupa’da yaygın olan bu uygulama, düşük gelirli bireyler ve aileler için tatil imkânı sunarak yaşam kalitesini artırmayı amaçlar. Sosyal turizm, turizmin sosyal bütünleşme sağlayan bir araç olarak kullanılabileceğini ve toplumsal değerlerin korunmasında etkili olabileceğini göstermektedir (Özdemir ve Yolal, 2017). Ayrıca turizmin toplumsal duyarlılık ve dayanışmayı teşvik eden bir yönü de bulunmaktadır. Bu bağlamda, sosyal turizmin teşvik edilmesi, hem ekonomik hem de sosyal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Sürdürülebilir turizm, yenilikçi yaklaşımlar ve rekabet avantajları ile desteklenmelidir. Turizm işletmeleri, sürdürülebilir uygulamaları benimseyerek enerji tasarrufu, atık yönetimi ve yeşil tüketim gibi alanlarda yenilikçi çözümler geliştirebilir (Madhavan ve Rastogi, 2013). Bu durum turizm sektörünün rekabet edebilirliğini artırırken çevresel ve sosyal sorunlara yönelik etkili çözümler sunulmasına da olanak tanır.

Dolayısıyla sürdürülebilir turizm, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri bir bütün olarak değerlendiren bir yönetim anlayışını gerektirir.

4.2.1 Sürdürülebilir Destinasyon

Sürdürülebilir kalkınma turizm araştırmalarında 1980'lerin sonlarından bu yana önemini artırmış bir kavramdır (Liu, 2003). Bu kavram başlangıçta çevresel sorunların turizmde sürdürülebilir kalkınmayı engelleyici bir faktör olarak tartışılmasıyla ön plana çıkmıştır. Ancak sürdürülebilir turizmin tanımı ve kapsamı hâlâ netleştirilmeyi bekleyen bir konudur. Pek çok araştırmacı sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm kavramları arasındaki ilişkileri analiz ederek bu alanlara daha bütüncül bir anlayış kazandırmaya çalışmaktadır (ör., Hall vd., 2015). Sürdürülebilir turizm, yalnızca çevresel etkileri sınırlamakla kalmayıp, aynı zamanda yerel halkın refahını artırmak, kültürel mirası korumak ve uzun vadeli ekonomik fayda sağlamak amacı taşımaktadır (Sharpley, 2020).

Sürdürülebilir turizm, çevresel kaynakları korumanın yanı sıra yerel kültüre ve sosyal kalkınmaya saygı göstermeyi ve uluslararası düzeyde uzun vadeli ekonomik kazanç sağlamayı hedefler (Lozano vd., 2012). Son yıllarda sürdürülebilir turizm, doğa temelli turizm destinasyonlarında ve destinasyon yönetimi araştırmalarında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlama potansiyeli, bu tür destinasyonların planlama ve yönetim süreçlerinde kritik bir unsur haline gelmiştir (Bramwell ve Lane, 2011).

Doğa temelli turizm, keşfedilmemiş doğal alanların deneyimlenmesini içerir ve turistlerin bu doğal deneyimlere olan ihtiyacı nedeniyle sürdürülebilir destinasyon yönetimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, doğa temelli destinasyonların yönetimi ve sürdürülebilirliği teşvik etmeye yönelik yaklaşımlar giderek daha belirgin hale gelmiştir (Huang ve Coelho, 2017).

Sürdürülebilir turizm, turistik faaliyetlerin uzun vadeli planlamasına odaklanarak destinasyonların ekonomik büyümesini desteklerken doğal kaynakları koruma ve sosyal sorumluluğu ön planda tutar. Bununla birlikte, sürdürülebilir turizmin başarısı, turizm paydaşlarının ortak hedefler doğrultusunda hareket etmesine bağlıdır. Örneğin,

yerel halkın turizm faaliyetlerinden fayda sağlaması ve turizm gelişiminin çevresel etkilerini azaltmak için etkin politikaların uygulanması, sürdürülebilirliğin temel unsurlarını oluşturur (Font ve McCabe, 2017). Ayrıca sürdürülebilir turizmin gelişimi, küresel iş birlikleri, yerel yönetimlerin katılımı ve özel sektörün desteğiyle güçlendirilebilir. Bu bağlamda, destinasyon yönetim planları, turizmin ekonomik faydalarını artırırken aynı zamanda çevresel koruma ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak için kritik bir araç olarak değerlendirilmelidir (Hall ve Lew, 2009).

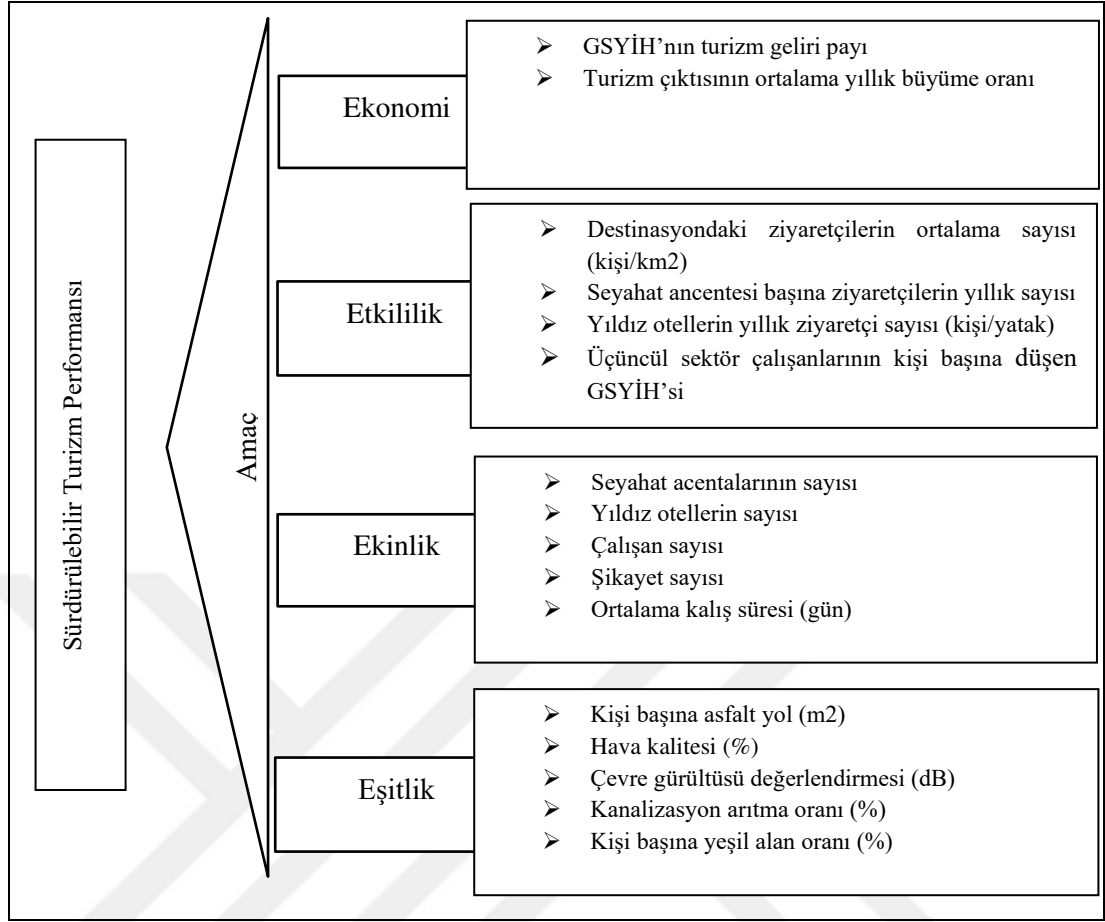
Doğa temelli turizmin artan popüleritesi, sürdürülebilir turizm stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Milli parklar ve koruma alanları gibi doğal cazibe merkezleri, turistlerin ilgisini çekerken çevresel farkındalığı artırır. Ancak bu destinasyonlarda turist akışını düzenlemek ve çevresel etkileri minimize etmek için kapsamlı planlama ve yönetim gereklidir (Weaver, 2006). Dahası turizmin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşabilmesi için karbon emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve sürdürülebilir ulaşım altyapılarının teşvik edilmesi gibi yenilikçi yaklaşımlar benimsenmelidir (Hall vd., 2015). Bu bağlamda turizm politikalarının yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde entegre edilmesi, sürdürülebilirlik hedeflerinin başarısı için kritik öneme sahiptir.

Destinasyon sürdürülebilirliğini teşvik eden faktörler arasında turistlerin çevreye yönelik algıları, sorumlu davranışları ve turistik alanların ekonomik kullanımı önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle turistlerin çevresel farkındalığı ve destinasyonlardaki çevresel uygulamalara verdikleri değer sürdürülebilir turizm uygulamalarının başarısında belirleyici olabilir (Tyrväinen vd., 2014). Destinasyon rekabetçiliği de sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı olarak şekillenmektedir (Ritchie ve Crouch, 2010). Bu bağlamda sürdürülebilir turizm yalnızca turizmin ekonomik getirilerine değil, aynı zamanda çevre koruma ve sosyal kalkınma gibi daha geniş kamu yararına odaklanır (Buckley, 2012).

Son yıllarda turizm destinasyonu performansına yönelik araştırmalar büyük ilgi görmektedir. Bu araştırmalarda, destinasyonların pazarlama stratejilerindeki rekabet gücünün yanı sıra sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uyumu da değerlendirilmiştir.

Ancak çoğu çalışma, otellerin veya işletmelerin verimliliği ve ekonomik boyutlarına odaklanırken destinasyon performansında kamu değerinin rolüne yeterince vurgu yapmamıştır. Destinasyon performansının dinamik bir yapıya sahip olduğu ve ölçüm süreçlerinin sürekli değişim, belirsizlik ve uzlaşmayı içeren bir çaba olduğu belirtilmektedir (Buckley, 2012).

Sürdürülebilir turizm, hem kamu hem de özel sektör açısından stratejik öneme sahip bir kavramdır. Turizm destinasyonlarının başarısı, doğal ve kültürel kaynakların etkin kullanımı, altyapının güçlendirilmesi, hizmet kalitesi ve erişilebilirlik gibi unsurlarla doğrudan ilişkilidir (Dwyer vd., 2003). Ancak bu temel unsurların yanı sıra, siyasi istikrar, yasal düzenlemeler, teknolojik gelişmeler, güvenlik koşulları, turistlerin destinasyona yönelik algıları ve etkin bir destinasyon yönetimi gibi faktörler de destinasyonun sürdürülebilir başarısını belirlemektedir (Koens vd., 2018). Bu çerçevede, sürdürülebilir destinasyon yönetimi ekonomik büyüme, sosyal kalkınma ve çevresel koruma hedeflerini eşzamanlı olarak gözeten bütüncül bir yaklaşım sunmalıdır (Hassan, 2000).



Şekil 4.2 Sürdürülebilir turizm performansı (Hassan, 2000)

Turizm destinasyonlarının sürdürülebilirlik performansını ölçmek için üç temel başlık öne çıkmaktadır: ekonomi, etkililik ve etkinlik. Ekonomi, turizmin bölgesel ekonomik kalkınmaya katkısını ifade eder. Turizmin GSYİH içindeki payı ve yıllık büyüme oranı bu başlıkta ana göstergeler arasında yer almaktadır (Andrews ve Entwistle, 2010). Etkililik, turizm girdileri ve çıktıları arasındaki oranı ifade eder. Girdiler arasında turistik cazibe merkezleri, oteller ve çalışan sayısı gibi unsurlar yer alırken, çıktılar turizm gelirleri ve turist sayıları ile ölçülür (Barros vd., 2010). Etkinlik ise destinasyon hedefleri doğrultusunda elde edilen sonuçların kalitesini ifade eder. Bu kapsamda turist deneyiminin kalitesi, ortalama konaklama süresi, turist şikâyet oranları ve sertifikalı otel sayıları gibi göstergeler değerlendirilir (Andrews ve Entwistle, 2010).

Sürdürülebilir turizm performansını ölçmek ve değerlendirmek destinasyon yönetimi ve kalkınma politikaları açısından kritik bir önem taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde ele alınan turizm faaliyetleri, ekonomik büyümenin yanı sıra çevresel koruma ve sosyal kalkınma hedeflerini de desteklemelidir. Bu bağlamda

karbon emisyonlarını azaltma hedeflerine ulaşmak ve dünyanın gelecekteki sağlığını korumak için geliştirilen politikalar, yalnızca devletlerin değil, aynı zamanda tüketicilerin ve turizm işletmelerinin de gündemindedir. Tüketiciler, harcamalarını çevresel etkileri dikkate alarak yaparken, turistler destinasyon seçim süreçlerinde çevresel ve sosyokültürel sürdürülebilirlik kriterlerini giderek daha fazla önemsemektedir (Hall vd., 2015). Bu durum, turizm işletmelerini sürdürülebilir uygulamaları benimsemeye ve bu uygulamaları değer önermelerinin bir parçası haline getirmeye zorlamaktadır. Ancak bu tür uygulamalar, işletme maliyetlerini artırmakta ve sonuç olarak hizmetlerin daha pahalı hale gelmesine yol açmaktadır (Font ve McCabe, 2017). Bu bağlamda, turizm destinasyonlarının sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek için geliştirilmiş olan yaklaşım, ekonomi, etkililik, etkinlik ve eşitlik gibi dört temel başlık altında yapılandırılmıştır. Ekonomi, turizmin bölgesel ekonomik kalkınmaya katkısını ifade eder ve turizmin GSYİH içindeki payı, yıllık büyüme oranı ve turizm sektöründeki istihdam gibi göstergeleri içerir (Andrews ve Entwistle, 2010). Bununla birlikte, turizmin doğrudan gelir getiren etkileri kadar dolaylı ekonomik faydaları da bu başlık altında değerlendirilmelidir. Ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmanın yanı sıra, turizm işletmelerinin yerel ekonomiye entegre edilmesi ve sürdürülebilir gelir kaynaklarının oluşturulması bu sürecin bir parçasıdır.

Etkililik, turizm faaliyetlerinden elde edilen çıktıların, sektöre yapılan yatırımlarla orantılı olup olmadığını anlamaya yönelik bir ölçüm boyutudur. Bu bağlamda, destinasyondaki turist yoğunluğu, yıldızlı otellerin doluluk oranı ve turistik cazibe merkezlerinin verimliliği gibi göstergeler, destinasyon yönetiminin etkinliğini değerlendirmek için önemlidir (Barros vd., 2010). Etkililik analizleri, hem özel sektörün hem de kamu sektörünün yatırımlarının doğru yönlendirilip yönlendirilmediğini belirlemek için kritik bir araçtır.

Etkinlik ise destinasyon yönetimi hedeflerinin gerçekleştirilme düzeyini ve turizm faaliyetlerinin turist deneyimlerine olan etkisini değerlendiren bir boyuttur. Turistlerin ortalama konaklama süresi, turist memnuniyeti ve turistik cazibe merkezlerinin sayısı gibi göstergeler, destinasyonun sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ilerleme kaydedip kaydetmediğini ortaya koyar (Buckley, 2012). Bununla birlikte,

turistlerin çevresel sürdürülebilirlik konusundaki farkındalıkları ve bu doğrultuda verilen hizmetlerin kalitesi de etkinlik değerlendirmesine dahil edilmelidir.

Eşitlik boyutu, turizmin toplumsal adalet, kamu yararı ve çevresel koruma hedeflerini yerine getirip getirmediğini ölçer. Çevresel performans, yerel halkın turizmden elde ettiği faydalar ve kentsel altyapının geliştirilmesi gibi unsurlar, eşitlik değerlendirmesinde önemli yer tutar (Timothy, 2007). Örneğin kişi başına düşen yeşil alan miktarı, kanalizasyon arıtma oranı ve hava kalitesi gibi çevresel göstergeler, destinasyonun ekolojik sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek için kullanılabilir (Hassan, 2000).

Son yıllarda tüketicilerin sürdürülebilirlik konusundaki artan farkındalığı, turizm işletmeleri için yeni zorluklar ve fırsatlar ortaya çıkarmaktadır. Turistlerin hangi sürdürülebilir uygulamalara değer verdiğini ve bu uygulamaların gerçekleştirildiği destinasyonlarda daha yüksek fiyat ödemeye ne kadar istekli olduklarını anlamak, işletmelerin rekabet avantajını artırmalarına yardımcı olabilir (Font ve McCabe, 2017). Ancak bu, destinasyon yönetiminde daha kapsamlı bir planlama ve değerlendirme sürecini gerekli kılmaktadır. Sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmak için, destinasyon yönetiminde ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri bir arada ele alan bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma çabalarının etkisini artırmak için yerel halkın sürece aktif katılımı sağlanmalı ve bu süreçte elde edilen veriler sürekli olarak analiz edilerek politika yapıcılar ve işletmeler için rehber niteliği taşınmalıdır.

4.2.2 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Yaklaşımları

Sürdürülebilir turizm bağlamında yönetim, özellikle 1990'lardan bu yana önemli bir ilgi alanı haline gelmiş ve akademik çevrelerde yoğun şekilde tartışılan bir kavramdır (Hall ve Lew, 1998). Yönetim, destinasyonlarda sürdürülebilir turizmi teşvik etmek için kritik bir araç olarak kabul edilirken, koordinasyon ve iş birliği faaliyetleri bu bağlamda temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Butler, 2010). Kurumsal bir perspektiften ele alındığında, yönetim, şirketlerin yönlendirildiği ve kontrol edildiği

bir sistem olarak tanımlanmakta ve kamu ile özel sektör arasındaki iş birliğini ifade eden süreçlere dayanmaktadır (Cadbury Report, 1992).

Kooiman (1993) yönetimi, toplumların farklı sektörlerini yönlendirmek, kontrol etmek ve organize etmek amacıyla sosyal, politik ve idari aktörler tarafından yürütülen bir faaliyet olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda yönetim yalnızca bir süreç değil, toplumun tüm aktörlerini kapsayan bir yapı olarak değerlendirilir. Bu, kamu ve özel sektör arasında belirgin olmayan ayrımları ve yeniden yapılanma süreçlerini ifade etmektedir (Stoker, 1998). Yönetimin temel özelliklerinden biri, toplumdaki tüm paydaşları ortak bir çaba içinde bir araya getirmesidir. Ancak bu süreç, yönetişim kavramından farklıdır. Yönetim, daha çok bürokratik yapıların hiyerarşik doğasına dayanırken, yönetişim, bireyler, gruplar ve kurumlar arasındaki etkileşimi daha kapsayıcı bir şekilde ele almaktadır (Bramwell ve Lane, 2011).

Günümüzde “yönetim” terimi, karmaşık kamu yönetimi sistemlerini, özel sektör organizasyonlarını, sivil toplum kuruluşlarını ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu geniş kapsam, sürdürülebilir turizm bağlamında etkili yönetim yaklaşımlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Destinasyon yönetiminde etkili stratejiler geliştirmek için kamu-özel sektör işbirliklerinin ve çok paydaşlı ağların önemi vurgulanmaktadır (Scott vd., 2008). Hall (2011) ve Moscardo (2011), turizm alanında geleneksel yukarıdan aşağıya yönetim yaklaşımından, daha kapsayıcı olan aşağıdan yukarıya bir yaklaşıma geçişin gerekliliğini belirtmiştir.

Yönetim kavramı, özellikle ağ teorisi ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu teori, turizm planlama ve yönetim süreçlerinde artan paydaş katılımını ifade etmekte ve bir destinasyondaki tüm aktörlerin koordinasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır (Scott vd., 2008). Ağ yönetişimi kavramı, turizm politikalarının uygulanmasında yalnızca hükümetlerin değil, aynı zamanda özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının da rol oynaması gerektiğini vurgulamaktadır (Lewis, 2011). Bu bağlamda, etkili yönetim, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için kritik bir araç olarak değerlendirilmektedir (Ritchie ve Crouch, 2003).

Birleşmiş Milletler sağlıklı bir yönetim ortamını sürdürülebilir turizm gelişiminin anahtarı olarak tanımlamaktadır. Ancak sürdürülebilirlik için evrensel bir yönetim uygulaması bulunmamaktadır (Bosselmann vd., 2008). İyi yönetim ilkeleri arasında açıklık ve şeffaflık, katılım, hesap verebilirlik, etkinlik ve hukukun üstünlüğü yer almaktadır (Farmaki, 2005). Bu ilkeler, sürdürülebilir destinasyon yönetiminin dört temel bileşeni olan politika, ortak hedefler, uygulama ve inovasyon süreçlerini desteklemektedir (Kemp vd., 2005).

Kamu-özel işbirlikleri, sürdürülebilir turizm yönetimi açısından güçlü bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Bu işbirlikleri yerel çıkarları korurken yenilikçiliği teşvik etmekte ve kaynakların etkin kullanımını sağlamaktadır (Dredge, 2006). Ancak bu tür iş birliklerinin toplumsal düzeyde bütüncül refahı desteklemekten ziyade belirli grupların kişisel çıkarlarını gözettiğine yönelik eleştiriler bulunmaktadır (Bruyn ve Alonso, 2012). Bu nedenle ağ yönetimi çalışmalarının yalnızca sürece değil, aynı zamanda sonuçlara da odaklanması gerektiği ifade edilmektedir (Sydow ve Windeler, 1998).

Sürdürülebilir destinasyon yönetiminde yerel halkların karar alma süreçlerine katılımı, etkili bir yönetim şekli oluşturmak için kritik bir unsurdur. Lynch ve Morrison (2007) yerel halkın katılımını içeren kapsayıcı bir yönetim sürecinin, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir araç olduğunu savunmaktadır. Ancak dış faktörlerin ve politik ideolojilerin yönetim süreçleri üzerindeki etkisi göz ardı edilmemelidir (Zapata ve Hall, 2012). Yerel yönetimlerin sürdürülebilir turizm gelişiminde hem kolaylaştırıcı hem de engelleyici roller üstlenebileceği belirtilmektedir (Ruhanen, 2013). Bu bağlamda sürdürülebilir turizm yönetimi, çeşitli aktörler arasında güçlü bir koordinasyon ve iş birliği gerektiren karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerin dengelenmesi, kapsayıcı yönetim uygulamalarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir.

4.2.3 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Turistler

Sürdürülebilir turizmi sağlamak ve çevreye duyarlı turistik destinasyonlar oluşturmak için turist yönetimi stratejileri hayati bir öneme sahiptir. Özellikle doğal çevreye dayalı turizm veya ekoturizmin büyümesiyle, turizmin çevresel etkilerini kontrol altına alabilmek adına çeşitli stratejiler ve girişimler geliştirilmiştir (Leung vd., 2001). Turist yönetimi, korunan alanlarda çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmenin birincil aracı olarak görülmekte ve turizm faaliyetleri ile çevre koruma arasındaki dengenin sağlanmasına yönelik etkin bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Kuo, 2002).

Korunan alanlar, sürdürülebilir turizmin uygulama alanlarından biri olarak çevresel sürdürülebilirliği ön planda tutmaktadır. Turist faaliyetleri ve davranışları, genellikle çevresel, ekonomik ve sosyal etkiler bakımından çeşitli sorunlara neden olabilir. Özellikle hassas doğal alanlarda, turistik faaliyetlerin ekosistemler üzerinde önemli etkileri olabileceği bilinmektedir. Bu etkiler arasında toprak ve bitki örtüsüne zarar verme, su kaynaklarının kirlenmesi ve yaban hayatının olumsuz etkilenmesi gibi çevresel riskler yer almaktadır. Bu nedenle doğa temelli turizmin sürdürülebilir şekilde yönetilmesi büyük önem taşımaktadır (Newsome vd., 2002; Buckley, 2004). Bu nedenle koruma ve kullanım arasındaki dengeyi sağlamak adına, turist yönetimi stratejileri sürdürülebilir turizm yönetiminin temel bir aracı olarak öne çıkmaktadır (Ceballos-Lascurain, 1996).

Turist yönetimi stratejileri, genellikle katı ve yumuşak olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Katı yönetim stratejileri, fiziksel, düzenleyici ve ekonomik düzenlemelere dayanmaktadır (Orams, 1999). Fiziksel yönetim stratejileri, altyapı ve tesislerin geliştirilmesi yoluyla insan faaliyetlerini yönlendirmeyi amaçlar. Örneğin yürüyüş yolları, vahşi yaşam izleme platformları ve koruma amaçlı bariyerlerin inşası, çevresel etkileri azaltmak ve turist güvenliğini artırmak için kullanılan başlıca yöntemlerdir (Newsome vd., 2002). Ancak bu tür yapısal çözümler, yüksek maliyetler ve yanlış materyal seçimi durumunda çevresel zararlar gibi sınırlamalar içerebilir (Eagles vd., 2002).

Düzenleyici yönetim stratejileri ise turistlerin davranışlarını doğrudan etkileyerek alan kullanımını düzenlemeyi amaçlar. Alan kapatma, mekânsal ve zamansal alan sınırlamaları, turist sayısına göre kısıtlamalar ve belirli faaliyetlerin yasaklanması gibi önlemler, çevresel hassasiyeti yüksek bölgelerde yaygın olarak uygulanmaktadır (Orams, 1999; Kuo, 2002). Örneğin vahşi yaşamın korunması için belirli alanların zaman zaman kapatılması veya tarihi yerlerde grup büyüklüğüne sınırlama getirilmesi gibi uygulamalar, doğal ve kültürel kaynakların korunmasını desteklemektedir (Eagles vd., 2002). Ancak bu tür kısıtlamalar turistlerin deneyimlerini olumsuz etkileyebilir ve bu nedenle turistlere bu uygulamaların nedenlerinin açıklanması önemlidir (Kuo, 2002).

Ekonomik yönetim stratejileri, fiyatlandırma mekanizmaları ve ekonomik teşvikler yoluyla turist davranışlarını şekillendirmeyi hedefler. Örneğin çevresel etkileri azaltmak için belirli etkinlikler veya yerler için farklı ücretlendirme politikaları uygulanabilir. Ayrıca, uygunsuz davranışları caydırmak adına para cezaları veya çevresel sorumluluğu teşvik etmek için mali teşvikler sunulabilir (Orams, 1999).

Yumuşak turist yönetimi stratejileri ise daha çok eğitim, bilgilendirme ve turist farkındalığını artırmaya odaklanır. Turistlerin çevresel ve kültürel sorumluluk bilincini artırmak, bu stratejilerin temel hedeflerinden biridir (Newsome vd., 2002). Örneğin, bilgilendirici panolar, rehberli turlar ve interaktif eğitim programları aracılığıyla turistlere sürdürülebilir turizm hakkında bilgi sağlanabilir. Bu tür stratejiler, turistlerin çevresel hassasiyetini artırarak, uzun vadeli sürdürülebilir yönetimi desteklemektedir (Kuo, 2002).

Turist yönetiminde etkili olmak için, katı ve yumuşak yönetim stratejilerinin bir kombinasyonu genellikle gereklidir. Acil durumlarda veya aşırı turizm faaliyetleri nedeniyle tehdit altındaki alanlarda, katı yönetim stratejileri öncelikli olarak uygulanabilir. Ancak uzun vadede yumuşak yönetim yaklaşımlarının devreye girmesi, turistlerin çevresel sorumluluğunu artırarak sürdürülebilir bir turizm anlayışının benimsenmesine katkı sağlayabilir (Cole, 1995; Eagles vd., 2002). Turist yönetim stratejilerinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için hem çevresel korumayı desteklemesi hem de turistlerin yüksek kaliteli bir deneyim yaşamasını sağlaması

gerekmektedir (Page ve Dowling, 2002). Turist yönetimi stratejileri, turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için kritik bir role sahiptir. Bu stratejilerin etkin bir şekilde uygulanması, doğal kaynakların korunması, çevresel etkilerin azaltılması ve turist memnuniyetinin artırılmasına doğrudan katkı sağlamaktadır (Eagles vd., 2002; Kuo, 2002).

4.2.4 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Halklar

Günümüzde yaygın olarak kabul edilen turizm yönetimi anlayışı, özel ve kamu aktörlerinin iş birliğine odaklanmaktadır (Flagestad ve Hope, 2001; Beritelli vd., 2007; Nordin ve Svensson, 2007). Bu anlayış sürdürülebilir turizm yönetimini teşvik etmek amacıyla şeffaflık, verimlilik ve hesap verebilirliği artırmak için devlet, özel sektör ve yerel halkın turizm yönetimine entegrasyonunu vurgular (Bramwell ve Lane, 2011; Moscardo, 2011; Presenza vd., 2013). Özellikle yerel halkın katılımı, sürdürülebilir turizm yönetiminin başarısı için kritik bir unsur olarak görülmektedir. Yerel halkın karar verme süreçlerine ve ortak yönetim düzenlemelerine katılımı, fikir birliği oluşturma ve sosyal bütünleşmeyi artırmada önemli bir role sahiptir (Arnstein, 1969; Timothy, 1999; Green ve Hunton-Clarke, 2003).

Sürdürülebilir turizm yönetimi, yalnızca ekonomik faydalar sağlamayı değil, aynı zamanda çevresel koruma ve sosyal kalkınmayı da hedefleyen bir topluluk anlayışına dayanmaktadır (Flagestad ve Hope, 2001). Yönetim yapılarının mülkiyet biçimi, işlem maliyetleri, güven, bilgi paylaşımı ve kişisel bağlantılar gibi faktörlerle şekillendiği belirtilmektedir (Beritelli vd., 2007). Kamu ve özel sektör arasındaki politikaların oluşturulmasında yönetimin koordinasyon ve arabuluculuk rolü, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısı için büyük önem taşımaktadır (Dredge, 2006). Bununla birlikte, turizm yönetiminde kamu ve özel sektörün yanı sıra topluluk aktörlerine yer açmak, bu işbirlikçi yapılar içerisinde karmaşıklıklar ve çatışmalar doğurabilir (Bramwell ve Lane, 2011).

Turizm yönetimi, birden fazla aktörün katılımını gerektiren karmaşık bir süreçtir. Ancak yerel halkın bu süreçte yeterince temsil edilmediği sıkça vurgulanmaktadır. Hall (2005) yerel halkın turizm yönetiminde genellikle en az dikkate alınan paydaş

olduğunu belirtirken bu durumun, güçlü ekonomik ve politik aktörlerin etkisiyle ilişkili olduğunu savunmaktadır. Yerel halkın, yalnızca bir işgücü arzı veya toplumun bir parçası olarak algılanması, onların turizm destinasyonlarının tasarımı ve yönetimiyle ilgili karar süreçlerinden dışlanmasına yol açmaktadır (Hatipoğlu vd., 2016). Bunun sonucunda yerel halk pasif birer katılımcıdan öteye geçemezken sürdürülebilir turizmin temel prensiplerinden biri olan kapsayıcı yönetim anlayışı zedelenmektedir.

Yerel halkın turizm yönetimine katılımı, yalnızca demokratikleşmeyi artırmakla kalmaz, aynı zamanda yatırımları güvence altına alarak ekonomik kalkınmayı da destekler (Tosun, 2000). Bu bağlamda yerel halkın planlama, tasarım, yönetim ve tanıtım süreçlerine aktif bir şekilde katılım göstermesi, turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliği açısından hayati bir öneme sahiptir (Lin vd., 2017). Ancak yerel halkın bu süreçteki rolü genellikle göz ardı edilmekte ve onların turizm yönetimine katkı sağlama kapasiteleri yeterince değerlendirilememektedir (Paddison ve Walmsley, 2018; Bichler, 2021).

Sürdürülebilir turizm yönetimi, birden fazla aktör arasında karmaşık güç ilişkilerini içerdiğinden, etkili bir destinasyon yönetimi elde etmek zordur (Bramwell, 2011). Yerel halkın katılımını artırmak ve onların turizm yönetimindeki rolünü güçlendirmek için ağ oluşturma kapasitelerinin geliştirilmesi gereklidir. Yerel yönetimlerin destinasyon yönetiminde farklı paydaşlar arasında koordinasyon sağlayarak stratejik kaynak entegrasyonunu teşvik etme rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, yukarıdan aşağıya hiyerarşik yönetim yaklaşımlarının yerini daha kapsayıcı ve işbirlikçi yönetim uygulamaları almaktadır (Ruhanen, 2013; Gill ve Williams, 2014; Lin ve Simmons, 2017; Nordin vd., 2019).

Yerel halkın destinasyon yönetimindeki önemi, onların yalnızca meşruiyet kaynağı olarak değil, destinasyonların değer oluşturma süreçlerine aktif katılımcılar olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak mevcut alan yazın, yerel halkın bilgi ve deneyim eksikliği, güç asimetriteri ve yönetime duyulan güvensizlik gibi engellerle karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır (Jamal ve Getz, 1995; Hung vd., 2011). Yerel halkın katılım düzeyini artırmak için, onların turizm gelişiminin faydalarını

algılamalarını sağlamak, sosyal değerleri benimsemelerini teşvik etmek ve yönetim süreçlerine olan güvenlerini artırmak gerekmektedir (Woosnam, 2012).

4.2.5 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Yönetimler

Turizm yönetimi, kamu ve özel sektör aktörleri arasındaki etkileşim ve iş birliğini temel alan bir anlayışa dayanır (Flagestad ve Hope, 2001; Beritelli vd., 2007; Nordin ve Svensson, 2007). Bu yönetim anlayışında, yerel yönetimlerin turizm yönetimindeki rolü kritik bir öneme sahiptir. Yerel yönetimler, yalnızca destinasyonların altyapısını iyileştirme ve turistik ürünleri çeşitlendirme gibi doğrudan görevlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak ve yerel halkı karar alma süreçlerine entegre etmek gibi daha geniş bir sorumluluğa da sahiptir (Bramwell ve Lane, 2011; Ruhanen, 2013).

Yerel yönetimler, turizm planlama ve yönetim süreçlerinde birleştirici bir rol oynar. Şeffaflık, hesap verebilirlik ve toplumsal katılım gibi ilkeleri benimseyerek, destinasyonların sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırır (Moscardo, 2011). Özellikle yerel halkın turizm yönetimine katılımını teşvik etmek, yerel yönetimlerin turizmde işbirlikçi bir bakış açısı geliştirmesinde önemli bir adımdır. Yerel yönetimlerin liderlik ettiği katılımcı yönetim uygulamaları, turizmin yalnızca ekonomik faydalarını artırır ve sosyal bütünleşmeyi destekler (Tosun, 2006).

Yerel halkın turizm yönetimindeki katılımı, destinasyonların sürdürülebilirliği için vazgeçilmez bir unsurdur. Ancak alan yazın, yerel halkın genellikle en az dikkate alınan paydaş grubu olduğunu ortaya koymaktadır (Hall, 2005). Yerel halk, çoğu zaman yalnızca bir işgücü kaynağı olarak algılanmakta ve karar alma süreçlerinden dışlanmaktadır (Hatipoğlu vd., 2016). Bu durum, turizmin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından önemli bir eksikliğe yol açmaktadır. Yerel yönetimler, bu eksikliği gidermek için yerel halkın bilgiye erişimini artırmalı, onların turizm planlama süreçlerine katılımını teşvik etmeli ve eğitim fırsatları sunmalıdır (Murphy, 1988; Ruhanen, 2013).

Yerel yönetimlerin turizm yönetimindeki etkisi, yalnızca yerel halkın katılımını artırmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda turistik destinasyonların altyapısının

geliştirilmesi, turistik ürünlerin çeşitlendirilmesi ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılması gibi alanlarda da kilit bir rol oynar (Bichler, 2021). Örneğin yerel yönetimler, turizm destinasyonlarının çevresel sürdürülebilirliğini artırmak için doğa dostu uygulamaları teşvik edebilir ve yerel işletmeleri bu yönde destekleyebilir (Gill ve Williams, 2014). Ayrıca yerel yönetimlerin koordinasyon kapasitesi, farklı paydaş grupları arasında sinerji oluşturmayı ve turizmin yerel ekonomiye olan katkısını artırmayı mümkün kılar (Lin vd., 2017).

Yerel yönetimlerin turizm yönetimindeki başarıları, genellikle yerel halkın bu süreçlere dahil edilme düzeyiyle doğru orantılıdır. Yerel halkın turizm yönetimine aktif katılımı, sadece destinasyonların meşruiyetini artırmakla kalmaz, aynı zamanda turizm planlama, tasarım ve markalaşma süreçlerinde değer üretme kapasitesini de yükseltir (Lin vd., 2017). Ancak, yerel halkın yönetim süreçlerine dahil edilmesini engelleyen bazı yapısal sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar arasında güç asimetrisi, bilgi eksikliği ve yönetime duyulan güvensizlik önemli bir yer tutmaktadır (Fyall vd., 2012; Saito ve Ruhanen, 2017). Yerel halkın bilgiye erişiminin artırılması ve bu süreçlere katılımını teşvik eden eğitim programlarının uygulanması, sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıracaktır (Hung vd., 2011).

Yerel yönetimler, sürdürülebilir turizm yönetiminde yalnızca düzenleyici ve denetleyici bir rol oynamakla kalmayıp, aynı zamanda yenilikçi yönetim yaklaşımları geliştirerek turizm sektörünü yönlendiren bir aktör olarak da hareket etmektedir (Dredge, 2006). Bu bağlamda, yerel yönetimlerin kamu ve özel sektör arasındaki koordinasyonu sağlaması, yerel ekonomiye katkı sunması ve sosyal kalkınmayı desteklemesi beklenmektedir (Bramwell ve Lane, 2011). Ancak, bu hedeflere ulaşmak için yerel yönetimlerin işbirlikçi ve kapsayıcı bir yaklaşımı benimsemeleri gerekmektedir (Gill ve Williams, 2014; Lin ve Simmons, 2017).

Yerel yönetimler, turizm yönetiminin sürdürülebilirliğini sağlamak için merkezi bir role sahiptir. Bu rol, yalnızca destinasyonların fiziksel altyapısının iyileştirilmesiyle sınırlı olmayıp sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmayı da kapsar. Yerel yönetimlerin liderlik ettiği katılımcı yönetim uygulamaları, sürdürülebilir turizmin geleceği için önemli bir temel oluşturur. Ancak bu sürecin başarılı olabilmesi

için yerel halkın karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması ve bu katılımın eğitim ve bilinçlendirme yoluyla desteklenmesi gereklidir.

4.2.6 Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum merkezli yaklaşımlar, ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir (Snyman, 2012). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun azaltılması ve toplumsal refahın artırılmasında STK'ların oynadığı rol alan yazında sıklıkla vurgulanmıştır (Mowforth ve Munt, 2003). Sivil toplumun turizm yönetiminde etkili bir aktör haline gelmesi, destinasyonların sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını destekleyen kritik bir unsurdur. Bu bağlamda, STK'lar yalnızca toplumun bir parçası olarak değil, aynı zamanda toplumun çıkarlarını temsil eden ve bu çıkarları koruyan yapıların temel taşları olarak tanımlanmaktadır (Zapata, 2011).

Sivil toplumun turizme katılımı, genellikle ekonomik ve sosyal refahı artırma hedefleriyle ilişkilendirilir (Scheyvens, 2002; Garrod, 2003). Toplum katılımı, bireylerin kendi ihtiyaçlarını tanımlama, kaynaklarını harekete geçirme ve bu ihtiyaçları karşılamak için stratejiler geliştirme becerisi kazanmalarını sağlar (Tosun, 2000). Bu süreç turist memnuniyetinin artması, maliyet ve faydaların adil bir şekilde dağıtılması ve turizm planlarının daha etkili bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunabilir (Tosun ve Timothy, 2003). Ancak bu katılımın etkili olabilmesi için yeterli bilgi, eğitim ve finansal kaynaklara erişim gereklidir (Okazaki, 2008). Bu kaynaklar genellikle özel sektör, kamu kuruluşları veya bağışçı kuruluşlar tarafından sağlanır (Stronza ve Gordillo, 2008; Snyman, 2012).

Yerel düzeyde sivil toplum destekli turizm projelerinin başarılı olabilmesi için, toplulukların ihtiyaç ve beklentileriyle uyumlu bir şekilde tasarlanması gereklidir (Sakata ve Prideaux, 2013). Projelerin tasarımında gelir seviyeleri, eğitim düzeyi ve genel sosyal refah gibi faktörlerin dikkate alınması, turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilir. Ancak bu tür projelerin başarısız olmasına neden olabilecek çeşitli faktörler bulunmaktadır. Tosun (2000) sivil toplum destekli turizm yönetiminin başarısızlığını genellikle toplum katılımının eksikliği, uygun bir hukuk sisteminin

olmaması, eğitimli insan kaynağı eksikliği ve finansal kaynak yetersizliği gibi nedenlere bağlamaktadır.

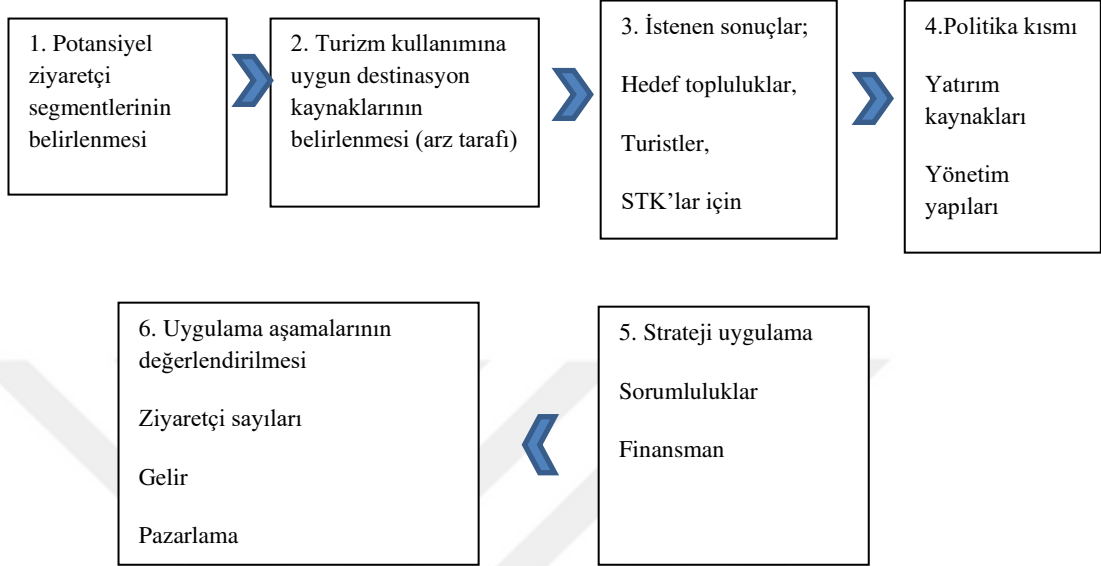
Sivil toplum destekli yönetimlerin başarıya ulaşmasında dikkat edilmesi gereken en önemli unsurlar, topluluk katılımı, finansal yönetim, güçlü ortaklıkların kurulması ve uzun vadeli çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır (Rocharungsat, 2008). Bu noktada STK'lar, yerel yönetimler ve özel sektör arasında işbirliklerinin teşvik edilmesi, turizm yönetiminin etkinliğini artırabilir (Spenceley, 2008). Örneğin, Botswana, Namibya ve Malawi gibi ülkelerde yapılan araştırmalar, özel sektörün eğitim ve beceri transferindeki rolünü ortaya koymuştur. Bu transfer, sivil toplumun turizm yönetimine aktif katılımını desteklemiş ve bu ülkelerde turizm sürdürülebilirliğini artırmıştır (Snyman, 2012).

Turizm yönetiminde başarılı sivil toplum katılımı için bir dizi ardışık adım gereklidir. Prideaux vd. (2016) tarafından geliştirilen sivil toplum temelli yönetim yaklaşımı, bu adımları sistematik bir şekilde ele alır. Yaklaşımda, katılımcı yönetim sürecini güçlendirmek için istişare, dış destek, topluluk desteği ve uzun vadeli sürdürülebilirlik gerekliliklerini içermektedir. Bunun yanı sıra, topluluk üyelerinin yeterli bilgi ve becerilerle donatılması, turizm yönetiminde daha etkili bir rol üstlenmelerine olanak tanır (Mgonja vd., 2015).

Sivil toplumun turizm yönetiminde aktif bir rol oynayabilmesi için yalnızca bireysel katılım yeterli değildir; aynı zamanda bu katılımı destekleyen bir yönetim yapısına ve kaynaklara ihtiyaç vardır (Scheyvens, 2011). Ayrıca, turizmin planlanması ve uygulanmasında toplulukların çıkarlarını koruma ve kontrol etme mekanizmalarının geliştirilmesi gereklidir (Ap, 1992). Bu bağlamda, sivil toplumun yetkilendirilmesi, toplulukların karar alma süreçlerine dahil edilmesi ve bu süreçlerde etkin bir şekilde yer almalarını sağlayacak eğitim ve farkındalık programlarının geliştirilmesi gerekmektedir (Okazaki, 2008; Rocharungsat, 2008).

Sivil toplum destekli turizm yönetimi, sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmada önemli bir araçtır. Ancak bu hedeflere ulaşmak için toplulukların ihtiyaçlarını anlayan, yerel kaynakları etkin bir şekilde kullanan ve toplulukların karar alma süreçlerine aktif

katılımını teşvik eden bir yönetim yaklaşımı gereklidir. Bu yaklaşımın geliştirilmesi ve uygulanması, turizmin ekonomik ve sosyal faydalarını artırır ve çevresel sürdürülebilirliği de destekler.



Şekil 4.3 Faaliyet yönetimi yaklaşımı (Prideaux vd., 2016)

Sürdürülebilir turizm yönetimi, destinasyonların ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarını bütüncül bir şekilde ele almayı gerektirir. Şekil 4.3'te gösterilen ve altı adımda yapılandırılan yaklaşım, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada esnek ve uyarlanabilir bir yol haritası sunar. Yaklaşım, hem talep hem de arz tarafının ihtiyaçlarını, beklentilerini ve katkılarını dikkate alarak, yönetim süreçlerini sistematik bir çerçevede birleştirmektedir.

Yaklaşımın ilk adımı talep eden tarafın, yani turistlerin ve yerel paydaşların sorunlarının belirlenmesidir. Bu aşama turistlerin deneyimlerini iyileştirmek, yerel halkın yaşam kalitesini artırmak ve destinasyonun çekiciliğini güçlendirmek için kritik öneme sahiptir (UNWTO, 2018). Bu adımda, turistlerin memnuniyeti, yerel halkın katılımı ve destinasyonun sürdürülebilirliğiyle ilgili temel göstergeler analiz edilir. Yerel halkın sürece dahil edilmesi, yalnızca ekonomik faydaları artırmakla kalmaz, aynı zamanda destinasyonun sosyal bütünlüğünü koruma potansiyelini de artırır (Tosun, 2006).

İkinci adım, arz tarafının, yani turizm işletmelerinin, yerel yönetimlerin ve diğer paydaşların sorunlarının analiz edilmesidir. Bu adım turizm altyapısının geliştirilmesi, doğal kaynakların korunması ve hizmet kalitesinin artırılması gibi hedeflere odaklanır. Kaynakların sürdürülebilir kullanımı, destinasyon yönetiminde merkezi bir rol oynamaktadır (Bramwell ve Lane, 2011). Özellikle doğal kaynakların turizme zarar vermeden kullanılması, destinasyonun uzun vadeli çekiciliği için önemlidir (Hall, 2019).

Üçüncü adım, istenen sonuçların tanımlanmasıdır. Bu, hem kısa vadeli hem de uzun vadeli hedeflerin açıkça belirlenmesini içerir. Örneğin kısa vadede çevresel etkilerin azaltılması ve turist memnuniyetinin artırılması hedeflenebilirken uzun vadede destinasyonun ekonomik büyüme ve sosyal refah açısından güçlendirilmesi hedeflenir (Ritchie ve Crouch, 2010). Bu adımda somut ve ölçülebilir hedeflerin belirlenmesi, stratejik planlama süreçlerini daha etkili hale getirir.

Dördüncü adım, olası politika cevaplarının ve stratejilerin geliştirilmesidir. Bu aşamada, çevresel koruma, sosyal kalkınma ve ekonomik büyümeyi destekleyen politikalar uygulanabilir. Örneğin sürdürülebilir turizmi desteklemek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilebilir veya yerel halkın ekonomik katılımını artırmak için mikro girişimcilik projeleri başlatılabilir (Scheyvens, 2011). Ayrıca çevre dostu ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi ve atık yönetimi stratejilerinin uygulanması gibi girişimler sürdürülebilir turizmi destekleyebilir (UNEP, 2004).

Beşinci adım, bu politikaların uygulanmasını içerir. Bu süreç, planlanan stratejilerin hayata geçirilmesi için gerekli kaynakların, zamanlamaların ve iş birliği mekanizmalarının belirlenmesini gerektirir. Yerel yönetimlerin koordinatör rolü bu aşamada büyük önem taşır. Yerel yönetimler, paydaşlar arasında iletişimi kolaylaştırarak, kaynakların etkin kullanımını sağlayabilir ve politikaların başarıya ulaşmasına katkıda bulunabilir (Ruhanen, 2013).

Altıncı ve son adım, sürecin değerlendirilmesidir. Değerlendirme aşamasında, belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı analiz edilir ve stratejilerin etkileri gözden geçirilir. Bu süreç, yalnızca şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini desteklemekle

kalmaz, aynı zamanda gelecekteki politikaların iyileştirilmesine de olanak tanır (UNWTO, 2018). Değerlendirme sonuçlarına göre yaklaşımın yeniden yapılandırılması veya belirli stratejilerin güncellenmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir araç olabilir. Bu uygulamanın en büyük avantajlarından biri, farklı bağlamlara ve koşullara kolayca uyarlanabilmesidir. Farklı destinasyonların ihtiyaçlarına göre esneklik sağladığından yerel paydaşların sürece daha aktif katılımını teşvik eder (Bichler, 2021). Özellikle, genişletilmiş bir sivil toplum grubunun karar alma süreçlerine dahil edilmesi, hem demokratik bir yönetim anlayışını destekler hem de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı kolaylaştırır (Prideaux vd., 2016).



5. YÖNTEM

5.1 Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Araştırma, tekil durum çalışması deseniyle yapılandırılmıştır. Kastamonu ilinin Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde yürütülen bu çalışma, macera turizmi uygulamalarını yerel bağlamda çok paydaşlı bir yaklaşımla ele alarak detaylı bir değerlendirme sağlamayı hedeflemiştir. Tek bir duruma odaklanması, araştırmanın bağlamsal derinliğini artırmış; ayrıca, farklı paydaş gruplarının görüşlerinden yararlanılarak sürecin çok boyutlu bir analizinin gerçekleştirilmesine olanak tanımıştır.

Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemi kapsamında ölçüt örnekleme tekniğinden yararlanılarak katılımcılar belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırma amacı doğrultusunda spesifik kriterlere sahip katılımcıları seçerek daha hedef odaklı veri toplanmasını sağlamaktadır. Veriler, 01.07.2024 ile 15.10.2024 tarihleri arasında, katılımcılarla gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmelerde, araştırmacı tarafından alan yazına ve uzman görüşlerine dayanılarak hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır.

Toplanan veriler, nitel veri analizine tabi tutulmuş; bu süreçte kodlama ve tema oluşturma aşamalarını içeren tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemler, verilerin sistematik bir şekilde değerlendirilmesine ve araştırmanın temel sorularına yanıt verebilecek sonuçların elde edilmesine olanak tanımıştır. Çalışmanın yöntem ve desen seçimi, araştırmanın kapsamlı ve derinlemesine bir anlayış geliştirme amacına uygun bir şekilde yapılandırılmıştır.

5.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı, Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde sürdürülebilir destinasyon yönetimi çerçevesinde macera turizminin mevcut durumunu çok paydaşlı bir bakış açısıyla nitel olarak değerlendirmek ve elde edilen bulgular doğrultusunda bölgeye özgü, uygulanabilir stratejik öneriler geliştirmektir. Çalışmada yerel halk, turistler ve kurumsal aktörlerin (kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları) deneyim ve algıları derinlemesine analiz edilerek, hem bölgedeki mevcut durumun dinamikleri anlaşılmış hem de geleceğe yönelik sürdürülebilir kalkınma hedefleri için pratik bir yol haritası oluşturulmuştur.

Araştırmanın önemi, hem bölgesel kalkınmaya hem de sürdürülebilir turizm literatürüne sunduğu özgün katkılardan kaynaklanmaktadır. Mevcut ulusal ve uluslararası literatürde genellikle teorik düzeyde ele alınan sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve macera turizmi ilişkisi, bu çalışma ile ilk defa Türkiye'nin kırsal bir bölgesinde, doğrudan sahadan toplanan nitel veriler ışığında çok paydaşlı bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Çalışmada, yerel halkın karar alma süreçlerine katılımı, altyapı ve hizmet kalitesi, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilirlik farkındalığı gibi temel temalar derinlemesine incelenmiş; bulgular uygulamaya dönük, gerçekçi ve somut önerilere dönüştürülmüştür.

Böylece bu araştırma, yalnızca teorik katkı sunmakla kalmayıp; yerel yönetimler, politika yapıcılar ve uygulayıcılar için uygulanabilir stratejiler geliştirmekte; yerel kalkınmaya, çevresel korumaya ve toplumsal katılıma dayalı bütüncül bir sürdürülebilir turizm yaklaşımının yaygınlaştırılmasına hizmet etmektedir. Ayrıca araştırma, benzer nitelikteki kırsal destinasyonlar için de örnek teşkil edecek uygulamaların geliştirilmesine öncülük etmektedir.

5.3 Katılımcılar

Tablo 5.1 Görüşme katılımcıları

Grup	Katılımcı Kodu	Yaş	Meslek	Cinsiyet
YEREL HALK (YH)	YH1	47	Memur	Erkek
	YH2	47	Eczacı	Erkek
	YH3	42	Öğretmen	Erkek
	YH4	43	Öğretmen	Erkek
	YH5	38	Ev Hanımı	Kadın
	YH6	36	İşçi	Erkek
	YH7	43	Memur	Erkek
	YH8	53	Esnaf	Erkek
	YH9	45	İşçi	Erkek
	YH10	51	Emekli	Kadın
TURİST (T)	T1	54	Esnaf	Erkek
	T2	46	Öğretmen	Erkek
	T3	42	İşletmeci	Erkek
	T4	40	Akademisyen	Erkek
	T5	39	Öğretmen	Kadın
	T6	38	İşletmeci	Erkek
	T7	39	Memur	Kadın
	T8	36	Uzman	Erkek
	T9	66	Emekli	Erkek
	T10	51	Memur	Erkek
	T11	35	Memur	Kadın
	T12	58	Esnaf	Erkek
KAMU/STK/ÖZEL SEKTÖR TEMSİLCİLERİ (K/ST/Ö)	KST1 (Kamu)	48	Memur	Erkek
	KST2 (Kamu)	44	Uzman	Erkek
	KST3 (Kamu)	27	Yönetici	Erkek
	KST4 (Kamu)	59	Yönetici	Erkek
	KST5(Kamu)	28	Yönetici	Erkek
	KST6 (Özel sektör)	45	İşletmeci	Kadın
	KST7 (Özel sektör)	58	İşletmeci	Erkek
	KST8 (Sivil toplum)	42	Dernek Üyesi	Erkek
	KST9 (Sivil toplum)	44	Dernek Bşk.	Erkek
	KST10 (Kamu)	47	Yönetici	Erkek
	KST11(Sivil toplum)	57	Dernek Bşk.	Erkek

Bu araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Katılımcıların seçiminde temel alınan ölçütler; bölgedeki turizm faaliyetlerine doğrudan dahil olma, bölgeyi ziyaret ederek deneyim yaşamış olma ve/veya sürdürülebilir destinasyon yönetimi ile ilgili bilgi ve deneyim sahibi olma şeklinde belirlenmiştir. Buna göre katılımcı gruplar; bölgede deneyim yaşamış turistlerden, turizm faaliyetleriyle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı yerel halk, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları (STK) ve özel sektör temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu grupların seçimi, sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve macera turizmi özelinde çeşitli perspektiflerin bir araya getirilerek daha kapsamlı bir veri seti oluşturulmasını sağlamayı amaçlamıştır. Araştırma kapsamında

elde edilen verilerin kaynağı olan katılımcılar tabloda detaylandırılmıştır. Tabloda her grup içerisindeki katılımcılar, yaş, meslek ve cinsiyet gibi demografik değişkenlere göre sınıflandırılmıştır. Bu demografik özelliklerin çeşitliliği, katılımcıların sunduğu görüşlerin temsil gücünü artırmak adına özellikle dikkate alınmıştır. Bu değişkenlerin seçimi, macera turizmi destinasyon yönetimi bağlamında katılımcıların perspektiflerinin ve deneyimlerinin analizinde önemli rol oynamaktadır.

Buna göre turist grubu, bölgedeki macera turizmi faaliyetlerini birebir deneyimlemiş kişilerden seçilmiş olup bölgenin turizm potansiyeli, mevcut eksiklikleri ve iyileştirme alanlarına dair farkındalık düzeylerinin yüksek olması seçim kriteri olarak gözetilmiştir. Yerel halk temsilcileri, bölgede yaşayan ve turizm süreçleriyle doğrudan etkileşimde bulunan bireylerden oluşmaktadır. Bu kişilerin turizmin sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerine dair deneyim sahibi olmaları ve bölgeye yönelik gözlemleri dikkate alınarak seçilmiştir. Kamu temsilcileri yerel yönetimlerde ya da turizm planlamasından sorumlu kamu kurumlarında görev yapan ve turizm politikaları ile stratejik planlama konularında bilgi sahibi olan kişiler arasından seçilmiştir. STK temsilcileri, bölgenin doğal ve kültürel mirasını koruma amacıyla faaliyet gösteren kuruluşların üyeleri arasından belirlenmiştir. Bu bireylerin çevresel sürdürülebilirlik, toplumsal bilinçlendirme ve yerel katılım konularında deneyim sahibi olmaları, seçim ölçütü olarak kabul edilmiştir. Özel sektör temsilcileri ise bölgedeki turizm işletmelerinde görev yapan ya da bu sektöre hizmet sağlayan kişiler arasından seçilmiş ve saha koşulları doğrultusunda ulaşılabilen özel sektör temsilcilerinin tamamıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu grubun seçiminde, işletme deneyimi, müşteri memnuniyeti, hizmet kalitesi ve turizm ekonomisine katkı gibi unsurlar ön planda tutulmuştur. Veri toplama süreci, yeni tema ve bulguların ortaya çıkmadığı noktaya kadar sürdürülmüş ve bu doğrultuda ana temalara ilişkin katılımcı görüşlerinde tekrarlayan örüntülerin gözlemlenmesi ve yeni verilerin mevcut temalara anlamlı bir katkı sağlamaması üzerine veri doygunluğuna ulaşıldığı değerlendirilmiştir. (Guetterman, 2015) Sonuç olarak araştırma kapsamında toplam 33 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Bu katılımcılar arasında 12 turist, 10 yerel halk temsilcisi, 6 kamu temsilcisi, 3 STK temsilcisi ve 2 özel sektör temsilcisi yer almıştır.

Görüşmeler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler her bir katılımcının farklı bakış açılarını ve deneyimlerini detaylı bir şekilde aktarmasına olanak sağlamıştır. Katılımcı gruplarının bilinçli ve nitelikli bir biçimde seçilmiş olması, turizm süreçlerine dair çok boyutlu bir anlayış geliştirilmesine katkıda bulunmuş ve araştırmanın sonuçlarının daha geniş bir perspektiften ele alınmasını sağlamıştır.

5.4 Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde sürdürülebilir destinasyon yönetimi kapsamında macera turizminin mevcut durumunu çok paydaşlı bir bakış açısıyla değerlendirmek ve elde edilen nitel veriler ışığında uygulanabilir stratejik öneriler ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel varsayımları arasında, katılımcıların görüşmeler sırasında samimi ve doğru yanıtlar verdiği kabul edilmektedir. Nitel araştırmalarda veri toplama sürecinin güvenilirliği, büyük ölçüde katılımcıların beyanlarının doğruluğuna bağlı olduğundan, bu çalışmada da elde edilen bilgilerin güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Çalışmada kullanılan nitel araştırma yöntemi, durum çalışması deseni ve yarı yapılandırılmış görüşmelerin, destinasyon yönetimi bağlamında güvenilir ve geçerli veriler sunacağı kabul edilmektedir. Ayrıca turizm sektörünün dinamik bir yapıya sahip olmasına rağmen, araştırma süresince bölgedeki mevcut eğilimlerin büyük değişiklikler göstermediği varsayılmaktadır. Ancak olağanüstü ekonomik ve çevresel gelişmelerin turizm sektörünü etkileyebileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, araştırmanın yöntemi ve deseni gereği ulaşılan bulguların genellenebilirliğinin sınırlı olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve katılımcılar belirli kriterlere göre seçilmiştir. Bu durum da araştırma sonuçlarının yalnızca incelenen bölgeye ait olduğu ve doğrudan diğer destinasyonlara genellenemeyeceğini göstermektedir. İkinci olarak, verilerin 01.07.2024–15.10.2024 tarihleri arasında toplanmış olması nedeniyle bölgedeki turizm yapısında uzun vadede ve farklı mevsimlerde meydana gelebilecek değişimler değerlendirme kapsamına alınmamıştır.

Bu durum, araştırmanın yaz ve sonbahar dönemine odaklanmasıyla sınırlı bağlamda ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Üçüncüsü, çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup yalnızca derinlemesine görüşmeler ve saha gözlemleriyle veri toplanmıştır. Bu durum, nicel yöntemlerle elde edilebilecek geniş ölçekli karşılaştırmaların yapılmasını kısıtlamaktadır.

Dördüncüsü, araştırmada turistlerin bireysel görüşleri analiz edilmiş olmasına rağmen sosyo-demografik profilleri, harcama alışkanlıkları ve seyahat motivasyonları gibi detaylara yer verilmemiştir. Bu tür veriler, gelecekteki çalışmalar için önemli bir referans noktası oluşturabilir ve destinasyon yönetimi politikalarının şekillendirilmesine katkı sağlayabilir. Beşincisi, araştırmada yerel halkın turizm süreçlerine katılımına dair algıları incelenmiş olsa da bu tutumların zaman içinde değişebileceği dikkate alınmalıdır. Farklı sosyo-ekonomik grupların turizm faaliyetlerine yönelik bakış açılarının anlaşılabilmesi için, ilerleyen yıllarda tekrar eden uzun dönemli araştırmalar yapılması önerilmektedir. Altıncı sınırlılık, turizm sektöründeki hızlı değişimlerin çalışmanın bulguları üzerindeki potansiyel etkileriyle ilişkilidir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, katılımcı gruplar arasında yer alan kamu, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcilerinin sayısının diğer katılımcı gruplara kıyasla daha az olmasıdır. Araştırmanın katılımcı planlamasında temsiliyet dengesi gözetilmiş; turist ve yerel halk grupları birbirinden net biçimde ayrılarak değerlendirilmiştir. Üçüncü paydaş grubu ise destinasyon yönetimi sürecine kurumsal katkı sağlayan aktörler olarak topluca tanımlanmıştır. Kastamonu’da sahada görüşülen kişi sayısının sınırlı olması (beş kamu temsilcisi, üç sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve üç özel sektör yöneticisi) nedeniyle, her bir alt grubun bağımsız kategoriye ayrılması durumunda bazı gruplardan elde edilen verinin tematik doygunluk açısından yetersiz kalacağı öngörülmüştür. Bu nedenle metodolojik bütünlük ve veri yoğunluğunu sağlamak amacıyla kamu, sivil toplum ve özel sektör katılımcıları ortak bir başlık altında birleştirilmiş; bu yaklaşım sınırlı sayıda görüşmeden elde edilen bulguların daha homojen temalar etrafında gruplanarak yorumlanmasını mümkün kılmıştır.

Turizm sektörü ekonomik dalgalanmalardan, teknolojik gelişmelerden ve küresel krizlerden doğrudan etkilenmektedir. Özellikle pandemi, ekonomik krizler ve çevresel felaketler gibi dışsal faktörler, turistlerin seyahat tercihlerini değiştirebileceği gibi destinasyonların sürdürülebilirlik politikalarını yeniden şekillendirebilir. Bu tür değişkenlerin uzun vadeli etkilerini gözlemleyebilmek için araştırmanın farklı dönemlerde tekrarlanması gerekmektedir. Özellikle mevsimsel etkilerin turizm hareketliliği üzerindeki rolü, gelecekteki çalışmalarda daha ayrıntılı olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışmada veri toplama sürecinde katılımcı profilleri demografik olarak çeşitlendirilmiş olsa da, yaş, cinsiyet ve meslek gibi faktörlerin görüşler üzerindeki etkileri sistematik olarak karşılaştırılmamıştır. Bu durum, bulguların toplumsal farklılıklar perspektifinden sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Son olarak, yerel yönetimlerin ve devlet politikalarının zamanla değişebileceği, bu durumun da turizm yönetiminde farklı yaklaşımlar gerektirebileceği unutulmamalıdır. Sürdürülebilir turizm yönetimi yalnızca doğal kaynakların korunmasını değil, aynı zamanda yerel halkın ekonomik ve sosyal refahının artırılmasını da içeren çok boyutlu bir süreçtir. Bu nedenle, araştırmanın sunduğu bulguların uzun vadeli olarak değerlendirilmesi ve bölgedeki turizm politikalarının gelişimine katkı sağlaması için kamu-özel sektör iş birliğinin sürekli olarak desteklenmesi gerekmektedir. Araştırmanın sınırlılıkları doğrultusunda, bölgenin turizm potansiyelinin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için farklı paydaşların katılımını içeren kapsamlı bir stratejik planlama sürecine ihtiyaç duyulmaktadır.

5.5 Araştırma Verilerinin Toplanması

5.5.1 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, önceden hazırlanmış soruların yanı sıra görüşme sırasında durumun gerektirdiği şekilde daha ayrıntılı bilgi elde etmek amacıyla tamamlayıcı soruların da yöneltilmesiyle gerçekleştirilir. Bu teknik, araştırmacılara esneklik sağladığı ve görüşmenin katılımcıların yanıtlarına göre

yönlendirilebilmesine olanak tanıdığı için araştırmalarda yaygın olarak tercih edilmektedir (Yin, 2018). Bu kapsamda araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken alan yazında yer alan bulgular temel alınmış ve bu doğrultuda sorular tasarlanmıştır. Görüşme formu, katılımcıların ait olduğu grupların özelliklerine göre ayrı ayrı yapılandırılmıştır. Bu kapsamda, yerel halk, turistler ve kamu–özel sektör–STK temsilcilerine yönelik olarak üç farklı görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular, her grubun turizm süreçlerindeki konumu ve deneyimleri dikkate alınarak özel olarak uyarlanmıştır.

Yerel halka yöneltilen sorular, bölgedeki doğal ve kültürel değerler, macera turizminin günlük yaşama etkileri, katılım düzeyleri ve karşılaşılan sorunlara odaklanmıştır. Turistlere yönelik sorular ise seyahat motivasyonları, macera turizmi deneyimleri, çevresel etkiler ve beklentiler etrafında yapılandırılmıştır. Kamu kurumu, özel sektör ve sivil toplum temsilcilerine ise bölgedeki turizm yatırımları, kamu destekleri, iş birliği düzeyi ve yönetim süreçlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Daha derinlemesine bilgi edinmeyi kolaylaştırmak amacıyla, açık uçlu ve esnek sorular tercih edilmiş, gerektiğinde tartışmayı derinleştirmek için sonda sorularla desteklenmiştir (Glesne, 2012). Soruların son biçimi, pilot uygulamalardan elde edilen geri bildirimler ve iki alan uzmanının önerileri temel alınarak düzenlenmiştir. Görüşme formunun hazırlanma sürecinde, formun anlaşılabilirliğini ve içerik geçerliliğini artırmak amacıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın asıl katılımcıları arasında yer almayan ancak benzer özelliklere sahip her bir gruptan (turistler, yerel halk, kamu temsilcileri) ikişer kişiyle ön görüşmeler yapılmıştır. Bu ön görüşmeler sonucunda elde edilen geri bildirimler doğrultusunda form üzerinde gerekli düzenlemeler yapılarak, görüşme sorularının açıklığı ve anlaşılabilirliği güçlendirilmiştir.

5.5.2 Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın veri toplama süreci, Kastamonu Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izinlerin alınmasıyla başlatılmıştır. Araştırma izni alındıktan sonra, görüşme yapılacak kişilerle telefon aracılığıyla iletişim kurulmuş ve araştırmanın amacı hakkında bilgi

verilerek görüşme tarih ve saatleri belirlenmiştir. Araştırma kapsamında veriler 01 Temmuz–15 Ekim 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşme süreci, bölgedeki turizm sezonunun en yoğun olduğu yaz ve erken sonbahar aylarına denk gelmiştir. Bu dönem, hem turist sayısının hem de yerel halkın turizm faaliyetleriyle etkileşiminin arttığı bir zaman dilimidir. Bu nedenle, turist görüşmelerinde deneyimlerin taze ve detaylı aktarılması kolaylaşmıştır. Benzer şekilde yerel halk ve özel sektör temsilcilerinin turizm faaliyetlerine dair güncel değerlendirmeleri de veri kalitesini artırmıştır.

Bununla birlikte mevsimsel yoğunluk, bazı katılımcı gruplarına ulaşmada zaman zaman güçlükler doğurmuş; özellikle yerel halkın ve özel sektör çalışanlarının görüşme için zaman ayırma konusunda sınırlı esneklik gösterdiği durumlar yaşanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların tercih ettiği uygun mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme öncesinde araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmış ve katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmiştir. Katılımcılara, istemedikleri soruları yanıtlamama veya görüşmeyi diledikleri zaman sonlandırma hakları olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve yalnızca araştırma kapsamında kullanılacağı taahhüt edilmiştir. Görüşme öncesinde her katılımcıya gönüllü onam formu doldurulmuş ve yazılı onay alınmıştır.

Görüşmeler katılımcılardan önceden randevu alınarak iş yerlerinde, çalışma ofislerinde ya da tercih ettikleri uygun bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların onayı alınarak görüşmeler sesli kayda geçirilmiş, ses kaydının mümkün olmadığı durumlarda ise ayrıntılı notlar tutulmuştur. Görüşmeler ortalama 30-40 dakika sürmüştür. Araştırmanın etik kurallara uygun bir şekilde yürütülmesi adına, katılımcılar ve görev yaptıkları kurumlar anonimleştirilmiş ve kodlama sistemiyle ifade edilmiştir. Örneğin, her katılımcı sırayla K1, K2 gibi kodlarla tanımlanmıştır. Bu yöntem, katılımcıların daha açık ve güvenilir bilgiler paylaşmasını sağlamak amacıyla uygulanmıştır. Görüşmeler sırasında ses kaydının yanı sıra, görüşme formu üzerinde önemli notlar alınmıştır.

5.5.3 Verilerin Analizi

Bu araştırmada, verilerin analizi sürecinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, katılımcılardan elde edilen verilerin dikkatlice incelenerek benzerlikler temelinde kodlanması, bu kodların belirli temalar altında birleştirilmesi ve sonuçların anlamlı bir şekilde sunulmasını içermektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu yöntem, verilerin derinlemesine analiz edilmesini, kod ve temaların oluşturulmasını ve okuyucuya anlaşılır bir biçimde sunulmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, tema ve kodların anlaşılabilirliğini artırmak ve desteklemek için katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır (Yıldırım ve şimşek, 2011).

Veri analizi süreci, görüşmeler sırasında alınan ses kayıtlarının ve görüşme formu üzerine not edilen bilgilerin yazıya aktarılmasıyla başlamıştır. Bu transkriptler gereksiz bilgiler ayıklanana kadar tekrar tekrar okunmuş ve görüşme sorularına verilen yanıtlar doğrultusunda ilgili bölümler belirlenmiştir. Daha sonra bu bölümlere kod etiketleri atanarak kodlama süreci gerçekleştirilmiştir.

Bilgisayar destekli nitel veri analiz programları (r. NVivo, MAXQDA) teknik açıdan kapsamlı imkânlar sunmakla birlikte bu çalışmada tercih edilmemiştir. Kodlama işlemleri herhangi bir nitel veri analiz yazılımı kullanılmadan verilerin hacmi, görüşme sayısının sınırlılığı ve analiz edilen temaların doğrudan araştırmacı tarafından derinlemesine yorumlanmasına olanak sağlama amacıyla, manuel olarak yürütülmüştür. Böylece metinle birebir etkileşim kurulmuş, bağlamsal örüntülerin daha ayrıntılı biçimde takip edilmesi sağlanmıştır.

Kodlama sürecinde iki araştırmacı bağımsız olarak aynı veri setini inceleyerek n kodları oluşturmuş ve ardından karşılıklı olarak kodları karşılaştırarak görüş birliği sağlamaya çalışmıştır. Kodların ve temaların oluşturulmasında yalnızca katılımcı ifadeleri değil, aynı zamanda çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan sürdürülebilir turizm ilkeleri ve destinasyon yönetimi yaklaşımları da dikkate alınmıştır. Örneğin “doğal kaynakların korunması gerektiğine dair tekrar eden ifadeler” sadece katılımcı görüşü olarak değil; aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliğin nitel analizdeki yansımaları olarak temalandırılmıştır. Benzer şekilde, “yerel halk sürece dâhil

edilmiyor” türündeki ifadeler, hem verideki tekrar eden örüntülere hem de destinasyon yönetimi literatüründeki “topluluk katılımı” ilkesine referansla ele alınmıştır.

Kodlayıcılar arası tutarlılığı artırmak için ise farklı yorumlanan kodlar üzerine birlikte tartışılarak mutabakata varılmış ve nihai kod listesi oluşturulmuştur. Bu süreçte inter-koder güvenilirliği sağlanmış, kodlama işlemleri arasında yüksek düzeyde bir uyum elde edilmiştir.

Oluşturulan kodlar, aralarındaki benzerlik ve ilişkiler göz önünde bulundurularak anlamlı temalar altında birleştirilmiştir. Kod ve temaların geçerliliği farklı araştırmacılar tarafından tekrar gözden geçirilerek doğrulanmıştır. Oluşturulan kodlar, aralarındaki benzerlik ve ilişkiler göz önünde bulundurularak anlamlı temalar altında birleştirilmiştir.

Elde edilen başlıca temalar şunlardır:

- *Doğal ve Kültürel Değer Algısı*: Katılımcıların bölgedeki doğal güzelliklere ve kültürel mirasa dair değerlendirmeleri
- *Katılım ve Sahiplenme*: Yerel halkın karar alma süreçlerine katılımı ve aidiyet hissiyle ilgili görüşler.
- *Altyapı ve Hizmet Durumu*: Ulaşım, rehberlik, yönlendirme tabelaları, tesis eksiklikleri gibi somut sorunlara dair gözlemler.
- *Sürdürülebilirlik Farkındalığı ve Öneriler*: Katılımcıların çevresel koruma, uzun vadeli planlama ve birlikte yönetim konularındaki öneri ve beklentileri.

Analiz sürecinde, farklı araştırmacıların görüşlerinden yararlanılmış ve oluşturulan kod ve temalar bu doğrultuda gözden geçirilmiştir (Creswell, 2007).

Araştırmanın inandırıcılığı, aktarılabilirliği, tutarlılığı ve teyit edilebilirliğini sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, gerektiği durumlarda katılımcıların doğrudan ifadeleriyle desteklenmiş, böylece okuyucuya daha somut ve

zengin bir içerik sunulması hedeflenmiştir. Bu titiz analiz süreci, araştırmanın sağlam temellere dayanmasını ve güvenilirliğini artırmayı amaçlamıştır.

5.5.4 Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada Lincoln ve Guba (1985)'nın nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlik için önerdiği inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kriterleri benimsenmiştir. İnandırıcılık sağlamak için, veri toplama sürecinde katılımcıların bulundukları ortamda uzun süre vakit geçirilmiş ve kendilerini rahat hissedebilecekleri bir görüşme ortamı oluşturulmuştur. Görüşmeler, katılımcıların uygun gördüğü zaman ve mekânlarda gerçekleştirilmiş, ses kaydı alınarak ham veriler yazıya aktarılmış ve katılımcıların, görüşme dökümlerini inceleyerek kendi ifadelerinin doğruluğunu onaylamaları sağlanmıştır.

Aktarılabilirlik için çalışma grubunun seçimi amaçlı örnekleme yöntemiyle yapılmış ve görüşmeler öncesinde katılımcılara bağlam ve yöntemle ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir (Lincoln ve Guba, 1985). Görüşme sonrası elde edilen veriler, katılımcıların onayıyla düzenlenmiş ve aktarılabilir sonuçlar sunulması hedeflenmiştir. Tutarlılık, araştırmanın her aşamasının detaylı şekilde kayıt altına alınmasıyla sağlanmıştır. Kodlama ve tematik analiz sürecinin güvenilirliğini artırmak amacıyla, oluşturulan kod ve temalar, alanında yetkin iki farklı uzmanın görüşlerine başvurularak değerlendirilmiştir. Bu uzmanlardan biri turizm işletmeciliği ve sürdürülebilir turizm alanında, diğeri ise nitel araştırma yöntemleri ve sosyoloji alanında doktora düzeyinde akademik uzmanlığa sahiptir. Uzmanlara, temalara ilişkin örnek kodlar ve temsili katılımcı alıntıları sunulmuş; kodların temalarla olan ilişkileri, kavramsal tutarlılığı ve sınıflandırma doğruluğu açısından görüşleri alınmıştır.

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada elde edilen nitel veriler, bölgedeki üç temel paydaş grubunu temsil eden katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Araştırmaya katılan gruplar yerel halk, turistler ve kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ile özel sektör temsilcileri olmak üzere üç ana bileşenden oluşmaktadır. Katılımcı gruplarının her biri, bölge turizmine ilişkin deneyim, algı ve önerileriyle sürdürülebilir destinasyon yönetimi bağlamında farklı bakış açıları sunmuştur.

Veri analiz sürecinde, her katılımcının aktardığı görüşler detaylı şekilde kodlanmış ve tematik analiz yöntemiyle dört ana tema altında yapılandırılmıştır. Bu temalar, Doğal ve Kültürel Değer Algısı, Katılım ve Sahiplenme, Altyapı ve Hizmet Yetersizlikleri ile Sürdürülebilirlik Farkındalığı ve Öneriler olarak belirlenmiştir. Her tema altında hangi katılımcı grubundan hangi ifadelerin toplandığını gösteren Tematik Matris Tablosu bulgular bölümünün başlangıcına eklenmiştir. Böylece, temalar ile katılımcı kategorileri (yerel halk, turist, kamu/STK/özel sektör) arasındaki ilişki şeffaf biçimde ortaya konmuştur.

Tablo 6.1 Tematik matris

Tema	Katılımcı Kategorisi	Katılımcı Kodu	Alıntı
1. Doğal ve Kültürel Değer Algısı	Yerel Halk	YH5	“Bölgemiz gerçekten büyük bir potansiyele sahip ancak koruma konusunda ciddi eksiklikler var. Özellikle kanyonlar ve şelaleler, turizme açılmış olsa da herhangi bir denetim mekanizması yok. Tamamen insanların inisiyatifine bırakılmış durumda.”
	Yerel Halk	YH4	“Burada yaşayan halk geleneksel kıyafetlerini hâlâ giyiyor, düğünleri ve cenaze törenleri bile eskisi gibi yapılıyor. Kültürel miras konusunda halk elinden geleni yapıyor ama devletin daha fazla destek vermesi gerekiyor.”
	Turist	T6	“İlk geldiğimde cam teras yoktu, şimdi ise ormanın içinde yollar açılmış. Turizm açısından güzel olabilir ama doğaya verdiği zarar göz ardı edilmemeli.”
	Turist	T12	“Macera turizminin doğaya zarar vermemesi için belirli alanlarla sınırlandırılması ve turist sayısının kontrol altına alınması gerekiyor. Aksi takdirde, bu güzellikler çok hızlı bir şekilde yok olacak.”
	Yerel Halk	YH5	“Turistler parkurlardan çıkıp ormana giriyor. Yerde plastik, cam şişe gibi çöpler kalıyor. Buralar temizlenmiyor.”

Tablo 6.1'in devamı

Tema	Katılımcı Kategorisi	Katılımcı Kodu	Ahntı
1. Doğal ve Kültürel Değer Algısı	Kamu	KSTÖ6	“Turizm yatırımları doğaya zarar vermemeli. Ekoturizmi teşvik eden yatırımlar yapılmalı, doğaya duyarlı konaklama alanları oluşturulmalı. Eğer sadece kâr odaklı düşünülürse uzun vadede bu bölgeye zarar veririz.”
	Turist	T7	“Çevreyi kirletmeyen turizm anlayışı benimsenmeli. Kontrollü turist kabulü önemli.”
	Yerel Halk	YH6	“Turistler sayesinde köydeki insanlar başka kültürleri tanıyor. Gençler yabancı dil öğrenmeye heves ediyor.”
	Yerel Halk	YH5	“Turizm sadece dışarıdan gelen yatırımcılarla büyüyemez. Yerel halk da bu sürecin içinde olmalı. Rehberlik yapmalı, konaklama işletmeleri açmalı ve el sanatlarını turizme kazandırmalı. Ama şu an pek çok insan bu fırsatların farkında değil.”
	Yerel Halk	YH8	“Turizmden kazanç sağlayanlar genellikle dışarıdan gelenler. Biz burada yaşıyoruz ama elimizde pek bir şey kalmıyor. Eğer gerçekten yerel halk da kazanabilseydi, herkes turizme daha sıcak bakardı.”
	Yerel Halk	YH3	“Eğer yerel halkın da sürece dahil olmasını istiyorsak, belli danışma kurulları oluşturulmalı. Belediye veya turizm yetkilileriyle bir araya gelip kararları birlikte almalıyız.”
	Yerel Halk	YH9	“Yerel halktan kimseye bir şey sorulmuyor. Burada yaşayanlar olarak nelerin daha iyi olacağını biz biliriz ama kimse fikrimizi almıyor. Sonra yapılan şeyler tutmuyor, çünkü halkın beklentileri ile uyumlu değil.”
2. Katılım ve Sahiplenme	Yerel Halk	YH4	“Örneğin bir kanyon bölgesine tesis yapılacaksa, bu tesisin nereye yapılacağı halkın da görüşü alınarak belirlenmeli. Çünkü halk burada yaşıyor ve en iyi onlar biliyor nelerin işe yarayıp yaramayacağını.”
	Turist	T12	“Yerel halkın misafirperverliği çok iyi ancak turizm konusunda daha bilinçli olmaları gerekiyor.”
	Turist	T7	“Bazı köylülerle konuştuk, turizmin iyi bir şey olduğunu ama kontrolsüz gelişmemesi gerektiğini söylediler. Kalabalıklaşmanın doğaya zarar vereceğinden endişeliler.”
	Turist	T5	“Bazı yerel halk üyeleri turistlere karşı çok sıcak davranırken bazıları oldukça mesafeli duruyor. Sanırım turizmin yerel halk için ne anlama geldiği konusunda genel bir bilinç oluşmamış.”
	Turist	T13	“Yerel halk turizmin ekonomilerine katkı sağlayacağını bilmeli. Bazıları turizmi gereksiz bir dış müdahale olarak görüyor. Bu algının değişmesi lazım.”
	Turist	T1	“Kastamonu’nun turizm potansiyeli çok büyük ancak yerel halk bundan yeterince faydalanamıyor. Destek programları ve teşviklerle daha fazla kişiyi turizm sektörüne dahil etmek gerek.”
	Turist	T12	“Turistlerle daha iyi iletişim kurabilecek yerel rehberler olsa bölge için çok daha iyi olur. Yerel halk turizmi bir ekonomik fırsata çevirebilir ama şu an tam anlamıyla değerlendiremiyorlar.”
3. Altyapı ve Hizmet Yetersizlikleri	Yerel Halk	YH3	“Doğamız var ama planlama yok. Etkinlikler yapılıyor ama devamı gelmiyor. Gelen turistler bir daha gelmiyor çünkü sistemli değil.”
	Yerel Halk	YH7	“Etkinlikler yapılıyor ama duyurusu bile tam yapılmıyor. İnsanlar tesadüfen haberdar oluyor. Eğer daha iyi tanıtılsa hem daha çok turist gelir hem de bölgemizin adı duyulur.”
	Yerel Halk	YH2	“Yatırım yapılmıyor. Yatırım olmadığı için turizm de kalıcı olmuyor. İnsanlar gelince konaklayacak, ihtiyaçlarını karşılayacak yer bulamazsa bir daha gelmiyor.”

Tablo 6.1'in devamı

Tema	Katılımcı Kategorisi	Katılımcı Kodu	Ahntı
3. Altyapı ve Hizmet Yetersizlikleri	Yerel Halk	YH7	"Birkaç defa dağ bisikleti yarışı, enduro şampiyonası gibi etkinlikler düzenlendi ama hepsi geçici oldu. Sürekli bir organizasyon olmadığı için bölge bir turizm merkezi haline gelemiyor."
	Yerel Halk	YH3	"Doğamız var, imkânlarımız var ama sürekli bir planlama olmadığı için turistler bir defa gelip bir daha gelmiyor."
	Turist	T1	"Horma Kanyonu'nda trekking yaparken yürüyüş yollarının belli bir noktadan sonra zorlaşması bana adrenalin hissi verdi."
	Kamu	KSTÖ1	"Burada trekking yaparken yanlış yollara sapmak çok kolay. Kanyon geçişlerinde tehlikeli noktalarda bile yeterli işaretleme yok. Birçok turist kayboluyor."
	Kamu	KSTÖ2	"Macera turizmi potansiyelimiz var ama bunu destekleyecek yatırımlar eksik. Rehber hizmetleri, yönlendirme tabelaları ve güvenli yollar oluşturulmalı."
	Özel Sektör	KSTÖ6	"Bölgede harika akarsular var ama bunlar turizme kazandırılmıyor. Rafting turları düzenlenmeli, gerekli güvenlik önlemleri alınmalı."

6.1 Yerel Halktan Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 10 yerel katılımcıdan elde edilen nitel veriler, dört ana tema altında sınıflandırılmıştır: (1) doğal ve kültürel zenginliklerin korunma durumu, (2) macera turizminin potansiyeli ve yetersizlikler, (3) sürdürülebilirlik ve turizm, (4) yerel halkın katılımı.

6.1.1 Doğal ve Kültürel Zenginliklerin Korunma Durumu

Katılımcıların 8'i, bölgenin doğal ve kültürel mirasının önemli bir değer taşıdığını ancak yeterince korunmadığını belirtmiştir. Koruma eksiklikleri, özellikle kanyonlar, ormanlık alanlar ve geleneksel yaşam unsurlarında belirginleşmektedir. Plansız turizm hareketliliği ve denetim eksikliği, bu varlıkların sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

Bir katılımcı (YH5), doğal değerlerin korunmasına yönelik eksiklikleri şu şekilde dile getirmiştir:

"Bölgemiz gerçekten büyük bir potansiyele sahip ancak koruma konusunda ciddi eksiklikler var. Özellikle kanyonlar ve şelaleler, turizme açılmış olsa da herhangi bir denetim mekanizması yok. Tamamen insanların inisiyatifine bırakılmış durumda."

Başka bir katılımcı (YH4), kültürel değerlerin korunmasına ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

“Burada yaşayan halk geleneksel kıyafetlerini hâlâ giyiyor, düğünleri ve cenaze törenleri bile eskisi gibi yapılıyor. Kültürel miras konusunda halk elinden geleni yapıyor ama devletin daha fazla destek vermesi gerekiyor.”

6.1.2 Macera Turizminin Potansiyeli ve Yetersizlikler

Katılımcıların 7’si, bölgenin macera turizmi açısından önemli potansiyele sahip olduğunu; ancak mevcut faaliyetlerin düzensiz olduğunu ifade etmiştir. Tanıtım faaliyetlerinin zayıf olması, etkinliklerin süreklilik kazanmaması ve yatırım eksiklikleri temel sorun alanları olarak öne çıkmıştır. Bir katılımcı (YH7), bölgedeki macera turizmi etkinliklerinin düzensizliğine dikkat çekerek şu ifadeleri kullanmıştır:

“Birkaç defa dağ bisikleti yarışı, enduro şampiyonası gibi etkinlikler düzenlendi ama hepsi geçici oldu. Sürekli bir organizasyon olmadığı için bölge bir turizm merkezi haline gelemiyor.”

Başka bir katılımcı (YH3), macera turizminin sürdürülebilir olmaması nedeniyle bölgenin avantajlarının tam olarak kullanılamadığını belirterek şunları söylemiştir:

“Doğamız var, imkânlarımız var ama sürekli bir planlama olmadığı için turistler bir defa gelip bir daha gelmiyor. Her sene düzenli bir macera turizmi etkinliği yapılsa, bölgeye gelen turist sayısı artardı.”

6.1.3 Sürdürülebilirlik ve Turizm

Bu tema, katılımcıların macera turizminin doğa ve sosyal yaşam üzerindeki etkilerine dair algılarını, sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirmelerini ve bölgedeki macera turizminin uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlamak için sundukları önerileri içermektedir.

6.1.3.1 Macera turizminin doğaya ve günlük yaşama etkileri

Katılımcıların 2'si, bölgenin doğa temelli ve açık hava etkinlikleri açısından yüksek potansiyele sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu potansiyelin kullanılmamasının başlıca nedeni olarak tanıtım eksikliği, sürekliliği olmayan etkinlikler ve yatırım yetersizliği gösterilmiştir. Katılımcılardan 4'ü düzenlenen organizasyonların yalnızca kısa süreli kampanyalar şeklinde gerçekleştiğini ve bunun bölgenin imajını güçlendirmedeğini vurgulamıştır. Örneğin bir katılımcı (YH3), mevcut uygulamaların kalıcılıktan uzak olduğunu şu ifadeyle ortaya koymuştur:

“Doğamız var ama planlama yok. Etkinlikler yapılıyor ama devamı gelmiyor. Gelen turistler bir daha gelmiyor çünkü sistemli değil.”

2 katılımcı, tanıtım faaliyetlerinin yeterince profesyonel bir zeminde yapılmadığını ve bölgenin güçlü yönlerinin potansiyel turistlere etkili şekilde aktarılmadığını belirtmiştir. Bir diğer katılımcı (YH7) bu durumu şu sözlerle açıklamıştır:

“Etkinlikler yapılıyor ama duyurusu bile tam yapılmıyor. İnsanlar tesadüfen haberdar oluyor. Eğer daha iyi tanıtılsa, hem daha çok turist gelir hem de bölgemizin adı duyulur.”

Ayrıca 2 katılımcı, bölgeye yönelik kalıcı altyapı yatırımlarının eksikliği nedeniyle turizmde istikrar sağlanamadığını dile getirmiştir. Bu görüşe göre, konaklama ve ulaşım imkanlarının sınırlı olması etkinliklerin sürekliliğini de doğrudan etkilemektedir. Katılımcılardan biri (YH2) bu ilişkiyi şöyle ifade etmiştir:

“Yatırım yapılmıyor. Yatırım olmadığı için turizm de kalıcı olmuyor. İnsanlar gelince konaklayacak, ihtiyaçlarını karşılayacak yer bulamazsa bir daha gelmiyor.”

Bu bulgular, bölgedeki turizm potansiyelinin etkili bir tanıtım stratejisi oluşturulmadığı, düzenli organizasyon planlaması yapılmadığı ve uzun vadeli altyapı yatırımları hayata geçirilmediği için kalıcı bir gelişim çizgisine ulaşamadığını göstermektedir. Katılımcı aktarımlarına göre, tanıtım eksikliği ve sürekliliği olmayan

etkinlikler, turistlerin bölgeye olan ilgisini geçici kılmakta; altyapı ve hizmet standartlarının yetersizliği ise turistlerin tekrar gelme motivasyonunu azaltmaktadır.

6.1.3.2 Sürdürülebilir turizm için alınması gereken önlemler

4 katılımcı, turizm faaliyetlerinin doğa üzerindeki olumsuz etkilerini somut örneklerle dile getirmiştir. Bu katılımcılardan biri (YH5), kontrolsüz kullanımın doğrudan çevresel tahribata yol açtığını şöyle ifade etmiştir:

“Turistler parkurlardan çıkıp ormana giriyor. Yerde plastik, cam şişe gibi çöpler kalıyor. Buralar temizlenmiyor.”

Benzer şekilde, 3 katılımcı, turizmin sosyal hayata olumlu katkıları olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı (YH6), kültürel etkileşimin yerel halk için motive edici bir fırsat sunduğunu aktarmıştır:

“Turistler sayesinde köydeki insanlar başka kültürleri tanıyor. Gençler yabancı dil öğrenmeye heves ediyor.”

Özellikle konaklama yetersizliği ve günübirlik ziyaretlerin yoğunluğu, turizmin ekonomik sürdürülebilirliğini kısıtlayan önemli bir faktör olarak öne çıkmıştır. 3 katılımcı, mevcut konaklama olanaklarının sınırlı kalması nedeniyle turizm gelirlerinin bölgeye kalıcı fayda sağlamadığını vurgulamıştır. Bir katılımcı (YH8), bu ilişkiyi şu sözlerle ifade etmiştir:

“Günübirlik gelip çöp bırakıp gidiyorlar. Hiçbir esnafa faydası yok. Konaklama olsa hem daha çok para bırakırlar hem daha uzun kalırlar.”

Bu bulgular, denetimsizlik ve altyapı eksikliğinin hem çevresel yükü artırdığını hem de ekonomik getirileri sınırlayarak yerel halkın turizme yönelik beklentilerinin karşılanmamasına neden olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilir destinasyon yönetiminin, doğanın korunması, konaklama kapasitesinin artırılması ve sosyal etkileşimi güçlendirecek uygulamalarla desteklenmesi gereklidir.

6.1.4 Yerel Halkın Katılımı

Bu tema, katılımcıların yerel halkın macera turizmi faaliyetlerine katılım düzeyine ilişkin algılarını, turizm süreçlerine dahil olma motivasyonlarını ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi açısından yerel katılımın artırılmasına yönelik önerilerini içermektedir.

6.1.4.1 Yerel halkın turizm faaliyetlerindeki rolü

Katılımcıların 5'i, yerel halkın turizm faaliyetlerine daha fazla katılım göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Bu katılımcılara göre, bölgedeki rehberlik, konaklama, el sanatları ve yöresel ürün satışı gibi alanlarda yerel halkın daha etkin rol üstlenmesi, turizmin hem ekonomik hem de toplumsal sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Katılımcılardan biri (YH5), yerel halkın sürece entegre edilmesinin önemini şu ifadeyle vurgulamıştır:

“Turizm sadece dışarıdan gelen yatırımcılarla büyüyemez. Yerel halk da bu sürecin içinde olmalı. Rehberlik yapmalı, konaklama işletmeleri açmalı ve el sanatlarını turizme kazandırmalı. Ama şu an pek çok insan bu fırsatların farkında değil.”

3 katılımcı, mevcut durumda turizm gelirinin büyük oranda dışarıdan gelen işletmeciler tarafından elde edildiğini ve bu durumun yerel halkın turizme dair bakış açısını olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Özellikle ekonomik kazançtan yeterince pay alamama, yerel halkın sürece karşı mesafeli bir tutum geliştirmesine neden olmaktadır. Bir katılımcı (YH8), bu sorunu şöyle dile getirmiştir:

“Turizmden kazanç sağlayanlar genellikle dışarıdan gelenler. Biz burada yaşıyoruz ama elimizde pek bir şey kalmıyor. Eğer gerçekten yerel halk da kazanabilseydi, herkes turizme daha sıcak bakardı.”

Ayrıca 2 katılımcı, turizmle birlikte yeni iş fırsatlarının ortaya çıktığını ancak bu imkânlardan yararlanmak için yerel halkın özellikle dil bilgisi, misafir ağırlama becerileri ve turizm yönetimi konularında eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu gereksinim, turizmin istihdam sağlama potansiyelinin tam anlamıyla hayata

geçirilememesinin temel nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Bir katılımcı (YH6), eğitim ihtiyacını şu şekilde ifade etmiştir:

“İnsanlar turizmden gelir elde edebilir ama bunun için öncelikle eğitim almaları lazım. Rehberlik, misafir ağırlama, pazarlama gibi konular bilinirse, o zaman yerel halk da turizmden kazanç sağlar.”

Bu bulgular, yerel halkın turizm süreçlerine katılımının artırılmasının yalnızca ekonomik kazançla sınırlı kalmayacağı; aynı zamanda aidiyet, motivasyon ve sürdürülebilir kalkınma açısından da önemli etkiler ortaya çıkaracağına işaret etmektedir.

6.1.4.2 Yerel halkın turizm kararlarına katılımı

Katılımcıların 6'sı, bölgeye yapılan turizm yatırımlarında yerel halkın karar alma süreçlerine yeterince dahil edilmediğini ifade etmiştir. Katılımcı görüşlerine göre, bu durum hem projelerin toplumsal kabulünü azaltmakta hem de uygulamada kalıcı başarı elde edilmesini engellemektedir. Bir katılımcı (YH9), bu eksikliği şu şekilde dile getirmiştir:

“Yerel halktan kimseye bir şey sorulmuyor. Burada yaşayanlar olarak nelerin daha iyi olacağını biz biliriz ama kimse fikrimizi almıyor. Sonra yapılan şeyler tutmuyor, çünkü halkın beklentileri ile uyumlu değil.”

3 katılımcı, turizm yatırımlarının planlanma ve uygulama süreçlerinde yerel halkın görüşünü yansıtacak mekanizmalar oluşturulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir.. Bir katılımcı (YH3), katılımın hem aidiyet hem sürdürülebilirlik açısından önemini şöyle vurgulamıştır:

“Eğer yerel halkın da sürece dahil olmasını istiyorsak, belli danışma kurulları oluşturulmalı. Belediye veya turizm yetkilileriyle bir araya gelip kararları birlikte almalıyız.”

Ayrıca 4 katılımcı, tesislerin konumlandırılması ve doğal alanların korunması gibi kritik konularda yerel halkın deneyim ve bilgisine başvurulmamasının uzun vadede sorun oluşturduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı (YH4), halkın katkısının uygulamada başarı için temel olduğunu belirtmiştir:

“Örneğin bir kanyon bölgesine tesis yapılacaksa, bu tesisin nereye yapılacağı halkın da görüşü alınarak belirlenmeli. Çünkü halk burada yaşıyor ve en iyi onlar biliyor nelerin işe yarayıp yaramayacağını.”

Bu bulgular, katılımcıların önemli bir bölümünün yerel aktörlerin sürece dahil edilmemesini, turizm yatırımlarının başarısını sınırlayan temel nedenlerden biri olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Karar alma süreçlerinde yerel görüşlerin ve beklentilerin dikkate alınması, projelerin sürdürülebilirliği açısından kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

6.2 Turistlerden Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 12 turist katılımcıdan elde edilen nitel veriler, dört ana tema altında sınıflandırılmıştır: (1) bölgeyi ziyaret motivasyonları (2) macera turizmi faaliyetlerine yönelik memnuniyet düzeyi (3) çevresel etkiler ve sürdürülebilirlik, (4) yerel halkla etkileşim ve kültürel paylaşım. Bu temalar, katılımcıların bölgeye ilişkin gözlemleri, deneyimleri ve önerileri doğrultusunda yapılandırılmış; macera turizmi faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik bulgulara dayalı yorumlar içermektedir.

6.2.1 Bölgeyi Ziyaret Etme Motivasyonları

Katılımcıların 9'u, bölgeyi ziyaret etmeye karar verirken öncelikli motivasyonlarının doğal güzellikler, el değmemiş alanlar ve kanyon gibi özgün coğrafi unsurlar olduğunu belirtmiştir. Ziyaret kararını etkileyen diğer faktörler arasında sosyal medyada paylaşılan görseller ve yakın çevreden alınan öneriler öne çıkmıştır. Özellikle 3 katılımcı, Instagram gibi platformda yayımlanan fotoğrafların bölgeye yönelik ilgiyi artırdığını ifade etmiştir. Bunun yanında 3 katılımcı, ilk ziyaretlerini iş nedeniyle gerçekleştirdiklerini, ancak zamanla bölgenin sunduğu turizm fırsatlarını keşfederek

tekrar geldiklerini dile getirmiştir. Bir katılımcı (T13), bölgenin sunduğu bakir deneyimlerin ziyaret tercihinde belirleyici rol oynadığını şu sözlerle açıklamıştır:

“Şahsen doğa yürüyüşleri yapmayı, bu yürüyüşlerde de çok fazla insanın gitmediği bakir noktalara erişmeye çalışarak sınırları zorlamayı severim.”

Bir başka katılımcı (T5), sosyal medya etkisini şu ifadeyle aktarmıştır: *“Bölgeyi sosyal medyada gördüğüm fotoğraflar sayesinde keşfettim. Önce doğa yürüyüşüne geldim, sonra tekrar kamp yapmak için döndüm.”*

Bu bulgular, doğal unsurların ve dijital mecralardaki görünürlüğü, turistlerin destinasyon tercihinde tamamlayıcı etkiye sahip iki ana unsur olarak öne çıktığını göstermektedir. Doğa deneyimi arayışı, görsel ilham kaynaklarıyla birleşerek bölgenin yeniden ziyaret edilme eğilimini güçlendirmektedir.

6.2.2 Macera Turizmi Faaliyetlerine Yönelik Memnuniyet Düzeyi

Katılımcıların 10’u, bölgede doğa yürüyüşü (trekking), kanyon geçişleri, at binme, ATV turları, kampçılık ve fotoğrafçılık gibi macera turizmi etkinliklerini deneyimlediklerini ifade etmiştir. 8 katılımcı, Horma, Çatak ve Valla kanyonlarında yapılan yürüyüşlerin hem fiziksel zorluk hem de keşif duygusu açısından tatmin edici olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı (T1), trekking deneyiminin adrenalin hissini şu ifadelerle aktarmıştır:

“Horma Kanyonu’nda trekking yaparken yürüyüş yollarının belli bir noktadan sonra zorlaşması bana adrenalin hissi verdi. Macera sevenler için harika bir deneyimdi.”

Ayrıca 7 katılımcı, ATV sürüşleri ve at binmenin geniş alanları keşfetme imkânı sunduğunu; 5 katılımcı ise kamp yapmanın bölgeyi daha derinlemesine tanıma fırsatı sağladığını ifade etmiştir. Bu etkinliklerin çoğunun doğayla bütünleşme ve keşif arayışını güçlendirdiği anlaşılmaktadır. Bir katılımcı (T8), bu deneyimlerin bütüncül niteliğini şöyle özetlemiştir:

“Bölgede at binme ve ATV sürdüm. Gündüz atla yaylalara çıkıp gece kamp yaparak döndük. Doğayla iç içe bir deneyimdi.”

Bu bulgular, macera turizmi etkinliklerinin çeşitliliği ve zorluk düzeyinin, turistlerin bölgeyi tercih etmesinde belirleyici bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle trekking ve kampçılık faaliyetlerinin, katılımcıların tekrar ziyaret etme eğilimini güçlendirdiği anlaşılmaktadır.

6.2.3 Çevresel Etkiler ve Sürdürülebilirlik

Bu tema, katılımcıların macera turizmi faaliyetlerinin doğal çevre üzerindeki etkilerine dair gözlemlerini, sürdürülebilir turizm anlayışına ilişkin değerlendirmelerini ve bölgedeki macera turizminin uzun vadede devamlılığını sağlamak için sundukları önerileri kapsamaktadır. Çalışmanın bulguları, bu çerçevede belirlenen iki alt tema altında detaylı olarak sunulmuştur.

6.2.3.1 Macera turizminin doğa üzerindeki etkileri

Katılımcıların 9'u, macera turizmi faaliyetlerinin doğa üzerindeki etkilerine dair farkındalık taşıdıklarını belirtmiştir. Ancak bu farkındalığın, turizm sektörünün genişlemesiyle birlikte uygulamada yeterince dikkate alınmadığı ifade edilmiştir. Özellikle 7 katılımcı, altyapı eksiklikleri, bilinçsiz turist davranışları ve turizm faaliyetlerinin plansız şekilde gelişmesinin doğal alanlarda tahribata neden olduğunu vurgulamıştır. Bir katılımcı (T6), kontrolsüz gelişimin meydana getirebileceği zararı şu sözlerle ifade etmiştir:

“İlk geldiğimde cam teras yoktu, şimdi ise ormanın içinde yollar açılmış. Turizm açısından güzel olabilir ama doğaya verdiği zarar göz ardı edilmemeli.”

Benzer şekilde 5 katılımcı, kitlesel turizmin bölgenin özgün ekosistemine tehdit oluşturduğunu ve gerekli önlemlerin alınmaması durumunda bu etkilerin kalıcı olacağını dile getirmiştir. Bir katılımcı (T12), turist sayısının kontrol altına alınması gerektiğini şu ifadelerle aktarmıştır:

“Macera turizminin doğaya zarar vermemesi için belirli alanlarla sınırlandırılması ve turist sayısının kontrol altına alınması gerekiyor. Aksi takdirde, bu güzellikler çok hızlı bir şekilde yok olacak.”

Bu bulgular, macera turizminin plansız ve denetimsiz büyümesi durumunda doğal kaynakların korunmasını güçleştirdiğini; uzun vadeli sürdürülebilirlik için düzenleme ve kontrol mekanizmalarının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

6.2.3.2 Macera turizminin sürdürülebilirliği için öneriler

Katılımcıların 8'i, bölgedeki macera turizminin uzun vadede sürdürülebilir olabilmesi için öncelikle çevre bilincinin artırılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca 6 katılımcı, yerel halkın turizm süreçlerine daha aktif şekilde dahil edilmesi, altyapının güçlendirilmesi ve doğa koruma projelerinin yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (T12), sürdürülebilir turizm uygulamalarının önemini şu sözlerle aktarmıştır:

“Turizm faaliyetleri belirli alanlarla sınırlandırılmalı ve doğayı koruma eğitimi yaygınlaştırılmalı.”

Benzer şekilde bir katılımcı (T7), turist davranışlarının denetlenmesi gerektiğine dikkat çekerek şunları söylemiştir:

“Çevreyi kirletmeyen turizm anlayışı benimsenmeli. Kontrollü turist kabulü önemli.”

Bu bulgular, çevre eğitimi ve denetim uygulamalarının artırılmaması durumunda turizmin bölge ekosistemine kalıcı zarar verebileceğini; sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için çok boyutlu planlama ve yerel katılımın kritik önemde olduğunu ortaya koymaktadır.

6.2.4 Yerel Halkla Etkileşim ve Kültürel Paylaşım

Bu tema, katılımcıların yerel halkla kurdukları etkileşimleri, yerel halkın turizme yönelik tutumlarını ve turizmin yerel halk üzerindeki etkilerine dair

değerlendirmelerini kapsamaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, turistler ve yerel halk arasındaki ilişkiler çoğunlukla olumlu olarak tanımlanmış; misafirperverlik ve kültürel paylaşım gibi unsurlar öne çıkmıştır. Bununla birlikte, turizm hareketliliğinin artması durumunda bazı katılımcılar, sosyo-ekonomik dengesizliklerin ve çevresel baskının artabileceğine dair endişelerini dile getirmiştir.

6.2.4.1 Yerel halkın turizme katılımı ve tutumu

Katılımcıların 10'u, yerel halkın turistlere karşı genel olarak samimi ve misafirperver bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Turistler, yerel halkın yönlendirme, bilgi paylaşımı ve günlük ihtiyaçları karşılama konularında yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan yerel halkların, turistlerle daha sıcak ilişkiler kurduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte 5 katılımcı, yerel halkın turizm faaliyetlerine tam anlamıyla dahil olamadığını ve mevcut ekonomik fırsatları yeterince değerlendiremediğini vurgulamıştır. Bir katılımcı (T12), bu durumu şu sözlerle aktarmıştır:

“Yerel halkın misafirperverliği çok iyi ancak turizm konusunda daha bilinçli olmaları gerekiyor.”

Ayrıca 4 katılımcı, bazı köylülerin turizmin kontrolsüz büyümesini bir tehdit olarak gördüğünü ve özellikle kalabalıklaşmanın doğal çevreyi tahrip edeceği kaygısını dile getirdiğini belirtmiştir. Bir katılımcı (T7), yerel halkın bu endişesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bazı köylülerle konuştuğumuzda turizmin iyi bir şey olduğunu ama kontrolsüz gelişmemesi gerektiğini söylediler. Kalabalıklaşmanın doğaya zarar vereceğinden endişeliler.”

Bu bulgular, yerel halkın turizme yönelik yaklaşımının temelde olumlu olmakla birlikte, bilgi eksikliği ve çevresel kaygılar nedeniyle sınırlı kaldığını göstermektedir. Katılımcı yorumları, sürdürülebilir bir gelişim için yerel halkın daha fazla eğitilmesi, karar alma süreçlerine dahil edilmesi ve çevresel etkilerin önceden planlanarak yönetilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

6.2.4.2 Yerel halkın turizmden ekonomik ve sosyal faydalar sağlaması

Katılımcıların 8'i, yerel halkın turizm faaliyetlerinden ekonomik açıdan yeterince fayda sağlayamadığını belirtmiştir. Buna rağmen katılımcılar, bölgenin turizm potansiyelinin geliştirilmesi durumunda, yerel halk için önemli bir gelir kaynağı oluşturulabileceği konusunda hemfikirdir. Özellikle 6 katılımcı, yöresel ürün satışının artırılması, geleneksel konaklama seçeneklerinin yaygınlaştırılması ve yerel rehberlik gibi hizmetlerde halkın daha aktif rol alması gerektiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (T5), ekonomik faydanın artırılmasına dair şu öneriyi dile getirmiştir:

“Yerel halkın turistlerle ekonomik ilişkiye girmekten çekindiğini düşünüyorum. Halbuki el yapımı ürünler, yöresel yiyecekler satılsa hem yerel ekonomi gelişir hem de turistler için daha otantik bir deneyim olur.”

Ayrıca 4 katılımcı, bazı köylülerin turizme yönelik girişimcilik ruhunun sınırlı olduğunu ve ticari ilişki kurma konusunda çekingen davrandığını belirtmiştir. Bu durumun temel nedenleri arasında deneyim eksikliği, bilgi yetersizliği ve finansal destek olanaklarının sınırlılığı öne çıkmaktadır. Bir katılımcı (T1), yerel üreticilerin desteklenmesi gerektiğini şu sözlerle vurgulamıştır:

“Kastamonu'nun turizm potansiyeli çok büyük ancak yerel halk bundan yeterince faydalanamıyor. Destek programları ve teşviklerle daha fazla kişiyi turizm sektörüne dahil etmek gerek.”

Bu bulgular, yerel ekonominin turizmden daha fazla yararlanabilmesi için bilgilendirme çalışmaları, girişimcilik destekleri ve kapasite geliştirme programlarının uygulanmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Ekonomik katkının artırılması, hem bölgedeki turizmin sürdürülebilirliğini hem de yerel halkın sektöre yönelik olumlu yaklaşımını güçlendirecektir.

6.2.4.3 Yerel halk ve turist etkileşiminde karşılaşılan zorluklar

Katılımcıların 6'sı, yerel halk ile turistler arasındaki etkileşimin her zaman sorunsuz ilerlemediğini belirtmiştir. Görüşlere göre, bazı yerel halk üyeleri turistlere samimi

yaklaşırken, bazıları mesafeli veya ilgisiz davranmakta; bu durum turistlerin bölge deneyimini zaman zaman olumsuz etkilemektedir. 4 katılımcı, kırsal bölgelerde yaşayan halkın turizmi genellikle çekingen bir tutumla karşıladığını ve sektörden elde edilebilecek ekonomik fırsatların yeterince farkında olmadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı (T5), bu etkileşim farklılıklarını şöyle aktarmıştır:

“Bazı yerel halk üyeleri turistlere karşı çok sıcak davranırken bazıları oldukça mesafeli duruyor. Sanırım turizmin yerel halk için ne anlama geldiği konusunda genel bir bilinç oluşmamış.”

Ayrıca 3 katılımcı, yerel halkın turizmin ekonomik katkılarına dair algısının homojen olmadığını; bazı bireylerin turizmi gereksiz bir dış müdahale olarak gördüğünü vurgulamıştır. Bir katılımcı (T13), bu algı farklılığını şu ifadeyle dile getirmiştir:

“Yerel halk turizmin ekonomilerine katkı sağlayacağını bilmeli. Bazıları turizmi gereksiz bir dış müdahale olarak görüyor. Bu algının değişmesi lazım.”

Diğer yandan 5 katılımcı, turizm hareketliliğinin daha iyi yönetilmesi ve yerel rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir katılımcı (T12), bu gerekliliği şu sözlerle ifade etmiştir:

“Turistlerle daha iyi iletişim kurabilecek yerel rehberler olsa bölge için çok daha iyi olur. Yerel halk turizmi bir ekonomik fırsata çevirebilir ama şu an tam anlamıyla değerlendiremiyorlar.”

Bu bulgular, yerel halkın turizme yönelik tutumunda bilgi eksikliğinin ve iletişim yetersizliğinin etkili olduğunu; sürdürülebilir bir turizm anlayışı için bilinçlendirme çalışmaları ve yerel kapasitenin geliştirilmesinin kritik önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

6.3 Kamu ve Sivil Toplum Kuruluşlarından Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 11 kamu kurumu, sivil toplum kuruluşu ve özel sektör temsilcisinden elde edilen nitel veriler, altı ana tema altında

sınıflandırılmıştır: (1) yapılan turizm yatırımlarının değerlendirilmesi, (2) macera turizmi yatırımları (3) kamu desteklerinin yeterliliği, (4) kamu-özel sektör iş birliği, (5) sürdürülebilir kalkınma açısından turizm yatırımları ve (6) yerel ekonomiye katkı

Bulgular, katılımcıların bölgedeki turizm faaliyetlerini çok boyutlu olarak nasıl değerlendirdiklerini ve mevcut uygulamalara yönelik önerilerini kapsamaktadır.

6.3.1 Yapılan Turizm Yatırımlarının Değerlendirilmesi

Katılımcıların 7'si, bölgedeki turizm yatırımlarının çoğunlukla plansız yürütüldüğünü, sürdürülebilirlik ilkelerini yeterince dikkate almadığını ve yerel halkın beklentilerini göznetmediğini ifade etmiştir. Özellikle doğa turizmine yönelik projelerin uzun vadeli bir planlama çerçevesinde yapılmaması ve altyapı eksikliklerinin devam etmesi, yatırımların bölgesel kalkınma üzerindeki etkisini sınırlayan temel faktörler olarak öne çıkmıştır. Bir katılımcı (KSTÖ2), mevcut projelerin kısa vadeli bakış açısıyla hayata geçirildiğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Kamu yatırımları artıyor ama özel sektörün ilgisini çekemiyoruz. Yatırım yapılması gerekiyor ancak bu yatırımların uzun vadeli bir plan çerçevesinde olması şart. Şu anki projeler günü kurtarmaya yönelik.”

Ayrıca 6 katılımcı, büyük ölçekli projelerin ağırlık kazanmasının yerel esnafın turizmden yararlanma imkânlarını kısıtladığını vurgulamıştır. Bir katılımcı (KSTÖ7), bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Yatırımlar büyük çaplı projelere odaklanıyor ama yerel halk bundan yeterince faydalanamıyor. Küçük işletmelere yönelik destek sağlanmalı ve yöresel kalkınma stratejileri geliştirilmelidir.”

5 katılımcı ise, bölgedeki konaklama altyapısının yetersizliğinin turizmin büyümesini sınırlayan başlıca sorunlardan biri olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı (KSTÖ1), bu eksikliği şu ifadeyle aktarmıştır:

“Turistlerin bölgeye gelmesi güzel ama burada kalacak yer yok. Yatırımların daha çok konaklama ve turistik tesisler üzerine yoğunlaşması gerekiyor.”

Bu bulgular, yatırımların hem ölçek hem kapsam açısından yerel kalkınma ihtiyaçlarına uyumlu biçimde planlanmadığını ve sürdürülebilir bir turizm yaklaşımı için altyapının güçlendirilmesinin kritik olduğunu ortaya koymaktadır.

6.3.2 Macera Turizmi Yatırımları

Katılımcıların 9’u, bölgenin macera turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu; ancak mevcut yatırımların bu potansiyeli yeterince değerlendiremediğini belirtmiştir. Görüşlere göre doğa yürüyüşü, kanyon geçişleri, rafting, kampçılık ve dağ bisikleti gibi etkinlikler için uygun doğal koşullar bulunmasına rağmen, altyapı eksiklikleri ve güvenlik önlemlerinin yetersizliği nedeniyle bu potansiyel sürdürülebilir bir turizm hareketine dönüşmemektedir. 6 katılımcı, faaliyet çeşitliliğinin artırılması, rehber hizmetlerinin geliştirilmesi ve tanıtım çalışmalarının güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bir katılımcı (KSTÖ2), mevcut eksiklikleri şu ifadelerle aktarmıştır:

“Macera turizmi potansiyelimiz var ama bu potansiyeli destekleyecek yatırımlar eksik. Örneğin, bölgede birçok doğa sporu yapılabilir ama altyapı olmadığı için insanlar buraya gelip birkaç saat vakit geçirip gidiyorlar. Rehber hizmetleri, yönlendirme tabelaları ve güvenli yollar oluşturulmalı.”

5 katılımcı ise, güvenlik altyapısının zayıf olmasının hem turist memnuniyetini düşürdüğünü hem de bölgenin marka değerini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (KSTÖ1), bu durumu şöyle dile getirmiştir:

“Burada trekking yaparken yanlış yollara sapmak çok kolay. Kanyon geçişlerinde tehlikeli noktalarda bile yeterli işaretleme yok. Birçok turist kayboluyor veya zor durumda kalıyor. Eğer macera turizmi geliyecekse öncelikle güvenlik tedbirleri alınmalı.”

Ayrıca 4 katılımcı, rafting ve kano gibi su sporlarının bölgedeki turizm potansiyeline kazandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sporlar için uygun doğal koşulların var olmasına rağmen yatırım yapılmadığını belirten bir katılımcı (KSTÖ6), şu öneriyi paylaşmıştır:

“Bölgede harika akarsular var ama bunlar turizme kazandırılmıyor. Rafting turları düzenlenmeli, gerekli güvenlik önlemleri alınmalı ve bu tür doğa sporlarına yatırım yapılmalı. Şu an su sporları konusunda hiçbir ciddi çalışma yok.”

Bu bulgular, altyapı eksiklikleri, güvenlik sorunları ve iletişim yetersizliğinin bölgedeki macera turizminin büyümesini kısıtlayan temel faktörler olduğunu; çok boyutlu yatırımlar yapılmadıkça mevcut potansiyelin kalıcı faydaya dönüşemeyeceğini göstermektedir.

6.3.3 Kamu Desteklerinin Yeterliliği

Katılımcıların 8’i, kamunun turizm sektörüne sağladığı desteklerin yetersiz kaldığını ve bölgeye özgü stratejik planlamaların eksik olduğunu belirtmiştir. Görüşlere göre mevcut kamu teşviklerinin çoğu büyük ölçekli projelere yönelmekte; küçük ölçekli girişimciler ve yerel işletmeler yeterince desteklenmemektedir. Bu durum, turizm sektöründe dengeli bir gelişim sürecini güçleştirmektedir. Bir katılımcı (KSTÖ4), kamu desteklerinin sınırlı etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Devlet destek veriyor ama bunlar genellikle büyük projelere yönlendiriliyor. Küçük girişimcilere yönelik teşvikler yok denecek kadar az. Oysa turizmin sürdürülebilirliği için küçük girişimciler de desteklenmeli.”

Ayrıca 5 katılımcı, kamu yatırımlarının planlamadan yoksun biçimde yürütülmesinin sürdürülebilir kalkınmayı engellediğini vurgulamıştır. Bir katılımcı (KSTÖ2), bu eksikliği şu ifadeyle aktarmıştır:

“Son yıllarda bazı projeler hayata geçirildi ama bunlar daha çok kamu odaklı yatırımlar. Özel sektörün ve yerel girişimcilerin bu sürece dahil edilmesi gerekiyor. Aksi halde, turizm uzun vadede sürdürülebilir olmayacaktır.”

Bu bulgular, turizm yatırımlarında uzun vadeli bir perspektifin benimsenmesi ve farklı ölçeklerdeki aktörlerin sürece dâhil edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Küçük işletmelere yönelik desteklerin artırılmaması durumunda bölgedeki turizm gelişiminin sınırlı kalacağı anlaşılmaktadır.

6.3.4 Kamu-Özel Sektör İşbirliği

Katılımcıların 7'si, kamu ve özel sektör iş birliğinin bölgedeki turizm projelerinde yeterince güçlü olmadığını ifade etmiştir. Görüşlere göre mevcut uygulamalarda kamu yatırımları ağırlıklı kalmakta; özel sektör aktörleri süreçlere sınırlı düzeyde katılmaktadır. Bu durum, yatırım verimliliğinin ve turizmin sürdürülebilir büyüme kapasitesinin sınırlanmasına neden olmaktadır. Bir katılımcı (KSTÖ10), iş birliğinin geliştirilmesi gerektiğini şu şekilde vurgulamıştır:

“Şu an turizm projeleri çoğunlukla kamu tarafından finanse ediliyor. Oysa özel sektörün de devreye girmesi gerekiyor. Ortak projeler yapılmalı, kamu altyapıyı hazırlarken özel sektör bunu değerlendirmeli.”

Bu bulgular, turizm yatırımlarının etkili bir şekilde yönetilebilmesi için çok paydaşlı bir iş birliğinin oluşturulmasının ve özel sektörün sürece daha aktif katılımının kritik önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

6.3.5 Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Turizm Yatırımları

Katılımcıların 8'i, bölgedeki turizm yatırımlarının çevresel sürdürülebilirlik ilkesini gözetmesi gerektiğini ifade etmiştir. Görüşlere göre doğa dostu yaklaşım benimsenmeden yapılan yatırımlar, kısa vadede ekonomik fayda sağlayabilse de uzun vadede doğal kaynakların zarar görmesine neden olacaktır. Özellikle ekoturizmi destekleyen uygulamaların yaygınlaştırılması ve konaklama alanlarının çevreye duyarlı biçimde planlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bir katılımcı (KSTÖ6), bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Turizm yatırımları doğaya zarar vermemeli. Ekoturizmi teşvik eden yatırımlar yapılmalı, doğaya duyarlı konaklama alanları oluşturulmalı. Eğer sadece kâr odaklı düşünülürse uzun vadede bu bölgeye zarar veririz.”

Bu bulgular, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yatırım planlamasında ekolojik hassasiyetin temel kriter olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

6.3.6 Yerel Ekonomiye Katkı

Katılımcıların 6’sı, turizmin yerel ekonomiye daha fazla katkı sağlaması için küçük işletmelerin desteklenmesi ve yerel girişimciliğin teşvik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Görüşlere göre büyük ölçekli yatırımlar bölgesel kalkınmaya kısmen katkıda bulunurken, küçük esnafın ve yerel üreticilerin sürece daha etkin katılması ekonomik faydanın daha geniş kesimlere yayılmasını sağlayacaktır. Bir katılımcı (KSTÖ2), bu konudaki görüşünü şu şekilde aktarmıştır:

“Turizm yatırımları büyük ölçekli projelerle sınırlı kalmamalı. Küçük esnaf da desteklenmeli. Böylece hem turizm gelişir hem de bölge ekonomisi kalkınır.”

Ayrıca 5 katılımcı, yerel halkın turizm alanındaki bilgi eksikliğinin, ekonomik fırsatları yeterince değerlendirememesine neden olduğunu belirtmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi için rehberlik, konaklama ve hizmet sektörüne yönelik eğitim programlarının uygulanması önerilmiştir. Bir katılımcı (KSTÖ4), bu gerekliliği şu ifadeyle dile getirmiştir:

“Yerel halkın turizm sektörüne daha fazla dahil olması için eğitimler düzenlenmeli. İnsanlar turizmden nasıl gelir elde edeceklerini bilmiyorlar. Rehberlik, konaklama, hizmet sektörü gibi alanlarda eğitimler verilmeli.”

Bu bulgular, turizmden elde edilen ekonomik faydanın kalıcı ve kapsayıcı olabilmesi için hem finansal destek mekanizmalarının hem de kapasite geliştirme çalışmalarının bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

6.4 Araştırma Bulgularının Yorumlanması

Bu çalışma, nitel veri analizi yoluyla sürdürülebilir destinasyon yönetimi çerçevesinde macera turizminin yerel bağlamdaki uygulanma biçimlerini incelemiş ve literatüre bağlam odaklı bir katkı sunmuştur. Araştırmanın temel özgün değeri, daha önce genellikle makro ölçekte ele alınan sürdürülebilir destinasyon yönetimi, toplum temelli turizm ve katılımcı planlama yaklaşımlarının Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde çok paydaşlı bir perspektifle sistematik olarak yorumlanmasıdır. Çalışmanın amacı bir gömülü teori üretmek değil, elde edilen bulguları nitel bir değerlendirme çerçevesinde ele almak, mevcut kavramsal yaklaşımların sahadaki pratiklerle ne ölçüde örtüştüğünü göstermek ve yerel bakış açılarından sürdürülebilirlik dinamiklerini bütüncül şekilde tartışmaktır. Bu yönüyle araştırma destinasyon yönetimi uygulamalarının yerel düzeyde hangi güçlüklerle karşılaştığını ve mevcut uygulamaların pratikte hangi sınırlılıklara sahip olduğunu somut verilerle ortaya koymuştur. Böylece çalışma, Türkiye bağlamında sürdürülebilir destinasyon yönetimi literatürüne yerel ölçekli, nitel bir değerlendirme perspektifi kazandırmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları belirli bir bağlamda toplanmış nitel verilere dayanmaktadır ve buna bağlı olarak bazı sınırlılıklar içermektedir. Öncelikle, çalışma yalnızca Kastamonu ilinin Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçeleriyle sınırlandırılmış; diğer ilçeler veya farklı coğrafi alanlar kapsam dışı bırakılmıştır. Dolayısıyla sonuçların genellenebilirliği bölgesel bağlamla sınırlıdır. Ayrıca veri toplama süreci yaz ve sonbahar aylarında gerçekleştirilmiş olup, mevsimsel turizm hareketliliği veriler üzerinde etkili olmuştur. Örneğin, turist sayısının ve faaliyet çeşitliliğinin yüksek olduğu dönemlerde elde edilen görüşler, kış mevsimi gibi düşük sezon koşullarını yansıtmayabilir.

Katılımcı profili açısından ise, kadın temsiline erkeklerle göre nispeten sınırlı kalması, özellikle yerel halkın toplumsal cinsiyet temelli beklenti ve deneyimlerini tam olarak kapsama konusunda bir kısıt oluşturabilir. Bunun yanı sıra, görüşmelere katılan paydaşların gönüllülük esasına dayalı seçilmesi, verilerin katılımcı motivasyonu ve ilgisiyle ilişkili olarak şekillenmesine yol açmıştır. Son olarak, araştırmada kullanılan

yarı yapılandırılmış görüşme formları, katılımcıların ifade özgürlüğünü desteklemekle birlikte, veri karşılaştırılabilirliğini bazı temalarda kısıtlamış olabilir. Bu sınırlılıklar, çalışmanın yorumlanması ve benzer araştırmaların tasarlanması açısından dikkate alınmalıdır.

Araştırmanın yorumlanma sürecinde, sürdürülebilir turizm ve destinasyon yönetimi yaklaşımları bulguların değerlendirilmesinde referans noktası olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, saha verileri mevcut uygulamaların değerlendirilmesi ve yeni önerilerin geliştirilmesi amacıyla ele alınmış; teorik yaklaşımlarla birebir örtüşme yada doğrulama hedeflenmemiştir. Katılımcıların ifade ettiği sorunlar, beklentiler ve öneriler, literatürde tanımlanan kavramsal yaklaşımlarla örtüşmekle birlikte bölgesel öncelikler çerçevesinde şekillenmektedir. Bu nedenle, teorik çerçeve bulguların türevi olarak değil, yorumlama sürecine katkı sağlayan bir destekleyici unsur olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın tamamı yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve tematik analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle tüm bulgular, bölgedeki yerel halk, turistler, kamu temsilcileri, sivil toplum ve özel sektör aktörlerinin doğrudan deneyim ve algılarına dayanmaktadır. Bu durum, bulguların ve önerilerin öznel nitelik taşımasını kaçınılmaz kılmıştır. Ancak nitel araştırmaların temel gücü de burada ortaya çıkmaktadır: Genelleme iddiasından uzak, bağlama özgü, “derinlemesine anlam” üretmek. Bu bağlamda çalışma, nesnellikten ziyade bağlamsal ve yerel özgünlüğü; çok boyutlu aktör temsiliyetini ve katılımcı algıların sentezini öncelemiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Bu çerçevede, elde edilen bulguların nesnellik ve genellenebilirlik sınırları açıkça vurgulanmıştır. Katılımcı profili (ör. kadınların görece düşük oranı, belirli mevsimde yapılan görüşmeler), gönüllülük esasına dayalı örnekleme ve yalnızca üç ilçede yapılan saha çalışması, bulguların yalnızca bu bölgeye özgü bir anlam taşımasına neden olmaktadır. Benzer şekilde, özellikle toplumsal cinsiyet dengesi veya farklı mevsimlerdeki turizm hareketliliği bakımından da eksiklikler olduğu not edilmiştir (Korstjens ve Moser, 2018).

Son yıllarda Türkiye’de sürdürülebilir macera turizmine dair yapılan çalışmalar çoğunlukla makro düzeyde politika, altyapı, tanıtım ve teknik kapasite üzerine odaklanmıştır (Gökmen, 2022). Örneğin Gökmen (2022), doğa temelli turizm deneyimini analiz ederken, ağırlıklı olarak yönetim uygulamalarına ve ekoturizm stratejilerine vurgu yapmış; yerel halkın katılımı, ekonomik dağılım ve sahiplenme gibi sosyal boyutları ayrıntılandırmamıştır. Keza Çakmak ve Işık (2017), macera turizmine katılım motivasyonlarını incelerken, katılımcıların deneyimlerini yüzeysel kategoriler altında sunmuş, karar alma süreçlerine katılım veya yerel aidiyet gibi faktörlere sınırlı ölçüde değinmiştir.

Bu tez ise:

- *Doğal ve Kültürel Değer Algısı:* Çalışmanın bulguları, bölge katılımcılarının hem doğal hem de kültürel varlıkların korunmasına yönelik ciddi kaygılar taşıdığını ve bu alanlarda sahiplenme duygularının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Yerel halk, kanyonlar, ormanlık alanlar ve geleneksel yaşam pratiklerinin hızla değişmesi karşısında “var olanın korunamadığı” hissini sıkça dile getirmiştir (örn. YH5, YH4). Ayrıca kültürel mirasın korunmasında kamusal desteğin yetersiz kalması ve geleneksel pratiklerin yalnızca toplumsal özveriyle sürdürülebilmesi bulgular arasında öne çıkmaktadır. Bu tespitler, bölgeye özgü doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğiyle ilgili kaygıların yönetimsel düzeyde daha bütüncül ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Literatürde kültürel sürdürülebilirliğin çoğunlukla makro düzeyde ele alındığı (Bramwell ve Lane, 2011), bu çalışmada ise doğrudan katılımcı ifadeleriyle yerel bağlamda somutlaştırıldığı görülmektedir.
- *Katılım ve Sahiplenme:* Araştırmada, yerel halkın karar alma süreçlerine katılımının oldukça sınırlı olduğu, bu durumun hem toplumsal aidiyet hem de yerel kalkınma üzerinde olumsuz etkiye sebep olduğu çok sayıda katılımcı aktarımıyla tespit edilmiştir (ör. YH5, YH8, YH9). Turizm gelirlerinin büyük ölçüde dışarıdan gelen yatırımcılara yönelmesi, yerel halkın süreçten uzaklaşmasına ve katılım mekanizmalarına güven duymamasına yol açmıştır. Katılımcılar, karar alma süreçlerinde etkin rol almak için danışma kurullarının ve katılımcı yönetim uygulamalarının oluşturulmasını önermiştir (örn. YH3). Bu bulgular, Tosun

(2000)'un topluluk katılımı literatüründeki “yapısal ve uygulamaya dönük engeller” analizinden daha ileri giderek, katılımcıların bizzat karşılaştıkları uygulama sorunlarına ve aidiyet kaybına dair doğrudan anlatımlarla zenginleşmiştir.

- **Altyapı ve Hizmet Yetersizliği:** Turist ve yerel halk aktarımlarında, bölgedeki güvenlik eksikliği, yönlendirme tabelalarının yetersizliği, rehberlik ve tesis altyapısındaki eksiklikler sürekli vurgulanmıştır (örn. T6, KSTÖ1, T12). Dijital tanıtım faaliyetlerinin bölgedeki gerçek deneyimlerle örtüşmemesi, özellikle turistlerin beklenti ve memnuniyet düzeyini olumsuz etkilemektedir. Turist ve yerel halk aktarımlarında, bölgedeki güvenlik eksikliği, yönlendirme tabelalarının yetersizliği, rehberlik ve tesis altyapısındaki eksiklikler sürekli vurgulanmıştır (örn. T6, KSTÖ1, T12). Dijital tanıtım faaliyetlerinin bölgedeki gerçek deneyimlerle örtüşmemesi, özellikle turistlerin beklenti ve memnuniyet düzeyini olumsuz etkilemektedir. Bu bulgular, Králiková, Peruthová ve Ryglová (2020)'nın makro düzeyde destinasyon imajının memnuniyet ve sadakat üzerindeki etkilerini inceleyen bulgularına kıyasla, doğrudan deneyim aktarımlarına dayanan mikro düzeyli ve katılımcı bir hizmet değerlendirmesi sunmaktadır. Altyapı eksikliğinin yalnızca teknik değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik boyutları olduğu vurgulanmaktadır.
- **Sürdürülebilirlik Farkındalığı ve Öneriler:** Katılımcılar, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında farkındalıklarının yüksek olduğunu, ancak bu bilincin politika ve uygulamalara yansımada önemli eksiklikler yaşandığını belirtmiştir (örn. T12, T7, KSTÖ2, KSTÖ6). Turizm faaliyetlerinin denetimsiz gelişimi ve kısa vadeli yatırımlar, hem doğal kaynakların hem de yerel ekonominin uzun vadeli sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Katılımcıların önerileri arasında çevre eğitiminin yaygınlaştırılması, kontrollü ziyaretçi yönetimi, çok paydaşlı planlama ve yerel ürünlerin markalaştırılması öne çıkmaktadır. Bulgular, Bramwell ve Lane (2011) ile Ritchie ve Crouch (2003)'ün yönetim çerçevesinde kavramsal olarak tartıştığı sürdürülebilirlik ilkelerini, doğrudan saha gerçekliği ve yerel deneyimlerle somutlaştırmaktadır. Böylece literatürde sıklıkla makro ve kuramsal düzeyde kalan

meseleler, bu araştırmada pratik ve yerel uygulama düzeyinde yeniden ele alınmıştır.

Dahası, her önerinin dayandığı tema ve doğrudan bulgu metinde şeffaf şekilde gösterilmiş; “şu öneri, bu bulgudan kaynaklanmaktadır” biçiminde bir bulgu–yorum–öneri zinciri kurulmuştur. Bu yönüyle tez, örneğin Setyawan (2024) ile Hall (2019)’un makro düzeyde geliştirdiği yönetim ve sürdürülebilirlik yaklaşımlarından farklı olarak, mikro düzeyde ve bağlama özgü bir yol haritası sunmaktadır.

Ek olarak, uluslararası literatürdeki örneklerle de tezin özgünlüğü güçlendirilebilir: Hall ve Lew (2009), sürdürülebilir destinasyon yönetiminde çok paydaşlılığın ve yerel katılımın önemini vurgulamış; ancak “nasıl bir uygulama uygulama kurulmalı, yerelde hangi dirençler yaşıyor?” sorusuna vaka analizi düzeyinde yanıt vermemiştir. Bu çalışma, Türkiye kırsalı özelinde bu boşluğu doldurmakta ve literatüre saha temelli bir katkı sunmaktadır.

Bu tezde uygulanan posterist metodoloji, mevcut uygulamaların eleştirel, çok katmanlı ve bağlamsal olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Literatürde hâkim olan yukarıdan aşağıya politika geliştirme yaklaşımı yerine, saha temelli ve aşağıdan yukarıya bilgi üretimi benimsenmiştir. Bu yaklaşım, yalnızca yönetsel ve teknik eksiklikleri sıralamaktan öteye geçerek, yerel paydaşların algılarını, deneyimlerini ve beklentilerini doğrudan bilimsel sürecin merkezine yerleştirir. Bu metodolojik yaklaşımın literatüre katkısı; (i) yalnızca teoriye değil, yerel bilgiye de değer vermesi, (ii) karmaşık sosyal ilişkileri ve güven sorunlarını görünür kılması ve (iii) önerilerin pratik uygulanabilirliğini artıracak biçimde tasarlanmasına olanak tanınmasıdır (Lincoln ve Guba, 1985; Stake, 1995).

Nitel tematik matrislerle bulgu–tema–yorum ilişkisi şeffaf biçimde kurulmuş; böylece veri doygunluğu, transfer edilebilirlik ve güvenilirlik ilkelerine de azami ölçüde riayet edilmiştir. Bu, örneğin klasik grounded theory veya betimsel vaka çalışması deseninden ayrılan, daha pragmatik ve uygulama odaklı bir nitel araştırma anlayışıdır.

Bu sayede, Türkiye’nin kırsal ve doğa temelli destinasyonlarında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak isteyen araştırmacılar, politika yapıcılar ve

uygulayıcılar için hem pratik hem de kuramsal açıdan güçlü bir referans noktası ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bulgu, yorum ve öneri zinciri, gerek literatürdeki bilgi-uygulama kopukluğunu gidermekte, gerekse Türkiye ve benzeri bağlamlarda çok paydaşlı, kapsayıcı ve katılımcı yönetim mekanizmalarının geliştirilmesine ilham vermektedir.



7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde sürdürülebilir macera turizminin mevcut durumu çok paydaşlı nitel bir değerlendirme ile ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, bölgenin doğal ve kültürel değerler açısından büyük bir potansiyel taşımasına rağmen, mevcut turizm uygulamalarında aşağıdaki temel sorunların öne çıktığını göstermektedir:

1. Doğal ve kültürel mirasın korunmasında yetersizlik: Katılımcıların büyük kısmı, mevcut uygulamaların hem doğal alanları hem de yerel kültürel değerleri korumakta yetersiz kaldığını vurgulamıştır. Özellikle denetimsiz ve plansız turizm hareketleri, bölgenin uzun vadeli kalkınmasını tehdit etmektedir.
2. Yerel halkın katılım eksikliği ve aidiyet kaybı: Yerel halk karar alma süreçlerine yeterince dahil edilmemekte, bu da turizme yönelik aidiyet ve sahiplenme duygusunu zayıflatmaktadır. Turizm gelirlerinden yeterince pay alınamaması, hem ekonomik hem sosyal motivasyonu azaltmaktadır.
3. Altyapı ve hizmet yetersizliği: Güvenlik eksiklikleri, yönlendirme tabelalarının azlığı, rehberlik ve tesis altyapısındaki eksiklikler hem yerel halk hem de turistler tarafından en çok vurgulanan sorunlar arasında yer almaktadır. Dijital tanıtım ile gerçek deneyim arasındaki fark da memnuniyet üzerinde olumsuz etkiye sahiptir.
4. Kurumsal koordinasyon ve politika uygulama zafiyeti: Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında hem iş birliği hem de sorumluluk paylaşımında belirgin boşluklar ve uygulama direnci bulunmaktadır. Merkeziyetçi ve kısa vadeli bakış açısı, katılımcı yönetim yapılarının uygulanmasını güçleştirmektedir.
5. Sürdürülebilirlik bilincinin pratiğe yansıtılamaması: Katılımcıların çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusundaki bilinç düzeyi yüksek olmakla birlikte, bu farkındalık politikalar ve uygulamalar düzeyinde hayata geçirilememektedir. Uzun vadeli strateji eksikliği, sürdürülebilir kalkınma dinamiğini sınırlandırmaktadır.

Bu sonuçlar, literatürde öne çıkan sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve topluluk temelli turizm ilkeleriyle örtüşmektedir (Ritchie ve Crouch, 2003; Bramwell ve Lane, 2011). Ancak çalışmanın özgün yönü, saha verilerinin ve katılımcı ifadelerinin, makro kavramsal çerçeveden mikro uygulama ve deneyim düzeyine indirilerek tartışılmasıdır.

Araştırma sonuçları, literatürde vurgulanan sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve toplum temelli turizm ilkeleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak uygulamada katılımcı planlama süreçlerinin kurumsallaşmaması, merkeziyetçi yönetim anlayışının sürmesi ve yerelde uygulama güvencesinin zayıf kalması, önerilerin etkili biçimde hayata geçirilmesini güçleştirmektedir. Paydaşlar, sürdürülebilirlik farkındalığının artmasına rağmen bu farkındalığın pratikte kalıcı ve bütüncül çözümlere dönüştürülmesinde çeşitli engeller bulunduğu işaret etmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir destinasyon yönetiminin yalnızca teknik düzenlemeler değil, çok katmanlı bir kurumsal dönüşüm gerektirdiği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın özgün katkısı, çok paydaşlı ve katılımcı yönetim süreçlerinin kurumsallaşmasının, çevresel duyarlılığın önceliklenmesinin ve yerel aktörlerin etkin katılımının sağlanmasının, Kastamonu ve benzeri destinasyonlarda sürdürülebilir macera turizmi alanında kapsayıcı ve kalıcı bir dönüşüm sağlayabileceğini ortaya koymasındır. Çalışmada sunulan somut öneriler, doğrudan temalara ve elde edilen bulgulara dayanmakta, böylece bölgeye özgü gerçekçi bir yol haritası ortaya koymaktadır.

Aşağıda, sahadaki bulgulara doğrudan dayanan, genel geçer ifadelerden uzak ve uygulamaya dönük, politika, uygulayıcılar ve araştırmacılar için ayrı ayrı yapılandırılmış, sahada karşılaşılan politika direnci ve pratik engelleri de dikkate alan somut öneriler sunulmuştur:

1. Politika Yapıcılar ve Karar Alıcılar İçin

- Katılımcı karar alma mekanizmasının kurulması:
 - ✓ Kastamonu Valiliği ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü koordinasyonunda, her üç ilçede “Yerel Turizm Danışma Kurulları” oluşturulmalı; bu kurullarda köy ve mahalle temsilcileri, kooperatifler, turizm işletmecileri ve sivil toplum temsilcileri yer almalıdır.
 - ✓ Bu kurullar yılda en az 4 defa toplanmalı; alınan kararlar ve öneriler, “Turizm Katılım İzleme Raporu” ile kamuoyuna açıklanmalı ve uygulama süreci şeffaf şekilde izlenmelidir.
 - ✓ Kurulların aldığı kararların uygulama güvencesi için il düzeyinde yasal mevzuat düzenlemesi yapılmalı, bu kararlar yalnızca danışma niteliğinde değil, bağlayıcı olmalıdır.
 - ✓ Yerel bürokrasinin merkeziyetçi yapısı ve kısa vadeli siyasi kaygılar, katılımcı uygulamaların hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yasal ve yönetsel düzenlemelerin üst düzeyde sahiplenilmesi ve teşvik edilmesi gereklidir.
- Küçük girişimciler ve yerel üreticiler için adil destek programları:
 - ✓ Kamu destekleri yalnızca büyük ölçekli projelere değil, küçük işletmeler ve yerel üreticiler için de erişilebilir olmalıdır.
 - ✓ İlçe Tarım ve Orman Müdürlükleri ile KOSGEB iş birliğinde “Yöresel Ürün Markalaşma ve Destek Programı” başlatılmalı; üretim, ambalaj, dijital pazarlama ve e-ticaret desteği verilmelidir.
 - ✓ Alışlagelmiş kamu hibe süreçlerinin şeffaflaştırılması ve denetlenmesi, yeni destek sistemine geçişte kritik olacaktır.

- Sürdürülebilirlik ve kapasite yönetimi:
 - ✓ Özellikle Horma Kanyonu’nda pilot olarak “Rezervasyonlu Ziyaretçi Sistemi” uygulanmalı, ziyaretçi sayısı ve taşıma kapasitesi bilimsel verilere dayalı olarak sınırlandırılmalı, sistemin sonuçları yıllık olarak yayımlanmalıdır.
 - ✓ Tüm bölgede kısa vadeli yatırım ve tanıtım kampanyaları yerine, uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma planı hazırlanmalı, merkezi ve yerel aktörlerin sorumlulukları netleştirilmelidir.

2. Uygulayıcı Kurumlar ve Yerel Yönetimler İçin

- Güvenlik ve rehberlik altyapısının güçlendirilmesi:
 - ✓ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde yılda iki kez “Macera Rehberliği Sertifika Programı” düzenlenmeli, rehberlerin trekking güvenliği, ilk yardım, çevre bilinci ve turist iletişimi konusunda yetkinlikleri artırılmalıdır.
 - ✓ Trekking rotalarına en az 50 yeni yönlendirme tabelası ve 10 acil durum bilgilendirme noktası kurulmalı, Horma Kanyonu’nda İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü iş birliğiyle pilot Acil Müdahale Ekibi oluşturulmalı ve ilk etapta 5 personel atanmalıdır.
- Dijital tanıtım ve bilgi portalı kurulması:
 - ✓ Turist deneyimlerinin gerçekliğe uygun olarak yönetilmesi için, destinasyonun tüm macera rotalarını, zorluk derecelerini, güvenlik, konaklama ve hizmet seçeneklerini içeren güncel bir dijital portal hayata geçirilmelidir.
 - ✓ Sosyal medya ve tanıtım faaliyetleri bu platformla entegre olmalı, ziyaretçi beklentileri ile sahadaki gerçeklik arasındaki fark minimize edilmelidir.

- Yerel ürünlerin ve deneyimlerin teşviki:
 - ✓ Horma ve Valla kanyon girişlerinde, köy ürünleri satış alanları tahsis edilmeli; bu uygulama hem otantik deneyim sunacak hem de yerel ekonomiyi güçlendirecektir.
- Kurumsal iş birliği ve görev paylaşımı:
 - ✓ Kamu-özel sektör ve STK'lar arasında “yerel yönetim sözleşmeleri” ve açık görev paylaşımı protokolleri hazırlanmalı; bu yapılar, kaynak kullanımında şeffaflık ve iş birliği sağlayacak şekilde yasal olarak desteklenmelidir.

3. Akademisyenler ve Araştırmacılar İçin

- Uzun dönemli izleme ve etki analizi:
 - ✓ Kastamonu Üniversitesi koordinasyonunda, “Turist Davranışı Uzun Dönem Gözlem Projesi” başlatılmalı; destinasyon imajı, tekrar ziyaret oranı ve turist memnuniyeti düzenli olarak izlenmelidir.
 - ✓ Politika etki analizi yapılarak, uygulanan plan ve projelerin kısa ve uzun vadeli sonuçları izlenmeli, bu veriler hem akademik literatüre hem de yerel politikalara katkı sağlayacak biçimde raporlanmalıdır.
- Disiplinlerarası araştırmalar ve karşılaştırmalı analizler:
 - ✓ İklim değişikliği ve sürdürülebilir macera turizmi ilişkisini inceleyen, farklı kırsal destinasyonları karşılaştıran araştırmalar teşvik edilmeli; Kastamonu örneği ulusal ve uluslararası platformlarda paylaşılmalıdır.
- Yerel deneyimlerin bilimsel yayına dönüşmesi:
 - ✓ Saha verilerinin ve yerel deneyimlerin, makro düzeyde ulusal politikalara ve teoriye katkı sunacak şekilde bilimsel yayınlara dönüştürülmesi gereklidir.

Sonuç olarak bu çalışma, Kastamonu özelinde yürütülen çok paydaşlı nitel araştırma bulguları ışığında, sürdürülebilir macera turizminin hayata geçirilebilmesinin yalnızca fiziksel altyapı yatırımlarına değil, aynı zamanda yönetim anlayışının dönüşmesine ve toplumsal katılım mekanizmalarının kurumsallaşmasına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, sürdürülebilirlik farkındalığının yerel aktörler nezdinde önemli ölçüde gelişmiş olmasına rağmen, bu farkındalığın uygulamada bütüncül ve kalıcı çözümlere dönüşemediğini göstermektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel katkısı, literatürde teorik düzeyde tartışılan sürdürülebilir destinasyon yönetimi yaklaşımlarının, yerel düzeyde nasıl pratik engeller ve kurumsal dirençle karşılaştığını nitel veriler aracılığıyla somutlaştırmasıdır. Elde edilen bulgular, sürdürülebilir macera turizminin toplumsal, çevresel ve kurumsal boyutları arasında güçlü bir denge kurulamaması durumunda, destinasyonun uzun vadeli rekabet gücü ve sosyal meşruiyetinin zedelenebileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle araştırmanın bulguları, hem politika yapıcılara hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara, sürdürülebilir turizm stratejilerinin tasarımında yerel koşulları esas alan, katılımcı ve adaptif bir yaklaşımın öncelikli bir gereklilik olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Açıksöz, S., Görmüş, F. ve Karadeniz, N. (2010). Küre Dağları Milli Parkı'nda biyolojik çeşitlilik ve eko turizm. *Ekoloji Dergisi*, 19(76), 12-21.
- Adventure Travel Trade Association & George Washington University. (2018). *Adventure Tourism Development Index 2018*. George Washington University International Tourism Research Institute & Xola Consulting. [Çevrim-İçi: <https://learn.adventuretravel.biz/research/2018-adventure-tourism-development-index>.], Erişim Tarihi: 20 Nisan 2023.
- Agyeiwaah, E., McKercher, B., & Suntikul, W. (2017). Identifying core indicators of sustainable tourism. *Tourism Management*, 59, 139-153
- Aksöz, E. O. (2013). Destinasyon yönetim örgütleri. *Destinasyon Yönetimi* içinde (ss. 40-67). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akyol, C. (2021). Sürdürülebilir turizm anlayışı kapsamında bir destinasyon yönetim modeli önerisi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 22(2), 507-518.
- Albalade, D., & Bel, G. (2010). Tourism and urban public transport: Holding demand pressure under supply constraints. *Tourism Management*, 31(3), 425-433.
- Anadolu Ajansı. (2021). *Doğal güzellikleriyle kanyonların kesişme noktasındaki şehir Kastamonu*. [Çevrim-İçi <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/dogal-guzellikleriyle-kanyonlari-kesisme-noktasindaki-sehir-kastamonu/2290914>], Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023.
- Anadolu Ajansı. (2022). *Motor sporlarının yapıldığı Suğla Yaylası doğa turizmi merkezine dönüşüyor*. [Çevrim-İçi: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/motor-sporlari-yapildi-sugla-yaylasi-doga-turizmi-merkezine-donusuyor>], Erişim Tarihi: 23 Şubat 2023.
- Andrews, R., & Entwistle, T. (2010). Does cross-sectoral partnership deliver? An empirical exploration of public service effectiveness, efficiency, and equity. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 20(3), 679-701.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Arlı, B. ve Gümüş, İ. (2007). Azdavay'ın arkeolojik önemi. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 21(2), 120-135.

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- ATTA (Adventure Travel Trade Association). (2010). *Adventure tourism market report*. ATTA publications. [Çevrim-içi: https://cdn.adventuretravel.biz/wp-content/uploads/2010/09/adventure_travel_market082610.pdf], Erişim tarihi: 10 Mart 2023.
- ATTA (Adventure Travel Trade Association). (2013). *Adventure Tourism Market Study*. ATTA Publications. [Çevrim-içi: <https://cdn.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web.pdf>], Erişim tarihi: 15 Mart 2023.
- ATTA (Adventure Travel Trade Association). (2020). *Adventure Tourism Market Trends*. [Çevrim-içi: <https://www.adventuretravelnews.com/atta-releases-2023-annual-industry-snapshot-report>], Erişim tarihi: 5 Nisan 2023.
- ATTA (Adventure Travel Trade Association). (2023). *Global Adventure Tourism Market Report*. [Çevrim-içi: <https://learn.adventuretravel.biz/research/2023-adventure-travel-industry-snapshot>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2023.
- ATTA (Adventure Travel Trade Association). (2024). *Global Adventure Tourism Market Report*. [Çevrim-içi: <https://learn.adventuretravel.biz/research/2024-adventure-travel-industry-snapshot>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2024.
- Avcıkurt, C. (2022). *Turizm pazarlaması* (9. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Aydın, S., ve Sezerel, H. (2017). Seyahat motivasyonlarına ilişkin bir yazın incelemesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7(2), 118–140.
- Aydoğdu, A. (2012). Küre Dağları Milli Parkı'nın turizm potansiyeli. *Doğa ve Turizm Dergisi*, 5(3), 67-79.
- Aydoğdu, A. ve Mızrak, M. (2017). Gastronomi turizmi ve yöresel yemekler: Azdavay örneği. *Gastronomi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 23-34.
- Azdavay Belediyesi. (2017). *Çatak seyir terası*. [Çevrim-içi: <https://www.azdavay.bel.tr>], Erişim tarihi: 15 Mart 2023
- Azdavay Belediyesi. (2021). *Azdavay atlı turizm tesisleri*. [Çevrim-içi: <https://www.azdavay.bel.tr>], Erişim tarihi: 18 Mart 2023
- Azdavay Belediyesi. (2023). *Yanık Ali Konağı ve eko turizm projeleri*. [Çevrim-içi: <https://www.azdavay.bel.tr>], Erişim tarihi: 25 Mart 2023

- Baggio, R., Scott, N., & Cooper, C. (2010). Network science: A review focused on tourism. *Annals of Tourism Research*, 37(3), 802-827.
- Baleiro, R., & Quinteiro, S. (2018). *Key concepts in literature and tourism studies*. Universidade de Lisboa.
- Barros, C. P., Dieke, P. U., & Santos, C. M. (2010). Measuring destination management performance: A model and a case study. *Journal of Travel Research*, 49(3), 305-319.
- Beckman, E., Whaley, J. E., & Kim, Y. K. (2017). Motivations and attitudes toward adventure tourism: A global perspective. *Journal of Travel Research*, 56(1), 85–98.
- Beedie, P., & Hudson, S. (2003). Emergence of adventure tourism. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 625-643.
- Bentley, L. (2024). Psychological benefits of adventure tourism. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities*, 4(2), 97-103.
- Beritelli, P., Bieger, T., & Laesser, C. (2007). Destination governance: Using corporate governance theories as a foundation for effective destination management. *Journal of Travel Research*, 46(1), 96-107.
- Bichler, B. F. (2021). Engaging local communities in sustainable tourism development: Insights from theory and practice. *Tourism Management Perspectives*, 39, 100837.
- Blanco-Moreno, S., González-Fernández, A. M., & Muñoz-Gallego, P. A. (2024). *Big data in tourism marketing: past research and future opportunities*. *Spanish Journal of Marketing - ESIC*, 28(3), 266-286.
- Bohdanowicz, P. (2006). Environmental awareness and initiatives in the Swedish and Polish hotel industries—Survey results. *International Journal of Hospitality Management*, 25(4), 662–682.
- Bordas, E. (1994). Competitiveness of tourist destinations in long distance markets. *Tourism Review*, 49(3), 3-9.
- Bosselmann, K., Engel, R., & Taylor, P. (2008). *Governance for sustainability: Issues, challenges, successes*. IUCN.
- Bramwell, B. & Lane, B. (2011). Governance, the state and sustainable tourism: A political economy approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 459–477.

- Bruyn, T., & Alonso, G. (2012). Networks, governance, and tourism planning. *Current Issues in Tourism*, 15(1-2), 3-10.
- Brymer, E., Sharma-Brymer, V., Willis, R., & Leach, M. (2024). Adventure and mental health: An ecological perspective. *Frontiers in Psychology*, 15, 1352352.
- Buckley, R. (2006). Adventure tourism research: A guide to methods and practices. *Tourism Management*, 27(4), 605-618.
- Buckley, R. (2007). Adventure tourism products: Price, duration, size, skill, remoteness. *Tourism Management*, 28(6), 1428-1433.
- Buckley, R. (2010). *Adventure tourism management*. Routledge.
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528-546.
- Buckley, R. (2020). Nature-based tourism and market dynamics. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(4), 543-560.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116.
- Buhalis, D. (2003). *E-tourism: Information technology for strategic tourism management*. Pearson Education.
- Buhalis, D., & Deimezi, O. (2003). Information technology in small and medium enterprises: Strategic analysis and critical factors. *Tourism Management*, 24(1), 200-223.
- Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the internet. *Tourism Management*, 29(4), 609-623.
- Buhalis, D., & Spada, A. (2000). Destination management systems: Criteria for success. *Information Technology and Tourism*, 3(1), 41-58.
- Butler, R. W. (2010). *Sustainable tourism: A global perspective*. Routledge.
- Cadbury Report. (1992). *Report of the committee on the financial aspects of corporate governance*. Gee and Co. Ltd.
- Cater, C. (2006). Playing with risk? Participant perceptions of risk and management implications in adventure tourism. *Tourism Management*, 27(2), 317-325.

- Cater, C., Garrod, B., & Low, T. (2021). Scuba diving tourism: Environmental impacts and best practices. *Marine Policy*, 98, 245-260.
- Cavagnaro, E., & Curiel, G. H. (2012). *The three levels of sustainability*. Routledge.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). *Tourism, ecotourism, and protected areas*. IUCN.
- Cengiz, A. ve Akkuş, E. (2019). Kastamonu ve çevresindeki arkeolojik bulgular: Kalkolitik dönemden Bizans'a bir yolculuk. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 30(4), 45-59.
- Ceylan, Y. (2023). Küreselleşmenin turizm destinasyonlarına yansıması. S. Acar, S. Çelik, S. Künc, (Ed.), *Küresel Ekonomi ve işletmeler: Geleceğin trendleri* içinde (ss. 127–146). Özgür Yayınları.
- Cloke, P., & Perkins, H. C. (1998). Cracking the canyon with the awesome foursome: Representations of adventure tourism in New Zealand. *Environment and Planning D: Society and Space*, 16(2), 185-218.
- Cole, D. N. (1995). Experimental trampling of vegetation. *Journal of Applied Ecology*, 32(4), 805-818.
- Collins, C., & Buhalis, D. (2003). Destination management systems utilisation in England. *Information Technology and Tourism*, 5(2), 103-119.
- Collins-Kreiner, N. (2020). Pilgrimage tourism-past, present and future rejuvenation: a perspective article. *Tourism Review*, 75(1), 145-148.
- Connell J. (2015). From medical tourism to transnational health care? An epilogue for the future. *Social Science & Medicine*, 124, 398–401.
- Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., & Wanhill, S. (2008). *Tourism: Principles and practice*. Pearson Education.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. London: Sage publications.
- Crouch, G. I. (2007). Modelling destination competitiveness: A survey and analysis of the impact of competitiveness attributes. [Çevrim-içi: https://sustain.pata.org/wp-content/uploads/2014/12/Crouch_modelDestnComp-v2.pdf], Erişim Tarihi: 15 Şubat 2023.
- Çakmak, E. & Işık, C. (2017). Macera turizmine katılım motivasyonları: Türkiye'deki doğa sporları örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 135-153.

- Çeken, H. (2021). Alternatif turizmde gelişmeler: Ekoturizm ve macera turizmi üzerine değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 473-492.
- Çimen, T. ve Abacı, Ö. (2012). Ekoturizmin doğal kaynaklar üzerindeki etkileri: Küre Dağları Milli Parkı örneği. *Doğa ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 15-28.
- Daday Kaymakamlığı. (2022). *Daday atlı turizm projeleri*. [Çevrim-ici: <https://www.daday.gov.tr>], Erişim tarihi: 12 Nisan 2023
- Destatte, P. (2010). Foresight: A major tool in tackling sustainable development, in technological forecasting and social change. *Technological Forecasting and Social Change*, 77(9), 1575-1587.
- Dinç, Y. (2022). *Sürdürülebilir turizm kapsamında destinasyon yönetimi ve Türkiye'deki uygulamalar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2010). *Küre Dağları Milli Parkı'nın biyolojik çeşitliliği*. DKMP Yayınları.
- Doppelt, B. (2003). *Leading change toward sustainability: A change-management guide for business, government and civil society*. Greenleaf.
- Dredge, D. (2006). Networks, conflict, and collaborative communities. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(6), 562-581.
- Dredge, D., & Jenkins, J. (2007). *Tourism planning and policy*. Wiley.
- Dwyer, L., Livaic, Z., & Mellor, R. (2003). Competitiveness of Australia as a tourist destination. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 10(1), 60-78.
- Eagles, P. F. J., McCool, S. F., & Haynes, C. D. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management*. IUCN.
- Egger, R., & Buhalis, D. (2008). *eTourism case studies: Management and marketing issues*. Routledge.
- Ekinci, T. (2022). *Yerel kalkınmada turizmin rolü: Kastamonu örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Ercan, T. (2022). Algılanan destinasyon değerinin turist memnuniyeti ve yeniden ziyaret niyetine etkisi: Burhaniye örneği. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 5(1), 123-145.

- Erdem, T. (2020). *Turistlerin macera turizmi motivasyonları: Türkiye örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Ersoy, A. (2019). Turizm destinasyonlarının küresel rekabetinde deneyim temelli dönüşüm. *Uluslararası Turizm ve Otelcilik Dergisi*, 11(2), 67–84.
- Esen, S. ve Uyar, S. (2016). 1980 sonrası Türkiye ekonomisinde liberal politikaların turizm sektörüne etkileri. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 45-67.
- Euromonitor International. (2021). *Top 100 city destinations index*. [Çevrim-içi: <https://www.euromonitor.com/top-100-city-destinations-index>], Erişim tarihi: 10 Ekim 2023.
- Euromonitor International. (2024). *Top 100 city destinations index*. Euromonitor International Raporu. [Çevrim-içi: <https://www.euromonitor.com>], Erişim tarihi: 10 Ekim 2023
- Ewert, A. W. (1989). *Outdoor adventure pursuits: Foundations, models, and theories-Replying to the critics*. *Journal of Experiential Education*, 14(2), 53.
- Ewing, G. O., & Haider, W. (2000). Estimating demand for alternative travel goods: A hybrid choice approach. *Environment and Planning A*, 32(6), 1057-1068.
- Farmaki, A. (2005). Good governance in sustainable tourism development. *Tourism Management*, 26(6), 857-865.
- Flagestad, A., & Hope, C. A. (2001). Strategic success in winter sports destinations: A sustainable value creation perspective. *Tourism Management*, 22(5), 445-461.
- Font, X., & McCabe, S. (2017). Sustainability and marketing in tourism: Its contexts, paradoxes, approaches, and potential. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(7), 869-883.
- Foris, D., Florescu, A., Foris, T., & Barabas, S. (2020). Improving the management of tourist destinations: A new approach to strategic management at the DMO level by integrating lean techniques. *Sustainability*, 12(23), 10201.
- Fragidis, G., & Kotzaivazoglou, I. (2022). Goal modelling for strategic dependency analysis in destination management. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 8(2), 3–15.
- Framke, W. (2001). The destination as a concept: A discussion of the business-related perspective versus the socio-cultural approach in tourism theory. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 1(2), 92-108.

- Fyall, A., Garrod, B., & Wang, Y. (2012). Destination collaboration: A critical review of theoretical approaches to a multi-dimensional phenomenon. *Journal of Destination Marketing & Management*, 1(1-2), 10-26.
- Gajdošík, T., Gajdošíková, Z., Maráková, V., & Flagestad, A. (2017). Destination structure revisited in view of the community and corporate model. *Tourism Management Perspectives*, 24, 54-63.
- Gallagher, A. J., & Hammerschlag, N. (2021). Ecotourism and conservation: Sharks as a tourism resource. *Marine Policy*, 132, 104673.
- Garrod, B. (2003). Local participation in the planning and management of ecotourism: A revised model. *Journal of Ecotourism*, 2(1), 33-53.
- GATMR. (2020). *Global adventure tourism market report*. [Çevrim-içi: <https://www.gatmr.com>], Erişim tarihi: 20 Ekim 2023
- Gedik, Y. (2021). Turizm sektöründe destinasyon pazarlaması: Eğilimler, stratejiler ve karşılaşılan zorluklar üzerine kavramsal bir çerçeve. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 4(2), 117-139.
- Gedik, Y. (2023). Turizm sektöründe sosyal medya pazarlaması avantajları, zorlukları ve stratejileri üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 297-316.
- Gerede, E. (2010). Türk sivil havacılığının ekonomik gelişimi. *Havacılık Yönetimi Dergisi*, 5(2), 15-27.
- Gill, A. M., & Williams, P. W. (2014). Mindful deviation in creating a governance path towards sustainability in resort destinations. *Tourism Geographies*, 16(4), 546-562.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. (A. Ersoy, P. Yalçınoglu, Çev.). Anı Yayınları.
- Gnoth, J. (2004). *Strengthening tourism SME brands*. In Value Creation in Entrepreneurship and SMEs (pp. 1-11). St. Gallen: KMU Verlag HSG.
- Goeldner, C. R., & Ritchie, J. R. B. (2006). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. John Wiley & Sons.
- Gotham, K. F. (2017). Tourism gentrification and the changing landscape of New Orleans post-Katrina. *Urban Studies*, 54(8), 1693-1711.

- Gökmen, Y. (2022). Sürdürülebilirlik bağlamında doğa temelli turizm deneyimi: Türkiye örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 9(1), 102-120.
- Gössling, S., & Hall, C. M. (2006). *Tourism and global environmental change: Ecological, social, economic and political interrelationships*. Routledge.
- Gössling, S., & Higham, J. (2021). *Sustainable tourism futures: Policies, practices and pathways*. Channel View Publications.
- Gössling, S., Hall, C. M., & Scott, D. (2021). *Sustainable tourism: A global perspective*. Routledge.
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2021). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1–20.
- Green, A., & Hunton-Clarke, L. (2003). A typology of stakeholder participation for company environmental decision-making. *Business Strategy and the Environment*, 12(5), 292–299.
- Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C (2015). Smart tourism: foundations and developments. *Electron Markets*, 25, 179–188.
- Gross, S., & Sand, M. (2019). The origins and evolution of adventure tourism. *Journal of Tourism History*, 11(2), 182–201.
- Gross, S., & Sand, M. (2020). Adventure tourism: a perspective paper. *Tourism Review*, 75(1), 153–157.
- Guetterman, T. C. (2015). Descriptions of sampling practices within five approaches to qualitative research in education and the health sciences. *Forum: Qualitative Social Research*, 16(2).
- Gunn, C. A. (1994). *Tourism planning: Basics, concepts, cases*. Taylor & Francis.
- Gunn, C. A. ve Var, T. (2002). *Tourism planning: Basics, concepts, cases*. (4. Baskı). Routledge.
- Güler, Ü. (2010). Azdavay mutfağı üzerine bir araştırma. *Türk Mutfak Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Gümüş, E., ve Özkaya, H. E. (2021). COVID-19 sonrası alternatif turizm türleri üzerine bir değerlendirme: Macera turizmi örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 8(1), 12–28.

- Günay, M. E., ve Özel, Ç. H. (2020). Küresel sağlıktan sağlık turizmine COVID-19. *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.
- Gyimóthy, S., ve Mykletun, R. J. (2004). Scary food: Commodifying culinary heritage as meal adventures in tourism. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 18(3), 45–53.
- Haegeli, P., Gunn, M., & Haider, W. (2012). Identifying a high-risk cohort in a complex and dynamic risk environment: Out-of-bounds skiing—An example from avalanche safety. *Prevention Science*, 13(6), 562–573.
- Hall, C. M. (2005). *Tourism: Rethinking the social science of mobility*. Pearson Education.
- Hall, C. M. (2011). A network approach to tourism. *Tourism Management*, 32(4), 670-678.
- Hall, C. M. (2019). *Tourism and sustainability: Development, globalisation, and new tourism in the third world*. Routledge.
- Hall, C. M. (2019). Constructing sustainable tourism development: The 2030 Agenda and the managerial ecology of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 1044–1060. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1560456>
- Hall, C. M. (2021). *Tourism and water*. Channel View Publications.
- Hall, C. M., & McArthur, S. (1998). *Integrated heritage management: Principles and practice*. Stationery Office.
- Hall, C. M., & Page, S. J. (2014). *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. Routledge.
- Hall, C. M., Gössling, S., & Scott, D. (2015). *The Routledge handbook of tourism and sustainability*. Routledge.
- Hall, C. M., Lew, A. A. (1998). *Sustainable tourism: A geographical perspective*. Addison Wesley Longman.
- Hall, C. M., Lew, A. A. (2009). *Understanding and managing tourism impacts: An integrated approach*. Routledge.
- Hall, J., & Brown, K. M. (2022). Creating feelings of inclusion in adventure tourism: Lessons from the gendered sensory and affective politics of professional mountaineering. *Annals of Tourism Research*, 97, 103505.

- Harita Genel Komutanlığı (HGK). (2014). *Türkiye'nin karayolu ve ulaşım alt yapısı*. [Çevrim-İçi: <https://www.hgk.msb.gov.tr>], Erişim tarihi: 9 Kasım 2024.
- Hassan, S. S. (2000). Determinants of market competitiveness in an environmentally sustainable tourism industry. *Journal of Travel Research*, 38(3), 239-245.
- Hatipoğlu, B., Alvarez, M. D., ve Ertuna, B. (2016). Barriers to stakeholder involvement in the planning of sustainable tourism: The case of the Thrace region in Turkey. *Journal of Cleaner Production*, 111, 306-317.
- Heath, E. (2003). Towards a model to enhance destination competitiveness: a southern African perspective. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 10(2), 124-141.
- HGK (2014). *Türkiye Harita Genel Komutanlığı yayınları*. Harita Genel Komutanlığı.
- Higham, J. E. S., Cohen, S. A., & Cavaliere, C. T. (2014). Climate change, discretionary air travel, and the "flyers' dilemma". *Journal of Travel Research*, 53(4), 462-475.
- Hjalager, A. M. (2000). Tourism destinations and the concept of industrial districts. *Tourism and Hospitality Research*, 2(3), 199-213.
- Horan, P., & Frew, A. J. (2007). Destination management systems: a framework for assessment. *Tourism Management*, 28(2), 100-112.
- Huang, S., Weiler, B., & Assaker, G. (2015). Effects of interpretive guiding outcomes on tourist satisfaction and behavioral intention. *Journal of Travel Research*, 54(3), 344-358.
- Huang, Y., & Coelho, V. R. (2017). Sustainability performance assessment focusing on coral reef protection by the tourism industry in the coral triangle region. *Tourism Management*, 59, 510-527.
- Hudson, S. (2003). *Sport and adventure tourism*. Routledge.
- Hudson, S. (2008). *Tourism and hospitality marketing: A global perspective*. Sage.
- Hung, K., Sirakaya-Turk, E., & Ingram, L. J. (2011). Testing the efficacy of an integrative model for community participation. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(3), 401-416.
- Hunter, C. (2019). On the need to re-thematise sustainable tourism: The concept of needs. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(6), 787-804.

- İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2023). *Sivil toplum kuruluşları verileri*. [Çevrim-içi: <https://www.siviltoplum.gov.tr>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2023.
- Jamal, T. B., & Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. *Annals of Tourism Research*, 22(1), 186-204.
- Jansen-Verbeke, M. (1991). Leisure Shopping: A Magic Concept for the Tourism Industry? *Tourism Management*, 12(1), 9-14.
- Jiang, Y., & Ritchie, B. W. (2021). Bibliometric analysis and literature review of tourism destination resilience research. *Sustainability*, 13(7), 3927. <https://doi.org/10.3390/su13073927>
- Kakoudakis, K. I., McCabe, S., & Story, V. (2017). Social tourism and well-being in deprived families. *Annals of Tourism Research*, 63, 1-12.
- Kane, M. J., & Tucker, H. (2004). Adventure tourism: The freedom to play with reality. *Tourist Studies*, 4(3), 217-234.
- Kantar. (2020). *COVID-19 and Changes in Consumer Behavior*. Kantar COVID-19 Barometer. [Çevrim-içi: <https://www.kantar.com/campaigns/covid-19-barometer>], Erişim tarihi: 12 Mart 2024.
- Karasakal, S. ve Dursun, A. (2018). Destinasyona yönelik itici ve çekici faktörler: Bir literatür incelemesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 5(1), 23-37.
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2020). *Azdavay kültürel miras raporu*. Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını. [Çevrim-içi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr>], Erişim tarihi: 18 Mart 2024.
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). *Kastamonu turist verileri*. [Çevrim-içi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr>], Erişim tarihi: 15 Mart 2024.
- Kastamonu Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA). (2021). *Azdavay, Daday ve Pınarbaşı ilçe analizleri*. [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr>], Erişim tarihi: 22 Mart 2024.
- Kastamonu Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA). (2021). *Daday İlçe Analizi*. [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr>], Erişim tarihi: 24 Mart 2024.
- Kastamonu Kültür ve Turizm. (2017). *Kastamonu'nun coğrafi özellikleri ve turizm potansiyeli*. Kastamonu İl Kültür Müdürlüğü Yayınları. [Çevrim-içi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr>], Erişim tarihi: 30 Mart 2024.

- Kayserili, A. (2011). Türk mutfak kültüründe Azdavay yemekleri. *Türk Halk Kültürü Dergisi*, 6(4), 75-88.
- Kemp, R., Parto, S., & Gibson, R. B. (2005). Governance for sustainable development: Moving from theory to practice. *International Journal of Sustainable Development*, 8(1-2), 12-30.
- Khadaroo, J., & Seetanah, B. (2007). Transport infrastructure and tourism development. *Annals of Tourism Research*, 34(4), 1021-1036.
- Kim, J. J., & So, K. K. F. (2022). A decade of progress in tourist experience research: A bibliometric analysis. *Journal of Tourism Research*, 27(3), 456-472.
- Kim, J.-H., & Ritchie, J. R. B. (2019). Motivation-based typology: Uncovering new dimensions of tourism experience. *Tourism Management Perspectives*, 31, 113-124.
- Koç, A. (2019). Geleneksel kültürün korunması ve kadın emeğinin değerlendirilmesi: Kastamonu ili Azdavay-Pınarbaşı örneği. *Toplumsal cinsiyet ve kadın folkloru yazıları içinde* (ss.95-105). Paradigma Yayınları.
- Koens, K., Postma, A., & Papp, B. (2018). Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context. *Sustainability*, 10(12), 4384.
- Komasi, H., Hashemkhani Zolfani, S., & Cavallaro, F. (2022). The COVID-19 pandemic and nature-based tourism: Scenario planning approach (Case study of nature-based tourism in Iran). *Sustainability*, 14(7), 3954.
- Kooiman, J. (1993). *Modern governance: New government-society interactions*. SAGE Publications.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Pearson.
- Kotler, P., Haider, D. H., & Rein, I. (2003). *Marketing places: Attracting investment, industry, and tourism to cities, states, and nations*. Free Press.
- Kovačić, S., Jovanović, T., Vujičić, M. D., Morrison, A. M., & Kennell, J. (2022). What shapes activity preferences? The role of tourist personality, destination personality and destination image: Evidence from Serbia. *Sustainability*, 14(3), 1803.
- Kozak, M. (2020). *Turizm pazarlaması*. (6. Baskı). Detay Yayıncılık.

- Králíková, A., Peruthová, A., & Ryglová, K. (2020). Impact of destination image on satisfaction and loyalty. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 68(1), 199–209. <https://doi.org/10.11118/actaun202068010199>
- Kuo, I. L. (2002). The effectiveness of environmental interpretation at resource-sensitive tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(3), 200–221.
- KUZKA (2021). *TR82 Bölgesi sosyo-ekonomik göstergeler raporu*. [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr>], Erişim tarihi: 10 Nisan 2024.
- KUZKA. (2021). *Daday model binicilik ve atlı terapi merkezi*. [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr>], Erişim tarihi: 15 Nisan 2024.
- KUZKA. (2023). *Bölgesel turizm raporları*. [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr>], Erişim tarihi: 12 Nisan 2024.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). *2023 Turizm eylem planı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. [Çevrim-içi: <https://basin.ktb.gov.tr>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2024.
- Küre Dağları Eko Turizm Derneği. (2023). *Eko turizm projeleri ve kırsal kalkınma faaliyetleri*. [Çevrim-içi: <https://www.kuredaglari.org.tr>], Erişim tarihi: 15 Ekim 2024.
- Küre Dağları Milli Park Müdürlüğü. (2022). *Küre dağları Milli Parkı ve seyir terasları*. [Çevrim-içi: <https://www.milliparklar.gov.tr>], Erişim tarihi: 22 Nisan 2024.
- Küre Dağları Milli Park Müdürlüğü. (2023). *Milli park alanları ve turizm faaliyetleri*. [Çevrim-içi: <https://www.milliparklar.gov.tr>], Erişim tarihi: 25 Nisan 2024.
- Larsen, J., & Svabo, C. (2021). Experience design and tourism: Narratives, meaning and place-making. *Tourist Studies*, 21(3), 362–380.
- Lashley, C., Lynch, P. A., & Morrison, A. J. (Eds.). (2001). *Hospitality: A social lens*. Elsevier.
- Leal Filho, W., Salvia, A. L., Pretorius, R. W., & Brandli, L. L. (2022). A comparative analysis of national sustainable development strategies in OECD countries. *Sustainable Development*, 30(1), 56–70.
- Leung, Y. F., Spenceley, A., Hvenegaard, G., & Buckley, R. (2001). *Visitor impact management*. CAB International.

- Lewis, J. (2011). Network governance: Critical perspectives. *Public Administration Review*, 71(3), 408-417.
- Lin, Y.-C., & Simmons, D. G. (2017). Structured collaboration: Aligning tourism stakeholder interests. *Tourism Management*, 58, 277–289.
- Litvin, S. W. (2008). Sensation seeking and its measurement for tourism research. *Journal of Travel Research*, 46(3), 440-445.
- Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 459-475.
- Lozano, O., Pérez, V., & Sánchez, M. (2012). Environmental management in tourism: A literature review. *Tourism & Management Studies*, 8(4), 17-26.
- Löetter, M., & Jacobs, J. M. (2023). Conceptualising the power of outdoor adventure activities for mental health in emerging economies. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 41, 100610.
- Luft, C. (2023). *Enhancing sustainability and resilience in adventure tourism: Findings from a post-pandemic study*. [Msc Thesis]. Linnaeus University.
- Lynch, P., & Morrison, A. (2007). The role of networks in promoting sustainability in tourism. *Journal of Travel Research*, 46(3), 432-444.
- Mackenzie, S. H., & Goodnow, J. (2020). Adventure in the Age of COVID-19: Embracing Microadventures and Locavism in a Post-Pandemic World. *Leisure Sciences*, 43(1–2), 62–69.
- Madhavan, M., & Rastogi, R. (2013). Innovation in tourism: Trends and perspectives. *Journal of Innovation Management*, 2(3), 45-52.
- Marques, C., & Reis, E. (2017). The impact of culture on tourism: The case of Amsterdam and Sydney. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 15(3), 252–269.
- Maskell, P. (2001). Towards a knowledge-based theory of the geographical cluster. *Industrial and Corporate Change*, 10(4), 921-943.
- Mgonja, J. T., Sirima, A., & Backman, K. F. (2015). Community perceptions of tourism impacts: A case study from Tanzania. *Tourism Review International*, 19(3), 257-273.
- Mihalič, T. (2000). Environmental management of a tourist destination: A factor of tourism competitiveness. *Tourism Management*, 21(1), 65-78.

- Miles, M. B., & Huberman A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Mill, R. C., & Morrison, A. M. (2012). *The tourism system: An introductory text*. (7th ed.). Kendall Hunt Publishing.
- Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2023). *Küre Dağları Milli Parkı*. [Çevrim-ı: <https://www.milliparklar.gov.tr>], Erişim tarihi: 5 Mayıs 2024.
- Mintel. (2011). *Adventure tourism: International market research*. Mintel Group Ltd.
- Morgan, N., Pritchard, A., & Pride, R. (2002). *Destination branding: Creating the unique destination proposition*. Butterworth-Heinemann.
- Moscardo, G. (2011). Exploring social representations of tourism planning: Issues for governance. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 423-436.
- Mowforth, M., & Munt, I. (2003). *Tourism and sustainability: Development and new tourism in the Third World* (2nd ed.). Routledge.
- Muller, T. E., & Cleaver, M. (2000). Targeting the CANZUS baby boomer explorer and adventure segments. *Journal of Vacation Marketing*, 6(2), 154-169.
- Murphy, P. E. (1988). *Community driven tourism planning*. *Tourism Management*, 9(2), 96-104.
- Murphy, P. E., Pritchard, M. P., & Smith, B. (2000). The destination product and its impact on traveller perceptions. *Tourism Management*, 21(1), 43-52.
- Muzır, A. (2017). Kastamonu ve çevresinin coğrafi özellikleri ve iklim analizi. *Anadolu Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 150-165.
- Neuhofer, B., Buhalis, D., & Ladkin, A. (2019). Smart tourism experiences: Conceptualisation, implications and future research directions. *Journal of Tourism Management*, 45(4), 151-162.
- Newsome, D., Moore, S. A., & Dowling, R. K. (2002). *Natural area tourism: Ecology, impacts, and management*. Channel View.
- Nguyen, Q. N. ve Mai, V. N. (2021). Impacts of pushing and pull factors on tourist satisfaction and return intention towards river tourism in Can Tho City, Vietnam. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 38(4), 1011-1016.

- Nordin, S., & Svensson, B. (2007). Innovative destination governance: The Swedish ski resort of Åre. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 7(1), 35–47.
- Nordin, S., Svensson, B., & Flagestad, A. (2019). Network governance in destination development: Case studies from Sweden. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 19(3), 197–214.
- Novelli, M., & Scarth, A. (2007). Tourism in protected areas: Integrating conservation and community development in Liwonde National Park (Malawi). *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 4(1), 47–73.
- Okazaki, E. (2008). A community-based tourism model: Its conception and use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511-529.
- Oktay, K., İşlek, A. ve Yaşar, F. (2016). Kastamonu’da turizm potansiyelinin analizi: Kültür ve doğa turizmi odaklı bir yaklaşım. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 9(2), 47-54.
- Orams, M. B. (1999). *Marine tourism: Development, impacts, and management*. Routledge.
- Ören, T., ve Şahin, E. (2014). Türkiye’de kanyon turizminin gelişimi ve önemi. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 178-190.
- Özdaş, H., ve Kızıldağ, S. (2023). Coastal tourism and underwater heritage in Turkey. *Journal of Marine Tourism Research*, 15(2), 78–92.
- Özdemir, G., ve Yolal, M. (2017). Social tourism as a tool for social equity and sustainable development. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(4), 553-567.
- Öztürk, B. (2005). Küre Dağları Milli Parkı’nın turizm potansiyeli. *Doğa ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 45-60.
- Öztürk, B. ve Kalaycı, T. (2018). Kastamonu ili yaban hayatı ve av turizmi potansiyeli. *Av ve Doğa Dergisi*, 4(1), 22-35.
- Page, S. J. (2003). *Tourism Management: Managing for Change*. Elsevier.
- Page, S. J., & Connell, J. (2020). *Tourism: A modern synthesis*. (5th ed.). Cengage Learning.
- Page, S., & Dowling, R. K. (2002). *Ecotourism*. Pearson Education.

- Patterson, I. (2006). *Growing Older: Tourism and Leisure Behaviour of Older Adults*. CABI Publishing.
- Patterson, I., & Pan, R. (2002). The motivational factors influencing the decision of older tourists to travel to New Zealand. *Journal of Travel Research*, 41(1), 23–34.
- Patterson, I., & Pegg, S. (2009). Baby boomers and adventure tourism: Motivations and challenges. *Journal of Travel Research*, 48(1), 21–30.
- Pearce, P. L. (2005). *Tourist behaviour: Themes and conceptual schemes*. Toronto: Channel View Publication.
- Pınarbaşı Belediyesi. (2022). *Horma Kanyonu Mesire Alanı Projesi*. [Çevrim-içi: <https://www.pinarbasi.bel.tr>], Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Pike, S. (2002). Destination image analysis—a review of 142 papers from 1973 to 2000. *Tourism Management*, 23(5), 541–549.
- Pike, S. (2008). *Destination Marketing: An Integrated Marketing Communication Approach*. Butterworth-Heinemann.
- Pike, S., & Page, S. J. (2014). Destination marketing organizations and destination marketing: A narrative analysis of the literature. *Tourism Management*, 41, 202–227.
- Pike, S., & Ryan, C. (2004). Destination positioning analysis through a comparison of cognitive, affective, and conative perceptions. *Journal of Travel Research*, 42(4), 333–342.
- Pomfret, G., & Bramwell, B. (2014). The characteristics and motivational decisions of outdoor adventure tourists: A review and analysis. *Current Issues in Tourism*, 19(14), 1447–1478.
- Pomfret, G., Sand, M., May, C., & Farkić, J. (2025). Exploring the Transformational Role of Regular Nature-Based Adventure Activity Engagement in Mental Health and Long-Term Eudaimonic Well-Being. *Behavioral Sciences*, 15(4), 418. <https://doi.org/10.3390/bs15040418>
- Postma, A. (2013). Visitor pressure on historic city centres: Impacts and management strategies. *Journal of Tourism Management*, 36, 89–94.
- Prentice, C. (2020). Emotional intelligence and tourist experience: a perspective article. *Tourism Review*, 75(1), 52–55. <https://doi.org/10.1108/TR-06-2019-0243>

- Presenza, A., Sheehan, L., & Ritchie, J. R. B. (2013). Towards a model of the roles and activities of destination management organizations. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 22(4), 421–451.
- Prideaux, B., Thompson, M., & Harwood, S. (2016). Developing sustainable tourism in small islands: A model for tourism management. *Island Studies Journal*, 11(2), 485-505.
- Priest, S. (1999). The adventure experience paradigm. *Journal of Adventure Education and Outdoor Leadership*, 16(1), 29–34.
- Proll, B., & Palkoska, J. (2002). Destination management systems: Key issues and future trends. *Tourism Management*, 23(2), 145-155.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Tourism Research*, 10(1), 1-16.
- Richards, G. (2021). Creativity and tourism: The state of the art revisited. *Journal of Tourism Futures*, 8(1), 2–17.
- Richie, J. R. B., & Richie, R. J. B. (2002). A framework for an international comparative study on tourism destinations. *Tourism Management*, 23(2), 207-220.
- Rita, P. (2001). Destination marketing systems and their role in tourism development. *Tourism Economics*, 7(3), 267-278.
- Ritchie, J. R. B., & Crouch, G. I. (2003). *The competitive destination: A sustainable tourism perspective*. CABI Publishing.
- Ritchie, J. R. B., & Crouch, G. I. (2010). A model of destination competitiveness/sustainability: Brazilian perspectives. *Revista de Administração Pública*, 44(5), 1049–1066.
- Robinson, M. (2010). Events, culture and destination marketing. *Journal of Tourism Studies*, 15(2), 35-42.
- Rocharungsat, P. (2008). Community-based tourism in Asia: An overview. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 5(2), 123-134.
- Ruhanen, L. (2013). Local government: Facilitator or inhibitor of sustainable tourism development? *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 80-98.
- Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakicenovic, N., & Rockström, J. (2019). Six transformations to achieve the sustainable

development goals. *Nature Sustainability*, 2, 805–814.
<https://doi.org/10.1038/s41893-019-0352-9>

Saito, H., & Ruhanen, L. (2017). Power in tourism stakeholder collaborations: Power types and power holders. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 189-196.

Sakata, H., & Prideaux, B. (2013). An alternative approach to community-based ecotourism: A bottom-up locally initiated non-money-driven model. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(6), 880–899.

Sakıcı, C. ve Çelik, A. (2017). Küre Dağları Milli Parkı'nda turizm ve çevre ilişkisi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 78-93.

Setyawan, D. (2024). Governance of sustainable tourism in developing countries: Between ideality and reality. In *Proceedings of the 3rd International Conference on Economics, Business and Economic Education Science (ICE-BEES 2023)* (pp. 143–155). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-194-4_13

Scheyvens, R. (2002). *Tourism for development: Empowering communities*. Prentice Hall.

Scheyvens, R. (2011). Exploring the tourism–poverty nexus. *Current Issues in Tourism*, 14(6), 431-445.

Schneider, P. P., & Vogt, C. A. (2012). Applying the theory of planned behavior to adventure tourism research. *Journal of Travel Research*, 50(4), 437-450.

Scott, N., Cooper, C., & Baggio, R. (2008). Destination Networks and Tourist Behavior. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 169-188.

Sedmak, G., & Mihalič, T. (2008). Authenticity in nature-based tourism experiences. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 153-171.

Sharpley, R. (2020). Tourism, Sustainability and the Sustainable Development Goals. In *Tourism Development* (pp. 55–74). Channel View Publications.

Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and Implications for Advancing and Resetting Industry and Research. *Journal of Business Research*, 117, 312-321.

Sigala, M., & Gretzel, U. (2018). *Advances in social media for travel, tourism and hospitality: New perspectives, practice and cases*. Routledge.

- Smith, M. K. (2015). *Issues in cultural tourism studies* (3rd ed.). Routledge.
- Snyman, S. (2012). The role of tourism employment in poverty reduction and community perceptions of conservation and tourism in southern Africa. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(3), 395-416.
- Spenceley, A. (2008). *Responsible tourism: Critical issues for conservation and development*. Earthscan.
- Statista. (2021). *Türkiye turizm istatistikleri*. [Çevrim-içi: <https://www.statista.com>], Erişim tarihi: 15 Ekim 2023.
- Statista. (2023). *Turizm verileri ve eğilimleri*. [Çevrim-içi: <https://www.statista.com>], Erişim tarihi: 15 Ekim 2023.
- Statista. (2024). *Number of inbound tourists to China from 2018 to 2024*. [Çevrim-içi: <https://www.statista.com/statistics/234759/inbound-tourists-to-china>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2025.
- Štefko, R., Šambronská, K., Matušíková, D., Šenková, A., & Tumpach, M. (2021). Analytical study on adventure tourism destination management concerning expenditure on adventure activities. *Polish Journal of Management Studies*, 24(1), 373–384.
- Steynberg, L., & Grundling, J. P. (2005). Sustainability of adventure tourism: The economic highway. *Sustainable Development and Planning II*, 84, 1419–1428.
- Stoker, G. (1998). Governance as theory: Five propositions. *International Social Science Journal*, 50(1), 17-28.
- Stone, P. R., & Sharpley, R. (2021). *Dark tourism and contemporary heritage: Theoretical perspectives*. Channel View Publications.
- Stronza, A., & Gordillo, J. (2008). Community views of ecotourism. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 448–468.
- Sung, H. H. (2004). Classification of adventure travelers: Behavior, decision making, and target markets. *Journal of Travel Research*, 42(4), 343-356.
- Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., & Pomfret, G. (2003). *Adventure Tourism: The New Frontier*. Routledge.
- Sydow, J., & Windeler, A. (1998). Organizing and evaluating interfirm networks: A structurationist perspective. *Organization Science*, 9(3), 265–284.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). *2019–2024 yılları il bazında yabancı turist istatistikleri* [Veri seti]. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. [Çevrim-içi: <https://yigm.ktb.gov.tr>] Erişim tarihi: 18 Nisan 2025.
- Tan, E., ve Yıldırım, N. (2019). Ormanların ekonomik faaliyetlere katkısı: Azdavay örneği. *Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 33-51.
- Tanrısever, H., Karaçor, S., ve Dağıstanlı, Y. (2017). Kanyon turizminin ekonomik etkileri: Kastamonu örneği. *Yerel Yönetim ve Turizm Dergisi*, 9(4), 880-885.
- The Rio Times. (2025). *Mexico's tourism hits record \$32.96 billion in 2024 despite lack of federal promotion*. [Çevrim-içi: <https://www.riotimesonline.com/mexicos-tourism-hits-record-32-96-billion-in-2024-despite-lack-of-federal-promotion/>] Erişim tarihi: 18 Nisan 2025.
- Thompson, R. (2022). *The rise of space tourism: Opportunities and challenges*. Space Studies Institute.
- Timothy, D. J. (2007). *Empowerment and tourism development*. Channel View Publications.
- Timothy, D. J. (2018). *Shopping tourism, retailing and leisure*. Channel View Publications.
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2023). *Heritage tourism*. Routledge.
- Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management*, 21(6), 613-633.
- Travel and Tour World. (2024). *How France outpacing Spain, Australia*, [Çevrim-içi: <https://www.travelandtourworld.com/news/article/how-france-outpacing-spain-australia-russia-canada-us-china-italy-turkey-germany-thailand-uk-mexico-japan-brazil-south-korea-netherlands-and-switzerland-in-terms-of-tourists-arrival/>], Erişim tarihi: 18 Nisan 2025.
- Turgut, B., Yılmaz, Ö., ve Demir, M. (2024). Küçük şehirlerde sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi: Yönetişim. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 35(2), 1010–1025.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). *Nüfus ve demografik veriler*. [Çevrim-içi: <https://www.tuik.gov.tr>], Erişim tarihi: 12 Kasım 2023.
- TÜRSAB (2014). *Doğa ve macera turizmi raporu*. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Yayınları. [Çevrim-içi: <https://www.tursab.org.tr>], Erişim tarihi: 25 Kasım 2024.

- TÜRSAB. (2023). *Türkiye seyahat acentaları birliği turizm istatistikleri*. [Çevrim-içi: <https://www.tursab.org.tr>], Erişim tarihi: 18 Aralık 2023.
- TÜRSAB. (2024). *Türkiye seyahat ve turizm verileri. TÜRSAB raporu*. [Çevrim-içi: <https://www.tursab.org.tr>], Erişim tarihi: 5 Ocak 2024.
- Tyrväinen, L., Uusitalo, M., Silvennoinen, H., & Hasu, E. (2014). Towards sustainable growth in nature-based tourism: Determinants of green destination choice. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(4), 629–648.
- Uğurlar, A. (2017). Turizmde sürdürülebilirlik: Bir ölçülebilirlik aracı olarak göstergelerin önemi. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 8(21), 118-140.
- Ulutürk, S., ve Aydın, G. (2018). Azdavay orman altı florasının gastronomi turizmine katkıları. *Gastronomi ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 40-58.
- UNCTAD. (2005). *E-commerce and development report 2005: E-tourism and the information economy*. United Nations. [Çevrim-içi: <https://unctad.org>], Erişim tarihi: 15 Ekim 2023.
- UNEP. (2004). *Sustainable tourism: Turning the tide*. United Nations Environment Programme.
- UNESCO. (2025). *UNESCO Dünya Miras Listesi*. UNESCO Yayınları. [Çevrim içi: <https://whc.unesco.org/en/list/>] Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025.
- United Nations. (2013). *Millennium development goals report*. United Nations Publications.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2001). *E-business for tourism: Practical guidelines for tourism destinations and businesses*. World Tourism Organization. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 10 Mart 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2002). *Tourism Destination Management*. Madrid: UNWTO. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 18 Şubat 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2005). *Making tourism more sustainable: A guide for policy makers*. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 10 Nisan 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2013). *Tourism highlights*. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 3 Nisan 2024.

- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2014a). *Adventure tourism market study*. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 21 Ocak 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2018). *Tourism for development: Volume II – Good practices*. World Tourism Organization. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 11 Mayıs 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2020a). *Tourism in the 21st century: Meeting new challenges*. World Tourism Organization. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 18 Kasım 2023.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2020b). *Tourism and Sustainable Development: Global Report*. Madrid: UNWTO. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 25 Kasım 2023.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2021). *The Impact of COVID-19 on Global Tourism*. UNWTO Publications. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 5 Ocak 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2022a). *Global Report on Tourism Competitiveness and Sustainability*. Madrid: UNWTO. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 15 Ocak 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2022b). *Sustainable tourism and its role in biodiversity conservation*. World Tourism Organization. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 22 Ocak 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2022c). *Understanding tourism motivations: A guide for destination managers*. World Tourism Organization. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 30 Ocak 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2023b). *Sürdürülebilir turizm ve yerel kalkınma raporu*. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 12 Şubat 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2023c). *Tourism Trends and Recovery*. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 20 Şubat 2024.
- UNWTO (United Nations World Tourism Organization). (2024). *Uluslararası Turizm Raporu. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü Raporu*. [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org>], Erişim tarihi: 5 Mart 2024.

- Varley, P., & Semple, T. (2015). Outdoor adventure and slow tourism. *Journal of Adventure Tourism*, 8(3), 205–217.
- Wang, Y., & Russo, S. (2007). Concepts of destination marketing: A case study of DMS adoption. *Tourism Analysis*, 12(1), 11-25.
- Weaver, D. B. (2006). *Sustainable tourism: Theory and practice*. Routledge.
- Weber, K. (2001). Outdoor adventure tourism: A review of research approaches. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 360–377.
- Weiler, B., & Black, R. (2015). *Tour guiding research: Insights, issues and implications*. Channel View Publications.
- Williams, P., & Soutar, G. (2005). Close to the "edge": Critical issues for adventure tourism operators. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 10(3), 247-261.
- Williams, P., & Soutar, G. (2009). Value, satisfaction and behavioral intentions in an adventure tourism context. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 413–438.
- Woosnam, K. M. (2012). Using emotional solidarity to explain residents' attitudes about tourism and tourism development. *Journal of Travel Research*, 51(3), 315-327.
- World Tourism Organization (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook*. UNWTO Publications.
- World Tourism Organization (2007). *A practical guide to destination management*. UNWTO Publications.
- World Travel & Tourism Council. (2023). *Travel & tourism economic impact 2023*. [Çevrim-ı: <https://wttc.org/research/economic-impact>], Erişim tarihi: 15 Nisan 2025.
- WTOBC (2001). *Business Council for Sustainable Development in Tourism: Guidelines for destination management systems*. World Tourism Organization.
- Xie, J., Costa, C. A., & Morais, D. (2008). Gender differences in rural tourists' motivation and activity participation. *Journal of Hospitality & Leisure Marketing*, 16(4), 368–384.
- Yakupoğlu, H. (2008). Bal ve Ihlamur Festivalleri'nin bölgesel etkileri: Azdavay örneği. *Anadolu Kültürel Etkinlikler Dergisi*, 9(3), 34-41.

- Yaman, İ. (2003). Kültürel turizm ve yerel etkinlikler: Azdavay ilçesi örneği. *Yerel Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 25-38.
- Yeni, H., ve Çetin, M. (2015). Daday'ın geleneksel mimarisi ve kırsal yerleşim alanları üzerine bir değerlendirme. *Türk Mimarisi ve Çevre Dergisi*, 3(5), 44-60.
- Yeşiltaş, Ö., Çeken, M., ve Öztürk, E. (2009). Cide Arkeoloji Projesi sonuç raporu. *Arkeoloji ve Çevre Dergisi*, 15(6), 71-89.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications*. (Vol. 6). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Zach, F. J., & Racherla, P. (2011). Assessing the value of collaboration in tourism networks. *Tourism Management*, 32(3), 876-885.
- Zapata, M. J., & Hall, C. M. (2012). Public-private partnerships in tourism. *Tourism Management*, 33(1), 64-76.
- Zemla, M. (2016). Interdisciplinary approaches to destination studies: Problems and perspectives. *Tourism Review*, 71(1), 2-11.
- Zengin, B., Yılmaz, A., ve Demir, C. (2019). Sağlık ve wellness turizminin bölgesel katkıları. *Sağlık Turizmi ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 40-55.
- Zeren, S., Sevik, H., ve Çetin, M. (2016). Küre Dağları Milli Parkı'nda ekoturizmin geliştirilmesi için öneriler. *Ekoturizm Çalışmaları Dergisi*, 7(1), 60-75.
- Zeyrek A. G. (2013). Azdavay kültürel mirası ve sürdürülebilirlik. *Kastamonu Kültürel Miras Dergisi*, 7(1), 50-67.
- Zhao, L., Li, X., & Zhang, J. (2024). The study on the relationship between perceived value, satisfaction, and tourist loyalty: A case study of Chinese tourists in Japan. *Heliyon*, 10(5), e12345.



EKLER

EK A Yerel Halk İçin Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı öğrencisi Şenol KARABALTAOĞLU tarafından danışmanlığını Doç. Dr. Hüseyin PAMUKÇU'nun yürüttüğü “Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Kapsamında Macera Turizmi Üzerine Nitel Bir Değerlendirme” isimli doktora tezi için veri toplanması amacıyla hazırlanmıştır. Bu görüşmenin amacı Daday, Azdavay ve Pınarbaşı bölgesindeki yerel halkın, macera turizmi ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi konusundaki görüşlerini almaktır. Görüşme kapsamında birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde ise sekiz adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Sorular ve sorulara yönelik yanıtlarınız izninizle kaydedilip daha sonra araştırmacı tarafından analiz edilecektir. Görüşmenin kayıt altına alınmasına izin vermezseniz araştırmacı tarafından görüşme notları tutulacaktır. Görüşmenin yaklaşık 30-40 dakika süreceği öngörülmektedir. Görüşmelerin çözümlemesi yapıldığında size ait görüşmenin çözümlemesi kontrolünüze sunulacak ve gereksinim duyarsanız düzeltme yapabileceksiniz. Kişisel bilgileriniz kesinlikle gizli kalacaktır. Görüşmeye katılımınız gönüllülük esasına bağlı olup görüşme başladıktan sonra da isterseniz görüşmeden çekilebilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederim.

Şenol KARABALTAOĞLU
Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Doktora Öğrencisi
E-mail:

1. Bölüm

Cinsiyetiniz :	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız:	☐ 20-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 50 ve üzeri
Mesleğiniz:	☐ Memur ☐ İşçi ☐ Serbest Meslek ☐ Diğer....

Ek A'nın Devamı

2. Bölüm

1. Yaşadığınız bölgedeki doğal güzellikler ve kültürel değerler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu değerler korunuyor mu?
2. Bu doğal ve kültürel değerleri göz önünde bulundurduğunuzda, bölgenizde yapılan macera turizmi etkinlikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce yeterli mi, yoksa geliştirilmesi gereken yönler var mı?
3. Macera turizminin, yaşadığınız bölgenin doğasına ve günlük yaşamınıza etkileri nelerdir? Sizce olumlu mu, yoksa bazı olumsuz etkileri var mı?
4. Macera turizminin uzun vadede sürdürülebilir olması için nelerin yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
5. Şu ana kadar bölgenizde düzenlenen macera turizmi etkinliklerine katıldınız mı? Katıldıysanız hangi etkinliklerde yer aldınız?
6. Sizce, bölgedeki macera turizminin gelişimiyle ilgili yerel halkın daha fazla söz sahibi olması gerekiyor mu? Eğer gerekiyorsa, hangi konularda yerel halkın karar alması gerektiğini düşünüyorsunuz?
7. Macera turizmi faaliyetleriyle ilgili en büyük sorunların neler olduğunu düşünüyorsunuz?
8. Bu sorunların çözülmesi için sizce neler yapılmalı? Hangi önlemler alınmalı veya hangi iyileştirmeler yapılmalı?

EK B Turistler İçin Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı öğrencisi Şenol KARABALTAOĞLU tarafından danışmanlığını Doç. Dr. Hüseyin PAMUKÇU'nun yürüttüğü “Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Kapsamında Macera Turizmi Üzerine Nitel Bir Değerlendirme” isimli doktora tezi için veri toplanması amacıyla hazırlanmıştır. Bu görüşmenin amacı turistlerin bölgenin turizm potansiyeli ve sürdürülebilir turizm yönetimi ile ilgili görüşlerini almaktır. Görüşme kapsamında birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde ise altı adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Sorular ve sorulara yönelik yanıtlarınız izninizle kaydedilip daha sonra araştırmacı tarafından analiz edilecektir. Görüşmenin kayıt altına alınmasına izin vermezseniz araştırmacı tarafından görüşme notları tutulacaktır. Görüşmenin yaklaşık 30-40 dakika süreceği öngörülmektedir. Görüşmelerin çözümlemesi yapıldığında size ait görüşmenin çözümlemesi kontrolünüze sunulacak ve gereksinim duyarsanız düzeltme yapabileceksiniz. Kişisel bilgileriniz kesinlikle gizli kalacaktır. Görüşmeye katılımınız gönüllülük esasına bağlı olup görüşme başladıktan sonra da isterseniz görüşmeden çekilebilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederim.

Şenol KARABALTAOĞLU
Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Doktora Öğrencisi
E-mail:

1. Bölüm

Cinsiyetiniz :	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız:	☐ 20-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 50 ve üzeri
Mesleğiniz:	☐ Memur ☐ İşçi ☐ Serbest Meslek ☐ Diğer....

Ek B'nin Devamı

2. Bölüm

1. Bölgeyi ziyaret etme kararınızı ne etkiledi? (Doğal güzellikler, kültürel özellikler, macera turizmi fırsatları vs.)
2. Bölgedeki macera turizmi etkinliklerinden hangilerini tercih ettiniz? Neden?
3. Bölgedeki macera turizmi faaliyetlerinin çevre üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Özellikle doğal alanların korunması, su kaynakları, bitki örtüsü ve hayvan yaşamı gibi konularda herhangi bir olumsuz etkisini gözlemlediniz mi? Bu etkileri azaltmak için hangi önlemler alınabilir?
4. Bölgedeki macera turizminin devamlılığının sağlanması için yapılması gerekenler hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konudaki önerileriniz neler olabilir?
5. Yerel halkla etkileşiminiz nasıldı? Bu konudaki deneyimleriniz nelerdir?
6. Turizm faaliyetiniz sırasında hangi hizmetleri veya imkânları daha çok görmek isterdiniz?

EK C Kamu, Sivil Toplum ve Özel Sektör Temsilcileri Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı öğrencisi Şenol KARABALTAOĞLU tarafından danışmanlığını Doç. Dr. Hüseyin PAMUKÇU'nun yürüttüğü “Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Kapsamında Macera Turizmi Üzerine Nitel Bir Değerlendirme” isimli doktora tezi için veri toplanması amacıyla hazırlanmıştır. Bu görüşmenin amacı bölgedeki kamu ve özel sektörün turizm yönetimi, sürdürülebilirlik ve bölgeye yapılan yatırımlar hakkındaki görüşlerini almaktır. Görüşme kapsamında birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde ise yedi adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Sorular ve sorulara yönelik yanıtlarınız izninizle kaydedilip daha sonra araştırmacı tarafından analiz edilecektir. Görüşmenin kayıt altına alınmasına izin vermezseniz araştırmacı tarafından görüşme notları tutulacaktır. Görüşmenin yaklaşık 30-40 dakika süreceği öngörülmektedir. Görüşmelerin çözümlemesi yapıldığında size ait görüşmenin çözümlemesi kontrolünüze sunulacak ve gereksinim duyarsanız düzeltme yapabileceksiniz. Kişisel bilgileriniz kesinlikle gizli kalacaktır. Görüşmeye katılımınız gönüllülük esasına bağlı olup görüşme başladıktan sonra da isterseniz görüşmeden çekilebilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederim.

Şenol KARABALTAOĞLU
Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Doktora Öğrencisi
E-mail:

1. Bölüm

Cinsiyetiniz :	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız:	☐ 20-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 50 ve üzeri
Mesleğiniz:	☐ Memur ☐ İşçi ☐ Serbest Meslek ☐ Diğer....

Ek C'nin Devamı

2. Bölüm

1. Bu bölgeye yapılan turizm yatırımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yatırımların sürdürülebilirlik açısından uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Sürdürülebilir macera turizmi için bölgede yapılması gereken yatırımlar nelerdir?
3. Kamunun macera turizmi ile ilgili sunduğu destek ve hizmetlerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
4. Macera turizminin sürdürülebilirliğini artırmak için hangi politik girişimlerin gerekli olduğunu düşünüyorsunuz?
5. Kamu, özel sektör ve sivil toplumun bölgede macera turizminin geliştirilmesine yönelik iş birliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Bu bölgede sürdürülebilir bir macera turizmi uygulaması oluşturulması için hangi somut adımların atılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
7. Bölgenin macera turizmi potansiyelinin geliştirilmesinde eksik kalan yönler var mıdır? Evetse, bunların neler olduğunu düşünüyorsunuz?

EK D Gönüllü Katılım Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında yürütülmekte olan Kastamonu'nun Daday, Azdavay ve Pınarbaşı İlçelerinde “Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Kapsamında Macera Turizmi Üzerine Nitel Bir Değerlendirme” isimli doktora tezi kapsamında veri toplanması amacıyla gerçekleştirilmektedir. Çalışmanın amacı, söz konusu ilçelerde sürdürülebilir destinasyon yönetimi anlayışı çerçevesinde, macera turizminin mevcut durumu, bölgeye etkileri ve sürdürülebilir gelişimine yönelik öneriler hakkında bilgi edinmektir.

Bu kapsamda sizinle yaklaşık 30-40 dakika sürecek bir görüşme yapılacaktır. Görüşme sürecinde bölgenizdeki doğal ve kültürel değerler, macera turizminin bölgeye etkileri, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımı ve sürdürülebilir turizm yönetimi konularında sorular sorulacaktır. Görüşme sürecinde özel veya hassas kişisel bilgiler içeren sorular sorulmayacaktır. Cevaplamak istemediğiniz veya özel olduğunu düşündüğünüz sorulara yanıt vermek zorunda değilsiniz. Görüşme sırasında yapılan konuşmalar, yalnızca sizin izniniz doğrultusunda ses kayıt cihazı ile kaydedilecektir. Ses kaydına izin vermemeniz halinde, görüşme notları araştırmacı tarafından alınacaktır. Görüşmeler çözümlendikten sonra, görüşme metniniz okumanız ve onaylamanız için size sunulacaktır. Dilerseniz metin üzerinde ekleme, çıkartma veya düzeltme yapabilirsiniz.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Görüşmeye katılmaktan istediğiniz zaman vazgeçebilirsiniz, herhangi bir gerekçe göstermeden çalışmayı yarıda bırakabilirsiniz. Bu durum size hiçbir sorumluluk yüklemeyecektir. Araştırma sürecinde, yanıtlarınızın gizliliği titizlikle korunacaktır ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Toplanan veriler, yalnızca bilimsel amaçlı çalışmalar kapsamında değerlendirilecek ve yayınlanacaktır. Görüşme formuna adınızı veya kimlik bilgilerinizi yazmanız gerekmemektedir.

Ek D'nin Devamı

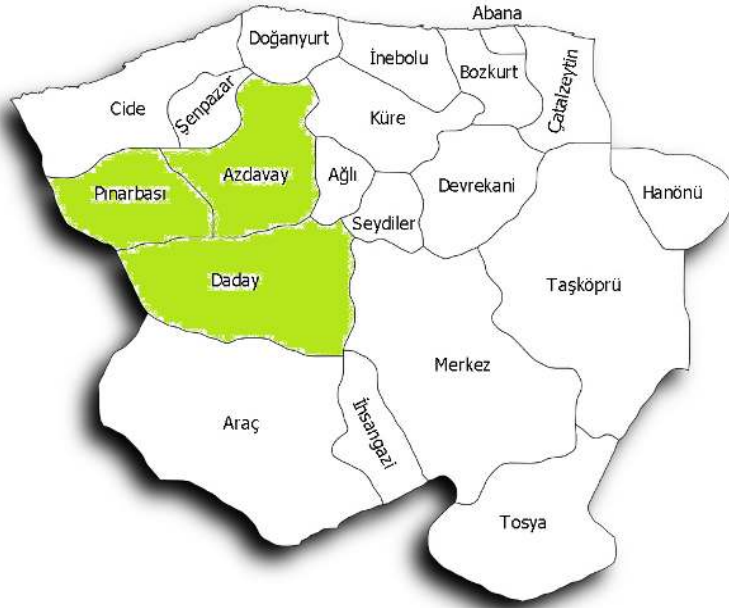
Bu çalışma hakkında herhangi bir sorunuz olursa ya da çalışma tamamlandıktan sonra araştırma sonuçları hakkında bilgi almak isterseniz, aşağıda belirtilen araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz. Katılımınız ve değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Danışman:	Araştırmacı:
Doç. Dr. Hüseyin PAMUKÇU	Şenol KARABALTAOĞLU
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Kastamonu Üniversitesi
Adres:	Adres:
Tel:	Tel:
E-posta:	E-posta:

Bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim anda ve herhangi bir gerekçe göstermeden katılımdan vazgeçebileceğimi, bu durumun bana herhangi bir sorumluluk yüklemeyeceğini, toplanacak tüm bilgilerin gizli tutulacağını ve yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağını biliyorum. Çalışmaya katılımımın tamamen gönüllülük esasına dayandığını kabul ediyorum.

Adı: _____
Soyadı: _____
İmza: _____
Tarih: _____

EK E Araştırma Alanı



Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Kastamonu, coğrafi ve turistik özellikleri ile ülkenin önde gelen şehirleri arasında yer almaktadır. 13 bin kilometrekare yüz ölçümü ile 33-34 doğu meridyenleri ve 41-42 kuzey paralelleri arasında yer alan şehir, merkez ilçesi ile beraber toplam 20 ilçeden oluşmaktadır (Zengin, 2019).

Kastamonu ili, sahip olduğu Küre Dağları ve Ilgaz Dağları topografik açıdan yüksek bir konumda yer almaktadır. Yüzölçümünün %74,6'sı dağlarla, %21,6'sı platolarla ve %3,8'i de ovalarla kaplı bulunmaktadır. İl, doğu-batı istikametinde uzanan bir masif kütledir. 2587 metreye ulaşan Ilgaz Dağları, 1775 metre yükseklikteki Ilgaz geçidi ile aşılmakta ve böylece Anadolu'nun iç kesimleri ile başkent Ankara Karadeniz'e bağlanmaktadır (Çetin, 2015).

Çalışmaya konu olan Kastamonu iline bağlı Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçeleri yukarıda yazılan coğrafi konum ve yer şekilleri açısından macera turizmi faaliyetlerine uygundur. Bölge içerisinde yer alan Küre Dağları Milli Parkı (KDMP), Türkiye'nin kanyon ve mağaralar açısından en zengin yerlerinden biridir (Vurdu vd., 2004).

Ek E'nin Devamı

Bu bölgede yer alan KDMP, 1999 yılında Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) tarafından barındırdığı biyolojik ve endemik türleri ile korunması gereken Avrupa ormanları listesinde Türkiye'den ilan edilen 9 ormandan birisi olarak yer almıştır (Ayaz, 2006). Ayrıca KDMP'nin yer aldığı bu alan "Batı Karadeniz Karst Kuşağı" içerisinde yer alarak, Toros Dağları'ndan sonra Türkiye'nin en önemli ikinci karstik alanıdır (Akbulut vd., 2015).

Coğrafi Konum: Kastamonu ilinin kuzeybatısında yer alan Azdavay ilçesi, toplam 759 km² yüzölçümüne sahiptir (HGK, 2014). İl merkezine 77,6 km mesafede bulunan Azdavay, kuzeyde Doğanyurt, kuzeybatıda Şenpazar, batıda Pınarbaşı, güneyde Daday, doğuda Ağlı ve kuzeydoğuda Küre ilçeleri ile komşudur. İlçe merkezi 830 metre rakıma sahiptir ve Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz bölümünde yer almaktadır. Azdavay'ın dört mahallesi ve 49 köyü bulunmaktadır; köylerin büyük çoğunluğu orman köyü olup ilçe merkezine en uzak köy 60 km mesafededir. İlçenin doğu kısmında %50; güney, kuzey ve batı kısımlarında ise %71 oranında ormanlık alan bulunmaktadır. Ormanların düşük rakımlı bölgelerinde yapraklı maki türleri yayginken, daha yüksek rakımlarda ibreli ve karışık yapraklı ormanlar görülmektedir. Gökmar, çam, meşe ve kayın ormanları en yaygın türler olup, şimşir ve yabani kiraz gibi maki türleri de sıklıkla görülmektedir (Zeyrek, 2013).

Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Daday ilçesi ise Kastamonu il merkezine 35 km uzaklıktadır. İlçe, kuzeybatıda yer almakta olup Köroğlu Dağları'nın uzantılarında bir ova görünümüne sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle ulaşım açısından avantajlıdır. İlçede karasal iklim hâkimdir; kışlar soğuk ve sert geçerken, yazlar sıcak ve kuraktır. Tarım alanları genellikle sulama imkânları ile sınırlıdır. Yumurtacı ve Taşçılar göletleri bu ihtiyacı karşılamak için yetersiz kalmaktadır. Daday'ın yüzölçümünün büyük kısmı ormanlarla kaplıdır ve bu durum ilçeye ferah ve temiz bir atmosfer kazandırmaktadır. İlçe, güneyde Araç ve İhsangazi, batıda Eflani, doğuda Kastamonu Merkez, kuzeyde Azdavay, Pınarbaşı ve Ağlı ile çevrilidir (Muzır, 2017).

Ek E'nin Devamı

Pınarbaşı ilçesi, Kastamonu il merkezine 100 km uzaklıkta olup toplam yüzölçümü 546 km²'dir (HGK, 2014). Doğusunda Azdavay, batısında Bartın'ın Ulus ilçesi, kuzeyinde Cide, kuzeydoğusunda Şenpazar, güneyinde ise Daday ve Eflani ilçeleri ile çevrilidir. İlçe merkezi, 650 metre rakıma sahiptir ve Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında geçiş özellikleri göstermektedir. Pınarbaşı'nda bulunan 6 mahalle ve 27 köy, dağınık bir yerleşim yapısına sahiptir; her köyde en az 4-5 yerleşim yeri bulunmaktadır. İlçenin %63'ü ormanlarla kaplıdır. Ormanlık alanlar, alçak kesimlerde çayır ve maki benzeri bitki örtüsü ile karakterize edilirken yüksek kesimlerde iğne yapraklı ağaçlar yaygındır.

Valla Kanyonu, Pınarbaşı ilçesine bağlı Muratbaşı Köyü sınırlarında yer almakta olup, 12 km uzunluğu ve 800 ila 1300 metre arasında değişen yan duvar yüksekliği ile dikkat çeken bir doğal alandır. Devrekâni Çayı ile Kanlıçay'ın birleştiği noktadan başlayıp Cide'ye doğru ilerleyen kanyon, yerel halk tarafından "ölüm kanyonu" olarak adlandırılmaktadır. Kanyonda kartal, akbaba, doğan gibi yırtıcı kuş türlerinin yaşadığı belirtilmekte ve kanyonun geçmenin teçhizat ve rehber olmadan mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden bir grup öğrencinin 1994 yılında kanyonda kaybolup 14 gün sonra çıkış yapmaları ve burayı "Vahşi Cennet" olarak tanımlamaları, bölgenin doğa ve macera severler için popüler bir destinasyon haline gelmesini sağlamıştır. Azdavay, Daday ve Pınarbaşı ilçelerinin sahip olduğu doğal ve coğrafi özellikler, bu bölgeleri hem ekoturizm hem de macera turizmi açısından değerli kılmaktadır. Bu tür destinasyonların sürdürülebilir bir şekilde korunması ve yönetilmesi, hem yerel halkın refahını artırmak hem de doğal mirası korumak açısından kritik öneme sahiptir.

Yeryüzü Yapısı: Daday ilçesi, Kastamonu ilinin kuzeybatısında, 980 metre rakımda yer almakta olup, Köroğlu Dağları'nın uzantıları arasında ova görünümünde bir yapıya sahiptir. İlçeyi ortadan ikiye bölen Daday Çayı, Gökırmak'ın önemli kollarından biridir. Vadinin bir yanında Göktepe (1470 m), diğer yanında ise Ballıdağ (1570 m) yükselmektedir.

Ek E'nin Devamı

Arazi yapısı açısından çok verimli topraklara sahip olmasa da, ormanlarla çevrili olması ve engebeli yapısı, Daday'a doğal bir güzellik kazandırmaktadır. İlçe, ormanlarla kaplı çevresi sayesinde hem ekoturizm hem de doğa sporları için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bölgede, doğal peyzajın korunması amacıyla yerel yönetimlerin ve toplulukların aktif katılımıyla sürdürülebilir kalkınma çalışmaları yürütülmektedir (Kastamonu Kültür ve Turizm, 2017).

Pınarbaşı ilçesi ise, yüzey şekilleri açısından Kastamonu'nun diğer ilçelerinden farklılık göstermektedir. Kanyonlarla özdeşleşmiş bu ilçe, bölgenin en dikkat çekici coğrafi oluşumlarına ev sahipliği yapmaktadır. İlçe merkezinin rakımı 650 metre olup arazi yapısı dağlık ve engebelidir. Küçük plato düzlüklerinin bulunduğu vadiler, bölgenin coğrafi çeşitliliğini artırmaktadır. İlçenin hâkim dağ kütesini oluşturan Küre Dağları Milli Parkı, hem biyolojik çeşitlilik hem de doğal güzellik açısından dikkat çekicidir. İlçede yer alan önemli yükseltiler arasında Kurtgirmez Dağı (1338 m), Büyük Dağ (1151 m) ve Gavurharman Dağı (1136 m) bulunmaktadır. Pınarbaşı'ndan geçen Zarı Çayı, güneyden kuzeye akarak Ilıca köyünde Devrekâni Çayı ile birleşmektedir. İlçe, doğal oluşumları ve zengin ekosistemi ile ekoturizm ve doğa sporları açısından cazibe merkezi konumundadır (Kastamonu Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017).

Azdavay ilçesi ise coğrafi yapısı ve yeryüzü şekilleri bakımından zengin bir çeşitliliğe sahiptir. İlçede yer alan Çatak Kanyonu, bölgenin en dikkat çekici doğal oluşumlarından biridir ve turizm açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. İlçe, Kastamonu'nun kuzeybatısında, 840 km²'lik bir yüzölçümüne sahip olup, arazi yapısı büyük oranda engebeli ve ormanlık alanlarla kaplıdır. İlçe merkezinin rakımı 830 metre olup, çevresindeki ormanlık alanlar yapraklı bitki örtüsü bakımından oldukça zengindir. Ormanların alçak kesimlerinde meşe, kayın gibi yapraklı ağaç türleri yaygınken, yüksek kesimlerde ise çam ve göknar gibi iğne yapraklı türler hâkimdir.

Ek E'nin Devamı

İlçenin başlıca akarsuları arasında Devrekâni Çayı, Kocaçay ve Valay Çayı bulunmaktadır. İlçenin doğal peyzajı ve ormanlık alanları, özellikle doğa yürüyüşleri, kampçılık ve fotoğrafçılık gibi aktiviteler için elverişli bir ortam sunmaktadır (Zeyrek, 2013).

Bu üç ilçe, doğal güzellikleri ve coğrafi özellikleriyle hem ekoturizm hem de macera turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bölgede doğal mirasın korunması ve turizm potansiyelinin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi için yerel yönetimlerin ve toplulukların katılımını teşvik eden projeler yürütülmektedir. Bu tür projeler, yalnızca bölgenin turistik cazibesini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda doğal kaynakların korunmasına ve yerel ekonominin güçlenmesine de katkıda bulunmaktadır.

Ulaşım Ağı: Kastamonu ili, Türkiye'nin kuzeybatısında yer almakta olup, ulaşım açısından çeşitli olanaklar sunmaktadır. İstanbul'dan Kastamonu'ya her gün düzenli havayolu seferleri yapılmaktadır. Ancak, il genelinde demiryolu ulaşımı bulunmamaktadır. Gelişmiş karayolu ağı sayesinde Kastamonu'ya İstanbul'dan E80 yolu üzerinden kolaylıkla ulaşılabilir. Bu güzergâhın uzunluğu 495 kilometre olup, yaklaşık 6 saatlik bir yolculuk süresi gerektirmektedir. Başkent Ankara ile Kastamonu arasındaki mesafe ise D765 karayolu üzerinden 230 kilometredir ve bu güzergâh, yaklaşık 3 saatlik bir yolculuk süresi sunmaktadır. Modern karayolu altyapısı, Kastamonu'nun diğer bölgelerle bağlantısını güçlendirmekte ve ilin turizm potansiyelini artırmaktadır (HGK, 2014).

Daday ilçesi, Kastamonu il merkezine 30 kilometre mesafede yer almakta olup, ilçeye ulaşım devlet karayolu aracılığıyla sağlanmaktadır. İlçeden Azdavay'a ulaşım, 40 kilometre uzunluğundaki bir orman yolu üzerinden mümkündür. Daday ve Pınarbaşı ilçeleri arasındaki mesafe ise 61 kilometredir ve bu karayolu güzergâhı doğal peyzaj eşliğinde yolculuk imkanı sunmaktadır. Daday'ın konumu ve çevresindeki ulaşım ağı, ilçeyi hem Kastamonu merkezine hem de çevre ilçelere bağlamaktadır (Kastamonu Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017).

Ek E'nin Devamı

Kastamonu'dan Azdavay ilçesine ulaşım iki farklı güzergâh üzerinden sağlanmaktadır. İlk güzergâh, Kastamonu-Ağlı-Azdavay hattını içeren D765 karayolu olup, toplam uzunluğu 85 kilometredir ve yolculuk yaklaşık 1 saat sürmektedir. İkinci güzergâh ise Kastamonu-Daday-Azdavay hattını kapsamaktadır. Bu güzergâhın uzunluğu 70 kilometre olup, yaklaşık 70 dakikalık bir yolculuk süresi sunmaktadır. Azdavay ilçesine ulaşım kolaylığı, ilçenin doğal ve kültürel değerlerini keşfetmek isteyen turistler için cazip bir seçenek oluşturmaktadır (Muzır, 2017).

Pınarbaşı ilçesine ulaşım Kastamonu merkezinden iki alternatif güzergah ile mümkündür. İlk güzergah Kastamonu-Daday-Pınarbaşı hattını kapsamakta olup, toplam uzunluğu 90 kilometredir. İkinci güzergah ise Kastamonu-Azdavay-Pınarbaşı hattıdır ve bu yol 85 kilometre uzunluğundadır. Her iki güzergah da doğal güzellikleriyle ön plana çıkmakta ve bölgenin turistik cazibesini artırmaktadır. Bölgedeki ulaşım ağının iyileştirilmesi, Pınarbaşı'nın turizm potansiyelinin etkin bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır (Zeyrek, 2013).

Kastamonu'nun ulaşım altyapısı, il merkezi ile ilçeler arasındaki bağlantıyı kolaylaştırmakta, aynı zamanda doğal ve tarihi destinasyonlara erişimi artırmaktadır. Karayolu güzergahlarının doğal peyzajla uyum içinde olması, özellikle ekoturizm ve doğa turizmi açısından önemlidir. Bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerler, karayolu ulaşımının geliştirilmesini zorunlu kılmakta, bu da sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşılması için kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir.

İklim Özellikleri: Daday ilçesi, iklim özellikleri bakımından tipik karasal iklim karakteristiklerini yansıtmaktadır. Kış ayları genellikle kar yağışlı ve oldukça soğuk geçerken, ilkbahar ve sonbahar mevsimleri serin ve genellikle yağışlıdır. Yaz mevsimi ise sıcak ve çoğunlukla kurak bir seyir izler. Bölgedeki yıllık sıcaklık değerleri genellikle -5°C ila 27°C arasında değişmekte olup, nadiren -13°C'nin altına ya da 32°C'nin üzerine çıkmaktadır (KUZKA, 2021). Bu iklim özellikleri, Daday'ın doğal bitki örtüsünü, tarım faaliyetlerini ve ekoturizm potansiyelini şekillendirmekte önemli bir rol oynamaktadır.

Ek E'nin Devamı

Azdavay ilçesi ise sert karasal iklim etkisi altındadır. Kış aylarının uzun sürdüğü ilçede, ocak, şubat ve mart aylarında yoğun kar yağışı gözlemlenmektedir. Özellikle geceleri sıcaklık -20°C 'ye kadar düşebilmektedir. İlkbahar ve sonbahar ayları serin ve yağışlı geçerken, yaz aylarında sıcaklık ortalama 25°C civarındadır. Bu sert iklim koşulları, Azdavay'ın yaban hayatı, orman ekosistemi ve kırsal yaşam dinamiklerini belirleyen unsurlardan biridir (Muzır, 2017).

Pınarbaşı ilçesi, Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş bölgesi niteliği taşır. Kış mevsimi uzun ve soğuk geçerken, yazlar kısa, sıcak ve çoğunlukla açık havaya sahiptir. Yıllık sıcaklık değerleri -4°C ila 26°C arasında değişirken, nadiren -11°C 'nin altına veya 30°C 'nin üzerine çıkar (Zeyrek, 2013). Bu iklimsel geçiş özellikleri, Pınarbaşı ilçesini özellikle doğa temelli turizm ve açık hava etkinlikleri için uygun hale getirmektedir.

Bölgenin iklimi, turizm potansiyeli üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Yoğun kar yağışı, özellikle kış turizmini ve kar sporlarını teşvik ederken, yaz aylarındaki sıcak ve açık hava koşulları trekking, doğa yürüyüşleri ve kanyon sporları gibi faaliyetlere olanak tanımaktadır. Ayrıca yıl boyunca süren yağışlar, bölgenin bitki örtüsünü destekleyerek eşsiz bir peyzajın oluşmasını sağlamaktadır.

Bölgenin farklı iklim koşulları, yerel tarım ve hayvancılık faaliyetlerini de şekillendirmektedir. Daday'ın kurak yazları ve Azdavay'ın soğuk kışları, tarımsal ürün desenini belirlerken; Pınarbaşı'nın geçiş iklimi özellikleri, çeşitli tarımsal faaliyetler için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Aynı zamanda, bu iklimsel çeşitlilik, yerel halkın yaşam tarzını, geleneksel mimarisini ve yerel ekonomisini de önemli ölçüde etkilemektedir (KUZKA, 2021).

Demografik Özellikleri: Azdavay ilçesi, 2021 yılı itibarıyla 7,290 kişilik bir nüfusa sahiptir. İlçe nüfusunun 4,063 kişisi kırsal kesimde yaşarken, 3,227 kişi ilçe merkezinde ikamet etmektedir. 759 km^2 'lik bir yüzölçümüne sahip olan Azdavay'da km^2 başına düşen nüfus 10 kişidir (TÜİK, 2021).

Ek E'nin Devamı

İlçenin nüfus dinamikleri, 1970 yılına kadar bir artış eğilimi gösterirken, 1975'ten itibaren önce ılımlı bir azalma, 1985 sonrasında ise belirgin bir düşüşe geçmiştir. Bu azalış, ilçeden dış göç ve düşük doğurganlık oranları ile açıklanabilir (KUZKA, 2021). Azdavay'ın bu demografik değişimi, bölgedeki sosyal ve ekonomik yapının dönüşümüne önemli etkiler yapmıştır.

Daday ilçesi, 2021 yılı verilerine göre 8,073 kişilik bir nüfusa sahiptir. İlçede kırsal kesimde yaşayan nüfus 5,248 kişi, şehir merkezinde yaşayan nüfus ise 2,825 kişidir. 843 km² yüzölçümüne sahip Daday'da km² başına düşen nüfus 10 kişi olarak hesaplanmaktadır (TÜİK, 2021). Daday'ın nüfusu, yalnızca 1965-1975 yılları arasında artış göstermiş, diğer dönemlerde sürekli azalma eğiliminde olmuştur. Genç bağımlılık oranı, Kastamonu ve TR82 Bölgesi ortalamaları ile benzerlik gösterse de, yaşlı bağımlılık oranı hem Kastamonu'nun hem de TR82 Bölgesi'nin oldukça üzerindedir. Bu durum, bölgedeki yaşlı nüfusun artışı ve çalışma çağındaki nüfusun azalması ile açıklanabilir. Dolayısıyla Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında Daday'da genç bağımlılık oranı oldukça düşük, yaşlı bağımlılık oranı ise oldukça yüksektir (KUZKA, 2021). Bu demografik özellikler, Daday'da ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğini ve iş gücü dinamiklerini etkilemektedir.

Pınarbaşı ilçesi, 2021 yılında 5.688 kişilik bir nüfusa sahiptir. İlçede kırsal kesimde yaşayan nüfus 3.211 kişi iken, şehir merkezinde yaşayan nüfus 2.477 kişidir. 546 km² yüzölçümüne sahip olan Pınarbaşı'nda km² başına düşen nüfus 10 kişidir (TÜİK, 2021). İlçede nüfus azalması, Kastamonu ve TR82 Bölgesi'ndeki genel nüfus azalma eğiliminden daha yüksek bir hızla gerçekleşmektedir. Ancak yaz aylarında, geçici göç hareketleri nedeniyle ilçenin nüfusu önemli ölçüde artış göstermektedir. Pınarbaşı'nda yaşlı bağımlılık oranı, Kastamonu, TR82 Bölgesi ve Türkiye ortalamalarından belirgin şekilde yüksektir. Bu durum, ilçede yaşlı nüfusun artışı ve çalışma çağındaki nüfusun azalışını işaret etmektedir. Ayrıca, Pınarbaşı, Kastamonu ilçeleri arasında en yüksek yaşlı bağımlılık oranına sahiptir. Eğitim durumu açısından bakıldığında ise, ilçede okuma yazma bilmeyen ve bir okul bitirmemiş bireylerin oranı, Kastamonu ve TR82 Bölgesi ortalamalarının üzerindedir (KUZKA, 2021).

Ek E'nin Devamı

Bu nüfus dinamikleri, bölgedeki sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı önemli ölçüde şekillendirmektedir. Özellikle yaşlı bağımlılık oranlarının yüksekliği, kırsal alanlardaki ekonomik kalkınma potansiyelini sınırlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitim düzeyinin düşük olması, bölgedeki iş gücü kalitesini ve yenilikçi girişimcilik faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, sürdürülebilir kalkınma politikalarının bölgeye özgü sosyal ve ekonomik koşullara göre uyarlanmasını gerekli kılmaktadır.

Kültürel Miras ve Turizm Türleri: Azdavay, Pınarbaşı ve Daday ilçeleri, Kastamonu ilinin kültürel ve doğal zenginliklerini temsil eden bölgeler arasında öne çıkmaktadır. Bu ilçeler, tarih boyunca farklı medeniyetlerin etkisiyle şekillenen bir kültürel mirasa ve zengin doğal kaynaklara sahiptir. Özellikle Azdavay, coğrafi yapısı, zengin bitki örtüsü ve sosyal-ekonomik durağanlığı sayesinde geleneksel yaşam biçimini büyük ölçüde korumuş ve kültürel bir miras merkezi haline gelmiştir. Bu özellikler, Azdavay'ın kültürel mirasına yönelik farkındalığın artırılması ve bu mirasın korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasının önemini ortaya koymaktadır (Zeyrek, 2013).

Azdavay ilçesi, maddi ve manevi kültürel unsurlarıyla dikkat çekmektedir. İlçede kadınların yüzyıllardır kullandıkları geleneksel kıyafetler, kültürel kimliğin önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Bu kıyafetler, bölgedeki ekonomik ve sosyal yapıların durağanlığı sayesinde özgün özelliklerini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır (Koç, 2019). Ayrıca, Azdavay'a özgü geleneksel ahşap meskenler, yerel mimarinin örnekleri olarak dikkat çekmektedir. Genellikle iki katlı olan bu yapılar, alt katında ahır yer alacak şekilde tasarlanmıştır ve bölgedeki hayvancılık faaliyetlerinin temel geçim kaynaklarından biri olmasını yansıtmaktadır (Aydoğdu, 2012).

Bölgenin doğal zenginlikleri, yöresel yemek kültürüne önemli katkılar sağlamıştır. Azdavay'da yaban bitkileri ve orman ürünleri kullanılarak yapılan çeşitli yemekler, bölgenin gastronomik değerlerini ortaya koymaktadır. Örneğin, mantar çeşitleriyle yapılan yemekler ve börekler, yöre mutfağının özgünlüğünü yansıtan lezzetlerdir (Güler, 2010).

Ek E'nin Devamı

Bunun yanı sıra, yörede düzenlenen “Bal ve Ihlamur Festivalleri” gibi etkinlikler, bölgenin doğal ve kültürel zenginliklerini tanıtmak için önemli bir araçtır (Yakupoglu, 2008).

Azdavay, tarihsel ve arkeolojik açıdan da önemli bir merkezdir. İlçede yapılan kazılar, Anadolu'nun Türklere açılmasının ardından bölgeye yerleşen Türk boylarının kültürel izlerini yansıtan eserler ortaya koymuştur (Arlı ve Gümüş, 2007). Ayrıca, Azdavay'ın gastronomik kültürü, yaban elma, kızamık, kuşburnu gibi bitkilerden elde edilen marmelat ve pekmezlerle zenginleşmiştir (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020). Bu yemek kültürü, Türk mutfağının köklü özelliklerini barındırarak nesiller boyunca aktarılmıştır (Kayserili, 2011). Pınarbaşı ve Daday gibi komşu ilçeler, Azdavay'la benzer şekilde, kültürel ve doğal zenginliklerin bir arada bulunduğu bölgelerdir. Bu ilçeler, doğa turizmi, kültürel turizm, gastronomi turizmi, ekoturizm, tarım ve köy turizmi ile sağlık ve wellness turizmi gibi çeşitli turizm türlerinin gelişmesine olanak tanımaktadır (Oktay vd., 2016).

Doğa turizmi açısından, Küre Dağları Milli Parkı ve Çatak Kanyonu gibi doğal güzellikler, bölgenin turistik çekim merkezleridir (Aydoğdu, 2012). Kültürel turizmde ise “Bal ve Ihlamur Festivalleri” gibi etkinlikler, bölgenin kültürel değerlerini turistlere sunmaktadır (Yaman, 2003). Gastronomi turizminde, yöresel yemeklerin özgün malzemelerle yapılması, turistler için farklı deneyimler sunmaktadır (Aydoğdu ve Mızrak, 2017). Ekoturizm faaliyetleri, bölgenin doğal kaynaklarını koruma anlayışıyla sürdürülmekte ve turistlere doğayla iç içe deneyimler sunmaktadır. Tarım ve köy turizmi ise geleneksel tarım yöntemleri ve kırsal yaşamın tanıtımıyla bölgeye ekonomik katkı sağlamaktadır (Açıksöz vd., 2010). Sağlık ve wellness turizmi açısından ise bölgenin temiz havası ve doğal bitki örtüsü, iyileştirici özellikleriyle öne çıkmaktadır (Zengin vd., 2019).

Ek E'nin Devamı

Azdavay, Pınarbaşı ve Daday ilçeleri, Kastamonu'nun kültürel ve doğal zenginliklerini barındıran önemli bölgeleridir. Bu ilçeler, sahip oldukları değerlerle yalnızca yerel halk için değil, aynı zamanda turistler için de eşsiz bir deneyim sunmaktadır. Geleneksel kültür öğelerinin korunması ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması, bölgenin sürdürülebilir turizm potansiyelini artırmaktadır.

Doğal Çevre ve Biyoçeşitlilik: Azdavay, Pınarbaşı ve Daday ilçeleri, Kuzey Anadolu'nun doğal güzellikleri ve biyolojik çeşitliliği ile öne çıkan bölgeleridir. Bu ilçeler, zengin coğrafi yapıları, çeşitli flora ve fauna türlerine ev sahipliği yapan doğal habitatları ve Küre Dağları Milli Parkı (KDMP) gibi korunan alanlarla dikkat çekmektedir. KDMP, bölgenin en önemli ekolojik değerlerinden biri olarak kabul edilmekte ve sahip olduğu zengin ekosistem çeşitliliğiyle hem bilimsel araştırmalar hem de ekoturizm faaliyetleri açısından büyük bir potansiyel sunmaktadır (Sakıcı ve Çelik, 2017).

Bölgenin coğrafi ve ekolojik çeşitliliği, doğal yaşlı ormanlardan geleneksel tarım alanlarına, akarsu ve kanyon ekosistemlerinden orman içi çayır ve bozuk orman alanlarına kadar geniş bir ekosistem yelpazesi sunmaktadır. KDMP, dinihtar maki formasyonları, göknar, karaçam, Türk fındığı ve meşe gibi ağaç türleriyle zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Ayrıca, bölgede endemik bitki türleri de bulunmaktadır ve bu türlerin korunması bölgesel biyolojik çeşitlilik açısından büyük önem taşımaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2010).

Flora çeşitliliğinin yanı sıra bölge, yaban hayatı bakımından da zengindir. Ceylan, ayı, vaşak ve kartal gibi yaban hayvanları bölgenin faunasını oluştururken, bu türler aynı zamanda ekoturizm ve av turizmi faaliyetlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Öztürk ve Kalaycı, 2018). Azdavay orman altı florası, çeşitli mantar türleriyle dikkat çekmekte ve bu türler, yöresel mutfak kültüründe önemli bir yere sahiptir. Yaban elma, kuşburnu ve kıızılcık gibi yerli bitkiler, halk tarafından marmelat ve pekmez yapımında kullanılmakta, bu da gastronomik turizm potansiyelini artırmaktadır (Ulutürk ve Aydın, 2018).

Ek E'nin Devamı

Bölgedeki doğal kaynaklar, yalnızca ekoturizm açısından değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetler için de önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Ormanlardan elde edilen odun hammaddesi, yaban hayatından elde edilen ürünler ve tarım faaliyetlerinden sağlanan çıktılar, bölgenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktadır (Tan ve Yıldiran, 2019). Ayrıca bölgedeki ekoturizm projeleri, sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve uluslararası turizm ağına entegrasyon açısından önemli adımlar atılmasını sağlamaktadır (Zeren vd., 2016).

Doğal çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, bölgede gerçekleştirilecek sürdürülebilir turizm ve ekonomik kalkınma faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. KDMP, karbon tutma, hidrolojik dengeyi sağlama ve biyolojik çeşitliliği destekleme gibi ekosistem hizmetleri sunmaktadır. Bu ekosistem hizmetlerinin devamlılığı, hem bölgenin doğal kaynaklarının korunmasını hem de ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesini mümkün kılmaktadır (Çimen ve Abacı, 2012).

Azdavay, Pınarbaşı ve Daday ilçeleri, zengin doğal kaynakları ve biyolojik çeşitliliği ile bölgesel kalkınma ve turizm için büyük bir potansiyele sahiptir. Bu doğal değerlerin korunması, yerel halkın refahını artırmanın yanı sıra ulusal ve uluslararası düzeyde turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayacak önemli bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Kayserili, 2011).

Tarihi ve Arkeolojik Zenginlikler: Azdavay, Pınarbaşı ve Daday ilçeleri, Kastamonu'nun zengin tarihî ve arkeolojik mirasına ev sahipliği yapan önemli bölgeler arasında yer almaktadır. Bu bölgelerde yapılan arkeolojik ve tarihî araştırmalar, farklı medeniyetlerin bu topraklarda iz bıraktığını göstermektedir (Yakupoglu, 2008). Azdavay, antik çağlardan günümüze kadar birçok uygarlığın yerleşim alanı olmuş ve özellikle Anadolu'nun Türklere açılmasının ardından Türk boylarının yoğun olarak yerleştiği bir bölge haline gelmiştir. Bu süreklilik, Azdavay'ın kültürel mirasının önemini artırmaktadır (Ulutürk ve Aydın, 2018).

Ek E'nin Devamı

Bölgedeki tarihî yapılar arasında yaklaşık 600 yıllık geçmişe sahip Asar Camii, Azdavay'ın kültürel ve mimari mirasını simgelemektedir. Ayrıca, Yanık Ali Konağı, yaklaşık iki yüzyıllık geçmişiyle Azdavay'ın geleneksel yaşam biçimini yansıtan önemli bir yapıdır (Ulutürk ve Aydın, 2018). Küre Dağları Milli Parkı içinde bulunan Türk Fındığı Anıt Ağacı gibi doğal varlıklar da bölgenin hem tarihî hem de doğal mirasına katkıda bulunmaktadır (Açıksöz vd., 2010).

Pınarbaşı ilçesi, arkeolojik bulgular açısından önemli bir konuma sahiptir. Cide Arkeoloji Projesi kapsamında yürütülen kazılar, Pınarbaşı'nın Kalkolitik, İlk Tunç, Orta Tunç ve Bizans dönemlerine ait buluntulara ev sahipliği yaptığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, bölgenin yerleşim tarihinin yaklaşık yedi bin yıl öncesine dayandığını göstermektedir (Yeşiltaş vd., 2009). İlçenin jeolojik yapısı ve Devrekâni Çayı gibi doğal unsurlar, hem tarihî hem de doğal açıdan büyük bir turizm potansiyeli sunmaktadır (Sakıcı ve Çelik, 2017).

Daday ilçesi ise geleneksel mimarisi ve zengin kültürel yapısıyla dikkat çekmektedir. İlçede yapılan arkeolojik çalışmalar, Daday'ın farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığını ortaya koymuştur. Özellikle kırsal yerleşim alanlarındaki geleneksel mimari yapılar, kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Yeni ve Çetin, 2015). Bu yapıların çoğu, bölgenin tarihî kimliğini yansıtan ahşap mimari örnekleri olarak öne çıkmaktadır (Yakupoglu, 2008).

Bu üç bölgenin tarihî ve arkeolojik zenginliklerinin yanı sıra doğal güzellikleri, kültürel ve doğal turizm potansiyelini artırmaktadır. Azdavay'daki Munay Tepesi, Pınarbaşı'ndaki kanyonlar ve Daday'daki geniş ormanlık alanlar, turistlere hem tarihî hem de doğal bir deneyim sunmaktadır (Oktay vd., 2016). Küre Dağları Milli Parkı'nın bu bölgelerdeki etkisi, ekoturizm ve doğa turizmi faaliyetlerini destekleyerek hem yerel halkın refahına hem de turizmin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır (Sakıcı ve Çelik, 2017).

Ek E'nin Devamı

Bölgedeki tarihî ve kültürel zenginliklerin korunması, tanıtılması ve sürdürülebilir turizm politikaları çerçevesinde değerlendirilmesi, hem yerel hem de ulusal kalkınma için büyük önem taşımaktadır. Yapılacak kapsamlı tanıtım ve koruma çalışmaları, Azdavay, Pınarbaşı ve Daday ilçelerinin turizm potansiyelini artıracak ve bu topraklardaki tarihî ve kültürel mirası gelecek nesillere aktaracaktır (Cengiz ve Akkuş, 2019).

